

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

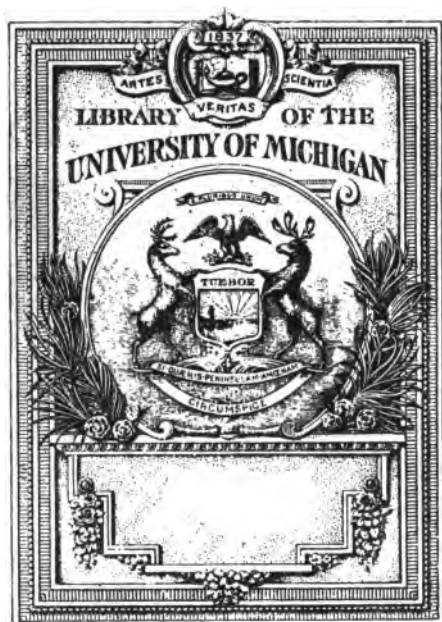
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

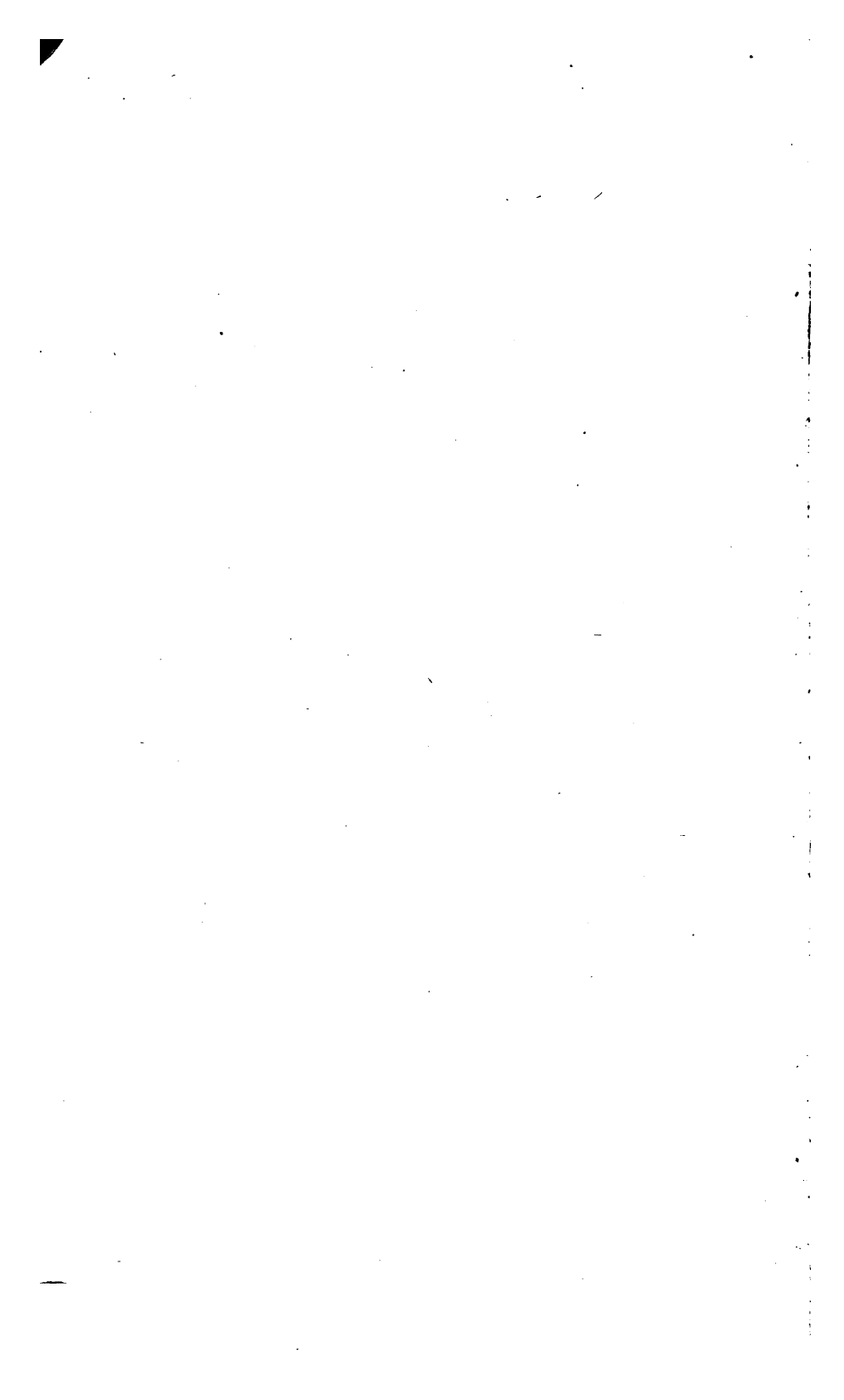
DJ

411

.H5

H5

John C. Linn

H I S T O R I E
DER
STAD EN MEYERYE
VAN
's HERTOGENBOSCH,

DOOR

MR. JOHAN HENDRIK VAN HEURN, 1716-77

*Oud Schepen en Raad der Stad 's Hertogenbosch,
en Griffier der Leen en Tolkamer aldaar.*

VIERDE DEEL.

Beginnende met het jaar 1729. tot het jaar 1766.

TE UTRECHT,
By J. VAN SCHOONHOVEN EN COMP.
MDCCLXXVIII.

THE JOURNAL OF THE

ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE

OF GREAT BRITAIN AND IRELAND

Volume 100, Part 1, 1970

Edited by J. H. J. VAN DEN BERGHE

Published by the Royal Anthropological Institute

21, BEDFORD SQUARE, LONDON, W.C.1

Printed by the Royal Anthropological Institute

100, 1970

Price 10s. 0d.

Subscription price 10s. 0d.

Single copies 5s. 0d.

Orders to the publishers

I N H O U D.

der Boeken van het Vierde Deel.

A G T I E N D E B O E K.

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van den jaare 1729. tot het einde des Jaars 1740.

N E G E N T I E N D E B O E K.

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van het begin des jaars 1741. tot het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748.

* 2

TWIN.

- 173513

TWINTIGSTE BOEK.

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, zederd het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748. tot het jaar 1766.

HISTORIE

DER STAD EN

MEYERYE

VAN

'SHERTOGENBOSCH.

VIERDE DEEL.

AGTTIENDE BOEK.

Historie der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van den jaare 1729. tot het einde des Jaars 1740.

Op den zeventienden September deezer jaars, 1729. was het Een Eeuw geleden, dat 's Hertogenbosch wederom by de Vereenigde Staaten, Penning ter gedagtenis van waar van zy zederd den jaare 1579. afgerukt de Verovering was, gebragt werd. De Regeering nam derhalven in de maand Februari deezer jaars in over-Stad gesteeuweeging, eenen Penning; op dit Voorval toepasgen: lyk, te doen slaan, als ook, wat Vreugde men ter dier gelegenheid vieren zoude. Zes Leden werden gemagtigd om dit alles te overleggen (a).

Van

(a) NOTULEN van den 2. Februari 1729.

IV. DEEL.

A

HISTORIE DER STAD EN

XVIII. Van hun verslag vind ik niets gemeld; Uit het
Boek. geene deswegens geboekt is, blykt, dat de Regeer-
1729. ring om den slegten staat van Stads Geld Midde-
len goedgevond, geene Vreugde Maaltyd deswe-
gens te geeven (b): Zy deed egter ter gedagte-
nis deezer Gebeurtenis, eenen zilveren Penning,
ter waarde van eenen gulden, en agt stuivers
staan.

Aan de eene zyde boven aan, is een Slang
met den staart in den bek, het zinnenbeeld eener
Eeuw, waar door een Laurier, en een Vrede
Tak, ter verbeelding van Overwinning, en Vre-
de, heen gevlochten zyn. Het jaar 1629. den
17. September, de Dag van het overgaan der
Stad, vind men daar by. Wat laager staan de
Wapenschilden der Algemeene Staaten, en van
Fredrik Hendrik Prins van Orange; Daar on-
der dat der Stad, waar nevens deeze letteren S.
C. welke beduiden, *Senatus Consulto*: dat is,
nit hoofde van een Raadsbesluit. De andere zy-
de verbeeld de Stad, aan den Zuidkant, of die
der Vugter Poort, aan welken zy ingenomen is:
boven staan de woorden *Jubilare Deo*, dat is,
Vierd het Eeuwfeest, ter eere van God: daar
onder *Silva Ducis*, dat is, 's Hertogenbosch.
Onder de afbeelding der Stad ligt een Trompet,
en de Staf van Mercurius, de God des Koop-
handels; waar door uitgeduid word, dat de Koop-
handel, door die Overwinning, wederom in bloei
is geraakt, waar onder deeze woorden staan:
Reducta Urbis Anno Cmo Dat is, het Honderd-
ste Jaar van de wederbrenging der Stad.

De

(b) NOTULEN van den 22. Augustus 1729.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 3

De Raad van Staaten gelastte in deezen jaare den Kommiesen van 's Lands Krygsvoorraad Huisen, te Hulst, Nieuwmegen, en 's Hertogenbosch, om tot viering van de dagen der veroveringen dier plaatsen, geen buskruit te geeven (c). Het openlyk viere van den Jaarlyken dag der Verovering deezer Stad, dat met eene Predikatie des morgens in de Hoofd Kerk, het luiden met alle de Klokken; driemaal; het geeven van een vreugde Maaltyd op het Stadhuis; het vuuren met het grof Geschut van de Wallen, en het afsteeken van Vuurwerken voor het Stadhuis geschiede; hield geheel op. De Regeering besloot mede in het jaar 1731. het Prediken, op dien dag af te schaffen, en liet ook de Burgery toe, haare Winkels, op dien dag open te stellen, die voor heen gesloten moesten blyven (d).

xviii.
Boek.
1729.

Het viere van den verjaardag van Stads overgaaf afgeschafft.

De herstelling van Stads Geld Middelen waar aan de Regeering zederd eenige Jaaren gearbeid had, vereischte meerder aandagt. De Penningen tot verscheide verteeringen geschikt, werden ingehouden, en de zes en dertig guldens, die ieder Schuttery, voor het Ysbyten, en het onder houden der Materiaalen daar toe nodig, op de helft bepaald, waar door jaarlyks drie honderd een en vyftig guldens bespaard werd (e). In latere tyden, wanneer Stads Geld Middelen op eenen beteren staat gebragt waren; zyn de dertig guldens, die ieder Schepen voor verteeringen genoten had, weder ingevoerd.

Het

(c) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 30. Augustus 1729.

(d) NOTULEN van den 5. September 1731.

(e) NOTULEN van den 11. Mei 1730.

XVIII. Het geld, voor het Ysbyten, is aan ieder Schut-
 Boek. tery, niet alleen ten vollen betaald, maar de ag-
 1730. terital der vermindering, is mede voldaan, om
 dat zulks uit hoofde van eene overeenkomst, tus-
 schen de Regeering, en de Schutteryen, was goed-
 gevonden. Doch de verdere Verteeringen zyn voor
 altoos afgeschaft. Ter meerdere besparing van
 kosten, besloot men mede het leveren van Kaar-
 sen, ten behoeven der Stad, opentlyk aan te
 besteeden, als ook het onderhoud der Schui-
 ten, die aan de Hekelen, tot overzetting ge-
 bruikt werden, ten lasten der Veerlieden, te laa-
 ten (f).

1731. De verandering van den Schepenstoel hier ter
 Voorge- Stede, die door de Algemeene Staaten als Her-
 noome tog van Brabant, geschiede, was in deezen tyd
 schikking aan eenige Leden der Staaten, om de menigvul-
 der Regee- dige verzoeken, ten uitersten lastig, en ook voor
 ring in de de Regenten zeer kostbaar, om dat deezen zig
 jaarlyksche de daarom naar den Haage moesten begeeven, en
 verande- daarom naar den Haage moesten begeeven, en
 ring van aldaar, agt of tien dagen vertoeven. De Regee-
 den Sche- ring droeg derhalven den Staaten deeze schikking
 penstoel. voor. „ De voorzittende Schepen, deezer Stad,
 „ het Hoofd der Regeering, zoude door de Staa-
 „ ten, uit een der Raaden, hier toe volgens Stads
 „ Voorregten bevoegd, zonder zig aan Ouder-
 „ dom, of voorrang te binden, verkoren wor-
 „ den. De plaatfen der Overledenen zouden door
 „ zulken, na het goedvinden der Staaten, mits zy
 „ de vereifchtens daar toe hadden, vervuld wor-
 „ den. Tot de Twee, welke uit den voorgaan-
 „ den Schepenstoel, nog voor een jaar aanblyven
 „ moes;

(f) NOTULEN van den 21. Februari 1731.

MEYERYE VAN'S HERTOGENBOSCH. 5

„ moesten, zouden volgens het goedvinden van
 „ den jaare 1710, de Twee Oudsten gekoozen
 „ worden. Tot aankomende Schepenen, zouden
 „ die, welken het langst in de Regeering ge-
 „ weest waren, verkoozen worden: de Jongsten
 „ die uitgevallen waren, zouden in het volgende
 „ jaar, boven aan gesteld, en verkoozen wor-
 „ den; egter zo, dat ieder Schepen, op zyn
 „ orde in den Schepenstoel zoude zitten. Wan-
 „ neer Vader en Zoon, twee Broeders of Zwa-
 „ gers zig aangaven, zoude die, welke in het
 „ voorgaande jaar uitgevallen was, voorgaan,
 „ en ingeval deezen zig te gelyk aangaven, de
 „ Oudste in rang. Ingeval de Staaten dit goed-
 „ vonden, zoude zy verder kunnen besluiten,
 „ dat de verzoeken alleen door zulken, die op
 „ nieuws in de Regeering wilden komen, zouden
 „ moeten geschieden (g).” De Regeering zond
 haaren voorzittenden Schepen, nevens den Pen-
 sionaris ter ondersteuning van dit verzoek, naar
 den Haage. By hunne terugkomst deden zy
 verslag, dat veele Leden der Staaten zig hier toe
 geneegen toonden, De voorstelling der Regeering
 was in handen van eenige Gemagtigden der Staa-
 ten gesteld, om dit nader in te zien, en dan daar
 van verslag te doen (b). Ik heb hier van, geene
 verdere aantekening gevonden; vast gaat het,
 dat dit Voorstel der Regeering nimmer tot stand
 gekomen zy.

XVIII,
 Boek.
 1731.

In-

(g) NOTULEN van den 21. Februari en 22. Maart
 1731.

(b) RAPPORT van den voorszittenden Schepen, en den
 Pensionaris. In de NOTULEN van den 21. Mei 1731.

XVIII.

Boek.

1731.

Moeilyk
heid der
Regeering
en den
Heer van
Nieuwland
over het
vorderen
van Hout-
schat.

Inmiddels was de Régeering in geschil met den Heer van Nieuwland, die Houtſchat van het Hout, dat op de Landen der Poorteren van 's Hertogenbosch afgekapte werd, vorderde. Om den Leezzer, een behoorlyk denkbeeld van het Regt der Burgery te geeven, zal ik dit wat hooger ophaalen. WENSELAUS van Bohemen, en JOHANNA Hertogin van Brabant, gaven op den zeven en twintigſten September des jaars 1356. aan de Poorteren deezer Stad, vrydom van Houtſchat. De Heerlykheid Nieuwland was toen nog in het volle bezit van den Hertog; want op den elfden Augustus 1630, werd zy aan *Roelof van Stakenbroek* in Pandſchap gegeven. Zy werd vervolgens ingeloft, en weder aan de Domeinen gehegt. De Staaten verkogten die Heerlykheid op den elfden Juni 1660. Eeuwig, en Erflyk aan *Lamoraal van der Noot*, Heer van Ryſoir. Gevolglyk konden de Staaten, de Houtſchatten, van de Landen der Poorters deezer Stad, die te Nieuwland lagen, niet verkoopen, om dat die, reets vry van Houtſchat verklaard waren, eer die Heerlykheid uit den Boezem van den Hertog ging. Op deezen grond veſtigde de Regeering haar gevoelens, toen de Heer van Nieuwland, Houtſchat van de goederen haarer Poorteren, vorderde; des oordeelde zy dit te moeten tegengaan. Doch eer men dit begon, werd met eenige Regtsgeleerden in den Haage geſprooken (1): vervolgens werd beſloten, tegen dien Heer, als Eiſcher, tot behoud van der Burgeren Voorregten, een

ge-

(1) NOTULEN van den 7. Mei 1731.

MEYERIE VAN 's HERTOGENBOSCH. 7

geding aan te vangen; Hier toe benoemde de Regeering eenige Leden, om in die zaak, ten meesten voordeel der Stad te handelen (k). Dit was egter van geen gewenscht gevolg, vermits de Heer van Nieuwland verzocht, dat dit Geding, tot tyd en wyle die, welken hy tegen eenige Burgers begonnen had, afgedaan zouden zyn, geschorft mogt werden. De Raad van Brabant stond zulks toe, en veroordeelde de Regeering in de kosten die zy gemaakt had (l). Ik heb te vergeefs naar het gevolg deezer Zaak, en den uitflag der Gedingen, tusschen dien Heer, en de Burgers gezocht. My is mede niet voorgekomen, dat 'er in volgende tyden, eenige klagten over het vorderen van Houtfchat, van eenige Poorters goederen te Nieuwland, geschied zyn.

By de Hinthamer Binne Poort, die men in den Jaare 1723. had moeten afbreken, was de Graft thans zodanig niet Straatslyk gevuld, dat de Regeering besloot, dien grond voor een gedeelte te verkoopen (m). Ten Oosten dier Straat, werd op die Graft, eene Moestuin aangelegt. In het Jaar 1743. werden twee Burgerhuizen, daar op gebouwd, met een Poort tusschen beide, om in den Moeshof te komen. Ten Westen, werd de Graft maar voor een gedeelte verkogt, die mede tot eene Moestuin gemaakt is: Het verdere gedeelte, word tot berging van het Straatslyk gebruikt.

Ik heb meer dan eens verhaald, hoe zwaar Raads van de Servitie gelden de Burgers deezer Stad druk-

XVIII.
Boek.
1731.

1732.
De oude
Stads Graft
by de Hint-
hamer Bin-
nen Poort,
verkogt.

1733.
Goedvin-
den des
Raads van
Staaten
omrent
het betaa-
len van het
Servitie
geld.

(k) NOTULEN van den 22. Maart 1731.

(l) NOTULEN van den 8. Augustus 1731.

(m) NOTULEN van den 18. Juli 1732.

XVIII.
Boek.
1733.

ten, en wat klagten de Regeering daar over gedaan had. De Bezetting was gewoon, wanneer zy hier ter Stede gekomen was, de Regeering, Lyften hunner manschappen over te leveren. Welke Lyften, altyd als voltallig, zonder de met Verlof vertrokkene Soldaaten daar van af te trekken, overgeleeverd werden: Dus betaalde de Burgery de Servitie gelden, altyd, op den voet, even of de geheele Bezetting voltallig was. Dit kon niet naargegaan worden, om dat de Ruiters, of de Soldaaten, die gelden zelf niet ophaalden, maar dit door eenen der bedienden van de Kompagnien gedaan werd. Hier door werd het wezendlyke oogmerk, in de betaaling van het Servitie geld weggenoomen, en gevolglyk bleef de Burgery niet meer schuldig, dan het Huisvesting geld der Bezitting, die waarlyk binnen de Stad was. De Regeering deed dan, gelyk meermaalen geschied was, hier over haar beklag aan den Raad van Staaten, welke hier op antwoorde; dat by de eerste verandering der Bezitting, alleen, van de manschappen, die zig binnen de Stad bevonden, Servitie geld betaald zouden worden. Dit zoude, indien de Regeering zulks vorderde, door de Ruiters of Soldaaten zelf, opgehaald moeten worden, en de *Auditeur* moest mede aan de Regeering, ten haaren koste, eene Lyft, der Verlofgangeren overgeeven (n). Hier door werd de Burgery merklyk verligt.

Een der
Gemagtig-
den des
Raads van
Staaten
sterft bin-
nen deeze
Stad.

Jonkheer *Frederik Hendrik Baron van den Boetzelaar*, Heer van Langerak en Schoot, bescreven in de Ridderfchap van Holland, afge-
zon-

(n) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 19. Februari 1733.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 9

zondene van den Raad van Staaten, en door den-
 zelfen, nevens den Heer *de Reuver*, tot het ver-
 pagten van 's Lands Tienden, gemagtigd, over-
 leed op den zeventienden Juli dezes Jaars hier
 ter Stede: Een geval, waarvan, zo veel my be-
 kend is, geen voorbeeld was. De mede Gemag-
 tigde des Raads, gaf 'er den voorzittenden Sche-
 pen dezer Stad, kennis van, en voegde 'er by,
 dat hy oordeelde, dat de Regeering, den Over-
 ledenen, dezelve eere, als by het afsterven eenes
 Gouverneurs geschiede, aandoen moest. Schepe-
 nen beslooten hierop, met alle de Klokken, drie
 maalen daaglyks te doen luiden (o), en gingen
 in vollen getal naar de Weduwe des Overlede-
 nen, om haar verlies te beklagen; voor welke
 Eere zy kort hierna, door den Geheimschryver
 der Kommisfie, den Schepenen plegtig deed dank-
 zeggen (p). De uitvaard geschiede met onge-
 meene statie: Het Lyk werd in een Jagt, dat in
 de Haven lag, gebragt, en vervolgens, naar Hol-
 land gevoerd.

XVIII.
 Boek.
 1733.

De Regeering dezer Stad, was reeds nevens Voornee-
 die der Meyerye, voor veelen Jaaren bedagt ge-
 weest; hier ter Stede, een Spin, of Tugthuis op ^{men om af}
 te rigten: Dit was egter tot nog toe, niet gelukt. ^{hier een}
 Die der Meyerye, waren thans de eersten die dit op te rig- ^{Rasp, en}
 wedergaande maakten. Zy gaven de Regeering te ^{Tugthuis}
 kennen; dat veele boosdoeners in hegtenis geraak-
 ten, die dan gekastyd, en vervolgens gebannen
 werden. Deezen verstrekten de Opgezetenen tot
 een Schrik; Dit kon, met hen in een Tugthuis
 op te sluiten, voorgekomen worden. Zy verzog-
 ten

(o) NOTULEN van Schepenen van den 17. Juli 1733.
 (p) NOTULEN van den 27. Juli 1733.

XVIII.
Boek.
1733.

ten dan, dat de Regeering eenigen benoemde, om daar over te spreken. Zes Leden nevens den Pensionaris hier toe gesteld (q), deden verslag; dat die der Meyerye opgegeeven hadden, dat de kosten, voor een vyfde, door de Stad, en vier vyfde, door de Meyerye, gedragen zouden werden. Het bestier zoude aan zes Regenten, deels uit de Regeering, en deels uit de Meyerye, toevertrouwd werden. In dit Voorstel nam de Regeering genoegen, mits, dat by staaking der stemmen het beslissen aan Stads Gemagtigden gelaten werd, en zy beval ook haare Gemagtigden, met die der Meyerye verder te spreken (r). Deeze gaven eenigen tyd hierna, de ontworpe Overeenkomst, en de Reglementen, zo voor het Huis, als de Tugtelingen, benevens de Berigtschriften, voor de Regenten, Regentinnen, den binnen Vader, en Moeder, den Boekhouder, Penningmeester, Geneesheer, Apotheker, Wondheeler, en Krankbezoeker, over. Dit alles bleef veertien dagen op de Kamer van den Pensionaris liggen, eer men tot een besluit kwam (s). Inmiddels had het Kwartier van Kempeland, zig deeze zaak niet alleen aangetrokken, maar ook de beslissende stem, Stads Gemagtigden geweigerd. Men besloot dan niets in de zaak te doen, ten zy het gemelde Kwartier in den Voorstel bewilligde (t). Eenigen tyd hier na gaven de Gemagtigden der drie andere Kwartieren te kennen, dat zy, na veel moeite, het Kwartier van Kempeland,

(q) NOTULEN van den 1. December 1733.

(r) NOTULEN van den 16. Maart 1734.

(s) NOTULEN van den 2. April 1734.

(t) NOTULEN van den 22. April 1734.

MEYERYE VAN 'S. HERTOGENBOSCH. II.

land; tot het oprigten van een Tugthuis, overgehaald hadden: Het had hun, eenige voorwaarden tot vinding der kosten, en het bestier van dat Huis overgegeven, op welken zy verzogten; dat de Regeering zig verklaaren wilde. Deeze stelde dit wederom in handen hunner Gemagtigden, om alles naar te zien, en verslag te doen (u). Na dat dit ingekomen was, besloot men dat Kempeland, eerst, met de anderen, omtrent het onderhoud, en het bestier van het Tugthuis, eensgezind moest wezen, eer zy zig, met die der Meyerye, daarover, inlaaten kon (v). Kort hierna schreven de Gemagtigden der vier Kwartieren, aan de Regeering, dat zy zig thans over die zaak, vereenigd hadden, en verzogten nu het gevoelen der Regeering te mogen weten. Deeze antwoorde, dat zy voorheen, met de Gemagtigden der drie Kwartieren gesproken, en met wederzyds genoeg, eenige zaaken daar omtrent, beraamd had; Kempeland kwam thans met eenen anderen voorslag, die geenfins aanneemlyk was voor den dag; Het schryven, dat de vier Kwartieren der Meyerye, het eens waren, behelsde eene dubbelzinnigheid, om dat zulks, op den eersten voorslag, of wel op den tweeden, het gevoelen van het Kwartier van Kempeland, toegepast kon worden. De Regeering wilde, dat de vier Kwartieren der Meyerye zig duidlyk verklaarden, by het eerst vastgestelde, te berusten: In zo een geval wilde zy de afgebroke samenkomst over het Tugthuis gaerne hervatten (w).

XVIII.
Boek.
1733.

De

(u) NOTULEN van den 24. December 1734.

(v) NOTULEN van den 29. Januari 1735.

(w) NOTULEN van den 21. Februari 1735.

XVIII. De zaak bleef dus steeken. Eenige jaaren hierna
Boek. werd zy, met gelyken ongelukkigen uitflag we-
1733. derom opgevat.

1734. De Schans Crevecoeur aan den Maas ter plaat-
ze daar de Dieze zig in dezelve ontlast, gelegen,
De Schans was in het jaar 1672. door de Franschen over-
Creve- meesterd. In het volgende jaar hadden zy die
coeur we- verlaaten, en alles, behalven de Kerk, en het
derom op- verlaaten, en alles, behalven de Kerk, en het
gemaakt. huis des Bevelhebbers verwoest. In deezen jaare
kwamen alhier twee Gemagtigden des Raads
van Staaten, om te overleggen, hoe men die
Schans op de gevoeglykste wyze, in staat van
tegenweer zoude brengen. De Regeering, be-
dugt voor het nadeel der Koophandel haarer Stad,
benoemde eenigen Leden om met die Heeren in
gesprek te treden (x). Van het verhandelde is
my niets gebleken, maar wel, dat de Regeering
eenige dagen hierna, de Gemagtigden des Raads
vertoonde, dat des Raads voorneemen zig hier op
bepaalde; Om de vesting Werken, en Sluizen van
Crevecoeur op te maaken, en vervolgens in de
Rivier de Dieze eenen Dam te leggen, en de
Vaart door de Schans te brengen. Zy had met
de Schippers daarover gesproken, die eenpaarig
van gevoelen waren, dat als de Dieze gestopt
was, de Vaart, niet dan met veel ongemak, door
de Sluizen van Crevecoeur, gebruikt kon wor-
den, om rede, dat de sterke aandrang en zui-
ging des Waters door de Sluizen, het opvaaren
beletten zoude. By het wassen der Maaz, zoude
dit even moeilyk zyn. Door het openen van de
twee Sluizen der Schans, om den stroom door de

(x) NOTULEN van den 6. November 1734.

de groote Sluis te doen verminderen, zoude ter plaatse, daar de drie Stroomen zamen liepen wielingen veroorzaakt worden, zo dat by het inkomen der Schepen, het by naar onmoglyk zoude zyn, de groote Sluis te raamen. De Neering der Stad zoude daar door oogenschynlyk verlopen, en niet te rug gebragt kunnen werden, om dat die uit verzendingen van Holland, naar Aaken, Luik, Keulen en verder naar Duitschland bestond; Ingeval men de Dieze liet, zo als die was, zouden alle die zwaarigheden ophouden: Men kon de Sluisen binnen de Schans egter voltooiën, om die in ryd van nood te gebruiken, en als dan, eenen Zinkdam, in de Dieze leggen (y). De Raad van Staaten thans volkomen onderregt, besloot, de Dieze open te houden (z). In het Voorjaar des jaars 1735, begon men die Schans op te maaken, en in het laaft des Zomers van dat jaar, werd zy voltooid.

De St. Jansdag, die altyd op den vierentwintigsten Juni invald, en de Sacramentsdag, die jaarlyks, elf dagen, na den eersten Pinxterdag komt, kwamen thans beiden in dit jaar, op den zelfden dag. Zedert veele jaaren had men hier te Lande verspreid, dat wanneer zulks gebeurde 'er iet, ten voordeele der Roomschgezinden, voorvallen zoude: Sommige Inwoonderen dezer Stad ongeruŸt, stelden, zonder eenige schyn van rede vast, dat dit met een geheele omkeering gepaart zoude gaan. Men gaf hier voor, dat die omwenteling omtrent de St. Jans Poort, be-

XVIII.
Boek.
1734.

(y) NOTULEN van den 21. November 1734.

(z) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 15. December 1734.

XVIII.

Boek.

1734.

beginnen zoude (a). De verstandigsten onder de Roomschegezinden hielden dit wel voor een verdigtsel, doch waren aan de andere zyde, voor onheil bedugt. De Geestlyken deezer Stad zonden by iemand, waarop zy vertrouwen stelden, om te verneemen; of 'er eenige nadeelige besluiten, door de Algemeene Staaten, ten hunner opzichte genomen waren: Hier van ten vollen onderrigt, verklaarden zy, aan die gerugten geen geloof te slaan, het welk zy mede hunne Gemeentens voorhielden. Die dag liep, zonder dat men hier eenig onheil vernam, ten einde.

1735.
Die van
Waalwyk
bekomen
oorlof om
de Vaart al
daar te ver-
diepen.

De Regenten van Waalwyk hadden in deezen jaare van de Staaten Vryheid bekomen, om de Vaart, welke van hunne plaats naar de oude Maas loopt, te verbreedten, en te verdiepen. Verscheide handeldryvende Burgers deezer Stad, bedugt, dat hunne neering, hier door, merklyken afbreuk lyden zoude, verzogten, dat de Regeering hier tegen, gelyk mede, tegen het toeneemen van den Handel in het Groot, die in de Meyerye sterk toenam, alle middelen in het werk geliefden te stellen. Deeze benoemde tot het onderzoek van dit alles, eenigen van haare Leden (b); Op hun verslag nam de Regeering in aanmerking, „ dat haar geene Voorregten bekend waren, uit wier hoofde, de Neering in „ het Groot, en de Faktoryen, alleen, aan de „ Stad verknogt waren. Dus was het die van „ Waalwyk geoorloofd, derzelver handel, door „ het graaven eener Vaart te bevorderen. De „ Raad

(a) EUROPIsche MERCURIUS van het Jaar 1734. Deel 1. Bladz. 302.

(b) NOTULEN van den 2. Mei 1735.

„ Raad van Staaten had egter, by eenige Leden
 „ der Ordonnantien op de Gemeene Middelen,
 „ den Koophandel in het Groot, ten platten Lan-
 „ de, ten opzigte dier middelen, verboden. De
 „ Pagters der Gemeene Middelen hadden zig des
 „ wegens, by den Raad van Staaten, vervoegd.
 „ Indien dit een gewenscht gevolg had, was het
 „ belang der Burgery, niet alleen merklyk be-
 „ voordeeld, maar de bekommering, die men
 „ wegens de Waalwyksé Vaart opvatte, zoude
 „ hier door, vervallen. Des oordeelde zy, dat
 „ men de uitkomst daar van, behoorde aftewag-
 „ ten, wanneer men verder kon besluiten (c).”
 Kort hierna, verstond men dat de Staaten het
 verzoek van Waalwyk, aan de Admiraliteit op
 de Maas gezonden hadden, om haar gevoelen
 daar over op te geeven. Deeze had vertoond,
 hoe nadeelig die Vaart voor den ophef der Ge-
 meene Middelen te water, en voor de Neering
 der besloten Steden wezen zoude, De Regeer-
 ring van Waalwyk had verzogt, hun belang daar
 tegen over te geven, en dit verzoek was in han-
 den van eenige Gemagtigden der Staaten gesteld.
 De Regeering besloot derhalven, zig daarover
 by de Staaten te vervoegen, en tot ondersteu-
 ning van haar verzoek, den voorzitteuden Sche-
 pen, en den Pensionaris naar den Haage te zen-
 den, en het ontworpen verhoog, door een of
 meer Regtsgeleerden te laten overzien, vervol-
 gens den Algemeenen Staaten overtegeeven, om
 die zaak aldaar ten nutte der Stad, en Burgery
 te bevorderen (d). De Staaten besloten op het

XVIII.
 Boek.
 1735.

(c) NOTULEN van den 16. Mei 1735.

(d) NOTULEN van den 25. Mei 1735.

ver-

XVIII. vertoog der Regeering, den gegeven Vrybrief,
Boek. tot het verbreeden der Waalwykſe Vaart, en het
1735. heffen van een Vaartgeld, als op verkeerde gron-

Het welk ingetrokken word. den, ten nadeel van 's Lands Regten verkregen, in te trekken, en gaven hier van de Admiraliteit op de Maas kennis, om de middelen in haaren brief gemeld, tot voorkoming van abuifen, ter verkorting van 's Lands Regten gepleegd, werkſtellig te maaken, als mede om te overleggen, of 'er eenige, en welke voorzorgen, tegen dergelyke miſſlagen, genomen moeſten worden (e).

Verdere herſtellingen van Stads Geldmiddelen. De Regeering nog yverig met de herſtelling van Stads Geldmiddelen, maakte thans eene vermindering in het geeven van Turf en Kaarſſen; die eenige Amptenaaren der Stad genooten, als mede in eenige Giften, die zonder goedkeuring der Regeering, by misbruik gegeven waren; en in opzigt van Stads Maaltyd, die by de verandering der Wet gehouden werd, zoude men, voor zo veel als met Stads Staat overeenkwam, de meeſte zuinigheid gebruiken (f). In het volgende jaar, werd omtrent Stads Regt, wegens de Erfeniſſen aan de Zydemagen *Collateraal*, goedgevonden, zig aan de letter der *Ordonnantie* van den jaare 1505. te houden. Op Stads Regt der nieuwe Meesters, die in de Gildens kwamen, werd ter behoortlyke verantwoording van die, eene beter orde geſteld, gelyk ook omtrent den uitgaaf der Los, en Lyfrenten (g): De Renten die ten laſten der Stad liepen, werden van drie, op twee en

(e) RESOLUTIE van de Staaten Generaal van den 7. Junij 1735.

(f) NOTULEN van den 22. December 1735.

(g) NOTULEN van den 7. April 1736.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 17

en een half gesteld. De meeste Houders dier Rentent onderwierpen zig hier aan, mids dat hunne Oude Brieven, voor nieuwen, tegen twee en een half ten honderd, veranderd werden, het welk de Regeering toestond (b).

XVIII.
Boek.
1735.

Hier voor op het jaar 1678. heb ik verhaald, dat 'er een Steene Verlaat, binnen de Stad, omtrent de Koornbrug gelegd werd: Dit moet omtrent deelen tyd geheel weggeraakt, immers onbruikbaar geworden zyn, om dat de Raad van Staaten, in deezen jaare goedwond, eene nieuwe Sluis, by de Koornburg te doen maaken. De Regeering bedugt, dat de Doorvaart, uit de Dieze, in de Haven; daar door belet zoude worden, benoemde eenige Schepenen, om dit te onderzoeken, welken, als zy zulks van belang rekenden, dit den Raad van Staaten moesten vertoonen (i): Dit door de Schepenen verrigt zynde, had de Raad hier op voorgelagen; om tegen den Brug aan de-Vischmarkt, een Verlaat te leggen, het welk omtrent elf, of twaalf honderd guldens zoude kosten. Zy hadden hier van de Geerfden langs de Dieze, kennis gegeeven, die zig over de kosten, niet hadden kunnen verstaan; deezen hadden verzogt, dat de Doorvaart open mogt blyven, en dat de kosten van het tweede Verlaat, ten lasten der Stad gebragt mogten werden, of dat de onwillige Geerfden, tot de voldoening hunnes aandeels, gedwongen mogten werden. De Regeering besloot hier op, dat de Stad, by wege van verschor, de kosten van het Verlaat betaalen zoude, mids die niet meer, dan elf

Nieuwe
Steene
Sluis by de
Koornbrug
gemaakt.

1735.
Verloog
daar over
gedaan.

De Rege-
ring besluit
een tweede
Verlaat al-
hon-
daar te
doen ma-
ken.

(b) NOTULEN van den 7. Junij 1736.

(i) NOTULEN van den 5. December 1735.

IV. DEEL.

B

XVIII. honderd guldens bedroegen. De Schuiten, die
 Boek. daar door voeren, zouden deswegens niets betaalen.
 1736. De helft der onkosten tot dit Verlaat, zoude door de Geerfdens, langs den Stroom geleege, betaald worden (k). Het Verlaat werd dan voor elf honderd guldens aanbesteed, en de Regeering verzocht den Schepenen, de Geerfdens, voor hun te ontbieden, en na verhoor derzelven eenen overslag te maaken, wat ieder van hun, in de helft der elf honderd guldens, betalen moest (l). Ik vind niet dat die omslag gemaakt is, zo dat de Stad, dit alleen betaald heeft.

Zonderling In het laaft des voorgaanden Jaars geraakte zekere Griekse Geestlyke, *Athanasius Paulus* genaamd, binnen-deeze Stad in hegtenis. Het geval is zo zonderling, dat ik het der moeite waardig achtte, alhier in te lassen. Op zyn verzoek, in de Kamer van Schepenen gelaaten, gaf hy te kennen; dat hy hier te Lande gekomen was, om eene Inzameling van Penningen, ter Vrykoping van Slaaven, by de Turken gevangen, te doen. By onderzoek zyner overgegevene Bescheden, en Getuigfschriften, kwamen eenigen zeer verdagt voor, voor al een *Appointement*, door het Hof van Holland, den negenden December 1734. op zyn Verzoekschrift gesteld. Daar by was hem tagtig guldens geschonken, en geoorloofd, Liefdegraaven, van de Hooge Vergaderingen in den Haage, te verzoeken. De redenen, die den Schepenen maardenken gaven, waren, deels het Slorsig Schrift, en de buitengewoone wyze der instelling van het Verzoekschrift, en deels, dat zekere *Jan Paus*

(k) NOTULEN van den 20. Februart 1736.

(l) NOTULEN van den 22. Mei 1736.

Paus, die als knecht zig by *Athanasius* ophield, toen hy afzonderlyk gevraagt was, betuigde, niet langer by hem te willen blyven, om dat, indien zyne Bescheden al echt waren, hy om veele redenen twyfelde, of het geld, dat hy ophaalde, wel tot het voorgegeven einde, besteed werd; In alle de plaatzen daar hy zig opgehouden had, verspilde hy veel met den Drank, en oneerlyke Vrouwlieden: Volgens het verhaal van *Paus*, waren de letteren van het Verzoekschrift, met Bleeken Inkt geschreven geweest, doch naderhand met zwarter overhaald. Schepenen bezigtigden hier op het Pergament, waar op het Verzoekschrift gesteld was, tegen het Licht. Het kwam hun toen voor, dat eenige regulen uitgeschraapt waren, in welkers plaats men krullen getrokken had. Sommige Handtekeningen van bekende Liedén, die in het Gaderboekje gesteld waren, kwamen hun opregt voor: Doch vermits die allen onzeker waren, en Schepenen oordeelden, zorg te moeten draagen, dat geene ligt Geloovigen, door een verkeerd mededogen misleid werden, besloten zy, *Athanasius*, by voorraad in Gyseling te houden, en zyne Papieren te verzekeren: Zy zonden vervolgens het Appointement van het Hof van Holland, en het Gaderboekje den gemelden Hove toe, met verzoek om te wooten, of men het eerste, als wettig, of als onwetting, aanmerken moest. Zy voegden 'er by, dat hun uit verscheidene andere zaken bleek, dat *Athanasius* een Landlooper was: zyne Gyseling was om die rede, door hen, in eene Gevangenis veranderd (m). Inmiddels werd de knecht,

(m) NOTULEN van Schepenen van den 27. December 1736.

XVIII.
Boek.
1736.

knecht, die mede in hegtenis gezet was, als een ordentlyk Man, dien men nergens aan Schuldig bevond; met het betaalen zyner bedongen Loon, en eenige verschotten, uit de goederen van zynen Meester geslaakt (*n*). In tegendeel werd zeker ontugtig Vrouwmensch, die eenigen tyd te voren by *Athanasius* geweest was, gevangen genoomen (*o*). Het Hof van Holland andwoorde kort hier na, dat hun Appointement wettig was: doch wanneer men op de overgezonde verklaringen van Schepenen alhier, het oog vestigde, oordeelde het Hof mooglyk te zyn, dat het door verrassing bedrogen was, te meer, om dat Het, veele nadeelige gerugten van dien Griek verstaan had, waarvan het Hof, als Het de verklaringen bekomen had, die, aan Schepenen over zoude zenden. Het Hof verzogt verder, dat ingeval de Gevangen aan eenige flinkste strecken schuldig bevonden werd, het Appointement te rug gezonden mogt werden, om voortekomen, dat hier door niemand misleid zoude werden (*p*). Schepenen stelden dan het Appointement in handen des Pensionaris, om na uiteinde van zaaken, dit den Hove van Holland, te rug te zenden (*q*). By den Gevangen werden verscheide Penningen, en andere zaaken van waar-

(*n*) NOTULEN van Schepenen van den 2. Januari 1736.

(*o*) NOTULEN van Schepenen van den 6. Januari 1736.

(*p*) BRIEF van het Hof van Holland van den 11. Januari 1736. in de NOTULEN van Schepenen van den 16. Januari 1736.

(*q*) NOTULEN van Schepenen van den 16. Januari 1736.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 21

waarde gevonden, die men allen, den Griffier ter hand stelde; zy bepaalden het onderhoud van den Gevangenen op twaalf stuivers daags (r). By nader onderzoek bevond men, dat *Athanasius* eenen valschen Voorfchryfbrief van den Paus, door den Kardinaal ORTOBONI, als vice Kanse-
XVIII.
Boek.
1736.
Die men
bevind een
Landloper
te zyn.
 lier ondertekend, bezat. Dit was men ontwaar-
 geworden, door de vergelyking der Handteke-
 ning, met eene echte, die een der Roomfche
 Priesters deezer Stad, bezat: deeze verschildte
 oneindig van elkander. Men zond derhalven den
 Voorfchryfbrief naar 's Pausen Nuncius te Brus-
 sel, welke verklaarde; dat de Ondertekening des
 Kardinaals, allen schyn van valsheid had. By
 een volgend onderzoek vond men, dat de Voor-
 fchryfbrieven der Griekfche Kerk te Konstantino-
 polen, die hy, schoon niet ondertekend, by zig
 had, mede valsch waren, om dat met dezelve
 hand, waar mede die geschreven waren, in zyn
 Gaderboekje aangetekend stond, dat hy, van de
 Keizerinne weduwe AMELIA, en van de Regee-
 rende Keizerinne te Weenen, twee byzondere
 Giften, de eene van vier, en de andere van drie
 honderd Dukaten, ontfangen had. Schepenen ga-
 ven hier van het Hof van Holland kennis, en
 verzogten, dat indien 'er eenige bewyzen, ten
 lasten van *Athanasius* ingewonnen waren, men
 die ter bevordering van het Regt, over wilde
 zenden; Zy zonden tevens den Hove het gemel-
 de Appointement te rug (s). Het Hof antwoor-
 de,

(r) NOTULEN van Schepenen van den 2. Februari
 1736.

(s) NOTULEN van Schepenen van den 21. Februari
 1736.

XVIII. de, dat 'er zeker geval, ten nadeele van *Abbanasius* te Alkmaar voorgevallen was: Men had daar-
 Boek. over, met eenige Gemagtigden dier Stad, welken
 1736. zig in den Haage bevonden, gesproken, en deez-
 zen hadden aangenomen, de bewyzen daarvan,
 herwaars te zenden (1). Burgetmeesteren en Sche-
 penen van Alkmaar schreven eenigen tyd daarna,
 dat zy het verzoek van *Abbanasius* om Liefde-
 gaven daar ter Stede inezamielen, afgeslagen had-
 den; doch wisten niets tot zynen laste, dan al-
 leen, dat hy de Vrouw, en Dogter van den Her-
 bergier, by wien hy zyn intrek genomen had, tot
 onkuisheld had trachten te verleiden (2). Schepe-
 nen alhier zonden den gewaanden Voorfchryfbrief
 der Konstantinopolitaansche Kerk, nevens het
 Blad uit zyn Gaderboekje, daar de Liefdegaven
 der beide Keizerinnen hier voorgemeld, op ge-
 schreven waren, aan Burgetmeesteren en Schepe-
 nen van Amsterdam, met verzoek, om die door
 de Geestlyken der Grieksche Kerk hunner Stad,
 te doen haarzien, en met eene verklaring van de
 Echtheid, of Onechtheid te rug te zenden (3).
 Niet lang daarna kreeg men berigt van Amster-
 dam; dat de Grieksche Kerk dier Stad, geen ei-
 gen Geestlyken had; *Abbanasius* had aan Burge-
 meesteren verzocht, eene Inzameling van Pennin-
 gen te mogen doen, dit was hem, om dat zyne
 papieren verdagt voorkwamen, geweigerd: Hy
 had

(1) NOTULEN van Schepenen van den 5. Maart 1736.

(2) BRIEF van Schout Burgetmeesteren en Schepenen van Alkmaar van den 13. Maart 1736. In de NOTULEN van Schepenen van den 19. Maart 1736.

(3) NOTULEN van Schepen van den 23. Februari 1736.

had hun ook eenen Brief des Hertogs van *New-kastele* vertoond, waarvan de ondertekening, geweldig met de echte verschildde. Van daar was hy naar Friesland vertrokken (w). Zeker Paspoort des Hoofskrygs Raad te Weenen, onder zyne papieren gevonden, werd derwaars gezonden, van waar tyding kwam, dat het zelve valsch, en het Zegel nagemaakt ware: Dit moet egter wel nagebootst zyn geweest, om dat 's Keizers Afgezand in den Haage, wien het vertoond was, hem mede een Paspoort gaf. Het laatste werd egter, na dat de valschheid des eersten aan den dag kwam, weder ingetrokken.

XVIII.
Boek,
1736.

Na dat alle deeze bewyzen ingewonnen, en *Athanasius* voor oogen gelegd waren, beleed hy, dat veele andere Papieren, en Getuigschriften die by hem gevonden werden, mede naar gemaakt waren. Hoewel hy alle de valsche Papieren zelf niet nagebootst had, was hy egter hunner valschheid niet onkundig geweest. Hier door had hy veele Lieden bedrogen, en de ingezamelde gelden door een slegt, en ontugtig leven verspild. Schepenen veroordeelde hem, na dat zyne Valsche Brieven door den Scherpreghter op een bort, boven de galge gespykerd waren, metter dood de koorde gestraft te worden, dat 'er de dood naartolge. Zyn lighaam zoude vervolgens naar het Buiten Geregt gebragt, en aldaar ten afschrik, in ketenen ten toon gehangen werden.

Hy bekend
de valsheid
zyner Pa-
pieren.

En word
veroor-
deeld.

(w) BRIEF van Schout en Schepenen van Amsterdam van den 8. Maart 1736. In de NOTULEN van Schepenen van den 10. Maart 1736.

XVIII.

Boek.

1736.

Zyn gedrag
in zyn ui-
terste.

den (x). Wanneer men hem den dood aankondigde, stond hy in het eerst versteld, doch wat bedaard, sprak hy met de Predikanten en Ziekentroosters. In den laatste nacht zynes levens; gebruikte hy het Avondmaal, naar de wyze der Grieksche Kerk. Boven allen, die by hem kwamen, maakte hy het meestewerk van den Heere *Georg Ulrich Roemer*, zeer geagt en getrouw Leerraar des Heiligen Euangeliums hier ter Stede, niet alleen, vermits die in de Oostersche en Grieksche Taalen by uitstek ervaren was, maar ook, om dat die, hem, door zyne gewoone zagt-zinnigheid, en vriendlykheid, zeer behaagde. Hy schonk hem ten teken van genegenheid eenen Ring, waarin een steen gevat was, welke om de zeldzaamheid van het geval, onder de Nakomelingen van dien Leerraar, thans nog bewaard word. *Athanasius*, heb ik, nog een jongeling zynde, te Regt zien stellen. Op het schavot gekomen, viel hy op zyne knien, en de Predikant *Roemer* knieldé mede op een kussen, dat voor hem aldaar gebragt was. Na het Bidden sprak *Roemer* hem nog hartlyk aan, waarna hy dien Heer, eenen Griekschen Bybel, van de Zeventig Overzetteren schonk, en hem vervolgens de hand toe reikte! Na dat deeze hem den zynen gegeven had, trok hy dien Leerraar naar zig toe, en kuste hem; Vervolgens ging hy zonder veel te spreken, en zo het uiterlyk schein, moedig ter dood!

En dood.

Dit

(x) VONNIS tegen *Athanasius Paulus*, ook *Athanasius Tomich*, en ook *Athanasius Tomaites* genaamd van den 23. Augustus 1736. In het Crimineel VONNIS BOEK ter Griffier der Stad's Hertogenbosch.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 25

Dit was het einde van dien Landloper, die te Amsterdam, te Alkmaar, en in Friesland gevangen gezeten had, en weder losgelaten werd, daar hy reeds in andere Landen de Galey ontkomen was.

XVIII.
Boek.
1736.

De Raad van Staaten had thans voorgenomen, De Raad de Vestingwerken, voor de St. Jans Poort deezer Stad merklyk te vermeerderen; Ten dien einde gaf zy door eenen Directeur de Regeering tekenen, dat men met het vermeerderen der Werken aldaar, geensins voorhad, den Weg uit de Stad naar het Lande van Heusden, af te snyden: In tegendeel zouden in die Werken, de nodige Bruggen gelegd werden: des verwagte men, dat de Regeering, eenen Laagen Smallen Straatweg, van de uiterste Werken, door het afgegraven Land zoude doen maaken, en onderhouden. Hier op antwoorde de Wethouderschap deezer Stad; dat by het aanleggen van eenige nieuwe Vestingwerken, de Raad altyd gewoon geweest was, de Wegen, die daar toe behoorden, op 's Lands kosten, in eenen behoorlyken staat te brengen, zo als duidlyk, by zyn goetvinden van den tienden Mei 1689. ten opzigte der Twee Straatwegen, die over den Bedekten Weg, zo buiten de Vugter, als Hinthamer Poorten loopen, bleek; Dezen waren ten kosten van den Lande gemaakt: Zy kon derhalven, niet tot het maaken van eenen Straatweg, buiten de St. Jans Poort besluiten (y). De Afgezondenen van den Raad, die thans op de Verpacting van 's Lands Tienden, binnen deeze Stad waren, vertoonden de Regeering; dat zy gelast

van Staaten
wilt dat de
Regeering
een Straat-
weg buiten
de St. Jans
Poort zal
doen maaken.

Die hier
toe niet
kan ko-
men.

XVIII. last waren, met haar, daarover te spreken; Hier
Boek. toe benoemde de Regeering eenigen van hare
1736. Leden (z). Op hun berigt besloot men, in het

En hier
van reden
geeft.

maaken van dien Straatweg niets te doen, om
deze reedenen: *Eerstlyk* de slegte staat van Stads
Geldmiddelen, die zulken uitgaaf niet gedoog-
den. *Ten tweeden*, om de gevolgen, die dit naar
zig zoude slepen; Hier toe dienden deze voor-
beelden. Het Straatlyk had men in de Laagtens
rondsom de Stad, en in de Vestingwerken niet
mogen bergen, zy had nogtans eene beschoeiing
buiten de Vugter Poort doen maaken, die de
Stad op zeshonderd guldens kwam te staan. In
de Dieze, die altyd open geweest was, had de
Raad, by de Koornbrug eenen Sluis, ten dienste
der Vestingwerken doen leggen: Die Vaart zou-
de daar door gesloten zyn geweest, indien de Re-
geering, by de Vischbrug geen Verlaat, het welk
de Stad op elfhonderd guldens had komen te
staan, gelegd had. Men zag derhalven, dat tel-
kens, by het aanleggen van nieuwe Vestingwer-
ken, de Stad daarin, op de eene, of andere wy-
ze getrokken zoude werden. *Eindelyk* om dat
de Weg, buiten de St. Jans Poort, zo als die zig
thans bevond, voor het gebruik bekwaam was:
Wanneer de Raad oordeelde, dat die, ten diens-
te der Vestingwerken bestraat, of veranderd moest
worden, vereischte de billykheid, dat dit buiten
kosten der Stad geschiede. Dit alles werd den
Afgezonden der Regeering gelast den Raad
voor te draagen (a). Doch deeze nam hier in
des Raads geen genoegen, en zeide, dat schoongenomen de
Stad

Waarmede
by de Ge-
magtigden
des Raads
geen ge-
noegen ge-
nomen
werd,

(z) NOTULEN van den 13. Jul 1736.

(a) NOTULEN van den 1. Augustus 1736.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 27

Stad gehouden was, haare Wegen in staat te stellen, dat die zonder nadeel der Vestingwerken gebruikt konden werden, zy egter de Stad daar in te gemoed wilde komen; Dit was door de Regeering niet met dezelve gemaklykheid beantwoord; 's Lands dienst vereischte, dat wannecr het Land, rondsom de Vestingwerken, onder water gehouden werd, en de Weg hier door, onbruikbaar worden zoude: twyfelden, zy of het Land wel zo gemaklyk, de Stad, een onderstand, tot het maaken van eenen Straatweg geven zoude, zy oordeelde, dat het belang der Stad, en der Regeering vorderde, den Raad, geene redenen van misnoegen te geeven: dan vermids de zaaken zig niet anders schikken konden, zy oordeelden, dat de Stad, dien Straatweg, zo niet geheel, immers ten deele ten haaren laste neemen moest. De Regeering gelastte hier op haare Gemagtigden, die zaak met den Raad zo te schikken, als ten meesten dienste, en voordeele der Stad geschieden kon (b). Ondertussen had men de Lengte van de Straatweg, op vyfenvyftig Roeden, de Breete, op zefien Voeten, en de Onkosten, op vyfduizend zeshonderd guldens bepaald, waar in het gemeene Land tweeduizend vyf honderd zoude betaalen.

Op deezen voet, namen Stads Gemagtigden De Straat dien Straatweg, ten lasten der Stad over, en deeden van hunne Verrigting verslag, het welk de Regeering goed keurde (c), gelyk mede, van de zyde door de Stad gemaakt.

XVIII.

Boek.

1736.

(b) NOTULEN van den 4. Augustus 1736.

(c) NOTULEN van den 7. Augustus 1736.

XVIII. zyde des Raads van Staaten geschiede (d). Die
Boek. Straatweg, werd in den Zomer deezes Jaars vol-
1736. trokken, en kwam op vyfduizend negenhonderd
 guldens te staan (e). Door den slag des waters
 in den volgenden Winter, werd de Straat geheel
 vernield, zo dat niets dan de zyde muuren staan
 bleeven. De Regeering bedugt, dat dit moog-
 lyk jaarlyks konde voorvallen, nam in overwee-
 ging, de Steenen op te neemen, en den Weg
 tusschen de muuren, met puin te vullen; zy
 nam mede in bedenking eenen Duiker, onder
 dien weg te doen maaken, om den drang des
 waters te beletten, en gelastte haare Gemagtig-
 den, indien zy dit van vrugt oordeelden, daar-
 om by den Raad een verzoek te doen (f). Het
 schynd uit Stads Registers, dat de Raad nog
 eenen Winter heeft willen afwagten, om te zien,
 wat nadeel het hooge Water, of Ysgang den
 Straatweg zoude toebrengen, wanneer de Regee-
 ring dan, na gelegenheid des tyds, daarover,
 een verzoek konde doen (g). Dit was egter
 onnodig, om dat men het Straatwerk tusschen
 de muuren, veel platter dan voorheen maakte,
 waar door het Water geen schade kon doen. Na
 dien tyd, is 'er genoegzaam geen onderhoud aan
 dien Straatweg nodig geweest.

1737.
 Moeselyk-
 heid over
 het vermin-
 deren van
 eenige
 Rentën
 van het
 Gasthuis
 van Hester
 van Grins-
 ven.

Hier voor heb ik verhaald, dat de Regeering
 in den jaare 1735. alle de Rentën, die ten las-
 ten

(d) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 26.
 September. 1736.

(e) NOTULEN van den 20. November 1737.

(f) NOTULEN van den 17. September 1737.

(g) NOTULEN van den 9. October 1737.

ten der Stad liepen, op twee, en een half ten honderd verminderd had. Hier door rees in deezen Jaare een geweldig verschil tusschen haar, en den Graaf van *Maldegem*, als Provisoir, en den Rentmeester van het Oude Mannen en Vrouwenhuis, door Juffrouw *Hester van Grinsven* alhier gestigt, welk verschil ten nadeele der Stad uitviel. De zaak bestond hierin: Het gemelde Huis had ten lasten der Stad eene Hoofdsom van veertig duizend een honderd tien guldens, waar van de Renten tegen vyf ten honderd liepen. Thans trok men in twyfel of die Renten losbaar waren of niet; Om dit te onderzoeken werden eenige Leden der Regeering benoemd (b). By hun verslag bleek het, dat de Regeering in den jaare 1658. met den Baron van *Maldegem*, over de Stigting van dat Huis, zig onder anderen verdragen had; dat zy van hem veertig duizend een honderd dertig guldens aanneemen, en daar voor, eenige Losrenten, ten lasten der Stad, tegen den penning twintig, uitleyken zoude, menoordeelde derhalven, dat die Renten losbaar waren. Het kwam dus wonderlyk voor, dat die Rentebrieven van Erflyke, en Onlosbaare Rentten spraken. Het was in allen gevalle zeker, dat die, welke van Stadswege, de Gelofte dier Rentten gedaan had, niet bevoegd was, de Stad verder te belasten, dan het verdrag inhield: Dus moest men die Rentten, als losbaar aanzien. Om die reden besloot de Regeering, die Rentten, even als die der andere Godshuizen, op drie ten honderd, te verminderen; weigerde de Rentmeester

XVIII.
Boek.

1737.

[(b) NOTULEN van den 1. Mei 1737.

XVIII.
Boek.

1737.

Waartoe
de Regeer-
ing be-
sluit.

ter die vermindering te ondergaan, dan zoude hem de Hoofdforn te rug gegeven worden (*i*). By dit besluit bleef zy volharden, en verzogt den Rentmeester dier Stigting, zig, binnen twee maanden, deswegen te uiten (*k*). De Graaf van Maldegem, nevens de Rentmeester vervoegden zig eenigen tyd hier na by de Algemeene Staaten, daar zy het gedrag der Regeering bekend maakten, met verzoek dat deeze gelaft mogt werden het Godshuis, de Belofte, by de Rentebrieven gedaan, te laten genieten (*l*). De Regeering hierover gehoord, wederleidde het geen de Graaf, en de Rentmeester tegen haar had ingebracht, zy verzogt mede, dat die zaak, den gewoonen Regter overgelaaten mogt werden (*m*). De Staaten zonden alle de stukken aan de Generaliteits Rekenkamer, om haare gedagten daarop, over te zenden (*n*). Op het verzoek der Regeering, zonden de Staaten haar de Affchriften van alle de stukken, die de Graaf van Maldegem overgegeven had (*o*). Na onderzoek van dien, vervoegde zig de Regeering andermaal, by de Staaten, en vertoonde; dat zy, om den omslag van alle die zaaken, zig daarin, niet kon inlaaten, maar zoude dit spaaren, tot dat het verschil voor den ge-

(*i*) NOTULEN van den 15. Juli 1737.

(*k*) NOTULEN van den 13. Augustus 1737.

(*l*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 21. November 1737.

(*m*) BELANG der Regeering aan de Staaten Generaal in de NOTULEN van den 3. November 1737.

(*n*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 6. December 1737.

(*o*) REQUEST der Regeering aan de Staaten Generaal in de NOTULEN van den 24. December 1737.

gewoonen Regter gebragt was; Het verminderen der Rentén, bragt geen nadeel aan die Stigting toe, om dat de Graaf van Maldegem, als Erfgenaam der Stigterfche, verplicht was, het jaarlyks Inkomen van dien, tot twee duizend twee honderd guldens, en twee en twintig Mudden Rogge te bezorgen, en gevolglyk, al wat aan het inkomen dier Godshuizen te kott kwam, te voldoen. Zy verzocht nogmaals, dat de zaak voor den gewoonen Regter afgedaan mogt worden, en wanheer de Graaf, en de Rentmeester eenige gedingen wilden onderneemen, zulks niet ten lasten der Godshuizen, geschieden mogt. Hier mede zond zy eenigen van haare Leden, naar den Haage, om dit alles, te ondersteunen (p). Deezen Voorgesla-
 terug gekeerd, dedden verflag; dat het den Staa-
 ten aangenaam ware, dat de verschillen ingeschiedt, gen in
 en buiten Regtsgeding beslist werden: Indien men schikking.
 het niet geheel eens kon worden, was het best, het overige, aan de uitspraak van goede mannen te laaten. Ingeval men elkander, over de Inschikking, noch over het *Compromis*, onderling niet verstaan kon, zoude men zig als dan, nader by de Gemagtigden der Staaten vervoegen, die daar van verflag zouden doen: Kon men zig verdragen, zoude men daarop, der Staaten Goedkeuring verzoeken. De Regeering ontving eerlang een De Rege-
 nader verdrag, door haare Gemagtigden, met ring treed-
 eenen der Gelasten des Graaven ontworpen. Daar niet den
 by stond die Graaf toe, dat de Rentén der twee Graaf van
 „ Godshuizen, van vyf, op drie en een half ten Maldegem
 „ honderd, verminderd werden. Dit zoude eg- in Onder-
 „ ter handeling.

(p) Notulen van den 5. Januari 1758.

XVIII. „ ter de Regeering geen regt geeven, om verdere
 Boek. „ vermindering dier Renten te kunnen doen, of
 1737. „ de Hoofdsom daar van, af te lossen; maar die
 „ ten eeuwigen dage, tegen drie en een half te
 „ vergelden. De Regeering zoude mede van alle
 „ middelen van Regt, waarmede zy zig zoude
 „ kunnen behelpen, om de Onlosbaarheid van
 „ dien tegen te spreken, afzien, en den Graaf,
 „ als Erfgenaam van Juffrouw Hester van Grins-
 „ ven, voor als toen, en in het vervolg, van
 „ alle verbintenissen, waar voor hy aangesproken
 „ zoude kunnen worden, om het geene ter on-
 „ derhouding dier Godshuizen te kort kwam, aan
 „ te vullen, ontheffen. Zy zoude mede van de
 „ Algemeene Staaten trachten te verkrygen, dat
 „ de Penningen dier Godshuizen, die ledig la-
 „ gen, op den Lande belegt mogten worden. Be-
 „ vond men, dat het inkomen dier Godshuizen
 „ niet bestendig was, om Vyftien Oude Mannen,
 „ en Zeven Maagden, volgens de Uiterste Wille
 „ der Stigtersche, te onderhouden, en dat dit de
 „ Regeering aangetoond werd, zouden de ge-
 „ melde Renten, tegen vier ten honderd betaald
 „ werden, en zulks tot tyd en wyle, het inko-
 „ men dier Godshuizen op een gelyken voet ge-
 „ bragt zoude zyn.” De Regeering keurde dee-
 „ zen Voorslag tot een vergelyk goed, en verklaar-
 „ de hierop het goedvinden der Staaten te zullen
 „ verzoeken (q). Deezen lieten zig deeze Overeen-
 „ komst welgevallen. De Regeering besloot dan,
 „ die met de toestemming der Staaten, in Stads
 „ Komme te bewaaren (r). Hier door werd de
 „ Stad,

- Het welk
 de Regee-
 ring goed-
 keurd.

(q) NOTULEN van den 17. October 1738.

(r) NOTULEN van den 18. November 1738.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 33

Stad, jaarlyks, van een, en een half ten honderd, van die Renten verligt; doch door de onagtzaamheid van Stads Rentmeesteren in dien tyd, welken die Rentebrieven als onlosbaare Renten geveest hadden, nu genoodzaakt, tot dit verdrag te komen.

XVHI.
Boek.
1737.

In den jaare 1736. had de Raad van Staaten ^{Verzoek} de Vestingwerken, voor de Sterkte den Paapen- ^{der Regeer-}bril genaamd, doen vermeerderen. Hier door ^{ring we-}was onder anderen de weg naar Orten mede af- ^{gens den}gegraven, dus men van die zyde, naauwlyks bin- ^{Weg buit-}nen de Stad kon komen. De Regeering had daar- ^{ten de Or-}over reeds geklaagd, thans verzocht zy haare Gemagtigden, die ter verrigting van Stads zaaken naar den Haage stonden te vertrekken, by den Raad van Staaten aan te houden, dat hier omtrent de noodige voorzieninge gedaán werd (s). Deezen deden verflag, dat zy hier over met eenige Leden des Raads gesproken, en hun die zaak, aanbevolen hadden (t). Na verscheide overleggingen besloot de Raad, om, door het maaken van eenen nieuwen Weg, de sterkte der Stad niet te verminderen, den Boschdyk, ten Oosten der Rivier de Dieze, daar toe te gebruiken, en die verder, door de werken voor den Paapenbril, tot aan de Orten Poort te brengen: De Regeering zoude dien Weg, met vuilnis uit de Stad, en Bagger uit de Dieze doen op hoogen, en verbreedén. Hy gelastte den Directeur der Vestingwerken, met de Inge- landen van het Eertveld, daar die Dyk tegen aan liep, te spreken, om over die Landen eenen be-
kwad-

(s) NOTULEN van den 17. September 1737.

(t) NOTULEN van den 9. October 1737.

XVIII. kwaamen weg naar Orten, te bekomen (*u*). Doch,
Boek. vermits die Dyk, vooreerst niet in staat gebragt
 1737. kon werden, verzogt de Regeering de Gemag-
 tigden des Raads, de verlaaging des ouden wegs,
 zo lang te wederhouden, tot dat de Boschdyk in
 staat gebragt zoude zyn (*v*). Eenigen tyd hier
 na, stond de Raad van Staaten de Regeering toe,
 den Ouden Weg met steengruis aan te hoogen, en
 ter wederzyde van dien, eene beschoeing te doen
 maaken (*w*). Zederd is de weg naar Orten, met
 Puin merklyk aangehoogd, zo dat die, thans zo
 hoog is, als die voorheen was.

1738. By het aanleggen der Vestingwerken voor den
 Vertoog Paapenbril, had de Raad van Staaten eene Sluis,
 der Regee- in den Steenen Beer, ten Oosten der Haven doen
 ringn over maaken, deeze had zyne uitwatering in de Diefse,
 de Sluis tegen over de Sluis, by het Olymolen Bolwerk.
 ten Oosten Hier door werd zodaanigen maaling in den Stroom
 van den veroorzaakt, dat de Schepen, niet dan met eenen
 Boom ge- geweldigen arbeid, binnen de Haven konden ko-
 maakt. men, of zy liepen gevaar, door den sterken
 Stroom, tegen de paalen voor den Boom, gedre-
 ven te worden. Zulks was, een en andermaal
 gebeurd, waardoor eenige Schepen beschadigd,
 en de Lading bedorven werd, en de Koophan-
 del veel nadeel leed. Verscheiden Schippers, en
 Kooplieden binnen de Stad hadden reeds deswe-
 gens hun beklag aan Schepenen gedaan, die hier-
 op

(*u*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 4. Mei
 1739.

(*v*) NOTULEN van den 16. September 1739.

(*w*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 24. Sep-
 tember 1739.

op den Raad van Staaten verzogten; daar in, te willen voorzien (x). Deze schreef hier op den Gouverneur; dat hy genegen was, alles, wat van hem tot bevordering van de Scheepvaart en Nee- ring der Stad geverg'd kon worden, te zullen doen: De Gouverneur zoude by een gewoon Opperwater, die nieuwe Sluis fluiten, en de Sluizen binnen de Stad, nevens die aan het Olymolen Bolwerk, om het Opperwater te lossen, openzetten, waar mede men dacht alle verdere klagen voor te komen (y). Het ongemak der Scheepvaart schynd hier door, niet weggenoomen te zyn, om dat ik vind, dat de Regeering den Pensionaris gelastte, de belemmering, die doot die Nieuwe Sluis veroorzaakt werd, nader te ver- toonen (z). Eenigen tyd hierna, bevond men, dat de Nieuwe Sluis, die in den Boschdyk lag, geensins in staat was, het Opperwater, zonder hulp der Sluis by den Paapenbil, te kunnen los- sen; De Laatste kon niet, dan met groot ongemak voor de Vaart geopend werden: daar was der- halven, om de Schippers buiten klagen te hou- den, geen ander middel over, dan eenen tweede Sluis in den Boschdyk te leggen. De Regeering gelastte derhalven hunne Gemagtigden, dit, den Raad voortedraagen (a). Deze verklaarde hier toe genegen te zyn, mits de helft daarvan, door De Raad wil een tweede de Sluis doen leggen mits de Stad de helft der kosten daarvan, draage.

(x) BRIEF van Schepenen aan den Raad van Staaten van den 24. April 1738. In de NOTULEN van Schepenen van den 23. April 1738.

(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 30. Ma- 1738.

(z) NOTULEN van den 4. April 1739.

(a) NOTULEN van den 19. April 1739.

XVIII. de Stad bekostigd werd. De Regeering dan be-
Boek. noemde eenigen Leden, om den Directeur der
1738. Vestingwerken, en het Schippers Geld, daar over
 te hooren (b). Hun verflag behelsde; dat de
 Sluis; die men voornam te zullen maaken, ner-
 gens gevoeglyker, dan op de plaats, daar de on-
 langs weggenoomene geweest was, gelegd kon
 worden: Wanneer dit geschiede, en de Sluis by
 den Paapenbril toegehouden werd, zoude de
 Scheepvaart, geene belemmering onderhevig zyn:
 De belemmering in de Vaart, was nimmer door

Waarvan de Stad veroorzaakt, des vleiden zy zig ontheven
 de Regee- te zullen worden, van de helft der kosten; uit
 ring te ver- Stads Middelen, te betaalen (c). De Raad be-
 geefs ver- sloot: dan de Sluis ter bestemder plaatze te doen
 schooning verzoekt. maaken, doch gelaste de Stad, de helft daar in
 te betaalen (d). De Regeering benoemde der-
 halven eenige Leden; om met den Directeur der
 Vestingwerken te spreken, en het Bestek dier
 Sluis overteneemen (e): Waarna de Sluis voor
 drie duizend twee honderd guldens, aangenoomen
 werd (f). Zederd dien tyd, is de nieuw ge-
 maakte Sluis, by den Paapenbril, altoos toege-
 houden.

Geweld te- Op den agtentwintigsten Februari deezes Jaars,
 gen de kwamen zeven Karren, met Koorn geladen, uit
 Kommie- het Land van Luik in de Meyerye. Deeze te
 zen vanden Tol ge- Lom-
 pleegd.

(b) NOTULEN van den 11. Mei 1739.

(c) NOTULEN van den 25. Juni 1739.

(d) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 30. Juni
 1739.

(e) NOTULEN van den 7. Juli 1739.

(f) NOTULEN van Schepenen van den 19. September
 1739.

Lommel aan het Tolkomtoir gekomen, werden door de Kommiesen van den Tol, aangehouden. Door den tegenstand der Voerlieden, werden de Kommiesen genoodzaakt, eenen dier Kerren te moeten agterlaaten: met de overigen reeden zy naar 's Hertogenbosch, doch omtrent Bergyk gekomen, schooten eenige Liederen, omtrent twintig sterk, agter eenen met hout beplanten wal, op de Kommiesen, en hunne by hebbende Manschap, waar door eenigen gekwetst, en zy allen, met agterlaating dier Karren genoodzaakt werden, de vlugt te neemen; Immiddels voerde men de Karren naar Luiks Gestel. De Raad van Staaten beloofde honderd Dukatonnen, uit 's Lands Domeinen, aan die, welken eenige Handdaadigen hiervan, wist te ontdekken (g). Ik heb niet gevonden, dat iemand der Daaders agterhaald is.

Op de menigvuldige klagten, den Raad van Staaten gedaan, wegens de schade, die de Voerlieden van Staaten 's Lands Werken, Bruggen, en Poorten toebragten, werd de Regeering deezer Stad gelaft, eerstdaags aftekondigen; dat die, welke eenige schade aan 's Lands Werken veroorzaakte, door de Wagt aangehouden zoude werden, tot tyd en wyle dezelve vergoed was. De Regeering deed terstond uitsfel dier afkondiging verzoeken: In dien dit vrugteloos ware, zouden haare Gemagtigden met bescheidenheid zeggen; dat de Regeering, by een volgend Vertoog, zoude verzoeken, dat haare Burgers, en Ingezeeten, op eene aanhouding, van voorgewende schade, aan 's Lands Werken toegebracht te hebben, niet voor den Krygs-

XVIII.
Boek.
1738.

(g) ADVERTENTIE des Raads van Staaten van den 24. Maart 1738.

XVIII.
Boek.
1738.

Krygsraad in Regten betrokken mogten werden (*b*). Hun verslag behelsde, dat 'er geene hoop was, dat die Afkondiging wederhouden zoude werden: De vertogen, daar tegen gedaan, werden wel aangenoomen, en op het Verbaal gebragt, dus men den uitslag daar van moest verwagten. By die gelegenheid was hun voorgesteld, om 's Lands Bruggen, voor eene matige Som overteeneemen, waar door de Regeering de Berechting der schade, aan zig kon trekken: Zy hadden hierop geantwoord, dat de Afkondiging veel bekommering veroorzaakte, om dat wanneer de Aanneemers, voor een geringe schade, vryheid hadden, verdagte menschen aantehouden, zy deeze Vryheid ligt konden misbruiken. Dit zoude voornaamlyk, omtrent zulke Bruggen, waarvan het houtwerk vergaan, en met Verf opgesierd was, plaats hebben, te meer, om dat de Bruggen in de Straatwegen buiten de Stad, van tyd tot tyd zo versmald waren, dat die, maar even de breedte voor eene Karre, hadden; De Voerlieden zoude liever de handen der Aanneemers vullen, dan aangehouden blyven. Het gevolg hier van zoude zyn, dat de Opgezetenen afgeschrikt zouden worden, binnen de Stad te komen. De Regeering kon met Stads Voorregten, die Schepenen, het Regtsgebied over hunne Poorteren, en goederen, gelyk ook over de Vreemden, gaven, niet overeenbrengen, dat deeze alle, den gewoonen Regter onttrokken, en genoodzaakt zouden zyn, zig voor den Krygsraad te verdedigen: Zulks kon te minder plaats hebben, om dat de Staaten,

(*b*) NOTULEN van den 22. Juli 1738.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 39

ten; op den eenentwintigsten Januari 1704. verklaard hadden; dat alle Burgerlyke Verschillen, die eenige Ingezeetenen raakten, voor den gewoonen Regter, en geensins voor den Krygsraad, gebragt zouden moeten werden, De Regeering verzocht derhalven, dat de Afkondiging niet mogte geschieden, of wel, indien iemand deswegens aangehouden werd, het oordeel der begaane schara-Het welk de, aan Schepenen gelaaten mogt werden, om op vertoog dus het geschil buiten Vorm van Regtsgeding af-der Regeerteden (i). Dit had ten gevolge, dat de Afkondiging agterblyft.

XVIII.
Boek.
1738.

Volgens Stads Voorregten, mag de SchoutAfkondig- noch zyne Dienaaren, in geene Huizen, waarvanging we- de Deur, en Vensters, naaft dezelve gesloten gens het zyn, komen, om eenige misdaadigers te zoeken, verbergen of daar uitvoeren, dan met toestemming, en in lieden, tegenwoordigheid van het meeste gedeelte der Schepenen (k). Dit Regt was meermaalen door eenige Burgers, met het verbergen van Boosdoeners, en het huisvesten van Weglopers der Bezetting, misbruikt, waar door, dikwils veelen ontsnapten. De Gouverneur, en de Krygsraad, hadden meer dan eens, daarover geklaagd, en eenige jaaren geleden, de Regeering voorgeslagen om iets, daarop, uit te denken (l). Van dit alles was egter niets geworden. Des deed de Hoogschout, en Schepenen, in deezen jaare, afkondigen; dat de Ingezeetenen, geene Krygslieden, die door hunne Onder Offizieren vervolgd werden,

(i) NOTULEN van den 25. Juli 1738.

(k) COSTUIMEN der Stad 's Hertogenbosch Titel 11. Art. 22. Edit. in quarto.

(l) NOTULEN van den 2. September 1735.

XVIII. den, voorweetens in hunne Huizen zouden hebben te ontfangen, of verbergen, veel min, tot hunner ontkoming, de behulpzaame hand te bieden, maar die, hunne Huizen doen verlaaten. Die het tegendeel deed, zoude vyfentwintig guldens verbeuren. Die, welken eenige Krygslieden, die Lyfstraflyke, of andere misdaden van belang bedreven hadden, verborgen, of ter hunner ontkoming de hand leenden, zouden, als Begunftigers van zodaanige misdaden, naar vereisch van zaaken gestraft worden (*m*).

1739. Door het Hooge Water, en den zwaaren Storm, De meeste in her eind van het voorgige, en het begin deezer Bruggen in jaars voorgevallen, waren de meeste Bruggen in de Steen- de Straatwegen, buiten de Vugter, en Hinthawegen buiten de Stadmer Poorten, weggespoeld. De Raad van Staaweggeten, nam by deeze gelegenheid in overweging, spoeld en vercheiden dier Bruggen te laten dempen, en voorflag gaf daar van den Gouverneur kennis, om zyne om eenige gedachten, na dat hy het belang der Regeering Bruggen te dempen, daarover ingenomen had, hierop, te zeggen. De Geheimschryver des Raads, gaf den Pensionaris last, dit, de Regeering bekend te maaken, die daarop de gedachten der Schepenen verzogt, te mogen weeten (*n*). Deeze oordeelden, dat de Redenen der Regeering daar tegen, Openingen in den Straatweg, niet verminderd behoorden te worden, om rede, dat het Water, zo door de Bruggen in den Straatweg buiten de Vugter Poort, als over den Zantweg, van de Schans Isabella, tot aan de Vugfche Akkers, zig door

(*m*) PUBLICATIE van den Hoogfchout en Schepenen van den 15. Maart 1738. In de NOTULEN van Schepenen van den 15. Maart 1738.

(*n*) NOTULEN van den 16. Maart 1739.

door eene breëte van over de duizend voeten loffen konde. Ook moest men aanmerken, dat niet tegenstaande dit, het Water, boven de doorsnydingen in den Straatweg, altyd een voet hooger, dan beneden dezelve was, dus moest men hier uit afleiden, dat wanneer de Bruggen verminderd werden, het Bovenwater minder losfing bekomen, en mooglyk drie, en meerder voeten, boven, dan beneden, staan zoude; Dus zoude het Water gedwongen worden, en in den Zantweg tusfchen die Schans, en het Dorp Vugt, gaaten te fpoelen, waar door de Stad, van dien kant, ontoeganklyk zoude worden: Het zelve had mede plaats, omtrent den Straatweg, buiten de Hinthamer Poort. De Regeering keurde deeze redenen goed, en verzogt Schepenen, een Affchrift, en Tekening daarvan, den Gouverneur over te geeven, met verzoek, om Stads belang daar omtrent te ondersteunen (o). De Geheimfchryver des Raads fchreef eenigen tyd hier na aan den Penfionaris, om te weeten, of de fchade aan de Bruggen in den Straatweg, door het boven of beneden Water, gefchied ware. Hier op werd geandwoord; dat de Stad, door Twee byzondere vlooden, Overlast had, eens, door het Water, dat van de Dommel, en de Aa afkwam; en ten anderen, als de Maaz zeer hoog gezwollen was, wanneer het Water, door de binnen Dieza, en openingen in den Straatweg inliep: wanneer het Water by die twee Vlooden, beneden de Bruggen bleef, en het ftijl Weeder was, liepen die Bruggen geen gevaar, doch zo het

XVIII,
Boek,
1739.

Wa-

(o) NOTULEN van den 17. Maart 1739.

XVIII.

Boek.

1739.

Water met de Bruggen gelyk stond, en zig eene Storm verhefte, werden zy door de golven opgeligt, en weggedreven, zo als nu laast geschied was; Toen waren de boven, en beneden Wateren te gelyk opgezwollen, dus kon men niet be-paaalen, door welk Water, de Bruggen in den voorgaanden Winter, weggespoeld waren. Men wilde niet tegenspreken, dat het Water zig door de Stad, ontlasten kon, de Regeering had daar van niets gemeld, om dat de beide Sluizen, binnen de Stad, waar door het Water lopen moest, te zaamen maar twee en twintig voeten breed waren. Dit kwam derhalven by een haastigen Vloed, in geene aanmerking. Niet tegenstaande alle de Bruggen, in beide de Straatwegen, en de Dieze binnen de Stad, het Water loften, was het egter binnen weinig jaaren, tweemaal en gebeurd, dat de Straatwegen, door het hooge Water, genoegsaam vernield waren. In den Zandweg tusschen de Schans-Isabella, waren boven dien, Groote Gaten gespoeld; die Weg zoude dit meer onderhevig zyn, ingeval de openingen in den Straatweg verminderd werden. Het verlangen der Burgery was, dat de Bruggen hersteld werden, om dat zy, zo voor Verloop der Neering vreesde, als om dat de Opgezetenen der Meyerye, hunne Waaren niet ter Markt zouden kunnen brengen. De Regeering voldaan over het Schryven des Pensionaris, (*p*) magtigde denzelven, zig deswegens naar den Haage te begeeven (*q*) Van daar hy schreef hy, dat hy met den Raad van Staaten, een gesprek gehouden had, en oordeelde; ingeval de Re-

De Pensionaris deswegens naar den Haage gezonden.

(*p*) NOTULEN van den 31. Maart 1739.

(*q*) NOTULEN van den 4. April 1739.

Regeering verzocht, dat de Stad, die Bruggen ten haaren laste mogt neemen, mits de Raad haar daar voor, eene behoorlyke Somme toevoegde, zulks ingang zoude vinden (r). De Regeering gelaste hier op den Pensionaris, den Raad te verzoeken, het toemaaken der Doorfnydingen in den Straatweg, by voorraad te wederhouden; Zy was genegen, onder behoorlyke schadeloosstelling, het maaken, en onderhouden der Bruggen, ten laste der Stad, overteneemen (s). Inmiddels verzocht zy Schepenen, om met overleg van Lie-den, des kundig, een begrooting daarvan, te maaken (t). De twee Begrootingen, die hier op gemaakt werden, verschilden zeer weinig: zy behelsden; dat het maaken van Steene, in plaats van Houte Bruggen, behalven de Brug voor den Bedekten Weg, aan de Vugter Poort, en die, by de Schans Isabella, welke van Hout gemaakt moesten werden, op drieenvyftig duizend guldens, en het Onderhoud derzelver, op omtrent twee honderd vyfenvyftig guldens, jaarlyks, komen te staan. Men meende ook, dat onder gelyke schadeloos stelling, het Onderhoud der Bruggen, over de Ravelyns, en Contrescharps Graffen, aan de Vugter, en Hintamer, en St. Jans Poorten, van den Lande konden overgenomen werden. De Regeering stemde in alles, en magtigde den Pensionaris het verdrag op dien voet te sluiten (u). Hier van kwam

XVIII.
Boek.
1739.
De Regeering verzoekt om de Bruggen in de Straatwegen ten laste der Stad te neemen.
Dat vrag-egtenloos afloopt.

●(r) BRIEF des Pensionaris VAN HEURN van den 10. April 1739. In de NOTULEN van den 12. April 1739.

(s) NOTULEN van den 13. April 1739.

(t) NOTULEN van den 16. April 1739.

(u) NOTULEN van den 19. April 1739.

XVIII. egter niets, want de Raad besloot, om het nadeel,
Boek. dat door het maaken van Steene Bruggen aan de
1739. Vestingwerken toegebracht zoude werden, dit ver-
 zoek afte slaan (v). De Raad deed, buiten de
 Vugter Poort, drie, en buiten de Hinthamer
 Poort, twee Bruggen wegneemen. In latere ty-
 den zyn nog twee Bruggen, buiten ieder Poort
 één, toegemaakt. Na het maaken van een Straat-
 weg buiten de Vugter Poort, twee en een half
 uren gaans van de Stad af, is de Zandweg, van
 de Schans Isabella, tot aan de hooge Akkerlan-
 den onder Vugt, merklyk aangehoogd, en met
 Steene Muuren ter wederzyde gesterkt, en men
 heeft niet gezien, dat door het Hooge Water,
 eenig nadeel, aan de Straatwegen, toegebracht is.
 Thans is het gevaar daar van, door het maaken
 van den Overlaat, tusschen de Dorpen Baartwyk,
 en Drunen in den jaare 1766. voltooid, oneindig
 minder.

HardeWin- In October en November deezes jaars, begon
ter. het hier te Lande maagtig te vriesen: In de laatste
 maand, had men, agtmaal Vorst, en zo veel
 maal Regen, of dooi Weer gehad (w). Op den
1740. vierden Januari des volgenden Jaars, hernam de
 Vorst met zulken vinnigheid, dat weinig men-
 schen, zulk een konde heugden. De grootste was
 van den negenden, tot den dertienden Januari
 beide, ingesloten, en in de volgende Maand,
 van den drieëntwintigsten, tot den zesentwintig-
 sten, mede beide ingesloten. Op den negenden
 Jan-
 •

(v) *RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 4.
 Mei 1739.*

(w) *DUYN Aanmerkingen van Drie, meer dan Gemeene
 strenge Winters Bladz. 6-9.*

Januari, en de twee volgende dagen, was de XVIII.
koude, ongemeen, doch de elfden was de aller- Boek.
koudste dag. Op de Thermometer van Faren- 1740.
heit, stond de kwik der morgens by naar op twee
graaden, onder 0, en des middaags op 0. Den
vyfentwintigsten Februari, stond die des morgens,
zes graaden boven 0. Van den vyfden, tot den
tienden Januari, had het zeven, en een halven.
Duim dik, gevooren; van den negenden des
morgens tot den tienden, drie Duimen. Van den
vyfentwintigsten, tot den zesentwintigsten Fe-
bruari, beide des morgens, en dus in een Et-
maal, groeide het Ys, twee Duimen, en tien
Lynen, Rynlandsche Maat. Op den tienden Maart,
begon het te dooyen, en niettegenstaande dit,
was het in deeze Maand vry koud, en zelf, in
de volgende Maand, immers tot den zevenen-
twintigsten (x). In deeze rypende koude, werd
den Blokmeesteren toegestaan, eene buitenge-
woone Inzameling van Liefde gaaven te doen (y);
Boven dien schonk de Regeering, ieder Blok,
vyftig guldens, om aan de armen, terftond uit
te deelen (z). Aan de Blokmeesteren van den
Vugterdyk, en Hinthamer einde, werden Hon-
derd, de Weversplaats vyfenzeventig, en aan
ieder der anderen, vyftig guldens, van Stadswe-
ge gegeven. Dit geschiede kort hierna, ander-
maal (a). Boven dit alles hadden Schepenen,
nog

(x) *Idem Bladz. 10. 11. 17. en 19.*

(y) NOTULEN van Schepenen van den 11. Januari
1740.

(z) NOTULEN van den 11. Januari 1740.

(a) NOTULEN van den 28. Januari en 26. Februari
1740.

XVIII. nog tweemaal den Blokmeesteren toegestaan, eenige Liefde gaaven, te verzamelen (b). De Raad van Staaten schreef ter deezer tyd de Regeering, dat zo lang de koude duurde, zy geene vermindering in den brand voor de Wagten maaken zoude: de Regeering zoude schadeloos gesteld werden (c). Schepenen verzogten den Gouverneur, dat de Turf, gedurende de maand Maart, op den voet, als in de Wintermaanden, de Wagten bezorgd zoude wêrden, en vorderen, dat hy op zyn tyd, een blyk van vermeerdering, dier Brand, de Regeering wilde overgeeven (d).

Voorneemen om in overweeging, om in een der Generaliteits Steeden, een Kweek School op te rigten, voor de Krygsslieden op te rigten. De Raad van Staaten, nam in deezen Jaare in overweeging, om in een der Generaliteits Steeden, een Kweek School op te rigten, waar in Jonge Krygsslieden, in de nodige Weetenschappen onderwezen zouden worden. De Gemagtigden des Raads, thans tot de Verpacting der Gemeene Middelen langs de Maaze gezonden, waren verzogt de bekwaamste Plaats, daar zulks her gevoeglykft zoude kunnen geschieden, uit te kiezen. De Wethouderschap deezer Stad noemde zes uit haare Leden, om de Afgezondenen des Raads op te wagten, en by hen uittewerken, dat dit Kweek School in 's Hertogenbosch geplaatst werd, met aanbieding, dat zy, alles, wat in haar vermogen ware, daartoe, by brengen zoude (e). Ik heb niets meer van deezen Voorstel aangetekend ge-

(b) NOTULEN van Schepenen van den 28. Januari en 26. Februari 1740.

(c) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 26. February 1740.

(d) NOTULEN van Schepenen van den 28. Maart 1740.

(e) NOTULEN van den 20. September 1740.

gevonden: Zeker is het, dat dit geenen voortgang gehad heeft.

XVIII.
Boek.

De Prys der Graanen was thans magtig gereezen: In het begin des volgende Jaars, werd de Peg van de Rog, op eenentwintig guldens veertien stuivers, en die van de Boekweid, op veertien guldens gestoken (f). Om dat, inzonderheid de Boekweid, allermeeft, buiten de Stad gezonden werd, nam men in overweging, naar het voorbeeld van andere Sreden, een Voorraad van Graanen op te leggen. Tot onderzoek deezers zaak, werden eenige Leden, benoemd (g). Op derzelve verflag werden Vyftig Lasten Rog, en Dertig Lasten Boekweid ingekogt. Dit Koorn werd op de Solders van het Stadhuis, in het groot Gasthuis, en in het Geef, of Armhuis gelegd. De Inkoop daar van, kwam op Vyftien duizend guldens te staan. De Rentmeester der Politie zoude van den ontfang der Ingekogte, en Verkogte Graanen, eene afzonderlyke Rekening doen, en de Regenten van het Geef, of Armhuis, en van het groot Gasthuis werden aangemand, zorge te draagen, dat 'er altoos een genoegzaamen voorraad van Graanen, voorhanden was; verder gaf men den Gouverneur in bedenking, of het niet dienstig waare, den Staaten, of den Raad van Staaten voor te houden, eenigen voorraad voor de Bezetting, optedoen (b). De Prys van het Koorn, die daaglyks toenam, waardoor veele geringe Bakkers in deeze Stad hunne Bakkerijen niet

1740.

Duurte der
Graanen.

De Rege-
ring doet
eenen
Voorraad
van Graa-
nen op.

En geeft
den Gou-
verneur in
bedenken
zulks mede
voor de
Bezetting
te doen.

(f) AANTEKENING op het Komtoir des Kapitfels van Olifchot.

(g) NOTULEN van den 11. Oktober 1740.

(b) NOTULEN van den 14. Oktober 1740.

XVIII.

Boek.

1740.

niet aan den gang konden houden, deed de Regeering besluiten, nog Vyftig Lasten Rogge in te koopē; Zy gelaste de Dekenen van het Bakkers Gilde, eenen Lyft der onvermogene Bakkers op te geeven, om een ieder van hun, uit Stads voorraad, één zak Rog, tegen den bepaalden prys uit te ryken, welken betaald zynde, van eenen anderen zoude gevolgd werden (*i*). Immiddels gaaven de Regenten van het Arnhem te kennen, dat de uitdeelingen aan den Armen, zo menigvuldig geweest waren, dat zy, om die gaande te houden, genoodzaakt waren, drie duizend guldens, ten laste van dat Godshuis te moeten opneemen, waaromtrent zy, de goedkeuring der Regeering verzogten, die hun verleend werd (*k*).

Moerwil
van het Ge-
meen.

Niet alleen de Graanen, maar ook alle de Eetwaaren steegen ter deezer tyd in Prys, waar door het Gemeen te zamen rotte, en kwam zo my berigt is, eerst op het Hinthamer eind by een, alwaar een Jong Vrouwsperfoon, door het slaan op een Koekepan het zelve meerder aanzette; men dreigde zelfs eenigen overlast aan de Bakkers, en Grutters Huizingen te doen, waarby het thans bleef: Doch een, of twee dagen daarna, vielen eenige Mans, en Vrouwsperfoonen, door eenige jongens gevolgd, op de Buiten Liedē, die eenige Eetwaaren ter Markt bragten aan welken zy daar van, beroofden. Voor het Stadhuis stond een Kar met Brandhout gelaaden, welken zy voor hadden te plunderen, doch de Schepenen, toen op het Stadhuis vergaderd, zulks ziende, begaven zig allen naar den Markt, en brag-

(*i*) NOTULEN van den 26. October 1740.

(*k*) NOTULEN van den 9. November 1740.

bragten te weeg, dat het Gemeen spoedig ver-
strooid werd. Terstond deed men afkondigen;
dat een ieder zig zoude wagten, aan de Buiten
Lieden, die hunne Waaren ter Markt bragten,
eenigen overlast te doen: Die zig hier aan schul-
dig maakte, zoude met Openbaare Geesseling, ge-
straft werden: ook beloofde men Vyftig Guldens,
aan die, welke eenige Moedwilligen aanbragt (1).

XVIII.
Boek.
1740.

De hoop op winst deed veele Voorkoopers, Orde, dat
alle Eetwaaren, die ter Markt gebragt werden, de Voor-
terstond opkopen: zelf ging men de Opgeze-koopers
tenen buiten de Poorten te gemoed, alwaar ge- niet voor
noegzaam alles opkocht werd, waardoor de duurte elf uren
vermeerderde; Om deeze wanorde voortekomen, mogen
besloten Schepenen; dat de Voorkoopers geene
Eetwaaren by het inkomen der Poorten, op de
Straaten, Markt, noch aan de Huizen, zouden
mogen koopen, of laten koopen, voor dat de
klok des morgens, elf uren geslagen was, op
de verbeurte van Twaalf Guldens, indien zy de
Buiten Lieden te gemoed gingen, en van zes,
indien zy voor elf uren iet kogten (m). Doch
de Buiten Lieden, die zig met de Voorkoopers
verftonden, kwamen niet voor elf uren ter Markt;
Schepenen deden derhalven, eenigen tyd hierna,
afkondigen; dat de Buiten Lieden, die ter Markt
wilden komen, niet buiten de Stad, tot na elf
uren, zouden mogen blyven, maar hunne goe-
deren terstond ter Markt brengen, op de verbeur-
te dier Waaren, en eene boete van zes guldens.

De

(1) NOTULEN van Schepenen van den 26. Oktober
1740.

(m) NOTULEN van Schepenen van den 27. Oktober
1740.

IV. DEEL.

D

XVIII. De Burgers, die hunne Huizen leenden, om de Eetwaaren der Buiten Lieden te bergen, tot dat de klok elf uren geslagen was, zouden twaalf guldens verbeuren: Den Schippers Knechten, die veele Eetwaaren opkogten, om naar Holland te vervoeren, werd op dezelve Boete geboden, geene meerdere Eetwaaren, dan zy voor haar onderhoud nodig hadden, te koopen; ontdekte men meerder in de Schepen, zouden de Schippers, daar voor, aanspreeklyk zyn (n).

Onderhandeling over het maaken van een Tugthuis alhier.

Vertoog der Regeering daaromrent.

Het Voorstel, om een Tugthuis hier ter Stede te maaken in den Jaare 1733. vrugtloos afgelopen, werd thans weder levendig: Die der Meyerye, hadden zig deswegens by de Algemeene Staaten, of by den Raad van Staaten vervoegd, van daar werd Hun Verzoek, nevens de berigten des Hoogschouts, en der Kwartierschouten, wier gevoelen bevorens daar over ingenomen waren, in handen der Regeering alhier, gesteld. Deeze magtigde tot onderzoek van alles, eenigen van haare Leden (o). Op hun verslag schreef de Regeering den Raad van Staaten, dat de Stad op zig zelf, weinig belang by het Tugthuis had, dewyl het voornaamlyk zoude dienen, om de Meyerye, van de Landlopers te zuiveren. In het jaar 1733. had zy met drie Kwartieren der Meyerye, daarover gehandeld, doch men was tot geen besluit gekomen. Het toenmaalig ontwerp verschildte veel, van de thans beraamde schikkingen, het geen zy van stuk tot stuk aantoonde; Zy verklaarde, om alle de redenen, in haar vertoog ver-

(n) NOTULEN van Schepenen van den 9. November 1740.

(o) NOTULEN van den 16. Februari 1740.

MEYERYE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 51

vervat, van het oprigten eenes Tugthuis afte-
zien, en dit aan die der Meyerye over te laa-
ten (p). Hier op bleef het Tugthuis agter. In
de jaaren 1751. en 1752. werd de zaak wederom
levendig.

xviii.
Boek:
1740.

Thans schreef de Regeering van Breda, aan Vergeef-
de Wethouderschap van 's Hertogenbosch, datſche po-
zig nu de mooglykheid opdeed, om den Brabant-
ſchen Landrol, by Uitkoop, te vernietigen: ten den Land
dien einde sloeg zy eene Zamenkomst binnen Tol afte-
haare Stad voor. De Regeering alhier mag-
tigde daar toe Eenigen uit den haare, doch gaf
in bedenking, om die Zamenkomst, te Tilburg
te houden (q); Waar in de Wethouderschap van
Breda bewilligde; Men kwam dan in de maand
Augustus deezes jaars, aldaar, byeen (r). Hier Byeen-
werd beſloten; den Raad van Staaten te verzoek-
ken, de Verpagting van den Tol, voor Een Jaar over te Til-
te doen, om gedurende dien tyd, de wyze der burg ge-
Aſſchaffing, en de Schadelooſſtelling voor den houden en
Lande, te beraamen. De Regeering deezer Stad verſlag
deed zig dit welgevallen (s), en zond Twee haarer daar van.
Leden, om de nadere Byeenkomsten, by te woo-
nen (t). Aldaar beſloot men, door agt Leden
dier Vergadering op te maaken, hoeveel ieder
Plaats in Brabant, tot Uitkoop van dien Tol,
aan 's Lands Domeinen, betaalen zoude (u). Het De zaak
is blyft ſte-
ken.

(p) BERIGT der Regeering van den 6. Maart 1740.
In de NOTULEN van den 4. Maart 1740.

(q) NOTULEN van den 23. Julij 1740.

(r) NOTULEN van den 3. Augustus 1740.

(s) NOTULEN van den 20. Augustus 1740.

(t) NOTULEN van den 28. Augustus 1740.

(u) NOTULEN van den 26. October 1740.

XVIII. is aanmerklyk , dat ik van het vervolg deezer
Boek. zaak , niets aangetekend vinde , hoewel het zeker
1740. is , dat die , geenen Voortgang gehad hebbe.

Hoogwa- Het Water klom in het einde deezes jaars , tot
ter. zulken Hoogte , als het nimmer met een Open
 Rivier gedaan had. In het begin van December
 stonden verscheide Agterstraaten onder Water;
 Waar na het weder zakte. Doch eenige dagen
 voor Kermis groeide het dermaaten , dat veele
 Straaten overstroomd werden (v). Niets bleef
 binnen de Stad boven Water , dan de Markt , de
 Hooge Steenweg , de Karre Straat , en een ge-
 deelte der Hinthamer , en Kerkstraaten. Sche-
 penen deden op den vierentwintigsten Decem-
 ber , alle de Leden der Regeering , die by der
 hand waren , vergaderen , en verzogten hun te
 helpen raadplegen , over zulke zaaken , die gee-
 nen uitstel konden lyden. Men ontbood de Blok-
Zorg voor meestersen , dien men beval , de Armen uit de
de Arme huizen , die onder Water stonden te redden , en
Inwoners. zo veel zy konden , in de onbewoonde Huizen ,
 en in de kamers der Schutteryen te bergen , met
 magt , om daar toe , alle de Schuiten te pressen :
 ook werd hun toegestaan , eene buiten gewoone
 Infameling van Liefde gaaven , en eene Uitdee-
 ling van Brood te doen , waartoe hun het Koorn
 van Stadswege , versprekt zoude worden. De
En voor de Zieken in het Gasthuis , ten getale van honderd
Zieken in en vier , die gevaar liepen , in hunne Bedden te
het Gast- verdrinken , deed men met Schuiten af haalen ,
huis. en in de Walsche Kerk , en in de ledige Huizen
 bergen. De Krankzinnigen werden op de Ge-
 van-

(v) *EUROPISCHE MERCURIUS* over het jaar 1740. *Deel*
II. Bladz. 314.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 53

vangen Poort gebragt. Stads Rentmeester der Politie werd gelaft, het Koörn uit Stads Voorraad, tegen twee en twintig guldens het Mudde, de Bakkers te leveren. In verscheide Huizen op de Markt, en in de Karre Straat, alwaar Ovens stonden, deed men voor Stads Rekening, Brood bakken, en op het Stadhuis brengen, om zig in nood, daarvan te bedienen (w). De Dragonders der Bezetting waren genoodzaakt, met hunne Paarden op de Wallen te vlugten (x). Vermits alle de Kerken, behalven de Walsche, die met Zieken bezet was, onder Water stonden, deeden Schepenen, den Predikanten aanzeggen, dat op Kermis geen Godsdienst geschiede zoude. Op de Markt stond een Tent van een MARIONETTE SPELER, welken men voor de Vleeshouweren, ter berging van hun Vee, deed inruimen (y).

XVIII.
Boek.
1740.

De ongemeene siltte; waardoor de Molens, geene Graanen konden breeken, veroorzaakte, dat men bevreesd werd, gebrek aan Meel bin nen de Stad te zullen krygen. Zulks werd niet weinig vermeerderd, toen men verstond, dat in 's Lands voorraadhuizen geene Handmolens waren. Twee Bakkers hadden egter gelukkig, een Laft gemaalen Rog in voorraad, dien zy tegen eene gelyke maat van Koorn aanboden; Het welk by Schepenen aangenoomen werd (z).

Eeni-

(w) NOTULEN van Schepenen van den 24. December 1740. des voor den middaags.

(x) EUROPISCHE MERCURIUS van den Jaare 1740. Deel II. Bladz. 315.

(y) NOTULEN van Schepenen van den 24. December 1740. des na den middaags.

(z) NOTULEN van Schepenen van den 25. December 1740. des voor den middaags.

XVIII.

Boek.

1740.

Voorzorg
dat de In-
gezetenen
Brand be-
komen.

Voorzorg
omtrent
het Grutte
Meel.

Het Water
begint te
vallen.

Eenige Ingezeeten, wier Huizen onder Water stonden, en thans op hunne Bovenkamérs woon- den, waren van Brand, onvoorzien. Schepenen beslooten, dat vier Karren met Turf, uit Stads Voorraadhuis, door de Straaten zouden ryden, om een ieder, die zulks verzogt, tegen twaalf stuivers en vier penningen, den zak te leve- ren (a).

Den volgenden dag werden de Dekenen van het Grutters Gild ontbooden, om te verneemen, of 'er eene genoegzaamen voorraad van Boek- weid, tot het maalen van Grutten Meel, voor- handen ware: Deeze verklaarden, dat 'er Boek- weid genoeg in de Stad was: Doch dewyl Agt, van de Tien Grutmolens onder Water stonden, oordeelden zy, dat de voorraad van Grutten Meel gering zoude zyn. Op dit berigt deden Schepenen de Twee Grutters, wier Molens nog boven Water stonden, aanzeggen, onophoudelyk met het maaken van Grutten Meel voort te gaan; Ingeval de nood het vereischte, zoude hun, Boek- weid van Stads wege, geleverd worden (b).

Volgens eene nauwkeurig Waarneeming, was het Water den vierentwintigsten December des avonds om elf uren ten hoogsten pyl gerezen: Na dien tyd begon het schielyk te vallen; Men begreep egter, dat deeze Val niet natuurlyk, maar door een Dyk- breuk veroorzaakt moest zyn. Korten tyd hier- na bekwam men de tyding, dat de Dyk in het Land van Heusden, omtrent Hedikhuizen be- zwee-

(a) NOTULEN van Schepenen van den 25. December 1740. des na de middaags.

(b) NOTULEN van Schepenen van den 26. December 1740. des voor den middaags.

zweeken was. Deeze vloed was by het hoogste Water, omtrent twaalf duimen laager, dan in den jaare 1658. Egter besloten Schepenen van dit Hoog Water, by de overige Pylsteenen, agter het Stadhuis, aantekening te doen houden (c); Merkwaardiger, dan die, die des jaars 1658. was, om dat zy, met een open Rivier was voorgevallen; daar die van 1658. door Ystopping werd veroorzaakt (d). Alle de besluiten van Schepenen, ter deezer gelegenheid gemaakt, werden naderhand door de Regeering goedgekeurd (e).

XVIII.
Boek.

1740.

Merkwaardigheid van deezen Vloed.

Groot was de elende in de Dorpen, rondsom deeze Stad: Langs de Maaz, was Empel, Kessel, Alem, Maaren, Lix, en Littooien, en bovendien de Stad, Berlicum, Vugt, Cromvoort, Esch, by na onder. Beneden die Rivier stonden, Ornen, Drunen, en Nieuwkuik, geheel onder Water. Veele Beesten, verdronken, verscheide Huizen spoelden weg, en veele Graven werden verdorven (f).

Elende rondsomde Stad.

Zo dra het Water begon te vallen, werden op last der Schepenen, de Kerken, tot het houden van den Godsdienst, gereed gemaakt. Het Koor der Hoofdkerk werd hier toe, by voorraad vervaardigd: De toegangen tot het zelve, werden, om alle

tot den Godsdienst bekwaam te maaken.

alle

(c) NOTULEN van Schepenen van den 26. December 1740. des na de middaags.

(d) EUROPIsche MERCURIUS des Jaars 1741. Deel II. Bladz. 109.

(e) NOTULEN van den 3. Januari 1741.

(f) DE WITT Leerrede over Psalm XCIII. Bladz. 59. In de aantekeningen.

XVIII. alle de ongelukken, door het zakken der Steenen
 Boek. veroorzaakt, voortekomen, met Planken belegt.
 1740. Ook gebood men, des Woensdaags, en Vrydaags,
 den Godsdienst om Twee, in plaats van ten Vyf
 uuren, te verrigten (*g*). De Eerwaardige Heer
Kornelius de Witt deed, in het Koor, der Hoofd-
 kerk, op den dertienden Januari des jaars 1741.
 over de drie Laaste Vaarsen, van den drie en ne-
 gentigsten Psalm, eene Leerrede, welken hy na-
 derhand in druk uitgaf. Hierin, werden alle de on-
 gevallen, door het Hooge Water gebeurd, aan-
 gehaald (*b*). Het Prediken op het Koor, duur-
 de, tot dat alle de Vloeren der Kerken hersteld
 waren. De onkosten daarvan, kwamen op twee
 honderd drie guldens en drie stuivers te staan.
 De helft daarvan, werd van Stads wege be-
 taald (*i*).

De meeste Door het Hooge Water, dat de meeste Brug-
 Bruggen gen, in de Straatwegen, buiten de Stad, had
 buiten de weggespoeld, kon thans geen Koorn ter Markt
 Stad weg. gebragt werden; Dus gaaven de Grutters de
 gespoeld. Regeering te kennen; dat hunnen voorraad van
 Boekweid, binnen korten, vermaalen zoude zyn,
 als mede dat de Koornkoopers, dien niet, dan te-
 gen zeventien gulden, het Boffche Mud verko-
 pen wilden: Ingeval zy dien daar voor moesten
 inkoopē; zou de Prys van het Meel verhoogd
 moeten werden. De Wethouderschap stelde dan,
 Een-

(*g*) NOTULEN van Schepenen van den 27. December
 1740.

(*b*) DE WITT Leerrede over Psalm XCIII. Bladz. 65.
 in de aantekeningen.

(*i*) NOTULEN van den 23. Augustus 1741.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 57

Eenigen haarer Leden , om den Voorraad van al het Graan , binnen de Stád op te schryven , en gaf Vryheid aan Deezen , om indien zy zulks noodig oordeelden , de Grutters , Boekweid , uit Stads Voorraad , te geeven (*k*)).

XVIII.
Boek.
1740.

(*k*) NOTULEN van den 3. Januari 1741.

HISTORIE
DER STAD EN
MEYERYE
VAN
'SHERTOGENBOSCH.
VIERDE DEEL.
NEGENTIENDE BOEK.

Histories der Stad, en Meyerye van 's Hertogenbosch, van het begin des jaars 1741. tot het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748.

1741. **Oorzaak** **I**n het begin des jaars 1741. ondernam de Regeering deezer Stad een zaak van zulken gewigt, en kosten als geene Stad, van gelyken vermogen, als 's Hertogenbosch, op haar eigen koste, ooit gedaan hebbe. Ik ooge op het aanleggen der Straatweg, van deeze Stad, op Eindhoven. Dit werk schoon nog onvolmaakt, heeft geweldige kosten veroorzaakt. De rede, die hier toe aanleiding gaf, was deeze. De Regeering, onderregt, dat de Afgezand des Bisschop, en Prins van Luik, in den Haag, den Staaten, over het aanleggen van eenen Straatweg, tusschen dee-

ze Stad, en Luik, verscheide voorstellen gedaan had, begreep ligt, dat den Koophandel, en de Doortogt der Goederen, daar door merklyk bevorderd zouden worden, zy had daarom in het voorgaande Jaar, zes uit den haare Gemagtigd, om niet alleen, over het Leggen van deezen Straatweg, maar ook over de Bevordering des Koophandels alhier, te raadplegen; met bevel om van hunne Verrigtingen, verslag te doen (a). Dit hield in; dat het den Bisschop, en Staaten van Luik, ernst ware, den Koophandel, die, hunne Ingezeeten en buiten 's Lands dreeven, over deeze Stad, en Breda te brengen, en dien langs den Weg, der Oostenryksche Nederlanden te laten vaaren. De Regeering van Breda, zoude haar uiterste vermogen doen, om den Straatweg, op haare Stad aanteleggen; dus oordeelden zy, dat om hunnen last te voltrekken, het nodig ware, iemand naar zulke plaatzen, als zy dienstig oordeelden, te zenden. De Regeering stemde, om deeze bezending ten kosten der Stad, te mogen doen (b). De Gemagtigden gaven eerlang een Uitrekening over, van de Kosten dier Straatweg, als mede een ontwerp van een Verzoekschrift, tot het vorderen van een Weggeld, dat tot onderhoud van dien, en het betaalen van de Renten der Hoofstommen; die men hier toe zoude moeten opneemen, toerijkende zoude zyn. De Regeering bewilligde in alles, en gelastte haare Gemagtigden, dit den Staaten, of den Raad van Staaten, over te geven (c).

XIX.
Boek.

1741.

De

(a) NOTULEN van den 23. Juli 1740.

(b) NOTULEN van den 3. Augustus 1740.

(c) NOTULEN van den 28. Augustus 1740.

XIX. De Staaten, alles hier toe betrekkelyk, wel
Boek. overwoogen hebbende, verleenden de Regeering
1741. de Magt, tot het maaken van eenen Straatweg,

De Alge-
meene
Staaten
verleenen
Octrooi
tot het leg-
gen van
den Straat-
weg.

ven Lynregt, door de daartoe bekwaamste Gron-
den, ter Breette van dertig voeten Rhymlansche
Maat, te mogen leggen, als mede, om de Aarde,
tot het verhogen van dien Weg nodig, uit de
naast by gelegen Landeryen te haalen. De waar-
de van het een en ander, zoude door de Stad,
op den voet zo als dit door Schepenen der plaats,
daar de Goederen onder gelegen waren, gewaar-
deerd zoude zyn, betaald worden. Het Weg-
geld zoude volgens de Lyft in het OCTROOI ver-
meld, geheven werden: Het werd den Raad van
Staaten overgelaaten, dit naar tyds omftandighe-
den te vermeerderen, of te verminderen (*d*).

De Regee-
ring laat
het Bedde
van den
Straatweg
maaken,

De Regeering besloot hier op, het OCTROOI
door den Druk gemeen te maaken (*e*), en het
aanbesteeden van den Straatweg, in vier of meer
deelen, te doen; zy deed vervolgens den Weg
afbaken, en de Boomen, en Houtgewasschen
opruimen: Haare Gemagtigden zouden met die
van Boxtel, wegens het overneemen van het
Straat en Bruggeld aldaar, een verdrag tragten
aantegaan, om van tyd tot tyd, naar maate men
Penningen nodig had, Vier Tonnen Gouds, on-
der verband van het Inkomen der Straatweg, en
van Stads Middelen, op te neemen, en daar voor
Rentebrieven uit te ryken (*f*).

De Regee-
ring der
Oostenryk-
sche Ne-
derlanden
verbied
den Uit-
voer der
Straatsee-
nen.

Terstond deed de Regeering de Oostenryksche
Ne-

(*d*) NOTULEN van den 13. Februari 1741.

(*e*) NOTULEN van den 13. Februari 1741.

(*f*) NOTULEN van den 13. April 1741.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 61

Nederlanden, die het aanleggen van deezen Straatweg, met geen onverschillig oog aanzag, den Uitvoer der Straatfteenen verbieden: om die rede komen dien niet verder, den Straatweg dan tot Boxtel aanbesteeden; Dit werd, voor Honderd een en dertig duizend negenennegentig guldens en tien stuivers, De Muuren tusschen de groote Schans, en het Hooge Land, naar de zyde van Vugt, voor Zes duizend, en de Houtebrug, te Boxtel, voor Zeventien honderd negenenveertig guldens, aangenoomen (g). Het maaken van den Grond des Straatswegs van Boxtel, tot Eindhoven; Twee Bruggen over de Rivier aldaar, en alle de Steene Bruggen, werden voor Vierendertig duizend vier honderd vyfveertig guldens (h), en de Tolhuizen tusschen de Stad, en Boxtel, voor Twaalf duizend zeven honderd dertig guldens, aanbesteed (i).

XIX.
Boek.

1741.

Om alle nadenkingen tegen te gaan, vond de Regeering goed, dat alle de Leden zig zouden moeten zuiveren, dat zy in het aanneemen dezer Straatweg geen deel hadden, of daarin neemen zouden (k). Deeze Eed werd door allen, die in een deel de eerstvolgende Vergadering tegenwoordig waren, afgelegd. De Naamen der afweezenen werden aangetekend, op dat zy, in de eerste Vergadering, tegenwoordig zynde, dien Eed, mede afleggen zouden (l). Het bestraaten van dien Weg, werd

Alle de Leden der Regeering seggen den Eed af, in de aan-neming te hebben.

(g) NOTULEN van den 2. Juni 1741.

(h) NOTULEN van den 29. Juli 1741.

(i) NOTULEN van den 3. April en 16. Juni 1742. en van den 12. Februari 1743.

(k) NOTULEN van den 31. Mei 1741.

(l) NOTULEN van den 2. Juni 1741.

- XIX. werd in het volgende jaar begonnen. De eerste Stee-
 Boek. nen werden gelegd door *Antoni Martini*, thans
 1741. Pensionaris der Stad, Zoon van wylen *Mr. Hendrik Bernard Martini*, toen ter tyd voorzittend
 Schepen van 's Hertogenbosch.

De Bosch- De Boschdyk, die ten Westen der Rivier de
 dyk opge- Dieze, buiten den Boom ligt, was altyd door
 maakt. het Gemeene Land, als tot de Vestingwerken be-
 hoorende, tot den jaare 1737. toe, of daar om-
 trent, onderhouden. Na dien tyd, werd die
 Dyk geheel verlaaten, en voor de Trekpaarden
 der Schepen, geheel onbruikbaar. Den Hoofd In-
 gelanden van den Polder in het Bosche Veld,
 voor welken de Boschdyk, tot eene waterkeering
 diende, waren wel genegen; dien Dyk, in staat
 te brengen, en te houden, doch vermeenden,
 dat de Schippers, als merklyk daarby bevoor-
 deeld, hier in, mede iet moesten draagen. Men
 kwam dan overeen; dat de Polder, dien Dyk tot
 de hoogte der Steene Beeren, die in de Stads
 Graften waren, en ter breedte van dertig voeten
 op den kruin, zoude doen maaken, mits het
 Schippers Gild, daar toe jaarlyks, aan den Pol-
 der, honderd guldens zoude geeven (m).

Eeuwfeest Thans was het een Eeuw geleden, dat de Klasfis
 der Klasse van 's Hertogenbosch opgericht, en voor de eerste
 van 's Her- maal vergaderd was. De Leden van het zelve be-
 togen- sloten, het Eeuwfeest daar van, op den tweeden
 bosch. van Augustus te vieren; Zy stelden dit besluit den
 Schepenen voor, en verzogten, dat de Woens-
 daagsche Avondbeurt, die ten bestemden dage in-
 viel, in eene Morgenbeurt veranderd, en dat aan
 de

(m) NOTULEN van den 11. Januari 1741.

de Leden der Klasse, eene Zitzplaats in de Kerk, toegestaan mogt werden: Dat wyders Schepenen nevens den Pensionaris, en Griffier, die Leerrede geliefden by te woonen, en de Klasse des Middaags, met hunne tegenwoordigheid, op de Klasfikaale Maaltyd, veréeren, het welk door Schepenen toegestaan, en aangenomen werd (n). *Kornelius de Witt* Predikant deezer Stad, deed in de Hoofdkerk, eene Leerrede over Psalm XXXVIII. vs. 8. waarin hy alles, het geene, wegens de Hervorming, zo binnen de Stad, als in de Meyerye voorgevallen was, en wat tot de Opregting der Klasse betrekking had, verhaalde. Des Middaags gaf de Klasse in den Ouden Schuts Boomgaard, een deftige Maaltyd. Alle de Gasten, werden met de Gedrukte Redenvoering, op dien morgen uitgesproken, nevens eene Zilveren Penning, op deeze Gebeurtenis geslagen, beschonken.

In de maand Februari des volgenden jaars, 1742. des avonds om zes uren, storte de Steene Brug instorting aan het einde der Straat, de Oude Dieze ge-der Steene naamd, zonder dat 'er eenig ongeluk door ge-Brug by de Oude Die- schiede, onverwagt in. In den beginne wist men ze hier van geene rede te geven, doch by het opruimen van de Puin, en het liggen van de Grondslagen der Nieuwe Brug, bevond men, dat de Wellen, in den grond aldaar gevonden, de oorzaak deezer Instorting waren. Die Brug werd in den volgenden Zomer hersteld (o).

De Stad had zederd het aanleggen van den het onder Straat- houd van 's Lands

(n) NOTULEN van Schepenen van den 13. April 1741.

(o) NOTULEN van den 19. Mei 1742.

XIX.
Boek.
1742.

Straatweg op Eindhoven, meer belang dan voorheen dat die Weg bruikbaar gehouden werd, en vermits zulks, door de Herstellingen aan 's Lands Bruggen, waar over de Regeering geen gezag had, dikwils belet kon worden, verzocht zy den Gemagtigden tot den Straatweg, te onderzoeken om 's Lands Bruggen voor een jaarlykſe Som over te neemen (p). Naderhand beſloot men met den Raad van Staaten, daarover, te handelen: Ten dien einde werd de Voorzittenden Schepen, en de Penſionaris naar den Haage gezonden (q). Eenigen tyd hierna, werd dit Verzoek, aan de Afgezondenen des Raads, die zig thans binnen deeze Stad bevonden, gedaan, als mede, dat het Verzoek, door de Afgezondenen, in den Haage te doen, door hen bevorderd mogt werden (r). De Raad die in het Verzoek der Regeering bewilligde (s), gelaste den Directeur der Veftingwerken, eene Begrooting daarop te maaken, en de Regeering magtigde Eenigen, om met hem daarover te ſpreken (t). Of men zig in die Byeenkomst over de zaak niet verdragen kon, is my onbekend: Vaſt gaat het, dat 'er niets meer van aangetekend, en ook niets van geworden is.

Het Bedde De Straatweg in het voorleden Jaar begonnen, van den was thans tot Boxtel voltooid. De Regeering had Straatweg boven dien, het maken van den Grond tot Eindhoven toe, aanbeſteed, waar van de Koſten, met van Boxtel tot aan de Barriere te het Inkoopen der Landeryen, daar toe nodig, op Beſt be- ruim ſtraat.

(p) NOTULEN van den 31. Auguſtus 1742.

(q) NOTULEN van den 7. September 1742.

(r) NOTULEN van den 14. September 1742.

(s) NOTULEN van den 9. November 1742

(t) NOTULEN van den 19. Februari 1743.

MEYERYE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 65

ruim veertig duizend guldens kwamen te staan: Hier van moesten de Renten betaald worden; en vermits die gedaane kosten geen het minste voordeel aanbragten, besloot de Regeering, by voorraad, de helft van dien Weg, tot het Gehugt Best, onder Oirschot gelegen, te doen Bestraaten, en daarop Twee Tolhuizen te stellen (u). De kosten daarvan, kwamen op honderd agtentwintig duizend negen honderd zevenendertig guldens en tien stuivers, te staan (v). De Twee Tolhuizen op dien Weg, werden voor negenduizend vierhonderd vyftig guldens, aangenomen (w).

XIX:

Boek.

1742.

Hier voor heb ik meermaalen de klagten der Regeering, over den Last der Servitie gelden, opgegeeven; en aangetoond, wat moeite zy, van tyd tot tyd, heeft aangewend, om de Burgery, die dezelve eigenlyk niet schuldig was, daar van te bevreiden; Doch dit alles had tot nog toe geen gewenscht gevolg gehad: Derhalven werd Zy genoodzaakt, om de Burgery, dien Last, draaglyk te maaken; te verzoeken, dat binnen deeze Stad, tot Huisvesting der Bezetting, eenige Barakken gemaakt mogten werden. De Raad van Staaten benoemde dan in dit Jaar den Directeur der Vestingwerken, om met den Gouverneur, en de Regeering, naar bekwaame Plaatzen, alwaar, Barakken met Stallingen, die ruim genoeg waren; om de toentmaalige Bezetting te huisvesten, gemaakt konden werden, om te zien: Hy

1743.

Oorsprong van het

Timmeren

der Barak

ken hier ter

Stede:

moeit

(u) NOTULEN van den 31. October 1742.

(v) NOTULEN van den 18. December 1742.

(w) NOTULEN van den 23. Mei 1743. en 1. December 1744.

XIX. moest mede met overlegging als voor, eene Be-
Boek. grooting van dit werk opgeeven. De Regeering
1743. gelaste Eenigen uit den haare, om met den Di-
 recteur daarover te handelen, en van hun weder-
 vaaren, en gevoelen, verslag te doen (x). Dit
 werk werd dan door den Gouverneur, en Direc-
 teur met genoeg der Regeering ondernomen (y),
 waarvan de Gouverneur den Raad van Staaten
 kennis gaf. Dees schreef de Regeering aan, dat
 zy thans, op het uitvinden van Geld Middelen
 daar toe, moest bedagt zyn, en alzo dit haast
 vereischte, zoude zy, Eenigen naar den Haage
 zenden, om den Raad haar gevoelen, en het
 voor en tegen, daar omtrent, op te geeven (z).

De Rege- Terstond werden eenige Leden der Regeering
 ring geeft naar den Haage gezonden, om met den Raad,
 op, den op deeze voorwaarden te handelen; „ dat de Ser-
 voer, waar vitie gelden door den Lande tot den jaare 1648,
 op zy daar „ te rug gegeven waren, wanneer men die, op
 over wil „ den Staat van Oorlog, ten laste van Holland
 handelen. „ had gebragt. De Burgery, had die egter vol-
 „ daah, en de Teruggeving was agter gebleven;
 „ De verschotten daar van beliepen, in het jaar
 „ 1669. Tweemaal Honderd zeventig duizend
 „ guldens, en waren in het jaar 1713, tot Tien
 „ Tonnen schiats, aangegroeid. De deugdlyk-
 „ heid daarvan, bleek uit het goedvinden der
 „ Algemeene Staaten van den 13. Augustus 1698.
 „ waarby de Staaten van Holland, door dezelf-
 „ ven verzogt werden; de Servitie gelden van
 „ 's Her-

(x) NOTULEN van den 23. Maart 1743.

(y) NOTULEN van den 30. Maart 1743.

(z) RESOLUTIE van den Raad van Staaten van den
 12. April 1743.

MEYERYE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 67

„ 's Hertogenbosch, door een daad werklyke Betaaling te doen zuiveren. Het zoude derhalven de Burgery hard vallen, thans met de belasting, om daar uit, de Betaaling der Barakken te vinden, bezwaard te worden. Ingeval de Staaten van Holland, dit alles geliefden uit te voeren, of daar toe, de noodige penningen te betalen, de Regeering was genegen, wegens dien merklyken Agterstal, eene Overeenkomst te sluiteh (a).”

XIX.
Boek:
1743:

De Raad van Staaten, die in dit alles geen ge- Het werk
hoegen nam, antwoorde op het Verzoeg, dergeen in-
Gemagtigden. „ Dat de tyd om iet van Hol- gang vlied.
land te bekomen, thans ongunstig was. Het
was derhalven best te overleggen, op wat wy-
ze men de Burgery gevoeglykts, van den Over-
last der Servitie gelden, ontheffen zoude. Hy
had een overleg gemaakt, om voor agtien hon-
derd mannen, Barakken te Timmeren, waar-
toe, Honderd Twintig duizend guldens nodig
was. De Renten, en Onkosten daarvan, zouden
uit eene Halve Verponding gevonden kunnen
worden.” De Regeering belaste haare Gemag- Nadere
tigden, op de voorige Redenen aan te houden, voorflag
en daar by te voegen, „ dat de Burgery, by het der Regeer-
ring.
Timmeren der Barakken wel voordeel genieten
zoude, doch zo groot niet, als men wel dagt,
om dat veele Ingezetenen, die Kleine Huisjes
tot berging der Soldaaten bekwaam, bezaten,
daar door, van hunne Kostwinning ontzet wer-
den. Dit was van meerder nadruk, om dat de
Belasting der Barakken, op de Huizen gelegd
„ zoude

(a) NOTULEN van den 18. April 1743.

XIX.
Boek.
1743.

„ zoude worden. Veele kleine Huizen zouden
 „ daarom verlaten worden. Ingeval de Raad,
 „ op het Timmeren der Barakken aanhield, meen-
 „ de zy, dat zulks ten kosten der Vereenigde Ne-
 „ derlanden, die eigenlyk de Schuldenaaren der
 „ Servitie gelden waren, geschieden moest. Het
 „ kon de Stad tot geen nadeel strekken, dat het
 „ Gewest, op wien de Betaaling der Servitie gel-
 „ den gebragt waren, die niet betaalde. De zaak
 „ bleef geheel buiten het bestek der Stad. In-
 „ geval de Vereende Gewesten, over die betaa-
 „ ling oneens waaren, was het gevoeglyker, dit
 „ door eenen nieuwen Eisch, over alle de Ver-
 „ eende Gewesten te vinden, dan de Ingezete-
 „ nen der Stad, onder dien Last, te doen zug-
 „ ten: En alzo men om dit werk ten einde te
 „ brengen, tyd nodig had; en de Raad, op het
 „ Timmeren der Barakken aanhield, zouden Stadts
 „ Gemagtigden te kennen geeven, dat de Regee-
 „ ring vertrouwde, dat gelyk de Burgery, tot
 „ dus verre, de Servitie gelden, onder PROTE-
 „ STATIE verschoten; Zy, onder bewaaring van
 „ haar Goed Regt, by wege van verder verschot,
 „ tot het Timmeren van Barakken, voor Agtien
 „ honderd Mannen, boven het geene de Bezet-
 „ ting, tot onderhoud nodig had, insgelyks roe-
 „ stemmen zoude, doch men konde hier toe,
 „ eene minder drukkende Last, dan een Halve
 „ verponding, invoeren. De Gemagtigden zou-
 „ den derhalven verzoeken, dat de Penningen,
 „ tot het Timmeren der Barakken nodig, door
 „ den Raad van Staaten verschoten, en het on-
 „ derhoud, van 's Lands wege, verzorgt zoude
 „ werden. Als het werk dus geschikt ware, zou-
 „ den

MEYERYE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 69

„ den de Gemagtigden verder aandringen, dat de
 „ Ingezetenen van alle Lasten ontheven werden, **XIX.**
 „ en dat de Raad, den Algemeenen Staaten, de **Boek.**
 „ ongehoudenheid der Burgery, geliefde te ver- **1743.**
 „ toonen, op dat de Ingezetenen alhier, nevens
 „ die der verdere Generaliteits Steden, 's Lands
 „ Lasten zouden kunnen draagen (b).” Dit al-
 „ les vond geen ingang (c). Na veele voorfla- **De zaak**
 „ gen; en antwoorden des Raads van Staaten **krygt zyn**
 „ kwam men eindlyk overeen; dat de Regeering, **beslag.**
 „ tot betaaling van de Rënten, der opteneeme pen-
 „ ningen, tot het bouwen der Barakken nodig, en
 „ het onderhoud van dien, zes duizend guldens
 „ jaarlyks verstrekken zoude: Deeze zouden uit
 „ eene Omflag, op de Huishuuren, en eene; op
 „ de Amptenaaren, Koopliëden, en Nering doen-
 „ de Lieden, die van de Bezetting voordeel ge-
 „ nooten, gevonden worden. Ter Aflossing der
 „ opgenoome Penningen, zoude Eentwintigste
 „ van 's Lands Gemeene Middelen geheven wor-
 „ den. De Regeering zoude Barakken, voor Ag-
 „ tien honderd Mannen timmeren: Ingeval de Be-
 „ zetting sterker, dan Agtien honderd Mannen was,
 „ zoude aan de overigen, het gewoone Servitie
 „ geld, betaald worden. Eindelyk werd de Re-
 „ geering Gemagtigd, om Honderd vyftig duizend
 „ guldens, daartoe, opteneemen, en eene Jaarlyk-
 „ sche Zetting op de Huishuuren, ten lasten der
 „ Bewoonders, en de Amptenaaren, en Lieden, die
 „ op Kamers woonden, te doen. Tot invordering
 „ van dien, werd het Regt van Daadlyke Regts
 „ uitvoering, met voortrekking van 's Lands schul-
 „ den

(b) NOTULEN van den 28. April 1743.

(c) NOTULEN van den 3. Mei 1743.

XIX.

Boek.

1743.

Voorzorg
der Regee-
ring we-
gens haar
Regt om
Penningen
te mogen
opneemen.

den verleend. De Regeering zoude van het in-
komen van dit alles, geen ander gebruik, dan
het betalen der Renten, de Aflossing der Hoofd-
somme, het onderhouden der Gebouwen, en het
verdere daarin benodigde, mogen maaken, en
daarvan een afzonderlyke Rekening houden (d),

De Regeering begreep altewel, dat haare Stads
Voorregten gekrenkt waren, vermits de Alge-
meene Staaten in haar besluit gesteld hadden; dat
zy de Regeering Magtigde, het Geld, ter Op-
bouwing der Barakken nodig, ten lasten der Stad,
op te neemen. Zy schreef derhalven de Staaten;
dat zy, zo ten tyde der Hertogen, als naderhand,
naar luid van Stads Voorregten, zonder bewilli-
ging van iemand, Penningen had opgenomen;
Zulk was by de Staaten zelfs, op den vierentwin-
tigsten April 1674. bevestigd, en het bleek by-
zonder uit het Octrooi, tot het maaken van den
Straatweg gegeven, waarin, van geene Opnee-
ming van Penningen, gerept werd. Zy dan be-
ducht, dat deeze Uitdrukking, ten nadeele haarer
Stads Voorregten, in gevolg getrokken zoude
kunnen worden, verzogt den Staaten, dat zy zig
nader daaromtrent geliefden te verklaren (e).
Het gevolg hier van is my niet voorgekomen.

De plaats
der Boter-
markt ver-
anderd.

De Botermarkt was van oude tyden af, op de
Groote Markt omtrent de Gevangen Poort ge-
houden. Zulks belemmerde den doorgang daar
ter plaatze geweldig, zelfs werd de Handel, door
het ryden van Karren, met Graanen en andere

22a-

(d) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 27. No-
vember 1743.

(e) BRIEF door de Regeering aan de Staaten Generaal
geschreeven. In de NOTULEN van den 9. December 1743.

MEYERYE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 71

zaaken, die ter Markt gebragt werden, gestoord. Men oordeelde het daarom noodig, eene andere Plaats, tot het houden van eene Boter Markt uit te kiezen (f). De Gemagtigden tot den Beleide, welken de Regeering zulks verzogt had, deden verflag; dat men wel een Boterhuis kon Optimmeren, doch de Stad zoude haare Rekening, daarby, niet vinden: zy vermeenden egter, dat de Botermarkt verplaatst moest worden, en gaven daar toe de Plaats, by de zogenaamde Korte Kamer, op. De Regeering die hierin genoeg nam, gelaste die Plaats met Steenen aftebakenen, om de Botermarkt aldaar te houden (g).

XIX.
Boek.
1743.

In het begin des jaars 1744. kocht de Regeering tot het opregten van Barakken, verscheide De Huizen 1744.
Huizen, en Erven, waar van zy door den Raad, en Erven
kwytslag van den Veertigsten Penning, als zynde tot de Barakken no-
deezzen, ten dienste des Lands gekocht, ver- dig in ge-
kreeg (b). De Bouwstoffen werden mede van kocht, en
's Lands Impost op de Groove Waaren gesteld, die Ge-
bevryd (i). Matrassen, Dekens en andere zaa- bouwen
ken in de Barakken nodig, werden insgelyks van aanbe-
de betaaling des Brabantschen Land Tol ont- steed.
heven (k). De Barakken werden in deezen
Jaare

(f) NOTULEN van den 3. Maart 1743.

(g) NOTULEN van den 30. Maart 1743.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 13. Januari 1744.

(i) APPOINTEMENT des Raads van Staaten op de Re-
queste der Regeering van 's Hertogenbosch van den 25.
Februari 1744. In de NOTULEN van den 2. Maart
1744.

(k) APPOINTEMENT des Raads van Staaten op de Re-
queste der Regeering van 's Hertogenbosch van den 29.
Juni 1744. In de NOTULEN van den 27. Juli 1744.

XIX. Jaare (l), en in het volgende, de Bedsteeden, Tafels, Banken, Aschbakken, Tangen, Schuppen, Linden Strozakken, aanbested (m).

1744. De Staartster, die zig thans vertoonde, en wiens eerste ontdekking, op den negenden December des voorgaanden Jaars geschiede (n), werd ook hier ter Stede gezien. Men vond alhier nog veele Liederen, die ongegrond, dit Verschynfel als een voorbode, van naderende Oorlogen, en Rampen, aanmerkten.

Prins Karel van Lothryk en zyne Gemalinne te 's Hertogenbosch verwagt. De Koninginne van Hungariën, en Bohemen had haare zuster *Maria Anna*, en deszelfs Gemalinne *Karel Prins van Lotbryk*, tot algemeenen Bevelhebber der Oostenryksche Nederlanden aangesteld. Deeze namen de Reis in het begin van dit jaar, derwaars aan, by welke gelegenheid zy ook door 's Hertogenbosch trekken zouden. *De Baron van Reischach*, buiten gewoon Afgezand der Koninginne in den Haag, gaf den Algemeenen Staaten eenen Brief zyner Meesteresse over, waarin zulks bekend gemaakt werd; met verzoek, dat de Staaten het Doorlugtig Paar, op den Tocht, door derzelver Landen, alle Gemak, en Zekerheid verschaffen wilden. Terstond werd den Amptman der Stad Graave, den Hooog, en Laagfchout van 's Hertogenbosch, den Drossard van Breda, en die der Heerlykheid Loon op Zant, gelaft, een behoorlyk getal Trekpaarden, ieder in hun bewind, tegen den bestemden tyd in gereedheid te doen stellen, en van plaats, tot plaats,

(l) NOTULEN van den 2. Maart 1744.

(m) NOTULEN van den 2. Januari 1745.

(n) EUROPIsche MERCURIUS van den Jaare 1744. I. Deel Bladz. 98. en 99.

plaats, de nodige Ruitery ter begelyding, vaardig te houden. Insgelyks werden de Bevelhebbers der Steden, Graave, 's Hertogenbosch, en Breda aangefchreven, hunne Hoogheden allen eer aan te doen, hen buiten de Poorten der Steden, te ontfangen, de Bezettingen in de Wapenen te stellen, en het Geschut te lossen. De Regeeringen dier Plaatzten, waar door zy hunnen weg moesten neemen, zouden alles, wat tot Huisvesting, en Levensmiddelen nodig ware, op eenen redelyken voet moeten schikken (o). Aan Schepenen dee-De Regeer-
zer Stad werd de bestelling voor al het nodige op-
gedragen, en de Regeering besloot, de Aarts-
Hertogin, en den Prins by hunne komst in de-
stad, te begroeten (p); de Burgery in de Wa-
penen te doen komen; en dezelve in Twee
Ryen, langs de Straaten, waardoor Hunne Hoogheden den weg neemen zouden, te schaaren (q).
De Halfe Brug, in den Straatweg, door het hoog
Water los gelpoeld, werd terstond hersteld (r).
Het Doorlugtig Paar kwam op den twintigsten
Maart binnen de Stad Graave, met voornemen
om den volgenden dag herwaars te komen, doch
vermits het Water rontsom 's Hertogenbosch thans
zo hoog was, dat geene Rytuigen de Stad naderen konden, besloten zy, van weg te veranderen.
Midlerwyl had de *Prins van Holstein Beek* Gouverneur deezer Stad, alles tot Derzelver ontfangst gereed

XIX.
Boek,

1744

(o) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 3. Maart 1744.

(p) NOTULEN van den 9. Maart 1744.

(q) NOTULEN van den 16. Maart 1744. des voor den middaags.

(r) NOTULEN van den 19. Maart 1744.

XIX.
Boek.
3744.

Zy Ryden
om het
hooge Wa-
ter door
de Meye-
rye naar
Breda.

Brand in
het Gou-
vernement.

Gevaarly-
ke Brand
op de
Markt.

gereed [doen maaken (s). De gansche Regeering was, met haare Ministers, op het Stadhuis vergaderd, om haare begroeting aan hunne Hoogheden te doen, zo dra zy de tyding Hunner aankomst zoude bekomen hebben (t). Doch de dag verliep, eer men iet vernam. Hunne Hoogheden vertoefden den geheelen dag binnen Graave, en deden by den Gouverneur alhier, op eene verplichtende wyze, verschooning verzoeken; zy vertrokken den volgenden dag, over Nistelrode Vechel, en Schyndel, naar Boxtel, en zetten hunne Ryse over Tilburg, naar Breda, voort (u). De Regeering schonk aan de Burgery, die van den middag, tot des avonds ten negen uren, in de Wapenen geweest was, Twee en dertig Tonnen Bier, om die, in hunne Boomgarden, uit te drinken (v).

By daeze gelegenheid moet ik nog melden, dat des nagts, tusfchen den een, en twee en twintigften Maart, en dus na den dag, dat men de Aarts Hertogin, met haaren Gemaal hier ter Stede gewagt had, eene felle Brand, in het Gouvernement ontftond; De Prins van Holstein, deed zig van zyn Bed helpen, en gaf de nodige bevelen, zo veel hy konde, tot het ftuiten van den Brand, die gelukkig, door de Burgery, gebluft werd.

Vry gevaarlyker was de Brand, die des nagts
tus-

(s) *EUROPISCHE MERCURIUS van het Jaar 1744. Deel I. Bladz. 198. en 199.*

(t) *NOTULEN van den 21. Maart 1744.*

(u) *EUROPISCHE MERCURIUS van het Jaar 1744. Deel I. Bladz. 199.*

(v) *NOTULEN van den 26. Maart 1744.*

tusschen den vyfden, en den zesden Mei deezer
jaars, in het Huis, daar het *Paradys* uithing, op
de Markt, aan den hoek der Minderbroeders
Straat, ontstond. Behalven dat Huis, werden
er nog drie, in koolen gelegd. Op een der Zol-
ders van het eerstgemelde Huis, lagen Steenkoo-
len, die een verschriklyk vuur verwekten: In het
tweede lag veel Zuiker, die mede sterk brande.
Hier door stond het geschapen, dat niet tegenstaande
allen aangewenden vlyt, meer huizen verteerd
zouden werden. Het Huis, aan den anderen
hoek der Minderbroeders Straat, werd won-
derbaarlyk behouden, vermits het Dak van het
zelve, door den Brand, van de overzyde zoda-
nig verhit werd, dat het water, door de Brand-
spuiten daarop geworpen, kookte. Het werd
nogtans merklyk beschadigd. De Gevel van het
Huis, de Regenboog, het derde van de Minder-
broeders Straat, die zeer zwaar was, storte ne-
der, zonder dat iemand gekwett werd. Het Huis
daar het Haasje uithangt, neven de Hal, werd
door het nedervallend Vuur der brandende Hui-
zen, aangestoken, doch gelukkig gered. Indien
de Brand hier stand gehouden had, zouden denk-
lyk het Vleeschshuis, en alle de Huizen daar te-
gen aangebouwd, door de Vlammen verteerd zyn,
vooral, om dat voor veele van dien, Houten Ge-
vels stonden. Het bleef egter by die Vier Hui-
zen. De brandende Stoffen, die eenige dagen
onder de puinhoopen smeulden, werden op bevel
der Regéering, tot voorkoming van verdere on-
gelukken, uit elkander gerukt, en de uitgebrande
muuren om ver gehaald: ook deed zy, zo lang de
brandstoffen smeulden, de plaats naauwkeurig be-
waaren,

XIX. Boek. 1744. waaren, en afkondigen, dat die eenige Goederen, uit de verbrande Huizen geborgen had, dezelven den Eigenaaren, ingevale die hun bekend waren, en zo niet, aan Schepenen zouden overgeeven. Die zulks nalieten, zouden naar vereisch van zaaken, volgens het goedvinden van Schepenen gestraft worden (*w*).

Keur tegen De Brandkeur werd by deeze gelegenheid, met het herstel-een Nieuw Bevel vermeerderd, en daar in werd len en ver gesteld, „ Dat niemand, eenige Houte Gevels nieuwen „ mogt vernieuwen, of herstellen, anders dan met van Houte „ steen, op eene boete van vyftig guldens. De Gevels. „ Timmerlieden of Ververs, die aan de vernieu- „ wingen van Houte Gevels de hand leenden, zou- „ den ieder vyfentwintig guldens verbeuren (*x*).” Dit Bevel heeft te weeg gebragt, dat zedert dien tyd, veele Houte Gevels binnen deeze Stad weg gebroken, en anderen van steenen gemaakt, in de plaats gesteld zyn.

De Vee- In de Stad was van alle oude tyden een Vee-
markt ver- markt gehouden, die op den dag na St. Lukas,
zet. of den agtienden October inviel. *Filip de Goede*, Hertog van Bourgondien, en Brabant, besloot in het jaar 1463. op verzoek der Regeering, die Veemarkt, op St. Severynsdag, dat is op den drieentwintigsten dier maand te stellen, en dezelve zoude tot Allerheiligen avond duuren (*y*). Thans begreep de Regeering, dat het weinig vertier, dat op die Markt geschiede, voornaamlyk ver-

(*w*) NOTULEN van den 7. Mei 1744.

(*x*) NOTULEN van den 12. Mei 1744.

(*y*) PRIVILEGIE VAN FILIP VAN BOURGONDIE van den 2. Januari 1463. In de Archieven *Inventaris A. No. 170.*

MEYERIE VAN 's HERTOGENBOSCH. 77.

veroorzaakt werd, om dat die, te vroeë voor den Slagtyd, inviel. De Staaten vonden derhalven, op het verzoek der Regeering goed, de Vier eerste Vrydagen in de maand November, tot het houden eener Veemarkt te bepaalen; Zy verleenden mede aan de vreemde Kooplieden, die op die Markten kwamen, den donderdag voor, en den geheelen Zaterdag, na die Markt, Vrygeleide (z).

XIX.
Boek
1744

Behalven deeze, had de Stad nog eene Jaar-De Jaar-
markt, die op St. Jansdag, zynde den vieren-
twintigsten Juni, gehouden werd (a). Wanneer markt van
de Stad het Regt daar toe verkregen hebbe, vind^{Hintham}
ik nergens aangetekend. Vast gaat het, dat die<sup>weder bli-
ven de Stad
bragt.</sup>
Jaarmarkt van alle oude tyden op het Hinthamer
eind, binnen deeze Stad, gehouden, en in laa-
tere tyden te Hintham, buiten de Stad, onder
het Vrydom, verplaatst is. De Regeering be-
sloot thans, dezelve weder binnen de Stad te bren-
gen, en wees hiertoe; het St. Jakobs Kerkhof aan,
waarop, de Veemarkt mede stond gehouden te
worden (b). De eerste Jaarmarkt geschiedde op
den vierentwintigsten Juni dezes jaars, daar teg-
plaatze, alwaar de gewoone Prysen, eene Zilver-
ren Roskam, Maanenkam, en Zweep uitgedeeld
werden (c). De Regeering bevreide mede den
Kooplieden, die op de vrye Jaarmarkt aldaar kwā-
men, van het Plaats Geld, en eenige andere Las-
ten,

(z) OCTROOI der Algemeene Staaten van den 9. April
1745. In de Archieven *Inventaris C. No. 342.*

(a) OUDENHOVEN. Beschryving van 's Hertogenbosch
Bladz. 35. Edit. 1670.

(b) NOTULEN van den 28. April 1744.

(c) NOTULEN van den 15. Juni 1744.

XIX. ten, welken voor het Vee, door hun ter Markt
Boek. gebragt, betaald moesten werden: ook werd het
1744. Linnen, dat op de Jaarmarkt te koop geveild
werd, van Stads Impoſt vry verklaard (d).

Inmiddels yverden de Inwoners van Hintham,
om de Vrye Markt, tegen St. Jansdag, deezes
jaars, aldaar te doen houden. De Regeering hier
van niet onbewuſt, verzogt de Stadhouders, zo
van den Hoogſchout, als des Kwartiers Schouts van
Maasland uit te werken, dat de Inwoners van Ros-
malen, en Hintham, geene Jaarmarkten, als daar
niet toe geregtigd, houden mogten (e). Hier tegen
gaven de Regenten van Rosmalen, den Staaten te
kennen; dat buiten allen geheugen, in het Ge-
hugt Hintham, jaarlyks, eene Vrye Markt gehou-
den was; De Giftbrief daarvan, had men niet
ontdekt; Thans verzogten zy, dat hun, Vryheid,
tot het houden eener Jaarmarkt gegeven werd (f).
De Raad en Rentmeester-Generaal der Domei-
nen, in wiens handen dit Verzoek geſteld was,
gaf hier van de Regeering een Affchrift, om haar
belang daar tegen, overtegeven (g). Deeze toon-
de aan; „ dat de Stad, van alle tyden, Zeven
„ Jaarmarkten, en onder deezem, het Geleide
„ van St. Jan, had gehad; Dit Geleide begon, voor
„ St. Jan Baptiſt avond, en duurde drie dagen
„ daarna: De Markt, van Hintham, kwam op den
„ driectwintigſten Juni, en viel dus in, geduuren-
„ de den tyd van dit Geleide: Die van Rosma-

„ leti

(d) NOTULEN van den 22. Juni 1744.

(e) NOTULEN van den 22. Juni 1744.

(f) REQUEST der Regenten van Rosmalen. In de
NOTULEN van den 25. Maart 1745.

(g) NOTULEN van den 2. Maart 1745.

MEYERYE VAN'S HERTOGENBOSCH. 79

„ len hadden verzweegen, dat Hintham, gedeelt-
 „ lyk onder de Stad behoorde. Op het Laatste
 „ gedeelte van dat Gehugt werd de Markt ge-
 „ houden: Die Vrye Markt moest gevolgelyk, als
 „ die der Stad aangemerkt worden: Ten bewy-
 „ ze hier van strekte, dat de Kruizen ten teeken
 „ van vry Geleide, op dien tyd, ter Puye van
 „ het Stadhuis gesteld werden. Het Gemeene
 „ Land hefte ook ten dien tyde het Loot, en
 „ Geleide binnen de Stad, het welk op alle de
 „ Vrye Jaarmarkten geschiede. Dus stond het
 „ de Regeering vry, die Markt binnen de Stad,
 „ te brengen (b).” Het gevolg hier van is my
 „ niet voorgekomen. De Markt te Hintham, onder
 „ Rosmalen werd by aanhoudenheid, daags voor
 „ die der Stad, gehouden.

XIX.
 Boek.
 1744.

De Straaten deezer Stad, waren tot hier toe, ^{Verande-}
 altyd door de Eigenaars der Huizen hersteld, ^{ring om-}
 egter zo, dat de Stad de Steenen leverde. De ^{trent de}
 Regeering vond thans goed, de Straaten by Ge- ^{wyze van}
 deeltens te doen opbreken, en op een gelyken ^{het marken}
 voet te herstellen, waar toe de Stad als voor- ^{der Stra-}
 heen, de Steenen, en de Geerfden het overige ^{ten alhier}
 voldoen zouden (i). Twee jaaren hierna, be-
 sloten de Staaten op het verzoek der Regeering,
 dat indien over de Meeting der Gedeelkens, of
 de betaaling der onkosten, verschil ontstond,
 Schepenen dit, buiten Vorm van Regtsgeding
 afdoen zouden, zonder zig deswegens op Hoo-
 ger Regter te beroepen (k). Zederd dien tyd,
 zyn

(b) NOTULEN van den 30. April 1745.

(i) NOTULEN van den 16. December 1744.

(k) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 6. Ose-
ber 1746.

XIX. zyn de meeste Straaten deezer Stad hersteld, en
Boek. in een beter Orde gebragt.

1744. Des nagts tusschen den elfden, en twaalfden
 Januari, des volgenden jaars, sloeg de Blixem
1745. in den Toren der Hoofdkerk alhier; Van het vuur,
 dat zig in het bovenste gedeelte van den tweeden
 lantaarn in het Spits hegte, vloogen verscheiden
 vonken door de Lugt. Door den vlyt van een
 Leidekker, en eenige Burgers werd de Brand
 spoedig gebluscht. De schrik was meer, dan de
 Schade. Den Leidekker werden tien Dukaton-
 nen, en de drie Burgers, die boven anderen in
 yver uitgemunt hadden, eenig geld, van Stads
 wege toegelegd (1).

De Zieken Uit de Stad, en het Kasteel van Doornik, in
en Gekwet- dit jaar aan den Koning van Frankryk overge-
sten van geven, werden de Zieken, en Gekwetsen der
Doornik Staatsche Bezetting, herwaars gezonden. Dit
onder ze veroorzaakte veele moeielykheden, tusschen den
kere voor Raad van Staaten, en de Regeering alhier. Dee-
waarden in ze stond eindlyk toe, dat die Zieken, en Gekwet-
het Gast sten in het Burger Gasthuis voor agt stuivers daags
huis alhier genoomen. ieder, ingenomen werden; mits dat dit Huis,
 met geene anderen belast werd, immers niet tot
 zulken getal, dat de arme Ingezetenen, en de Zie-
 ken der Stads Bezetting, van de bezorging in
 het Gasthuis versteken zouden blyven. Ten dien
 einde werd den Regenten gelast, aantekening te
 houden, hoeveel de Zieken, en Gekwetsen van
 Doornik, het Gasthuis gekost hadden, en, in-
 dien dit meer, dan tegen agt stuivers daags voor
 ieder

(1) NOTULEN van den 18. Januari 1745.

ieder beliep, zoude de Raad, die Penningen het Gasthuis te rug geeven (m).

XIX.
Boek.

Thans bevond men, dat de Inkomsten der Tolhuizen op den Nieuwen Straatweg, op ver na de Betaaling der Renten tot het maaken, en onderhouden van dien Weg opgenomen, niet voldoen konden. Des verzogt de Regeering Verhooging van het weggeld, het welk haar, na eenige raadplegingen, toegestaan werd (n).

1745.

De Regeering ver-
krygt Ver-
hooging
der Barrie-
te Gelden
op den
Straatweg.

Vermits Stads Kasse alle Penningen, die aan de Inkomsten van den Straatweg te kort kwamen

Versehide
Onkosten
ten lasten
der Stad
afgeschaft.

dragen moest, was de Regeering by tyds bedagt, om veele min noodzaaklyke uitgaaven afteschaffen.

Van alle oude Tyden, was 'er jaarlyks by het veranderen der Wet, eene Maaltyd gehouden:

Deeze werd de Hoogschouts Maaltyd genaamt, om dat die voorheen door Hem, gegeven was.

De Geleerde *van Someren*, die over Stads Kostuimen, Uitleggingen geschreeven heeft, doch die nimmer door den Druk, gemeen gemaakt zyn,

verhaald; dat die Maaltyd, naderhand, op *den Breeden Rug der Stad* (zo als hy zig uitdrukt.)

geschoten zy. Deeze Maaltyd werd thans nevens alle verteeringen, die ten lasten der Stad stonden,

afgeschaft, en in veele andere zaaken, werd alom de zuinigheid, behertigd (o).

1746.

De Raad van Staaten had, in het begin des volgenden Jaars voorgenoomen, de Rivier de Die-

De Raad
van Staa-
ten doet
de Dieze
men, toedam-
men en een

ze, omtrent de Schans Crevecoeur, toe te dam-

Vaart door
de Schans
Creve-
coeur
Graaven.

(m) BRIEF der Regeering aan den Raad van Staaten in de NOTULEN van den 14. Juli 1745.

(n) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 25. Maart 1747. In de NOTULEN van den 7. April 1747.

(o) NOTULEN van den 17. Augustus 1745.

XIX.
Boek.
1746.

men, en eene Vaart door die Schans te graaven, waar door alle de Schepen die uit Holland kwamen naar 's Hertogenbosch zouden moeten vaaren. De Regeering, die voor een belemmering in den Koophandel vreesde, vertoonde den Raad den overlast, die haare Ingezetenen hier door te wagten hadden, zy voegde 'er by, dat ruim aan de helft van het Water, den Doortogt, benomen zoude worden, waar door de Vaart by hoog Water, niet alleen moeielyk gemaakt, maar de Stad zelf ondergezet zoude kunnen werden: derhalven verzogt zy den Raad alvorens de aanbesteding, van het Toedammen geschiede, dit alles te overweegen (p). De Raad volhardten egter by zyn besluit, doch gelastte den Directeur der Vestingwerken, te berigten, wat voorzorgen men zoude kunnen gebruiken, om allen ongemak aan de Sluizen voor te komen, als mede wat men behoorde te doen, om den Scheepvaart, naar de Stad, gemaklyk te maaken, en of de Stad, eenige Schade, van het Water te dugten had, zo ja, welke voorzorgen, men daar tegen kon gebruiken (q). Uit het gevolg blykt, dat de Dam in de Rivier gelegd werd, en de Schepen, door de Schans, tot na het sluiten der Vrede te Aken, gevaren hebben. Het kan niet ontkent worden, dat de Scheepvaart, om meer dan eene rede, merklyk hier door, belemmerd werd.

Verlegen-
heid om de
Zieken, en
Gekwet-

ten uit het (p) Request der Regeering aan den Raad van Staten Leger, te ten gepresenteerd in de Notulen van den 26. Februart, 1746.

(q) Resolutie des Raads van Staten van den 28. Februart 1746.

MEYERYE VAN 'S HER TOGENBOSCH. 89

en Gekwetsten uit het Leger, was binnen deeze Stad overgebracht. De Raad van Staaten had daar toe, een groote Huizing, naast de Geertruide Kerk, ingekogt; Dit Huis was mede met ter haast vol. De Anneemer daar van, gaf dit den Raad te kennen; Hy voegde 'er by, dat men onlangs in den Tuin, eene Loots opgeslagen had, die mede reeds vol lag: de Raad, moest zeker Huis, naast het Ziekenhuis gelegen, waarin duizend Zieken geplaatst konden werden, koopen, of huren. De Raad tot het een, en ander ongenegen, gelastte den Anneemer, met kennis van den Gouverneur, of Kommandeur, te verneemen, of niet eenige Zieken, boven de Ruiters Stallingen, of elders gelegd konden werden; Indien zulks niet geschieden kon, zou hy de Regeering verzoeken, dat hem een Stads Gebouw, hier toe bekwaam, aangewezen werd (r). Dit geschiede: Doch de Regeering antwoordde, dat ingeval, in 's Lands Gebouwen, geene genoegzaame plaats tot berging was; zy, als dan, een Stads Gebouw, aanwyzen zoude, waar na zy reeds had laten omzien (s). Liever was zy om verscheide redenen van dit alles verschoond, en inmiddels ontlast van de huur der Huisjes, die zy tot berging der Zieken gebruikt had (t). Hier op werd den Kommandeur gelast die zaaken te schikken: of de Zieken, in de Geertruide Kerk

XXIX.
Boek.
1746.

(r) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 31. Mei 1746.

(s) NOTULEN van den 12. Juni 1746. des voor den middaags.

(t) NOTULEN van den 3. Juli 1746.

XIX. te plaatzen (*u*). Eindlyk kwam men overeen, de Boek. Geertruide Kerk interuimen, en dezelve van Stoe-
1746. len, en Banken te ontledigen (*v*). De Regeering dagt nu, van allen verderen aanzoek bevryd te zyn; doch in October deezes jaars, gaf de Anneemer van Lands Ziekenhuis, op nieuw, berigt; dat Vierhonderd en twintig Zieken, van Maastricht verwagt werden, voor welker helft, geen Plaats te vinden was. Tot dit Bevel, door den Raad, aan den Anneemer geschreeven, vermeende de Regeering ongehouden te zyn, te meer, daar zy thans geene Stads Gebouwen missen kon (*w*): Bedugt nogtans, dat de Kommandeur op de overgaaf van het Pesthuis aandringen zoude, berigte zy, by voorraad, den Raad; dat zy, van de verpligting, om Plaats voor de Zieken, die uit het leger gebragt werden, te verschaffen, onkundig ware, ook geene Plaats tot berging der Zieken, wist aantewyzen (*x*). De Raad gelaste hier op den Anneemer, de noodige plaats te verzorgen: hem zoude voor ieder Zieken, deswegen een stuiver meer, daagslyks goedgeedaan werden (*y*).

De Raad *Mr. Antoni van der Heim*, Raad Pensionaris
Pensionaris van Holland, was zederd eenigen tyd, door over-
ris van der maat van zwaarwigtige bezigheden, aan eene las-
Heim sterft te 's Hertogen Kwaal van Hartklopping onderhevig geweest.
genbosch.

Hy

(*u*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 5. Juli 1746.

(*v*) NOTULEN van den 17. Juli 1746.

(*w*) NOTULEN van den 21. October 1746.

(*x*) NOTULEN van den 22. October 1746.

(*y*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 24. October 1746.

MEYERYE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 85

Hy had zig op Raad der Geneesheeren, den twaalfden Juli deezes jaars, uit den Haage, op rys naar Spaa begeeven, om aldaar de wateren, ter herstelling zyner gezondheid, te gebruiken. Den volgenden dag, kwam hy in het Leger der Bondgenooten, by ter Heide, daar de *Vorst van Waldek*, hem in het Hoofd Kwartier, ter Maaltyd onthaalde. Den veertienden begaf hy zig naar 's Hertogenbosch, daar hy des nademiddaags aankwam, met voorneemen, den volgenden dag naar Spaa te vertrekken, Doch op den voor de middag, van dien dag, tusschen negen en tien uren, werd hy, van zyne gewoone Kwaal aange-
raast, waar aan hy een uur daar na overleed (z). Zyn Lyk werd eenige dagen daarna, met een Jagt van hier, naar den Haage gevoerd.

XIX.
Boek;
1746.

Alle de Oostenryksche Nederlanden ter linkeSterke Be-
zyde der Maaze, waren gedurende drie Veldtog-zetting hier
ten, door den Koning van Frankryk overheerd, ter Steede.
Het Leger der Bondgenooten kon derhalven daar in geene Winterlegeringen houden. De Hertog-
dommen Limburg, Luxemburg, en het Over-
kwartier van Gelderland stonden nog onder de Koninginne van Hungaryen, en Bohemen; Lux-
emburg lag te ver af, en in de anderen waren geene Hoofdvestingen. Het Krygsvolk moest ge-
volglyk in de Vereenigde Nederlanden, de winter-
legering betrekken. De Raad van Staaten schreef om die rede, de Regeeringen van Maaztricht, Venlo, Graave, 's Hertogenbosch, Breda, en Bergen op Zoom aan, dat gedurende den aan-
staanden Winter, sterke Bezettingen, in die Stee-
den,

(z) EUROPIsche MERCURIUS des Jaars 1746. Deel II, Bladz. 72.

XIX.
Boek.
1746

den, tot verzeekering derzelven gelegd zouden worden, zy moesten derhalven terstond de nodige schikkingen, tot het ontfangen van dit Krygsvolk maaken, en zorg draagen, dat de Burgers, by wien de Soldaaten gelegd zoude werden, met Bedden, en het nodige daar toe behoorende, voorzien waren (a). Terstond benoemde de Regeering alhier eenige Leden, om na te zien, hoe alles, in voortige tyden binnen deeze Stad by zulk eene gelegenheid geregeld was: ook moesten die Leden, op den Voorraad van Koorn, het welk binnen de Stad gevonden werd, natuwkourig agt neemen, om by besloten Water, niet in verlegenheid te geraaken (b). Op hun verslag werd afgekondigd, dat een ieder der Ingezeten, zig van Bedden, met derzelver toebehooren voorzien zoude: ook werden de Huizen, tot berging van het Krygsvolk opgetekend, en by den Raad der Staaten verzogt; dat het Getal, der aanstaande Bezetting haar by tyds bekend gemaakt mogt werden: By deeze gelegenheid, herinnerde de Wethouderschap, den Raad, dat de Servitie gelden, die de Burgery betaalde, eigenlyk den Staaten van Holland raakten; Deeze bedroegen weelyks, voor ieder Ruiter of Soldaat, drie stulvers; En vermits die Bezetting op verna, thans in de Barakken niet konde gehuisvest worden, verzogt men, dat de overige zig met drie stulvers te vrede mogten houden: Werd 'er eenig Vreemd Krygsvolk, dat niet ter betaaling der Vereenigde Nederlanden stond, hier ter Stede in Bezetting gelegd,

(a) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 25. October 1746.

(b) NOTULEN van den 31. October 1746.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 87

legd; verzocht de Regeering; dat de Burgery ontheven mogt werden, aan dit Volk, geen Servitie geld te geeven: ook stelde zy den Raad voor, of de Rehtmeesters der Geestlyke goederen na het voorbeeld des jaars 1740. niet gelast moesten werden; de Graanen, die aan hunne Komtoiren be-
 raald werden, niet te verkoopen, maar die, op te slaan, om dezelve ten dienste der Bezetting, in tyd van nood, te leveren. Oordertussen was het Huisvesten der aanstaande Bezetting, den Sche-
 penen opgedraagen; en by de Staaten verzocht; dat alle Vrydommen, daar omtrent, ingetrokken
 mochten werden, ook beslooten zy, vooreerst, geen Koorn op te doen; en nog Twee duizend Ton-
 nen Turf, ten behoeven der Stad, in te koopen. Eindlyk werd goed gekeurd; dat de Eigenaars
 van het Mantelhuis deezer Stad, volgens hun-
 ne verpligting, gelast werden; Twee honderd Bedden, ter verhuuring in gereedheid te hou-
 den (c).

Twee dagen na dit besluit belaste de Regee-
 ring, ieder Regent, naar maate zyner Bedienin-
 gen, vermoedelyke Winsten, en Middelen, met
 eenig Krygsvolk, en deed mede eenige schikkin-
 gen, die tot de Huisvesting der Bezetting betrek-
 king hadden, afkondigen (d). Met de Engel-
 schen Troepen had men eenige moeielykheid,
 vermits zy, zo veel Biletten vorderden, als of
 hunne Regementen voltallig waren, het welk door
 Schepenen geweigerd werd. De Kommandeur
 deezer Stad, die mede in het gevoelen der Sche-
 penen was, had wel niet nadruk, den Bevelheb-
 beren

XIX.
 Boek.
 1746.

(c) NOTULEN van den 1. November 1746.

(d) NOTULEN van den 3. November 1746.

XIX. beren der Engelsche Troepen, de onbillykheid van
Boek. dit Verzoek voor gehouden (e); Doch de Kwar-
1746. tiermeester der Engelschen volharde by zynen eisch,
en vorde boven dien, Vuur en Licht, voor die
in de Barakken gelegd werden: immers, dat zulks,
voor Rekening der Kroon van Engeland by voor-
raad verstrekt werd. De Regeering om alle moei-
lykheeden, die hier uit konden ontstaan, voortte-
komen, zond eenen haarer Leden, nevens den
Griffier naar den Haage, daar zy dit, nevens
veele andere zaaken, hier toe betreklyk, den Al-
gemeenen Staaten, en den Raad van Staaten, te
kennen gaven (f). Het besluit van den Raad be-
helsde; dat de Engelschen, behooryke Lysten,
van de wezentlyke sterkte hunner manschappen,
met eede gesterkt, overgeven zouden (g). Hier
door geraakte het Huisvesten der vreemde Troe-
pen op eenen vasten voet, welken men, geduren-
de die onlusten, altyd gevolgd heeft.

Dit gaf gelegenheid, dat de Regeering, den
Staaten van Holland, en West Friesland, beraa-
ling der agterstallige Servitie gelden verzogt (h),
In het volgende Jaar magtigde zy den Pensiona-
ris, terwyl deeze zig in den Haage bevond, om
by dezelve Staaten, op een voordeelg besluit dien
aangaande aantedingen (i), waar toe zig echter
weinig hoop opdeed, om dat Holland, thans tot
handhaving der gemeene zaak, geweldig veel gee-
ven

(e) NOTULEN van den 5. November 1746.

(f) NOTULEN van den 6. November 1746.

(g) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 9. November 1746.

(h) NOTULEN van den 28. November 1746.

(i) NOTULEN van den 25. Februari 1747.

-MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 89

ven moest (*k*). Sommigen oordeelden, dat 'er mooglyk iet te bekomen zoude zyn, indien de Regeering deezer Stad, zig by die van Breda voegde. Terstond maakte men te zaamen een overleg (*l*), waarvan de uitflag was; den Prinse van Orange te verzoeken, door zyne ondersteuning uit te werken, dat aan die Twee Steden, niet alleen de agterstallen der Servitie gelden, maar ook het geene in het vervolg, op den Staat van Oorlog door Holland geleden werd, betaald zoude werden (*m*). Het verder gevolg hier van, heb ik niet gevonden. Zeker is het dat de Stad 's Hertogenbosch, hier van, tot heden toe, niets bekomen heeft.

XIX:
Boek.
1746.

De Bezetting deezer Stad bestond thans, uit ^{Staat der} zeven *Esquadrans*, elf *Bataljons*, behalven de *Ar-Bezetting* ^{hier ter} *teleye*, *Pontgasten*, en derzelve aaphoorigen (*n*). ^{Stede.} Het getal der Ruiteren en Soldaaten bedroeg negen duizend zeven honderd (*o*), waar van nogtans alle de Offisieren, by de Burgers op Kamers gehuisvest, niet geteld waaren. Met de van tyd tot tyd aangeworven Manschap rekende men, dat de Bezetting met de Vrouwen, Kinderen, en Zootelaars, by naar zo sterk, als het getal der Ingezetenen was. Geen huis hoe klein, bleef onbewoond: De Koetsen, waar voor geen plaats was, bleven des nagts op de straaten staan. De Leger; en Kruitkarren besloegen een merklyk gedeelte der wal-

(*k*) NOTULEN van den 7. April 1747.

(*l*) NOTULEN van den 13. November 1747.

(*m*) REQUEST aan den Heere Prinse van Orange. In de NOTULEN van den 3. Januari 1748.

(*n*) NOTULEN van den 20. November 1746.

(*o*) NOTULEN van den 28. November 1746.

XIX.
Boek.

1746.

wallen, en het Gesluis werd op den Begghof geplaatst, De Schepenen, op wiens zorg en vlyd, genoegzaam alles ruste, bleven den meesten tyd; van morgens ten negen, tot des nagts, twaalf uren op het Stadhuis, by een, Vergaderd, alwaar zy, onder hunne bezigheden het nodige Voedzel gebruikten. Hoe voordeelg zulk eene sterke Bezetting, den Neering doende Ingezeten ook ware, was zy egter voor die, welken van hunne Inkomsten leefden, vry lastig; deezen moesten niet alleen, veel Huisvestings geld betaalen, het welk voor ieder man, op ontfrent vyftien stuivers, weeklyks, te staan kwam, maar ook de Levensmiddelen, die ter deezer tyd ongemeen duur waren, tot een buitengewoonen prys betaalen, en dus van twee zyden, nadeel leeden.

1747.
Jaarlyk-
sche Be-
lasting op
de Markt
en Veer-
schippers
gelegd.

Hier voor, op het jaar 1745. heb ik verhaald, dat tot onderhoud van den Straatweg jaarlyks veel te kort kwam, en dat de Regeering verhooging van het Weggeld verzocht had: offchoon dit toegeestaan was, kwam men nog te kort, het welk Stads Kasse voldoen moest; Het afschaffen van Stads jaarlyksche Maaltyd en van veele andere zaken, konden niets helpen, om dat, behalven het geene dat aan den Straatweg, te kort schoot, de Stad, de Kaadens der Haven, die ontzonken waren, en de Straatwegen buiten de Vugter, en Hinthamer Poorten, geheel vernieuwen moest. Men sloeg daarom het vernietigen van eenige min noodzaaklyke Ampten, en een jaarlyksche Belasting op de Markt, de Veerschepen, voor (q). Het eerste

(q) NOTULEN van den 21. Januari 1747.

eerste werd om veele bedenkykheden, wederhouden (p): Doch de Belasting op de Veersche- pen werd vastgesteld, Stads Kas zoude by verster- ving der toen levende Schippers, twee duizend een honderd vyfenzeventig guldens jaarlyks win- nen (q).

XIX.
Boek.
1747.

Van de zwaarigheden die de Regeering te voo- Belemme- ren gemaakt had, om de Vaart door de Schansring der Crevecœur te brengen, gevoelde men thans de Vaart door uitwerkingen. Het Water veroorzaakte in de Vaart de Schans- dier Schans, zo een sterke schuuring, en drift, Creve- dat geen Schip in staat ware daar door, in, of Coeur. uit te Vaaren. Des stond de Scheepvaart geheel stil. De Regeering, door de Kooplieden om mid- delen tot herstelling dier zaak aangezocht (r), deed door haaren Pensionaris thans in den Haage, haare belangen vertoonen (s). Te rug gekomen gaf hy te kennen; dat 'er zig weinig hoop tot herstel- ling opdeed: Hem was egter verzekerd, dat in- dien de zaaken zig tot Vrede schikten, de Dam uit de Rivier genomen zoude werden (t). De Regeering sloeg hier op den Raad van Staaten voor, de Vaart van Crevecœur te doen uit Bag- geren, mits het gemeene Land de Helft, de Stad, en het Schippers Gild ieder een Vierde daarin, betaalen zouden (u). Dit vond ingang: Men schik- te dat die Verdieping omtrent Drie duizetid gul- dens

(p) NOTULEN van den 4. Februari 1747.

(q) NOTULEN van den 17. April 1747.

(r) NOTULEN van den 30. Januari en 13. Februari

1747.

(s) NOTULEN van den 6. Maart 1747.

(t) NOTULEN van den 7. April 1747.

(u) NOTULEN van den 20. September 1747.

XIX. dens zoude kosten. De Raad beloofde, wanneer
boek. dit werk meer dan vyftien honderd guldens kwam
1747. te staan, het overige van 's Lands wege, betaald
 zoude werden (v). De Regeering verzogt verder,
 dat het onderhoud dier Vaart, in het ver-
 volg onder 's Lands aanbesteede werken mogt ge-
 steld werden (w) het welk toegeftaan werd (x).

De Raad Even voor het openen van den Veldtogt be-
 van Staaten rigte de Raad van Staaten de Regeering alhier,
 schryft de „ dat de zaaken van Neerlands Gemeene best,
 Regeering „ zeer haglyk stonden, dus men om zig zeker te
 Voorzor- „ stellen, geene Voorzorgen genoeg gebruiken kon,
 gen te ge- „ De Regeering zoude derhalven voor het On-
 bruiken. „ derhoud der Burgery, en der Bezetting zorg-
 „ dragen, en zig met het nodige Koorn voor-
 „ zien, op dat 'er ten minsten Brood, ingeval
 „ van eenen vyandlyken aanflag, voor handen
 „ zoude zyn (y).” De Regeering gelaste nadruk-
 lyk de Geheimhouding hier van, aan allen, die
 in de Vergadering waren (z), en deed terftond
 Twee Honderd Lasten Rog, ten behoeve der
 Stad inkoop, (a). De inkoop met de Scheep-
 vragten, kwamen op omtrent Twee en twintig
 duizend guldens te staan. Het Koorn werd op
 de Zolders der Barakken gebragt (b).

Zo

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 22. Sep-
 tember 1747.

(w) BIEF der Regeering aan den Raad van Staaten. In
 de NOTULEN van den 9. October 1747.

(x) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 16. Oc-
 tober 1747.

(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. April
 1747.

(z) NOTULEN van den 14. April 1747.

(a) NOTULEN van den 14. April 1747.

(b) NOTULEN van den 15. April 1747.

Zo dra men hier ter Stede de Verheffing des Prinse van Orange, tot Stadhouder der Vereenigde Gewesten verstond, was de Vreugde ongemeen. De Regeering gaf terstond last, om de Prinzen Vlaggen, van de Torens der Hoofd Kerk, en het Stadhuis te laten waajen (c). By het optrekken der Vlaggen loste men vier stukjes Geschut, die voor het Stadhuis gesteld waren, het welk door het Grofgeschut langs de Wallen, beantwoord werd. Ter zelve tyd, luide men met alle de Klokken een uur lang, terwyl het Klokken spel boven het Stadhuis bespeeld werd: men begon by ieder verpoofing, met het bekende Lied *Wilhelmus van Nassauwen*, en gedurende dien tyd, vuurde men verscheiden maalen uit de Stukjes voor het Stadhuis. De geheele Regeering nevens haare Ministers waren al dien tyd op het Stadhuis (d). De afkondiging der Aanstelling van den Prins tot Stadhouder, geschiede op deeze wyze. Des na den middag werd 'er eene Preek, in de Hoofdkerk gedaan (e). Ten vier uren begaf zig de Regeering naar het Stadhuis. Een gedeelte der Burgery uit de vier Schutteryen genomen, stelde zig met de Vaandelen der Burgery, ter wederzyde voor het Stadhuis, waar na de Vaandelen, in de groote Kamer van het zelve gebragt werden. De Stadhouder van den Hoogschout, nevens twee Schepenen, en een der Geheimschryvers, begaven zig naar de Puye. Terwyl dit geschiede, werden de Vaandelen ter vensteren van de groote Ka-

XIX.

Boek.

1747.

Vreugde
over de
aanstelling
des Prinse
van Orange
tot Stad-
houder.

(b) NOTULEN van den 20. April 1747.

(c) NOTULEN van den 6. Mei 1747.

(d) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(e) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

XIX.
Boek.
1747.

Kamer, uitgestoken. De Geheimschryver verkondigde hier op den Volke; Dat zyne Doorlugtige Hoogheid de Prins van Orange, tot Stadhouder, Kapitein, en Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden aangesteld was. De Stadhouder des Hoogschouts deed hier op een korte aanspraak, waarna met de Vaandelen gezwierd, en uit de vier Stukjes voor het Stadhuis, gevuurd werd. Op den eersten scheut begon men met alle Klokken te luiden, en die van het Stadhuis werden bespleed, het welk een uur duurde. De gansche Bezetting langs de Wallen geschaard, beantwoorden met haar Geweer, de scheuten, die voor het Stadhuis gedaan werden (*f*). Zulks geschiedde mede door de Burgery, die voor het Stadhuis stond, en dit werd tot driemaal herhaald (*g*). Des avonds om zes uren liet zig het Klokkenspel weder hooren, en ten zeven uren werd met alle de Klokken geluid. De Regeering bleef gedurende deezen tyd op het Stadhuis (*b*). Des avonds was dat Gebouw geheel verligt, de raamen der groote Zaal, nevens die der Schepenen, en Raaden Kamers, waren met Schilderwerk, op de tyds omstandigheden toepaslyk, verzierd (*i*). Alle de Huizen der Stad, waren mede verligt. Op het Stadhuis werd des avonds eene Maaltyd gegeven, en op het drinken der gezontheden, werd telkens met de Stukjes voor het Stadhuis gevuurd. Het afteken van Vuurpylen werd geheel, en dat van Voetzoekers, en andere Vuurwerken, tusschen de

(*f*) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(*g*) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

(*b*) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(*i*) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

de Orten binnen Poort, en het Plyn, tusschen de Vischmarkt, en den Boom, verboden (*k*). Op dat een ieder de Verligtingen zonder schroom, zoude kunnen zien, mogt men geene Vuurwerken voor tien uren afschieten (*l*). Om alle ongelukken voor te komen, werden allen, die tot de Brantspuiten behoorden, gelaft, by der hand te zyn, en alles in gereedheid te houden (*m*). Dit alles liep zonder ongelukken af. De Vlaggen bleven tot den eersten Juni deezes jaars, op de Torens, wanneer de Regeering, die deed afnemen (*n*).

XIX.
Boek.
1747.

Terwyl men met dit alles bezig was, vond de De Regee-
Regeering goed, den voorzittenden Schepen, den ring zend
oudsten Raad, en den Pensionaris naar den Haageenige Ge-
te zenden, om den Prinse, en deszelfs Gemalin-magtigden
ne, van Stads wege, over deszelfs aanstelling ge-naar den
luk te wenschen, en Stads belangen by voorval-den Haage om
lende gelegenheden aan te bevelen (*o*). By hunne Prinse
te rugkomt, deeden zy verslag; dat zy door den se geluk te
Prinse op de vriendelykste wyze ontvangen wa-wenschen.
ren. De Prins had de aanspraak des Pensionaris
minzaam beandwoord, en daarin onder anderen
deze uitdrukking gebruikt: *Hy zoude ook byzon-
dere attentie op al het geen de Stad's Hertogen-
bosch concerneerde maaken, welke hy wist, niet van
de gelukkigste Steden der Generaliteit te zyn. Hy
betuigde inzonderheid zyn genoeg, en dankbaar-
heid voor de Vreugde, die de Regeering nevens de
Bur-*

(*k*) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(*l*) NOTULEN van den 18. Mei 1747.

(*m*) NOTULEN van den 8. Mei 1747.

(*n*) NOTULEN van den 1. Juni 1747.

(*o*) NOTULEN van den 15. Mei 1747.

XIX. *Burgery over zyne Electie als Stadhouder betoond*
 Boek. *hadden, en recommandeere hun daar van Rap-*
 1747. *port te doen (p):*

In het volgende Jaar werden de Busschen der Kamerbewaarders, en Groene roeden, even als die by de voorgaande Stadhouderlyke Regeeringen geweest waren, veranderd, en des Prinzen Wapenschild daarin gesteld (q).

De Predi-
 kanten en
 School-
 meesters
 ten platten
 Lande vry
 van In-
 kwartie-
 ring ge-
 steld.

Verscheide Krygsvolkeren, die tot het Leger der Bontgenooten, het geen by Breda verzameld wierd, behoorden, werden gedurende den Winter in de Meyerye gehuisvest. Veele plaatzen waren daar mede opgevuld: De Predikant, en Schoolmeester van Oostelbeers, werden op hunne klagten, aan den Raad van Staaten gedaan, door den Raad van de Inkwartiering bevryd. Verscheide andere Predikanten, en Schoolmeesters hier van onder- rigt, klaagden mede den Rentmeester der Geestly- ke goederen van Kempeland, dat zy geen min- deren overlast van het Krygsvolk, dan die van Oostelbeers leeden. Deeze gaf dit den Raad te kennen, die hier op besloot, alle de Predikan- ten, en Schoolmeesters ten platten Lande, in de geheele Generaliteit, van de Inkwartiering der Krygsvolkeren te bevryden (r).

De Vorst
 van Wal-
 dek verlaat
 der Staaten
 dienst.

Na den ongelukkigén slag by Lavelde, niet ver van Maastricht, werd de Vorst van Waldek, met tien Batailjons uit het Vereenigd Leger af- gevaardigd: Waar mede hy den zesentwintig- sten Juli te Nieuwland kwam, daar zesduizend Hes-

(p) NOTULEN van den 20. Juni 1747.

(q) NOTULEN van den 24. October 1748.

(r) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 12. Ju- ni 1747

Hessen, zig by hem voegden. Van hier trok hy naar Vugt, en nam zyn Hoofdkwartier op den Huize Maurik. Van daar schreef hy den Algemeenen Staaten; dat hy Hun bedankte, en alle zyne Krygsampten nederleide. Terzelver tyd, gaf hy het Opperbevel, den Luitenant Generaal van Zwartzenburg over. Na dat hy affcheid van het Krygsvolk genomen had, begaf hy zig naar Kleef, en vervolgens naar Arolsen (s).

XIX.
Boek.
1747.

Omtrent deezen tyd schreef de Graaf van Clermont de Regeering der Stad Eindhoven aan; dat zy, nevens de daar onder behoorende Landen, in het Voorraadhuis te Reckum, Vier duizend rations Hooi, van vyftien ponden, en een gelyk getal rations Haver, zouden moeten leveren. By verzuim daarvan, zoude hy dit hun, volgens Krygsgebruik, doen afpanden. Hy gelaste de Regeering, den Bode, zes schellingen te voldoen, en hem een Briefje, dat zy deezen last ontfangen hadden, ter hand te stellen (s). De Regeering genoodzaakt dien eisch te voldoen, verzocht een uitstel van vyf dagen, en zond eenigen, om by de aflevering tegenwoordig te zyn. De Franschen eifchten ook iet, van de Dorpen Budel, en Maarheeze, doch hoeveel, is my niet gebleken. Deeze Dorpen waren genoodzaakt hun een zeker getal Schansgravers te leveren. Van deeze drie Plaatzten is de Prins Erftadhouder, Heer, dus zyne Heerlykheden de eerste waren, die Brand-

(s) EUROPISCHE MERCURIUS over het jaar 1747. Deel II. Bladz. 62. en 63. NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van Augustus 1747. Bladz. 610.

(s) EUROPISCHE MERCURIUS over het jaar 1747. Deel II. Bladz. 63.

xxk. Brandſchattingen betaalden. Kort hier na kreeg
Boek. de Regeering van Eindhoven bevel; zonder tyds
1747. verzuim, by den Graaf van *Clermont* te komen. Twee derzelver begaven zig derwaars (u); doch ik vind niet aangetekend, wat men van hun vorderde (v). Het Bevel der Franſchen, aan de Landhieden, om eenen weg, van Maaztricht, tot aan Eindhoven te maaken (w), van waar een regte weg naar Beſt loopt, daar de Straatweg naar 's Hertogenboſch begint, baarde wel eenige ongeruſtheid hier ter Stede; Doch die Laſt ſchynd egter niet uitgevoerd te zyn.

Benige
plaatzen
in de Mey-
erye ver-
zoeken zig
met de
Franſchen
over de
brand-
ſchatting
te mogen
verdragen.

De Stadhouderen der Kwartierſchouten hier van onderrigt, vervoegden zig, nevens de Regenten van verſcheide plaatzen in de Meyerye, by de Algemeene Staaten, en verzogten by dezelve, zig met de Franſchen, over de Brandſchattingen, en Leveringen, indien deeze zulks vorderden, te mogen verdragen; Doch de Staaten verboden alle de Inwoners van den Staat, met de Franſchen eenige Verdingen over de Brandſchattingen aan te gaan, veel min die te betalen, noch ook hun, eenig Paardenvoeder, Brood, of andere Levensmiddelen, Schansgravers, of wat door hen gevergd werd, te leveren. Die dit deden zoudten als vyanden van den Staat aangezien, en als zodanigen behandeld worden. Al het geen hier tegen, door de Regenten verrigt was, werd ingetrokken. De Algemeene Staaten geſtaften de Inwoners van den Staat, tuſſchen de Maas, en de Schelde; alle Eetwaaren, zo voor Menſchen als

(u) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van *Juli* 1747. 531.

(v) DEZELVE van *Auguſtus* 1747. *Bladz.* 611.

(w) DEZELVE van *Juli* 1747. *Bladz.* 521.

als Vee, gelyk mede hunnen Huisraad, en tilbaare goederen, in de vaste plaatzen te brengen (x). Offchoon de Franschen voortgingen; Brandfchatting van zommige plaatzen der Meyerye te vorderen, en de Stadhoudér van Peelland den Staaten verzogt; dat de Opgézetenen aldaar; van het voorschreve Plakaat ontheven mogten worden; nochtans sloegen de Staaten dit verzoek af, en bleven by hun besluit; volharden (y).

XIX.
Boek
1747

Op den eersten Augustus deezer jaars, kwa-Moedwil men tagtig Franschen te Lommel, daar zy met der Franbrandende Fakkelen door de Straat liepen: Ditschen te veroorzaakte een algemeene schrik; om dat de Lommel meeste Huizen met Stro gedekt waren. Terstond sloegen zy de deur van het Huis by den voorzittenden Schepen bewoond, open, roofden verscheide goederen, en hielden hem vast. Hy ontsnapte hun egter. Van daar begaven zy zig naar het Huis van den Róomfchen Pastoor, welken zy aan Handen, en Voeten bonden; met voorneemen om denzelven mede te voeren; het welk egter, door het smeecken der Regenten, en het geven van eenig Geld, voorgekomen werd. Na dat zy hier en daar wat geplonderd, en eenen Brief van den Partyganger Fisscher, aan de Regenten van Eersel, Bergyk, Rieethoven en Westerhoven; afgezonden hadden, vertrokken zy des morgens om agt uren, en voerden twee Regenten van

(x) PUBLICATIE der Staaten Generaal van den 15. Juli 1747.

(y) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 1. Augustus 1747.

XIX.
Boek.
1747.

van Lommel met zig (z). Dit geval gaf eenen geweldigen schrik onder de Opgezetenen der Meyerye. Veele vlugten met hunne goederen naar de plaatzen, daar ieder oordeelde het zekerste te wezen. De Franschen braken kort hier naar van Reckum op, waar door die angst merklyk verdween (a). Het is my niet gebleken, dat zy zedert eenige Brandschattingen, of Levering van Levensmiddelen, van de Meyerye gevorderd hebben. De Opgezetenen leeden egter geduurigen last van het Krygsvolk der Bondgenooten, die gestadig door de Meyerye heen en wedertrokken. De Raad van Staaten, verleende aan die van het Kwartier van Kempeland, die hier door het mees- te leeden, eene schorsing van een half jaar der Betaaling van 's Lands Lasten (b).

Weeklyk-
sche Bede-
Ronden.

Ter deezer tyd gelasten de Staaten, alle de Steden, en Plaatzen der Generaliteit, op zulke tyden, en dagen, als zy naar gelegenheid haarer plaatzen oordeelden, Bedestonden te houden, om Godes zegen over den Lande, en over derzelver Wapenen, en die hunner Bondgenooten, afte- smeeken. Het bidden voor de Hooge Overheid, moest volgens het oud gebruik, met naame voor de Algemeene Staaten, den Raad van Staaten, den Prins Eerstadhouder, voor de Prinsesse van Groot

(z) EUROPISCHE MERCURIUS over het jaer 1747. *Deel II. Bladz. 103. en 104. NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van Augustus 1747. Bladz. 610.*

(a) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van *Augustus 1747. Bladz. 609.*

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 31. *Augustus 1747.*

Groot Brittannien, en derzelver doorlugtige Hui- XIX.
zen gefchieden (c). De Regeering vond hier Boek.
op goed, dat de Bedestonden des Woensdaags 1747.
avonds om zes uren, in de Hoofd, en Walsche
Kerken gehouden zouden werden; Hier van gaf Schikkin-
zy den Predikanten kennis, met Last, dat zy in gen daaro-
het Bidden het bevel der Algemeene Staaten ag- ver ge-
tervolgen moesten. Zy deed mede afkondigen; maakt.
dat geduurende het houden der Bedestonden gee-
ne Neering, noch Ambagten mogten gedaan wor-
den (d). De Jaarmarkt, of Kermis werd voor
deezen jaare mede afgeschaff, en het besluit daar-
van, door de Nieuwspapieren bekend gemaakt (e).
In de Meyerye geschiede die schikking mede door
de Regenten. Tusschen die van Bladel, Reusfel,
en Neterffel, en den Kerkenraad ontstond 'er ver-
schil over: De Regeering aldaar, had wel den
Woensdag beraamd, doch de Predikant wilde zig
daar na niet gedraagen, en verkondigde van den
Predikstoel; dat de Kerkenraad tot het houden,
der Bedestonden den Maandag bestemd had. De
Algemeene Staaten, wien de Regeering dit te
kennen had gegeven, besloten den Predikant te
gelaften de Bedestonden, op den tyd door de
Regeering beraamd, te houden (f): En offchoon
de Predikant den Staaten verzogt, dat zy de Re-
geering wilden gelaften, zig met den Godsdienst
niet te bemoeien, maar dit aan hem, en den Ker-
ken-

(c) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 14. Juli
1747.

(d) NOTULEN van den 22. Juli 1747.

(e) NOTULEN van den 6. Juli 1747.

(f) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 13. Sep-
tember 1747.

NIK.
Bock.

1747.

Moelelyk-
heid over
het Begraa-
ven der
geenen die
in 's Lands
Ziekenhuis
stierven.

kenraad over te laaten, bleeven de Staaten by hun voorig besluit volharden (g).

In het voorgaande Jaar, heb ik alle de moeilikheden in het plaatzen der Zieken, die uit het Leger gevoerd werden, verhaald. Thans was men verlegen, waar men de Lyken des overleden, begraven zoude. In het voorgaande Jaar, was daartoe zekere plaats op het St. Ja. In 's Lands kobs Kerkhof aangewezen (h): Deeze was thans vol. De Kommandeur had wel de Regeering om een andere plaats verzogt, en hem was in bedenking gegeven, om de Begraafnis- sen op het Plyn, of in een der Bolwerken te laten doen (i); Egter verwierp hy die byde, doch wilde 'er eene, buiten de Stad, aanwyzen, mits het vervoeren der Lyken, op Stads kosten geschiede. De Regeering die haare klagten deswegen den Raad van Staaten vertoonde (k), werd door tusschenkomst des Heeren van Haaren, Gemagtigde te Velde, dermaaten bevredigd, dat men de Begraavingen zoude doen, even als die, by de voorige Oorlogen geschied waren (l). Men gebruikte dan hier toen een Bolwerk omtrent den kleinen Hekel, waarin eene zeer grooten en diepen Kuil gemaakt werd, die ras gevuld was. Eenigen tyd hier na maak-

(g) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 5. December 1747.

(h) NOTULEN van den 12. Juli 1746.

(i) NOTULEN van den 22. Juni 1747.

(k) NOTULEN van den 28. Juni 1747.

(l) BRIEF van den Heere van Haaren van den 19. Augustus 1747. In de NOTULEN van den 21. Augustus 1747. NOTULEN van den 21. Augustus en 12. September 1747.

te men eenen veel grooter Kuil, die met ter tyd mede vol raakte. In het volgende Jaar, begroef men in dat Bolwerk, de Lyken der Oostenryksche hulpbenden. Deeze werden naar de wyze, in de Roomschegezinde Landen gebruiklyk, ter aarde besteld.

XIX.
Boek.
1747.

Immiddels waren de Vrouwen, en Kinderen der De Vrouwen Zieken en Gekwetsten in 's Lands Ziekenhuis ge-
bleven. Men had den Heere van Haaren aange-
dragen, dat de Regeering geweigerd had, die der Zieken
eenig verblyf binnen de Stad aan te wyzen, het Ziekenhuis
geene Hy nogtans verzogt had (m). Doch op geweerd.
het antwoord der Regeering, dat zy van alles on-
bewuft was, en dat die Vrouwen, haar om ge-
ne Huisvesting verzogt hadden, gelyk ook dat de
Aanneemer, haar over de onordentlykheden niet
geklaagd had, gelaste hy, dat die Vrouwen, en
Kinderen, het Ziekenhuis moesten verlaten, en
dat de Kommandeur daar in, de hand zoude lee-
nen (n). Ik heb geen verdere aantekening hier
van gevonden. Zeker is het, dat de Regeering
niet verder daarover bemoeielykt werd.

De Franschen belegerden in deezen tyd Ber- Nieuwe
gen op Zoom. Ieder weet, dat het niet mooglyk moeilyk-
is, die Stad geheel te omsingelen, dus konden de heid over
Zieken en Gekwetsten, daaruit uitgevoerd wor- van Zie-
den. De Heer van Haaren schreef aan de Re-
geering alhier; dat Tien of Twaalf Schepen met
Zieken, en Gekwetsten herwaars gezonden zou-
den

(m) BRIEF van den Heere van Haaren. In de NOTULEN
van den 15. Augustus 1747.

(n) NOTULEN van den 16. Augustus 1747. en BRIEF
van den Heer van Haaren. In de NOTULEN van den 21.
Augustus 1747.

XIX.
Boek.
1747.

den worden; en om dat men bedugt was, dat 'er in 's Lands Ziekenhuis geen genoegzaame plaats daar voor zoude zyn, verzocht hy, dat de Regeering eenige huizen hier toe aanwyzen wilde (q): Zy antwoorde; dat in de Stad geene leedige Huizen stonden, en verzocht, dat geene Gekwetsten herwaars gezonden mogten werden (p); te meer vermits men verstond, dat hun verblyf van korten duur zoude zyn, om dat het Pesthuis der Stad Rotterdam voor hun vervaardigd werd. Eindlyk kwam men overeen, de Barakken, in de Berwoutstraat, daar toe te gebruiken, en de zelve met Bedden te voorzien, mits de Stad daar voor schadeloos gesteld werd (q). Eenigen tyd hierna bekwam de Regeering tyding, dat twee Battaljons Engelschen, daar veel Zieken onder waren, herwaars zouden komen, welke in 's Lands Ziekenhuis, voor zo veel 'er plaats was, en de overigen, in het Burger Gasthuis, of in andere Huizen geborgen moesten worden (r). De Regeering vertoonde den Raad de onmooglykheid om die te kunnen bergen (s), waarop andere schikkingen gemaakt werden, dus die Zieken, niet overkwamen.

Ge-

(q) BRIEF van den Heer van Haften van den 28. Augustus 1747. In de NOTULEN van den 30. Augustus 1747. des voor den middaags.

(p) BRIEF der Regeering aan den Heer van Haften. In de NOTULEN voorsz.

(q) NOTULEN van den 30. Augustus 1747. des na den middaags.

(r) NOTULEN van den 20. September 1747. des na den middaags om drie uren.

(s) BRIEF der Regeering aan den Raad van Staaten. In de NOTULEN van den 20. September 1747. des avonds om zeven uren.

Gedurende de vermaarde Belegering van Bergen op Zoom, zonden eenige Ingezetenen van 's Hertogenbosch, na het voorbeeld van andere Plaatzten, verscheide Eet en Drinkwaaren derwaars. By inschryving, werd hier toe, Twee duizend vyfhonderd drie en vyftig guldens, veertien stuivers en agt penningen, vyf Baalen gepelde Garst, een groote menigte gerookt Vleesch, en twee vette Varkens geloofd. Voor het Geld kocht men Twee honderd en vyftig tonnen beleegen Bier, van zeven guldens de Ton, en Twee honderd ponden Snuiftabak. Dit alles werd nevens de vyf Baalen Garst en het gerookt Vleesch, op den eersten September, in Twee Schepen naar Bergen op Zoom gezonden, van het Geld schoot nog ruim honderd en zestig guldens over, die aan honderd en vyf Soldaaten Vrouwen, en Weduwen, en aan honderd zes en twintig Kinderen van de Bezetting van Bergen op Zoom, die zig hier ter Stede bevonden, uitgedeeld werden (†).

XIX.
Boek.
1747.

De Heer van Haaren kwam in het laaft der maand Augustus binnen deeze Stad, en gaf de Regeering te kennen; dat het nodig was zig van Levensmiddelen, in geval van Belegering te voorzien. De Prins van Orange had mede gelaft, hier ter Stede eene Hopmanschap Kanoniers, van vyftig Koppen op te rigten; Die zouden daaglyks zeven stuivers genieten, en niet verpligt zyn, buiten de Stad, en de omliggende Schanffen te dienen. De Regeering benoemde terstond twaalf haarer Leden, om het getal der Inwoners, en de

(†) EUROPISCHE MERCURIUS over het jaar 1747. Deel II. Bladz. 158. LYST van het geen gegeven en uitgedeeld is aan de Bezetting van Bergen op Zoom.

XIX. de Levensmiddelen, die binnen de Stad waren,
Boek. op te schryven. Zy verzocht de Hoplieden der
1747. Schutteryen, te onderstaan, of eenige Ingezeten-
 nen te vinden waren, die op den voorgeslagen
 voet, als Kanoniers wilden dienen (*u*). De Ge-
 magtigden der Regeering deeden verslag, dat zig
 ruim Twaalfduizend, en vyfhonderd Inwoners
 binnen de Stad bevonden; Tyde van een Be-
 leg zouden denklyk veele vertrekken, en eenigen
 zig van voorraad voorzien: Na af trek der Kin-
 deren kon men het getal op negenduizend be-
 grooten, en de Bezetting op zesduizend. Koorn,
 Oly, Zeep en Tabak was 'er overvloedig. Ryft,
 Gierst, en allerhande soort van Grutten, Versich,
 en gezouten Vleesch, Kaas, Stokvis en gezouten
 Visch was 'er te weinig. De Regeering deed ter-
 stond alle de Winkeliers in Ryft, en Grutten aan-
 zeggen; hunnen voorraat te vergrooten. Om-
 trent het Vleesch was zy verlegen, Schapen kon-
 men wel bekomen, indien men wist waar die te
 stallen, de Stokvisch, gezouten Visch, en de
 Kaas nam zy aan te bezorgen (*v*). Men kocht
 Dertigduizend ponden Kaas, die op de Kamer
 van het Kramers gilde gebragt werden. De Raad
 van Staaten gaf de Pikeurstal tot stallingen voor
 tweeduizend Schaapen, en het voeder voor die,
 zoude van 's Lands wege bezorgd worden. Tot
 den inkoop van dien, en van de Kaas, werd agt-
 duizend gulden ten laste der Stad opgenoomen (*w*).
 Na het betrekken der Winter Kwartieren; vond
 de Regeering geraaden, zig van de Schaapen te
 ont-

(*u*) NOTULEN van den 31. Augustus 1747.

(*v*) NOTULEN van den 5. September 1747.

(*w*) NOTULEN van den 19. September 1747.

outdoen, en in het volgende jaar anderen te koop-
pen, om dat hun voeder, over de tagtig guldens,
daaglyks kwam te staan, en verzogt Schepenen
dit den Raad van Staaten, te kennen te geven (x).
De Raad stond het verkoopen der Schaapen toe,
mits men een gelyk getal ter bekwaamer tyd in-
kocht. Hy schreef den Gouverneur aan, te berig-
ten op wat tyd hy zulks nodig oordeelde (y). Dee-
ze gaf den voorzittenden Scheepen te kennen,
dat zulks in het begin van Maart des volgende[n]
jaars, geschieden moest (z).

XVII.
Boek.
1747.

Op den drie en twintigsten November deezes Brand in
jaars, ontstond 'er Brand in de Schans den Bril den Papan-
genaamd, ter plaatze daar de Konstapels werkten. ^{bril.}
De pannen van het Gebouw stortten door den
slag van het Kruit, daar het vuur insloeg, neder.
Drie Konstapels werden gekwetst. Door de goe-
de schikkingen werd de Brand zonder verdere
schade, spoedig gebluft (a).

De Eetwaren, die van het Land daaglyks ter Voorrie-
Markt gebragt werden, steegen zo hoog in prys, ning te-
dat de Gemeene Man die bezwaarlyk kon beko- gen den
men. De Regeering stelde die daarom op eenen duuren
vasten prys (b), en daad vervolgens afkondigen, prys der
dat niemand, die aan de Bezetting, duurder, dan ren,
aan anderen verkoopen mocht. Alle Maandagen
goude de Prys van het Brood, Grutten, en Grut-
te Meel bekend gemaakt worden: De Opgezes-
tenen

(x) NOTULEN van den 6. November 1747.

(y) NOTULEN van den 15. November 1747.

(z) NOTULEN van den 2. December 1747.

(a) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van November 1747.
Bladz. 894.

(b) NOTULEN van den 10. November 1747.

XIX.
Boek.
1747.

tenen binnen het Vrydom der Stad, mochten de Eetwaaren nergens anders, dan binnen de Stad, ter Markt brengen: Het uitvoeren werd op verbeurte van dien, ten behoeven van het Weeshuis, verboden. De Aardappelen, Knollen, witte Boonen, en Erweten, Zoete en Karnemelk werden op zekeren prys gesteld: de laaften mochten op zekere boete met geen water vermengd worden. De Voorrige Keuren omtrent het inkoop en by de voorkopers, werden vernieuwd (c).

Voorzorg
tot het ber-
gen eener
talryke Be-
zetting ge-
durende
den Win-
ter.

De Kommandeur gaf in het najaar de Regeering te kennén; dat eene talryke Winterlegering binnen de Stad gelegd zoude werden. Deeze deed hier op nagaan, hoeveel Krygsvolk men hier ter Stede kon bergen (d). Men bevond, dat in de Barakken, Tweeduizend tweehonderd zestien, en by de Burgery, Agtduizend vierhonderd eenenveertig, en dus gevolgelyk tienduizend agthonderd zevenenvyfzig Mannen, binnen de Stad gehuisvest konden worden. De Regeering gaf hier den Kommandeur kennis van (e).

Besluit des
Raads van
Staaten
omtrent de
Winterle-
geringen.

Met opzigt tot de Winterlegering, werd by Raads van den Raad besloten dat het Vreemde Krygsvolk, Lyften hunner Manschappen overgeven zoude (f): De Matrassen of Bedden in de Schansen Crevecoeur, Isabella, en Antoni, zouden door de Regeering bezorgd worden. Tot vinding der kosten, zoude de losfing der opgenoome penningen tot

(c) NOTULEN van den 13. en 15. November 1747.

(d) NOTULEN van den 9. October 1747.

(e) NOTULEN van den 12. October 1747.

(f) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 19. October 1747.

tot de Barakken, voor één jaar gefchort worden. Aan het Vreemde Krygsvolk zoude de Stad, niets meer, dan aan die van den Staat moeten geven (g). Het Land zoude aan ieder Soldaat, der Keizerlyke Hulpbenden, Vyf, en de Stad, Drieftuivers weeklyks beraalen. Hier voor zouden zy, behalven de Huisvesting, Vuur en Licht bekomen, doch de Heffen even als der Staaten Krygsvolkeren gehandeld worden (b).

XIX.
Boek.
1747.

Over het Huisvesten der Keizerlyken onstond, De Keizer tusschen den Gouverneur en de Regeering eeniglyken in misnoegen. De eerste wilde die niet in de Barak-ken doen Huisvesten. De laatste schreef hier over, ken geleg- aan den Raad van Staaten, die goedvond, dat zy in de Barakken gehuisvest moesten werden (i).

Omtrent deezen tyd kwam een Hopman der Keizerlyken, die hier ter Stede in Bezetting ge- Vordering der Keizer- legt zouden worden, herwaars; Deeze vorderdelyken en vrye Kwartieren, niet allen voor de Officieren, schikkhe- en Soldaaten, maar ook voor de Vrouwen en Kin- gen daar- deren, en boven dien, Vuur, Licht, mitsgaders omtrent. een Ziekenhuis. De Regeering antwoorde hem; dat men zulks alhier niet gewoon was, zy wilde egter de Keizerlyken, de hand te bieden, om een ledig Huis te huuren, en dat tot een Ziekenhuis bekwaam te maaken: Ook zoude zy de noodige Kamers voor de Officieren aanwyzen (k). Kort hier-

(g) RESOLUTIE des Raad van Staaten van den 31. October 1747.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 6. November 1747.

(i) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. November 1747.

(k) NOTULEN van den 11. November 1747.

116 HISTORIE DER STAD EN

XIX.
Boek.
1747.

hierna klaagden de Keizerlyke Troepen aan den Raad van Staaten, over de duurte der Kwartieren; Om zulks in het vervolg voortekomen, werd de Regeering gelast, die Huuren, op eenen matigen prys, te stellen: zonder de Burgery te verongelyken; ook moest zy aan de Keizerlyken, Vrydom van Stads Accynsen, volgens de overeenkomst des wegens getnaakt, verleenen. De Regeering stelde eenigen uit den haare, tot het waarderen der Kamerhuuren, en atideren, om met de Pagters, over den Vrydom te handelen (f). Wat op het laatste gevolgd zy, vlihd ik niet aangetekend. De zaaken schikten zig allengskens; en alles liep zonder verwarring, en ongelukken af, die te dugten waren, dat in eene Stad, waar in zulken zwaaren Bezetting van verscheiden Land-aart lag, ligtlyk voorvallen konden.

Vretze
voor hoog
Water en
schikkin-
gen des
wegens.

Niet zonder reden maakte thans het wassend Water de Regeering bedugt; waar zy, ingeval het tot een buitengewoone hoogte kwam, de Soldaaten bergen zoude. Men kwam met den Gouverneur overeen, dat als dan de Soldaaten, zig met hun drieën in eene Bedste zouden behelpen: In plaats van veertien, zouden eenentwintig Keizerlyken, eene kamer der Barakken betrekken; en die men aldaar niet bergen kon, zouden op de Zolders gelegd worden, mits de Regeering Stroo, en Matrassen aldaar bezorgde. Het overige Krygsvolk zou men op de wallen plaatzen, en hun daar met Vuur, en Licht voorzien (m). Verder besloot men eenig Krygsvolk, zo lang het hoog Water zoude duuren, op het platte Land te leggen

(f) NOTULEN van den 18. December 1747.

(m) NOTULEN van den 20. December 1747.

gen (*n*). De Zieken, in het Gasthuis, dat mede door het Water gedreigd werd, en wier getal over de Vierhonderd liep, zoude men op eenige Kamers van het Stadhuis, bergen. Tot dit alles werd de Regeering genoodzaakt te komen, om dat geene ledige Huizen, die water vry waren, gevonden werden (*o*). Alle deeze schikkingen waren te vergeefs, om dat de Wind uit het Zuiden begon te waaien, waar door de Rivieren hun water, in Zee konden lossen, dus het Land voor overstroming bevryd bleef (*p*).

XIX.

Boek.

1747.

By de Staffingen der Ruitery lag in deezen tyd 1748. geweldig veel Paarden mest. De Gouverneur gelastte alle de Huislieden, die hier ter Stede kwamen, telkens by hun uityden, eene vrugt daaraan, te laden, en die een uur buiten de Stad, Messie by te voeren. De Regeering die te vergeefs haare klagten hier tegen inbragt, verzocht derhalven den Raad van Staaten, dat tot het weghaalen van die Mest, eenige Karren, uit de Meyerye ontboden mogten worden (*q*). Dit werd den Gouverneur gelast te doen (*r*). Ik vind niet aangetekend, wat hier op gevolgd is, en ik twyfel of dit geschied zy: om dat de Raad in deezen jaarre, de Regeering deed aanzeggen; die Mest, ten kosten der Stad, naar buiten te doen voeren,

(*n*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. December 1747.

(*o*) NOTULEN van den 21. December 1747.

(*p*) EUROPIsche MERCURIUS over het Jaar 1747. Deel II. Bladz. 314.

(*q*) NOTULEN van den 24. Januari 1748.

(*r*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 29. Januari 1748.

XIX.
Boek.
1748.

ren (s). Alle vertoogen der Regeering hier tegen vertoond, waren vrugtloos; de Raad bleef by zyn besluit volharden (t). Men verzogt, andermaal; vermits geene Karren genoeg, binnen de Stad waren, dat de Regeering dezelve magt, als aan den Gouverneur, om eenige Karren uit de Meyerye, te ontbieden, verleend mogt werden, zy zoude zig in dat geval troosten, de kosten daar van te voldoen (u). Hier op kreeg de Hoog en Laagfchout deezer Stad bevel, met de Kwartier Schouten der Meyerye te overleggen, eenige Karren tot vervoering der Mest, ten kosten der Stad te ontbieden. Van Stadts wege werd dit werk den Gemagtigden tot den Beleide opgedragen (v). Zulks verrigt zynde, verzogt de Regeering den Gouverneur, dat hy daarvan, eene Verklaaring wilde geven, en aan Schepenen eene Begrooting der kosten open te leggen, om dezelve den Raad van Staaten overtezen, met verzoek, dat de Stad in het vervolg, daarvan bevreid mogt werden (w). De kosten beliepen Twaalfhonderd agtien guldens drie stuivers en agt penningen (x). De Raad gaf de Stad daar voor, Zeshonderd guldens, en gelaste tevens den Gouverneur, dat hy de Ruiters, en Dragonders bevelen zoude, de Mest, weeklyks, van de Stallen te doen weg-haa-

(s) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 16. Augustus 1748.

(t) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 23. Augustus 1748.

(u) NOTULEN van den 4. September 1748.

(v) NOTULEN van den 17. September 1748.

(w) NOTULEN van den 24. October 1748.

(x) NOTULEN van den 14. December 1748.

haalen (y). Kort hier na werd de Regeering aangefchreven; den Meft den Landlieden te verkoo-
pen, of door hen, doen weghaalen (z). Offchoon
men nogmaals verzogt, hier van verſchoond te
worden, volharde de Raad by zyn beſluit, en
voegde daarby; dat hy niet verwagt had, dat de
Regeering niet tegenſtaande de Raad, haar eens
te gemoed had gekomen, zig dit onttrekken zou-
de, Hy was genegen dit weder in het vervolg te
doen, en verwagte, dat de Regeering zig hier
naar gedraagen zoude (a). Het vervoeren der
Meft werd dan ten laften der Stad aanbeſteed (b).
Twee jaaren daarna, verzogt de Regeering nog-
maals vergoeding voor de gedaane koſten (c). Doch
voor Vierhonderd elf guldens, die zy uitgegeven
had, bekwam de Stad, Honderd en vyftig gul-
dens te rug. De Raad voegde by zyn beſluit,
dat hy het voordeel der Meft, aan de Stad wilde
laaten, mits de Regeering zorg droeg, dat die
weggehaald werd (d). Alle moeite hier tegen
aangewend waaren te vergeefs (e), derhalven
deed de Regeering het weghaalen, onder *proteſtatie*,
aan-

XIX.
Boek.
1748.

(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 15.
Januari 1749.

(z) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 28.
Januari 1749.

(a) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 10.
Maart 1749.

(b) NOTULEN van den 3. *April* 1749.

(c) NOTULEN van den 10. *Juli* 1751.

(d) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 4. *Auguſtus* 1751.

(e) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 1. *September* 1751.

XIX. aanbesteeden (*f*). In de volgende jaaren heeft
 Boek. de Stad hier in haar voordeel gevonden; De rede
 1748. daar van is, dat de Landlieden in tyd van Vrede
 gerufter kunne Landen bebouwen, als mede dat
 de Land, en Veebouw in onzen tyd, in de Meye-
 rye merklyk is toegenomen.

De aan-
 genome
 magt der
 Offisieren
 in het Gast-
 huis tegen
 gegaan.

De Offisieren der talryke Bezetting deezer Stad
 gebruikten thans meerder gezag in het Gasthuis,
 dan zy ooit voorheen gedaan hadden: Zy begaven
 zig daaglyks in de Keuken, om de Spyzen te proe-
 ven. Hier tegen verzogt de Regeering den Raad
 van Staaten, dat het bestier des Gasthuis, aan de
 Regenten gelaten, en de Offisieren gelast mogten
 werden, zig daarin, geen gezag aan te mati-
 gen (*g*). Hierop werd de Gouverneur gelast;
 geen onderzoek in het Gasthuis, dan alleen in
 het Ziekenhuis, te laten doen: kwamen 'er eeni-
 ge klagten, over de Spys, Drank, of het verple-
 gen der Zieken, moest hy met de Regenten des
 Gasthuis, daarover spreken (*b*).

Vreugde
 over de
 geboorte
 des Graa-
 ven van
 Buuren.

De geboorte des Graaven *van Buuren*, thans
 de Eerstadhouder vervulde het harte van alle de
 Ingezeeten en hier ter Stede met vreugde. De
 Gouverneur had Schepenen reeds bekend doen
 maaken, dat zo dra de tyding van de Bevaling
 der Prinsesse kwam, hy het grof Geschut langs
 de wallen; zoude doen lossen, thans verzogt hy
 te mogen weeten, wat Vreugde tekenen, zy zou-
 den doen. Hierop werd goed gevonden, dat zo
 dra

(*f*) NOTULEN van den 9. October 1751.

(*g*) NOTULEN van den 3. Januari 1748.

(*b*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 15.
 Januari 1748.

dra het Gefchut geloft was, met alle de Klokken der Stad, te luiden, en die van het Stadhuis te doen beſpeelen (i). Dit alles geſchiede, op de tyding der Geboorte van den Prinſe. Weinige dagen daarna, werd die plegtig gevierd. Op het dak van het Stadhuis werden twee Prinſen Vlaggen geſteld, dat Gebouw, en alle de Huizen binnen de Stad, werden des avonds verlicht. De Regeering gaf op het Stadhuis eene Maaltyd. De Gouverneur, de Kommandeur, de Hoogſchout, de Groot Major, de Raad en Rentmeester Generaal der Domeinen, alle de Leden der Regeering, en de Miniſters waren aldaar tegenwoordig. In zekere Straaten, daar men het gevaarlyk oordeelde, mogten geene Vuurwerken, en in de verderen, niet dan voor tien uren des avonds afgeſtoken worden (k). De Regeering beſloot mede den Prinſe Erſtadhouder door eenen Brief geluk te wenſchen (l).

XIX.
Beck.
1748.

De Gouverneur herinnerde thans de Regeering, dat het nu tyd ware weeder Schaapen te omvleefſch koopen. Hier tegen vertoonde deeze den Raad binnen de van Staaten „ hoe veel zy, geduurende de onluſ Stad te „ ten, ten voordeele der Gemeene Zaak, uitgekrygen „ geven had: Op de Duizend Schaapen, ſchoon „ die uit 's Lands Voorraadhuis gevoed waren, „ had zy Dertienhonderd zevenentagtig guldens „ vier ſtuyvers toegegeven: Het Vleefſchhouwers „ Gild, had verklaard; dat het, op de andere „ duizend, merklyk meer verloren had. De Stad „ en

(i) NOTULEN van den 24. Februari 1748.

(k) NOTULEN van den 26. Februari en 10. Maart 1748.

(l) NOTULEN van den 10. Maart 1748.

XIX. „ en het Gild waren onmagtig om andere Schaa-
 Boek. „ pen in te koopen. De Regeering wist geen
 1748. „ geld by opneeming te krygen. Zy oordeelde,
 „ dat de Schaapen, in de maanden April, of
 „ Mei beter te bekomen zouden zyn; men kon
 „ die op een Uiterwaard laten weiden, en in
 „ weinig tyds binnen de Stad dryven. De Re-
 „ geering verzogt dan, dat dit gunstig beschouwd
 „ mogt werden (m).” De Raad van Staaten stem-
 „ de volkomen in het verzoek de Regeering (n).
 Eenigen tyd hierna, stelde de Wethouderschap het
 Vleeschhouwers Gild, op een zeker getal Runder-
 ren, Kalven, en Schaapen, die ieder Slagter in
 voorraad zoude moeten hebben, en deed de Le-
 vering van Duizend Schaapen, ten lasten der Stad,
 aanbesteeden (o). Doch vermits niemand het Lee-
 veren der Schaapen wilde aanneemen, verzogt
 men den Raad van Staaten; in plaats der Schaa-
 pen, eenen behoorlyken voorraad van Spek, en
 Vleesch, te mogen opdoen: als mede dat het
 Voeder, voor het Vee, waarop het Vleeschhou-
 wers Gild gesteld was, uit 's Lands Voorraadhuis
 gegeven mogt werden, en dat de Raad, de Stad,
 Agtduizend guldens te Leen, tegen Vier ten Hon-
 derd opschieten wilde (p). Eindlyk kwam men
 met den Heer van Haaren, die hier toe Gemag-
 tigd was, overeen; dat de Regeering Vyfender-
 tig duizend ponden, Gerookt, of Gezouten Vleesch
 inkoop zoude. De veertig Leden der Regee-
 ring,

(m) NOTULEN van den 10. Maart 1748.

(n) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 14.
 Maart 1748.

(o) NOTULEN van den 6. April 1748.

(p) NOTULEN van den 26. April 1748.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 117

ring, en de vier Ministers zouden hiertoe, ieder, Twee honderd guldens opschieten, welke daar voor Rentebrieven ten lasten der Stad, tegen drie en een half ten honderd, bekomen zouden (q). Doch kort na het sluiten der vooraf vastgestelde Vredens punten te Aken, werd de Regeering, en de Burgery ontheft, van den Last, om meerder Voorraad van Levensmiddelen in te koopen, en kort hierna de Stad toegestaan, zig van de helft der Rog te ontdoen, als mede, dat de Winkeliers, een gedeelte van hunnen Voorraad verkoopen mogten. Immiddels werd de Boekhouder, die tot het uitdeelen der Levensmiddelen gesteld was, voor zyne gedaane moeite, bedankt (r). Hier door vervielen de verdere schikkingen, en de Regeering, bekwam de Vryheid om zig van den overigen Voorraad te ontdoen (s).

XIX.
Boek.
1748.

Thans lagen Drie Battailjons Beierschen, Twee Zwartzenburgsche, Twee Zwitterse, Een van Baden Baden, Een geheel Regiment Dragoners, en eenige Manschap van een ander Regiment, tot Bezetting in deeze Stad. Al dit Krygsvolk kon met geene mooglykheid, in de Barakken geplaatst, en dus moeten veelen by de Burgery Gehuisvest worden; Hier by kwam nog, dat de gansche Staatsche Bezetting, die Maaztricht den Franschen inruimen moest, mede herwaars stond aan te komen, dus de Last der Huisvesting hier door stond vermeerderd te worden. De Regeering

(q) NOTULEN van den 3. Mei 1748.

(r) NOTULEN van den 9. 15. en 24. Mei en 1. Juni 1748

(s) NOTULEN van den 4. en 22. Juli 1748.

XIX. ring had wel, Eenen haar Leden naar den Haage
Bock. gezonden, om den Prinse Erfstadhouder te ver-
1748. zoeken, dat hy de Stad, van eenig Krygsvolk
ontlasten wilde (†): Doch het gevolg hier van is
niet aangetekend, zeker is het, dat de Bezet-
ting, na den geslooten Vrede in deezen Jaare,
zodanig verminderd werd, dat men die gemak-
lyk, in de Barakken, bergen kon.

De Krygs- Na het tekenen der vooraf vastgestelde Vre-
volkeren dens puncten, kwam al het Krygsvolk van de
der Bond- Bontgenooten der Verëende Gewesten in de Mey-
genooten erylerye. Dat van Groot Brittannien, en Hanover
komen in legerde zig in de Heide tusschen Heesch, en Nis-
de Meye- telrooi: Dat van den Keizer te Boxtel: en dat
rye, der Staaten, in de Heide by Loon op Zand, om-
trent drie uuren van 's Hertogenbosch gelegen,
Dit veroorzaakte een geduurige beweging naar
de Stad, om Leestogt en andere Noodwendighe-
den te haalen: Ook kwamen veele Nieuwsgieri-
gen herwaars, om de Legers te zien, waar door
de wegen van alle kanten naar de Stad vol
en de Straaten binnen de Stad, opgepropt
waren.

Byeen- Gedurende de Vredehandeling te Aken kwa-
komst van men op den veertienden Juni eenige Gemagtig-
Eenige der den der Bondgenooten, in het Steedje Os, in het
Bondge- Kwartier van Maasland in de Meyerylerye gelegen,
nooten te byeen, en bleeven aldaar tot ten vyftienden dier
Os. maand. Van wegens Groot Brittannien, kwamen
de Hertog van *Newcastle*, Geheimschryver van
Staat, en Milord *Sanctwig*. De Eerste nam zy-
nen intrek by den Predikant, de Ander by den
Erf

(†) NOTULEN van den 9. Mei 1748.

Erf Griffier, en Geheimschryver Bonards. De Hertog van *Cumberland*, die zig by het Leger der Engelschen, en Hanoverschen bevond, reed daaglyks derwaars. Van de Keizerlyke zyde kwamen de Graaf van *Bathiani*, en de Generaal Graaf van *Grune*: de Eerste werd by den Griffier, en Geheimschryver van Breugel, en de andere by den Roomschen Priester Verhoeven, gehuisvest. Wegens den Koning van Sardinië, kwam de Graaf van *Chavannes*, die by den voorzittenden Schapen van Breugel introk. De Graaf van *Bentink* *Haer van Rboon en Pendrecht* verscheen 'er wegens de Algemeene Staaten, die by R. van Roermond Huisveste. De Byeenkomsten deezer hooge Persoonen, werden gedeeltlyk in het Hoofd Kwartier des Hertogs van *Cumberland*, en gedeeltlyk in zeker Huis te Os, Munster genaamd, gehouden. De Tuin van dit Huis paald tegen die des Predikants aldaar, by wien de Hertog van *Neucastle* Huisveste, en om den toegang van het eene Huis, tot het ander, gemaklyk te maaken, werd een gedeelte uit de schutting, die de wederzydsche Tuinen van een scheid, weggenomen. Op den zestienden Juni scheidde deeze Byeenkomst. Men wil dat aldaar eene Beraaming rakende de voorwaardens der Vrede geschiede (u).

XIX.
Boek.
1748.

Terwyl de Legers tot het begin van Novem- De Prins
ber bleeven liggen, Vervoege zig de Prins Erf-van Oranje
stadhouder, in het laast van October naar der komt in
Staaten Leger. Hy onthield zig te Waalwyk, 's Hertog-
niet ver van daar gelegen, en vertrok op den agt- genbosch.
en-

(*) Uit mede gedeelde echte BERIGTEN.

XIX. entwintigften October van daar, naar Eindhoven, alwaar de Hertog van Cumberland zig toen bevond. Het Middagmaal nam Hy by den Heere Willem van Haaren te Oedenrode, en kwam des avonds, om negen uren binnen deeze Stad (v). De Regeering had voorgenoomen, zyne Hoogheid aan de Grenfen van het Vrydom, by het Dorp Vugt op te wagten (w), doch veranderde daar na haar Befluit, en begaf zig naar het Huis van den Kommandeur daar zy Hem begroette (x), By Zyne Aankomft was de geheele Bezetting, en de Burgery in de Wapenen, en alle de Huizen binnen de Stad waren verlicht. De Wethouderschap die den Prins op het Stadhuis verwagte, had alle de Kamers doen verlichten, en voor de Puye vier Stukjes Gefchut doen ftellen, om die, by het aankomen zyner Hoogheid te loffen (y). Doch zyn kort verblyf gedoogde zulks niet; Want Hy vertrok den volgenden dag, na het Middagmaal, van hier, naar Waalwyk; By deeze gelegenheid plaatfte zig de geheele Regeering, omtrent de St. Jans Poort, alwaar zy Hem begroette (z).

Orde op
het verzor-
gen der
Soldaaten
Vrouwen
en Kinde-
ren.

Het Arm of Heilige Geesthuis deezer Stad, was thans met het onderhoud van veele Soldaaten Vrouwen, en Kinderen, wier Mannen of Vaders overleden, of gevangen waren, beladen. Om die noodlydende ware het mooglyk te hulp te komen, hadden de Regenten van dat Huis eenige Aaf-

(v) *EUROPISCHE MERCURIUS van het Jaar 1748. Deel II. Bladz. 254. en 255.*

(w) *NOTULEN van den 27. October 1748.*

(x) *NOTULEN van den 28. October 1748.*

(y) *NOTULEN van den 28. October 1748.*

(z) *NOTULEN van den 29. October 1748.*

Aalmissen uitgedeeld: waar door zy der maten, met schulden overlaaden werden, dat de Inkomsten niet toereikende waren: Hier van hadden de Regenten, aan de Wethouderfchap der Stad kennis gegeven; Deeze verzogt den Raad van Staaten om onderftand (a). Dit Verzoek vond geen ingang. De Staaten, hadden op den derden October deezes Jaars, op een Verzoek der Regeering van Breda, goedgevonden, dat Deeze, de Soldaaten Vrouwen, en Kinderen der Bezetting aldaar, onderhouden moest. Zy werd daar tegen, van den Laft der Soldaaten Kinderen, die aldaar gebooren, en wiens Ouders elders in Bezetting lagen, of overleden waren, vry gesteld. De Raad had hierover, wel met de Staaten gehandeld, om op dit ftuk, eenen algemeenen Reggel, voor alle de Generalityts Steden te maaken; doch dit was nog niet afgedaan: derhalven befloot de Raad, dat de Regeering alhier: de behoefte naargelaten Vrouwen en Kinderen, wier Mannen of Vaderen tot de Bezetting der Stad behoord hadden, zoude verzorgen. Die, welken, door Soldaaten in 's Lands Ziekenhuis overleden nagelaten waren, zouden hier onder, niet begrepen zyn; De Raad zoude voor deezen zorg draagen, zo dra de Regeering daarvan kennis gegeven had (b). Deeze verzogt Schepenen, dat zy van dit befluit, ter verligting der Godhuizen, zo ver de Vrouwen, en Kinderen, die tot de Bezetting niet behoorden, gebruik zouden maaken (c).

XIX:
Boek:
1748.

De

(a) NOTULEN van den 5. November 1748.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 28. November 1748.

(c) NOTULEN van den 6. December 1748.

XIX.
Boek.
1748.

Vreugde
bedryving
over de
Vrede.

Uitlegging
van den
Penning.

De Vrede, die alom de rust herstelde, werd op den agtienden October deezes Jaars te Aken getekend (a). By deeze gelegenheid werden binnen deeze Stad allerhande vreugde tekenen bedreven. De Regeering deed ter gedagtenis dier Vrede eenen Penning slaan.

Op de eene zyde van dien, word de Krygs God Mars verbeeld, die de Stad, (welke men in het verschiet ziet,) met een brandenden Toors, en Degen schynd te dryven. Boven aan staat dit rantschrift. *Minacia Martis*. onder S. P. Q. S. Aan de andere zyde staat de Vrede, met eene Hoorn van Overvloed in de Linke, en eene Olyftak, in de Regtehand, die zy over Stads Wapenen uitstrekt. Boven aan staat dit rantschrift. *Mitescunt Tempora Pace* onder MDCCXLVIII. De twee Byschriften zyn aaneengeschakeld, en duiden te saamen aan; *Dat de drygende Tyden van Oorlog, door de Vrede verzagt worden*. De Letteren onder de eerste zyde, betekenen. *De Raad en het Volk van 's Hertogenbosch*.

Zo eene Stad rede had, over deeze Vrede verheugd te zyn, was het zeker 's Hertogenbosch. De Franschen hadden Bergen op Zoom, en Maasricht ingenomen, en zouden denklyk, hunne overwinningen, door het Bemagtigen der verdere Steden langs de Maas, met naame Venlo, en de Graaf, voort gezet hebben; Wanneer, zo 's Hertogenbosch niet aangetast was, zouden de Dorpen in de Meyerye gebrandschat, de Opgezeeten met zwaare Inkwartierungen en uitteeringen belast zyn geweest. Dit zoude door de vaste goederen der

Gods-

(a) EUROPISCHE MERCURIUS over het Jaar 1748. *Deel II. Bladz. 233.*

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 123

Godshuizen, en der Ingezeatenen alhier, gedraagen moeten werden. De Stad, en de Dorpen der Meyerye hadden zig geduurende deeze onlusten in geweldige schulden gestoken; Tot aflossing van die, werden in de volgende jaaren verscheidene schikkingen gemaakt, 't welk ook omtrend 's Hertogenbosch geschieden moest, 't geene ik in het volgende Boek zal verhaalen,

XIX.
Boek.
1748.

HIS.

HISTORIE
DER STAD EN
MEYERIE
VAN
'SHERTOGENBOSCH.
VIERDE DEEL.
TWINTIGSTE BOEK.

Historie der Stad, en Meyerie van 's Hertogenbosch, zederd het sluiten der Akenfche Vrede in het jaar 1748. tot het jaar 1766.

1748.
De Prins
van Oran-
ge word
Stadhou-
der van
Staats Bra-
bant.

Kort na het sluiten der Vrede, stelden de Algemeene Staaten, den Prins van Orange, tot Erftadhouder, en Erf Kapitein Generaal, over Staatfch Brabant, Staatfch Vlaanderen, en Staatfch Over Kwartier van Gelderland aan, dus kreeg die Prins eene naauwere betrekking tot 's Hertogenbosch, die de Hoofd Stad van Staatfch Brabant is. De Algemeene Staaten gaven van deeze Aanftelling de Regeering kennis, en dee-

ze

ze vond goed den Prinse, hierover by eenen Brief, geluk te wenschen (a).

XX.
Boek.

Zederd eenigen tyd was de Koophandel deezer Stad, merklyk verlopen; Om die thans weder te herstellen, beraamde de Regeering de nodige Middelē schikkingen (b). Ten dien einde, stelde men zester herstel- Leden der Regeering, en Vier uit de Burgery, ^{ling van} den Koop- om agt te geven, op alles, wat ter bevordering ^{handel hier} van den Koophandel kon strekken: Hunne aan- ^{ter Stede-} stelling zoude voor den tyd van twee jaaren zyn; Na dien tyd, zou de Regeering nader be- sluiten (c). Dit liep eenige jaaren daarna, te te niet; doch het werd naderhand weder hervat, met uitsluiting der Burgery. De Gemagtigden tot den Straatweg, en der Barakken werden hier me- de belast.

By het slot der Rekening van het Zieken Gast- ^{Klagten} huis, door den Rentmeester aan de Regeering ^{over de} ver- toond, bleek, dat dit Huis byna Vierduizend ^{agterstallen} negenhonderd guldens, ten agteren gekomen wa- ^{van het} re; Zulks was veroorzaakt, door de meenigvuldi- ^{Zieken} ge Zieken, die daarin, zederd twee jaaren ge- ^{Gasthuis.} bragt waren, als mede door de Zieken en Ge- kwetsten uit Bezetting van Doornik. De Raad van Staaten had wel eene Ordonnantie van Twee- duizend tweehonderd zesentagtig gulden tien stui- vers en twee penningen geslagen, om dat agter- wezen uit de Legerlasten des jaars 1745. te vol- doen; doch men had dezelve daaruit, niet kun- nen vinden. Veele Regimenten, die hier in Be- zetting gelegen hadden, waren het Gasthuis schul- dig

(a) NOTULEN van den 30. December 1748.

(b) NOTULEN van den 5. November 1748.

(c) NOTULEN van den 6. December 1748.

XX.
Boek.
1748.

dig gebleeven. Het zelve had daar van, nog Drieduizend vierhonderd vyfentagtig guldens zeventien stuivers, te vorderen. Om dit gebrek ware het mooglyk te herstellen, besloot men den Voorzittenden Schepen naar den Haage te zenden, die dit den Prinse Erffstadhouder moest ver- toonen, en daarvan, herstelling verzoeken (d). Zyne verflag behelsde; dat zyne Hoogheid hem toegezegd had, dat Hy zorge zoude dragen, dat de betaaling voor de Zieken, en Gekwetsten van Doornik, binnen korten gedaan zoude werden; Dit was voor zyn vertrek reeds geschied. Wat de Eisschen van het Gasthuis, wegens de Regimenten der Bezetting, betroffen, oordeelde de Prins, dat die binnen korten, voldaan zouden werden, uitgenomen, die van het Regiment van Baden Baden, dat zig in eene ongelukkige omstandig- heid door gebrek van betaaling, bevond. De zaaken van het zelve stonden egter binnen korten geregeld te worden, wanneer betaaling volgen zoude (e). Alle die schulden werden kort hier- na, aan het Gasthuis voldaan.

De Geer-
truide Kerk
wederom
overgege-
ven.

De Geertruide Kerk, in het jaar 1746. tot ber- ging van Zieken overgegeven, was thans byna daarvan ontleedigd. Hier van gaf de Regeering den Raad kennis, met verzoek, dat die Kerk, tot openening van den Godsdienst, wederom hersteld mogt werden (f). Dit toegestaan zynde, werd de Kerk weder in haaren voorigen staat her- steld (g). Eenigen tyd hierna gaf de Raad tag-
tig

(d) NOTULEN van den 22. November 1748.

(e) NOTULEN van den 19. December 1748.

(f) NOTULEN van den 14. December 1748.

(g) NOTULEN van den 19. December 1748.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 127

tig guldens tot herstelling der Glasvensteren, in dezelve (b).

XX.
Boek.
1742.

Voor de thans geindigde Onlusten, was het Straatfelyk, buiten de uiterste werken voor de Vugter Poort agter eene beschoeide plaats gelegd, waarvandaan het, door de Huisheden gehaald werd. Tyde der Onlusten was de Regeering genoodzaakt geweest, die plaats te ruimen, en eene andere aan Stads Bleek te maaken. Thans verzogt zy, dat het Straatfelyk als voorheen, buiten de Vugter Poort geborgen mogt werden. De Raad oordeelde dat dit felyk gevoeglyk buiten de Stad, tusschen de Orten Poort, en het Ravelyn Hollandia gelegd kon werden (i). Eindlyk werd door tusschenkomst van den Kommandeur, de zaak zo ver gebragt, dat men het straatfelyk buiten de Vugter Poort mogt leggen, mits de Regeering, aldaar voor de buitenste graft, eene beschoeing deed maaken (k): Waarin zy bewilligde (l). Dit werk kwam de Stad op Negenhonderd en zeventig guldens te staan (m).

1749.
De Beschoeijing voor het Straatfelyk buiten de Vugter Poort opge maakt.

Het gedeelte des Beggynhofs, dat de Stad toebehoorde, had gedurende den jongsten Oorlog tot veelerhande gebruik gediend: Laastlyk waren 'er Bakovens, ten dienste der Legers opgezet, die afgebrooken werden. De Regeering, had voorgenomen dit Gedeelte van den Beggynhof te Be-

De Beggynhof tot een Parade plaats ge maakt.

(b) NOTULEN van den 22. Januari 1749.

(i) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 28. Januari 1749.

(k) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 17. Februari 1749.

(l) NOTULEN van den 3. April 1749.

(m) NOTULEN van den 26. April 1749.

XX.
Boek.
1749.

Bestraaten en het zelve tot eene *Parade* plaats voor de Bezetting der Stad te vervaardigen, waar door de Markt die hier toe gebruikt werd, vry zoude blyven: ten dien einde deed zy eene begrooting der onkosten, daar toe nodig, opmaaken (*n*). Op het Verzoek der Regeering werd de Stad van de Verponding, en Renten, die uit den Beggynhof betaald moesten werden, ontheft (*o*); en den Rentmeester gelast, tot het in order brengen, dier Plaats, Agtduizend guldens, op te neemen (*p*). De Kommandeur der Stad, had mede eene verklaring, ten voordeele van dit ontwerp overgegeeven, en aangetoond, dat de Markt noodzaaklyk vry moest blyven: was 'er nog een Tweede Vergaderplaats voor de Bezetting nodig, men konde dan altoos de Markt, daartoe, gebruiken (*q*). De Beggynhof, werd dan met Klinkers Bestraat, en ten Oosten, Zuiden, en Westen met Paalen afgezet (*r*) tusschen welken egter openingen bleeven. Midden over den Beggynhof, werd een Pad omtrent zestien voeten breed, met Straatsteen Belegt, om naar de stallingen te ryden. In latere tyden, zyn ten Zuiden, en ten Westen, verscheide ryen Linde Boomen geplant, en alle de Huizen rontsom die Plaats, genoegzaam vernieuwd, zo dat deeze Plaats, thans tot merklyk Sieraat der Stad strekt.

De Muuren van den Straatweg, tusschen de Vug-

De Straat-
weg buiten
de Vugter
Poort ver-
breed.

- (*n*) NOTULEN van den 16. Januari 1749.
(*o*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 7. Juli 1749.
(*p*) NOTULEN van den 23. Juli 1749.
(*q*) NOTULEN van den 9. Augustus 1749.
(*r*) NOTULEN van den 25. September 1749.

Vugter Poort, en de Schans Isabella waren, door het menigvuldig ryden, zo van het Geschut, als door den toevoer tot de Legers, geweldig beschadigd; dus die geheel vernieuwd moesten werden. De Regeering had reeds de Gemagtigden tot den Beleide, in het voorgaande jaar verzogt, een middel uittedenken, hoe men, die het gevoeglykste zoude kunnen herstellen (s). In het begin deezes jaars, deden zy verslag; dat het opmaaken van den Steenweg buiten de Vugter Poort, die het meeste geleden had, wanneer men die, op de Breette van Vierentwintig voeten bragt, en met nieuwe muuren tegen de oude aangemetzeld, voorzag, op Tagtigduizend zeshonderd twee en negentig guldens zoude komen te staan. Indien men de oude muuren merklyk verzwaaarde, en den Straatweg, Drie of vier voeten Verbreedde, zoude dit ruim Zesenvyftigduizend guldens kosten (t). Het Laatste Voorstel werd aangenomen, en men besloot, den Raad van Staaten té verzoeken, den Weg tot vier voeten te mogen verbreedden, gelyk ook, dat hy 's Lands vakken in den Straatweg, daar voorheen Bruggen gelegen hadden, die, de Raad had doen wegneemen; mede op die Breette, wilde doen maaken (u). De Raad bewilligde in het verzoek, doch dat van 's Lands vakken, vond hy onnodig (v). Vier, van de vyf Vakken in den Straatweg, werden

XX.
Boek.

1749.

(s) NOTULEN van den 1. Augustus 1748.

(t) NOTULEN van den 4. Februari 1749.

(u) NOTULEN van den 13. en 24. Februari 1749.

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 9. April 1749.

XX.
Boek.
1749.

den voor voor Zesenveertigduizend, tweehonderd vyfzeventig gulden aangenomen. Het vyfde werd by voorraad opgehouden (w).

De Dam by vier de Dieze uitwaterden verlangden, nu de Vrede Schans de gefloten was, dat de Dam, by de Schans Crevecoeur, in die Rivier gelegd, thans weggenomen werd, op dat de Polders fchielyk droog zouden genoomen. loopen: Zy gaven di de Regeering alhier te kennen, met verzoek, dat die, hen daarin ondersteunen wilde (x). Dit Verzoek werd door de Wet- houderfchap den Raad gedaan (y), die daar in be- willigde op de Voorwaarde; dat die, welken be- lang hadden in het wegneemen van den Dam, uit de Dieze, dit werk ten hunnen kosten dee- den, onder fchriftlyke verklaaring, dat zy, ten al- len tyde, wanneer de Raad, het leggen van eenen Dam, in de Rivier, nodig oordeelde, dit mede ten hunnen kosten moesten verrigten. Deeze ver- klaaring moest den Gouverneur overgegeven, en de oorfpronklyke, den Raad toegezonden wer- den, waar van zy een affchrift voor zig konde behouden (z). De Regeering floot dan met de Polders eene overeenkomst; dat de Laaftten, den Dam uit de Rivier. neemen, en de Stad daartoe Driehonderd guldens verftrekken zoude: Ingeval die Dam, op nieuw gelegd werd, zou de Stad, een Vyfde van de kosten daar in draagen (a):

Kort

(w) NOTULEN van den 31. Mei 1749.

(x) NOTULEN van den 17. April 1749.

(y) NOTULEN van den 18. April 1749.

(z) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 2. Mei 1749.

(a) NOTULEN van den 10. Mei 1749.

MEYER, YE VAN 's HERTOGENBOSCH. 131

Kort hierna, werd den Gouverneur de hier voor verhaalde Verklaring, ter hand gesteld (b).

XX.
Boek.

Het Schippers Gild hier ter Stede, had zyn aandeel, in het verdiepen der Vaart, in de Schans Crevecoeur in het jaar 1747. beraamd, noch niet voldaan. Des deed men den Deken van dat Gild, aanzeggen; dit binnen agt dagen te vol-
doen, of by nalatigheid van dien, zouden de Schepen der Deken, in beslag genoomen werden (c). Deze aanmaaning was egter vrugtloos: De Regeering verzogt derhalven, dat Schepen dit bevel ter uitvoering wilden brengen (d). Doch eer men tot het Beslag der Schepen overging, was den Deken een afschrift van het besluit des Raads van Staaten, waarby die betaaling geregeld ware, ter hand gesteld (e). Immiddels ver-
voegden zig de Deken by de Algemeenen Staaten, met Verzoek; dat de Regeering, de redenen, waarom dit agterwezen van Stads wege niet betaald werd, den Staaten zouden overgeven; als mede, dat het Bevel, tot het in Beslag neemen der Schepen, geschorde werde. De Staaten stelden dit verzoek de Regeering ter hand, om daar op te antwoorden (f); Op haar Be-
rigt, gelaften de Staaten, de Deken het Aandeel van hun Gild, aan de Stad te voldoen, behoudens hun verhaal op de Gildebroeders, vol-
gens

1749.

Het Schip-
pers Gild
gelaft hun
aandeel,
tot het ver-
diepen der
Vaart in de
Schans Cre-
vecoeur te
betaalen.

(b) NOTULEN van den 16. Mei 1749.

(c) NOTULEN van den 17. April 1749.

(d) NOTULEN van den 10. Mei 1749.

(e) NOTULEN van den 20. Mei 1749.

(f) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 8. Mei 1749.

XX. gens de schikkingen der Regeering hier op te
Boek. maaken (*g*).

1749. De Haven der Stad, nevens de Rivier de
Dieze waren thans zo verland, dat geladene
De Haven Schepen, by laag water, bezwaarlyk binnen de
en de Die Stad konden komen, men was bedugt, dat wan-
ze ver- neer het Water, door het wegneemen van den
diept. Dam by Crevecouer, zynen vryen loop bekwam,
de Haven droog zoude loopen. Om dit voort-
komen besloot de Regeering, het Verdiepen der
Haven, en der Dieze aan te besteeden (*b*). Het
verdiepen der Haven werd voor Tweeduizend
zevenhonderd gulden aangenoomen (*i*). Wat het
verdiepen der Dieze kostte, kan ik niet melden,
zulks werd van tyd tot tyd gedaan, dus vald het
bezwaarlyk, dit, uit de Rekeningen naar te speu-
ren.

Herstelling Door de geweldige Sommen, die de Stad moest
van Stads voldoen, waren haare Geldmiddelen geweldig te
Geldmid- ruggelooopen. De Regeering besloot thans geld,
delen. tegen Drie en een half ten honderd, op te nee-
men, om daar mede andere schulden, die tegen
Vier ten honderd liepen, af te lossen (*k*): Vee-
le onnodige kosten afte schaffen, en daar meede,
eerst van zig zelf te beginnen, waar door jaarlyks
Twaalfhonderd en zeventig guldens, in Stads
Kasse zouden komen (*l*).

Ik

(*g*) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 23. Juli
1749.

(*b*) NOTULEN van den 18. April 1749.

(*i*) NOTULEN van den 26. April 1749.

(*k*) NOTULEN van den 15. Maart 1749.

(*l*) NOTULEN van den 23. Juni 1749.

Ik moet ter deezer gelegenheid aanmerken, dat de Regeering, wanneer aan Stads Kaffe te kort kwam, de bezuiniging, altyd van haare zyde begonnen heeft: Meer dan een bewys is hier van in dit Werk te vinden. By andere Regeeringen is het gebruiklyk, dat de Buitengewoone Lasten, door de Geërfdens, en Inwoners gedragen worden; om die reede had de Regeering wel in overweeging genoomen, den Algemeenen Staaten te verzoeken, een Agfte gedeelte eener Verponding, over alle de Huizen binnen de Stad, te heffen (*m*), dus belaste zy zig zelve, en deed ten dien einden eene naauwkeurigen staat van Stads Geldmiddelen op maaken, en wederhield zo lang haar verzoek, tot daar van verslag zoude gedaan zyn (*n*); Zeker is het dat dit verzoek niet geschied is. Stads Geldmiddelen zyn door het belasten op de Kommisfien der Regeering, en door verscheide schikkingen ter bezuiniging op den uitgaaf, hersteld, zonder dat de Burgery iet tot alle die buitengewoone Lasten, die ten algemeene nutte gebruikt zyn, betaald hebbe.

De Regeering alhier, onderrigt, dat de Algemeene Staaten voorgenomen hadden de Bedestonden af te doen ophouden, en ook eene bepaaing geschaft, beraamden, op welken wyze de Vreugde over de Vrede gevierd zoude worden; Alzo dit mede in 's Hertogenbosch stond te gebeuren: benoemde de Wethouderschap, eenigen van haare Leden, die op alles de noodige schikkingen moesten maaken (*o*). De dertiende van Juni werd tot

XX.
Boek.

1749.

Aanmerking hier omtrent.

De Bedestonden afgedoen over de Vrede.

(*m*) NOTULEN van den 23. Juni 1749.

(*n*) NOTULEN van den 23. en 28. Juni 1749.

(*o*) NOTULEN van den 20. Mei 1749.

XX.
Boek.
1749.

tot het bedryven der Vreugde bepaald. Zo dra het grof Geschut op de Wallen geloft werd, zoude dit door vier Stukjes Geschut, voor het Stadhuis geplaatst, beantwoord worden, waarna met alle de Klokken der Stad geluid, en die op het Stadhuis gespeeld zoude werden. Des avonds was het Stadhuis verlicht, en de Regeering hield aldaar eene Maaltyd, waarop de Gouverneur, de Kommandeur, de Raad, en Rentmeester der Domeinen, en eenige anderen genodigd waren. Aan ieder van hun werd eenen Penning ter gelegenheid der gesloten Vrede geslagen, uitgedeeld (p).

Inzameling
van Pen-
ningen
voor de
vernield
Kerken van
Bergen op
Zoom en
Zas van
Gent.

Op den agtsten Mei deezes jaars, ontfing men berigt uit den Haage, dat op den zestiende Juni eene Inzameling van Penningen binnen deez Stad, ter herstelling der vernielde Kerken in Bergen op Zoom, en Zas van Gent, zoude geschieden. Hier toe, benoeinde men de Blokmeesteren, die in ieder Wyk, door Twee Leden der Regeering zouden vergezeld zyn (q). De Liefde gaa- ven binnen 's Hertogenbosch ingezameld, bedroegen Tweeduizend agthonderd drieenvyftig gul- dens (r).

De Regee-
ring doet
een ver-
toog tegen
den Vyf-
tigsten Pen-
ning.

Thans werd men onderrigt, dat de Algemeene Staaten, den Vyftigsten Penning, in de Stad, en Meyerye, op den voer als in Holland stonden inte- voeren: Hier tegen deed de Regeering dezer Stad, haare Belangens opstellen, waar mede zy den Voorzittenden Schepen naar den Haage zond, om by

(p) NOTULEN van den 15. November 1748. en 7. Juni 1749.

(q) NOTULEN van den 7. Juni 1749.

(r) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van de Maand Juli 1749. Bladz. 696.

MEYERIE VAN 's HERTOGENBOSCH. 133

by den Prinse Erftadhouder , en elders , daar
 zulks van vrugt kon wezen , uittewerken , dat zy
 ih haar verzoek ondersteund werd. Aan ieder
 Lid der Staaten , en Raad van Staaten werd by
 voorraad , een Gedrukt Vertoog van Stads Belan-
 gens , uitgedeeld , waar van de Inhoud hoofd-
 zaaklyk behelsde. „ Dat de Gemeene Middelen
 „ hier ter Steede , volgens eene byzondere Or-
 „ donnantie , die vry hooger , dan in eenige plaats
 „ in Staatſch Brabant was , en veele zaaken el-
 „ ders onbekend , bevatte , geheven werden. Na
 „ het invoeren der Verpondingen , en Gemeene
 „ Middelen , binnen de Vereenigde Gewesten ,
 „ had de Heffing der Beeden aldaar opgehou-
 „ den : Het tegendeel was in 's Hertogenboſch
 „ gebeurd. De Ingezeten en dier Stad , hadden
 „ de Bezetting moeten Huisvesten , Het Geme-
 „ ne Land had tot Betaaling daarvan , de Ver-
 „ pondingen , en Gemeene Middelen binnen de
 „ Stad aangewezen , en in het jaar 1640. had-
 „ den de Algemeene Staaten , de Stad daar voor
 „ Vyfenzeventig duizend guldens toegelegt : Na
 „ het jaar 1648. was dit op de Provintie Hol-
 „ land gebragt , die het tot deezen tyd genoot ,
 „ zonder de Stad iet daar van te geeven. De
 „ Ingezeten en hadden egter de Soldaaten Gehuis-
 „ huisvest , of hun uitgekogt. Dit Verschot be-
 „ liep in het jaar 1669. Tweemaal honderd ze-
 „ ventig duizend guldens. De Regeering had
 „ over die Wanbetaaling dikwils geklaagd , zon-
 „ der dat zy afdoening bekomen had. De zwaare
 „ Lasten , en het Huisvesten des Krygsvolks was
 „ oorzaak , dat veele Inwooners de Stad verlaa-
 „ ten hadden , en dat vreemdelingen afgeschrikt
 „ werden , zig aldaar neder te zetten. De Regeer-

XX.
 Boek.
 1749.

Inhoud van
 het zelve.

XX. „ ring had daarom in het jaar 1744. goedgevon-
 Boek. „ den, eenige Barakken te doen timmeren. De
 1749. „ Aflossing der Tweemaal honderd tien duizend
 „ guldens, hiertoe opgenoomen, en de betaaling
 „ der Rentén van dien, moest by Verhooging
 „ op de Gemeene Middelen, en by Omslag over
 „ de Ingezetenén, gevonden worden. De Be-
 „ zetting des Jaars 1747. en der twee volgenden,
 „ waren zo zwaar geweest, dat men by de Inge-
 „ zeten, nog Zevenduizend Mannen, moest Huis-
 „ vesten. De Vermogenden waren tot dertig
 „ Mannen toe, belast geweest. De Geringsten
 „ hadden hunne Bedden overgegeeven, en zig op
 „ Stroo moeten behelpen. De Huisvesting van ie-
 „ der Man, had door elkander, op omtrent tien stui-
 „ vers weeklyks beloopén. De Ingezeetenén dec-
 „ zer Stad waren hierin, wel met die der Ver-
 „ eende Gewesten gelyk gesteld geweest: Doch
 „ de Laaften genootén de Servitie geldén, die aan
 „ de Gewesten goedgegaan wierden, maar aan
 „ 's Hertogenbosch was niets des wegens vol-
 „ daan. Die zwaare Bezetting, de nabyheid der
 „ Legers, en het gestadig heen en weder trekken
 „ des Krygsvolks, hadden de Levensmiddelen
 „ tot een ongemeenen hooge prys doen stygen,
 „ waar door de Ingezeetenén, die van hunne
 „ goederen alleen moesten leeven, merklyk ten
 „ agteren geraakt waren. De Winkeliérs, en
 „ andere Nering doende Lieden, hadden zeker
 „ winningen gedaan, doch waren naar maate van
 „ dien, met zwaare Inkwartieringen belast; Zo
 „ dra men voor eene Vyandlyken Aanstoet alhier
 „ bedugt was, waren alle de Kooplieden in Eet,
 „ en Drinkwaren, op zekere hoeveelheid geschat
 „ geworden. Zy derfden dus den winst, van
 „ hun

„ hun hier voor uitgeschoten geld; zelf hadden
 „ eenigen hier by toegegeven. Het inkomen der
 „ gegoede Lieden hier ter Stede bestond, voor
 „ het grootſte gedeelte uit de inkomsten van Hoe-
 „ ven, en Landeryen in de Meyerye. Dit Land
 „ had wel geene Brandschattingen betaald, doch
 „ door het *Cantonneeren* des Krygsvolks, en
 „ het afhakken der Houtgewaſſen, veel gelee-
 „ den. De Winſt van het vertier der Koopwaa-
 „ ren, door de menigte des Krygsvolk veroor-
 „ zaakt, was meest, door de Bruikers der vaste
 „ goederen genoten, en de Eigenaars hadden 'er
 „ niets, dan ſchade van geleden. Door het af-
 „ breeken der Huizen buiten de Stad, onder het
 „ bereik van het Geſchut, het ſlegten der hoog-
 „ tens in de Landen, en het onderwater houden
 „ der Polders, geduurende drie jaaren, hadden
 „ de Ingezeten en alhier veel geleden. Wanneer
 „ men een Overſlag op de Winſten, die ſomme-
 „ ge Ingezeeten en, van de Legers, en de Be-
 „ zetting genooten hadden, moest maken, en
 „ hoe veel Inwoners zig binnen de Stad bevon-
 „ den, die arm, of onvermogend waren, en
 „ die, van de overigen, die tot de Bezetting geen
 „ betrekking hadden, aftrok, zoude men vin-
 „ den, dat de Kooplieden of Winkeliers, die van
 „ de Bezetting winſt genooten hadden, niet het
 „ Agtſte gedeelte der Gegoede Ingezeten, uit-
 „ maakten. De Regeering verzogt derhalven oot-
 „ moedig, dat de Algemeene Staaten, in over-
 „ weging geliefden te neemen: *Eerſtlyk*. Met
 „ wat buitengewoone middelen haare Stad, bo-
 „ ven anderen der Generaliteit, belaſt ware. *Ten*
 „ *tweeden*. Dat de Stad boven dien de verpon-
 „ dingen, en de Beeden betaalen moest: *Ten*

XX.
 Boek.
 1749

XX.
Boek.
1749.

„den. Hoe drukkende het betaalen der Servitie
 „ gelden, zederd de Munstersche Vrede, voor
 „ de Inwoners geweest was, zy hadden des we-
 „ gens thans eenige Tonnen Schats te vorderen,
 „ waar van zy niets bekomen konden, niet te-
 „ genstaande die schuld, als deugdlyk, door de
 „ Algemeene Staaten erkend ware. *Ten vierden.*
 „ Dat de Stad, ten dienste der Gemeene Zaak,
 „ tot het Timmeren en bezorgen der Barakken,
 „ Tweemaal honderd en tien duizend gulden had
 „ moeten opneemen, en dat zy met de Hoofd-
 „ somme, en het betaalen der Renten, hog be-
 „ last was: *Ten vyfden.* Dat schoon de Stad niet
 „ belegerd was geweest, egter een groot gedeelte
 „ der gegoede Ingezeeten, door de zwaare
 „ Huisvesting der Bezetting, de naabyheid der
 „ Legers, de duurte der Levensmiddelen, en
 „ schade aan hunne Landgoederen, zeer gedrukt
 „ waren. *Ten zesden.* Dat in andere Steden, daar
 „ men mede eenige vyandlyke aanslagen dugtte,
 „ de voorraad van Levensmiddelen voor de Be-
 „ zettingen, door het Gemeene Land bezotgd
 „ was. De Regeering alhier had zig dien last
 „ onderheevig gemaakt. Dit alles, nevens eeni-
 „ ge andere toevallen hadden Stads Geldmidde-
 „ len geweldig te rug gezet: De herstelling daar-
 „ van, kwam op de Ingezeten, aan, want dee-
 „ zen moesten ter in staatstelling van dien, be-
 „ zwaard worden. Zy hadden tot hunnen Last
 „ Voorraad ingekogt: Dit was ten nutte der Ge-
 „ meene Zaak, geen gering belang geweest. *Ten*
 „ *zevend.* Dat veele Ingezeeten der Stad,
 „ uit vrees voor een Belegering, zo in Holland,
 „ als elders, Huizen tot berging hunner goede-
 „ ren gebuurd hadden, het welk veelen merklyk
 „ had

„ had te rug gezet. Uit dit alles was het der-
 „ halven klaar, dat de Ingezetenen alhier, van
 „ tyd tot tyd, merklyke Sommen, tot handha-
 „ ving der Gemeene zaak opgeschoten hadden;
 „ zonder dat die der andere Steden daarby, in
 „ vergelyking kwamen; en schoon 's Hertogen-
 „ bosch geenen Vyandlyke Aanstoot geleden had,
 „ hadden de Inwoners door de naabyheid der
 „ Legers, en de zwaare Bezetting veel geleden:
 „ De Regeering verzogt derhalven; dat de Al-
 „ gemeene Staaten, daarom, haare Ingezetenen
 „ van den vyftigsten Penning, en van alle Bui-
 „ tengewoone Belastingen geliefden vry te stel-
 „ len (s).” By dit verzoek waren drie Memo-
 riën gevoegd: De eerste diende om het onder-
 scheid tusschen de Imposten, die wegens het Ge-
 meene Land, in 's Hertogenbosch, en in de andere
 Steden van Staatsh Brabant geheven werden,
 aan te toonen: In de Tweede waren de Buiten-
 woone Onkosten, die de Stad in den Jaaren 1746.
 en twee volgenden, ter zaake van het gevreesde
 Beleg, der zwaare Bezetting, en de nabyheid der
 Legers had moeten ondergaan, opgeteld. De
 Derde hield een staat der Montkosten in, die de
 Ingezeetenen, en Bezetting ten tyde eener Be-
 gering nodig zouden hebben (t). Ik vind niet,
 wat de Algemeene Staaten hier op besloten heb-
 ben. Zeker is het egter, dat de vyftigste Pen-
 ning, door de Inwoners der Stad en Meyerye
 niet betaald zy.

XX.
Boek.
1749.

In

(s) REQUEST der Regeering aan de Staaten Generaal
 gepresenteerd. In de NOTULEN van den 27. October 1749.

(t) NEDERLANDSCE JAARBOEKEN November 1749. Bladz.
 1120—1138. EUROPIsche MERCURIUS van den jaare 1750,
 Bladz. 9—27.

XX.
Boek.
1750.

Oneenig-
heid tus-
schen de
Regeering
en den
Raad en
Rentmees-
ter der Do-
meinen
over de
Gooten.

Voorgesla-
gen in-
schikking.

In het voorgaande Jaar was 'er een oneenig-
heid, tusschen de Regeering der Stad, en den
Raad, en Rentmeester der Domeinen van Brabant, over het beleiden der Gooten, binnen de
Stad, ontstaan, die veel gevolg naar zig sleepte.
Ik zal die in alle zyne deelen, zo kort my doen-
lyk is, verhaalen. Gedurende de geschillen, schreef
de gemelde Rentmeester, en de Leenmannen, in
de Leen en Tolkamer, hier over, aan den Raad
van Staaten, welke dien Brief in handen der Re-
geering stelde, om daarop te berichten. Dit be-
richt zond de Raad aan de Leen, en Tolkamer,
om haar belang daar tegen, over te geeven: Ver-
volgens stelde hy alles in handen des Advokaats
Fiskaals van Brabant, om zyn gevoelen hier over
te melden. De Raad gelastte den Raad en Rent-
meester der Domeinen, om in den Haage te ko-
men, en schreef de Regeering aan, Een of Twee
haarer Leden derwaars te zenden, met magt, om
over die zaak gehoord, en het verschil vereffend
te werden (*u*). Stads Gemagtigden deden ver-
slag, dat de Raad hun het volgende, ter inschik-
king voorgesteld had. „ De Regeering en de
„ Leen en Tolkamer, zouden te zaamen eene
„ Keur over de Gooten maaken: Deeze zoude
„ ten naame des Raads geschieden, met byvoe-
„ ging, dat de Regeering daarover gehoord was.
„ De Raad zoude de zaaken, waarin men niet
„ overeenkomen kon, schicken: De Boetens zou-
„ den matig genomen werden. De Keur zoude
„ door de Regeering ter uitvoer gebragt worden,
„ en de Gooten, die niet behoorlyk gemaakt

„ wa-

(*u*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 4. Maart
1750.

„ waren , afgekeurd , en zulken , dié men ver-
 „ maaken moest , breuken . De Raad en Rent-
 „ meester der Domeinen , en Leenmannen zou-
 „ den die , twee , of driemaal in het jaar , by
 „ wyze van *Naschouw* naazien . Het verleggen
 „ van dien , het stellen van paalen op de Straa-
 „ ten , en andere zaaken van deezen aart , zou-
 „ den als van ouds , aan de kennisneeming , en
 „ het Regtgebied der Leen en Tolkamer , on-
 „ derworpen blyven .” De Regeering hier mede
 vergenoegd , magtigde zes uit den haare , om op
 dien voet , met die der Leen , en Tolkamer , in
 gesprek te treden (v). Over de plaats der onder-
 handeling reezen ’er eerlang nieuwe moeielykhe-
 den . De Gemagtigden der Regeering sloegen
 eerst hier toe eene onzydige plaats voor , of wel
 dat dit dan aan de Huizinge van den Rentmees-
 ter , en vervolgens aan een der Gemagtigden , ge-
 schieden zoude . De Rentmeester sloeg dit beide
 af , met byvoeging , dat hem gelast ware , dit ge-
 sprek nergens , dan ter Leen en Tolkamer te hou-
 den (w). Hy nevens de Leenmannen , beschre-
 ven de Gemagtigden der Regeering aldaar (x).
 Eenigen van deezen spraken met den Rentmees-
 ter , en sloegen hem , nogmaals daartoe , eene on-
 zyidige plaats voor , doch hy volhardde by zyn
 voorig gevoelen . De Regeering maakte dit den
 Raad van Staaten bekend : Zy vertoonde Hem ,
 „ het aanzienlyk Burger bewind , dat de Alge-
 „ mee-
 „ De Rege-
 „ ring schryft
 „ daarover
 „ aan den
 „ Raad van
 „ Staaten.

(v) NOTULEN van den 10. April 1750.

(w) RAPPORT der Gecommitteerden over de Gooten.
In de NOTULEN van den 18. April 1750.

(x) BRIEF der Leen en Tolkamer. In de NOTULEN van den 18. April 1750.

XX. „ meene Staaten haar, als Regenten eener Hoofd
Boek. „ Stad van Brabant, toevertrouwd hadden. Zy
1750. „ hadden niet alleen het Hooge, Laage, en Mid-

Welke
goedvind
dat die in
's Lands-
huis ge-
houden
zoude wer-
den doch
alwaar men
zig niet
kan verree-
nigen.

De Regee-
zing schryft
aan den
Raad van
Staaten.

„ delbaare Regtsgebied binnen de Stad, maar
„ ook in veele opzigten, in de Meyerye; Dit
„ gedoogde niet, dat zy eenige Regtbanken bin-
„ nen de Stad, den voorrang gaf. Boven dien,
„ wanneer men eenige inschikkingen, om ver-
„ schillen uit den weg ruimen maaken moest, was
„ het onredelyk, dat de eene Party, boven de
„ andere, eenigen voorrang had. De Regeering
„ verzocht derhalven, dat dit gesprek, op een on-
„ zydige plaats gehouden mogt werden (y).” De
Raad van Staaten besloot hierop, dat die gesprek-
ken, in het huis, daar zyne Gemagtigden alhier,
hunnen intrek naamen, geschieden zouden (z).
Men kwam derhalven aldaar byeen, doch men
kon zig onderling niet verstaan. Die van de Leen,
en Tolkamer begreepen, dat de Hoogschout, en
Regeering der Stad, de Voorfchouw over de Goo-
ten, niet voeren konden, maar dat dit alleen, door
hun, geschieden moest. Die der Regeering hiel-
den, het tegendeel staande, met byvoeging, dat
zulks in den Haage also afgesproken ware. Men
kon zig dus niet verstaan, waarom de gesprekken
afgebroken werden (a). De Regeering gaf hier
van den Raad kennis, met byvoeging, „ dat het in
„ den Haage afgesproken was, dat Zy, de Schouw
„ over de Gooten, en die van de Leen, en Tol-
„ ka-

(y) BRIEF der Regeering aan den Raad van Staaten,
In de NOTULEN van den 18. April 1750.

(z) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 20.
April 1750.

(a) NOTULEN van den 31. Mei 1750.

„ kamer de VISITATIE daarover, by vorm van XX.
 „ Nafchouw, voeren zouden. Zy had verſtaan; Boek.
 „ dat die van de Leen, en Tolkamer van een 1750.
 „ ganſch tegenſtrydig gevoelen waren, en dat zy
 „ daar van niet wilden aſgaan. De Regeering
 „ verzogt derhalven, dat dit geſchil, den ge-
 „ woonen Regter overgelaaten mogt werden. Zy
 „ zoude, vooral in deeze zaak, dit gaarne zien,
 „ om dat de Leen, en Tolkamer, die nimmer
 „ het Regt der Schouw, over de Gooten geoeff-
 „ fend had, zig in het vervolg, die, over de
 „ Straaten, mede zoude tragten, toe te eigenen.
 „ Ingeval de Raad geliefde te verklaaren, dat het
 „ Regt der Voorchouw, zo als in den Haage af-
 „ geſprooken was, aan de Regeering bleef, en
 „ de rang des Hoogſchouts, en der Regeering
 „ geen nadeel zoude lyden, was zy bereid, de
 „ geſprekken, met de Leen, en Tolkamer we-
 „ derom aan te hegten (b).” De Raad van Staa-Antwoord
 ten antwoorde hierop; „ Dat zyne gedagten wa- des Raads.
 „ ren, dat de Regeering, en de Leen, en Tol-
 „ kamer, ééne Keur, over de Gooten ontwor-
 „ pen, zouden hebben, en dat de Raad, de Le-
 „ den, waarin men niet overeen kon komen; uit
 „ den weg zoude tragten te ruimen. Hy kon
 „ derhalven niet zien, dat de vordering der Leen,
 „ en Tolkamer, de Regeering tot het afbreken
 „ der geſprekken noodzaakte (c).” De Rege-De Regee-
 ring verzogt dan haare Gemagtigden, de geſprek- ring wil de
 ken op volgende voorwaarden, weder te begin- geſprek-
 nen onder
 nen zekere

(b) BAAF der Regeering aan den Raad van Staaten. voorwaan-
 In de NOTULEN van den 31. Mei 1750. den aan-

(c) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 2. Juni 1750. hegten.

XX.
Boek.
1750.

'Alles afge-
broken.

Goedvin-
den des
Raads hier-
op.

Besluit der
Regeering
omtrent
dit alles.

nen. *Eerstlyk* alvorens tot de Keur overtegaan, de Gooten te laten opneemen, om te zien, welken verlegt moest werden. *Ten tweeden*; dat de Regeering de Voorschouw, en de Leen, en Tolkamer de Herziening by wyze van Naschouw, over de Gooten zouden hebben. *Ten derden*; Dat in alles, dees aangaande, de Hoogschout, en de Regeering den voorrang behouden zouden: wanneer deeze twee laatste Puncten tegen gesproken werden, zouden de Hoogschout, en de Regeering hun Regt behouden (*d*). Vermits men zig onderling niet kon verdraagen, besloot de Raad, aan de Regeering over te laten, zulken Reglement, aangaande de Gooten te maaken, als zy tot het voorgestelde oogmerk, dienstig oordeelde. Ingevalle egter eenige Gooten verlegt of verwyd moesten werden, zoude dit niet zonder verlof der Leen, en Tolkamer moeten geschieden, en alles moest, voor het einde des jaars 1754. afgedaan zyn (*e*).

Ten dien einde werd door de Gemagtigden der Regeering eene Keur, over de Gooten opgesteld, waar in het Verzoek, om Vryheid, tot het verleggen, of verwyden der Gooten niet aanroerd werd; en op dat Stads Regt door haar stilzwygen, geen nadeel zoude lyden; betuigde zy plegtig, dat de Leen, en Tolkamer, geen Regt, over de Gooten, en Straaten binnen de Stad toekwam (*f*). De gemaakte Keur werd door de Regeering ten vollen bekrachtigd (*g*).

Vry

(*d*) NOTULEN van den 6. Juni 1750.

(*e*) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 2. November 1750.

(*f*) NOTULEN van den 10. December 1750.

(*g*) NOTULEN van den 3. Februari 1751.

Vry zwaarder verschil ontstond 'er in deezen jaare, tusschen de Regeering, en den Raad, en Rentmeester der Domeinen, over het schouwen der Rivier de Dommel buiten, en van de Dieze binnen de Stad, het welk tot een hevig Regtsge-
 ding voor den Raad van Brabant uitbarste. De oorsprong hier van was; De Raad en Rentmeester had voorgenomen, de Schouwe over de Rivieren. de Dommel, van de plaats, daar zy uit het Land van Luik, in de Meyerye komt, tot aan deeze Stad toe, te voeren. Om dit behoorlyk te doen, was het nodig te weten, op wat breete de Rivier van plaats, tot plaats behoorde gebragt te werden. De Raad van Staaten gelaste de Leen en Tolkamer nauwkeurig toetezien, om eene volledige onder-
 rigting, van alle de plaatzen, langs de Rivier gelegen, te bekomen (b). Dit geschiede mede aan de Regeering alhier, die zig daaromtrent onkundig verklaarde (i). Den tweeden Juni, ont-
 fing de voorzittende Schepen der Stad, in een toegezegelden Omflag, Twee eensluitenden Be-
 sluiten des Raads van Staaten op den negentien-
 den Maart deezes jaars genoomen, waarby de Offizieren, en Regenten van alle de plaatzen in het Kwartier van 's Hertogenbosch, gelast wer-
 den, den Raad, en Rentmeester der Domei-
 nen, en Leenmannen, in het voeren der Schou-
 we over de Rivieren, en Wegen, bytestaan. Vermits het Opschrift, aan den Hoogschout, en Schepenen der Stad gerigt was, zonder dat, te-
 gen

XX.
Boek.
1750.

Verschil
over het
Schouwen
der Rivie-
ren.

(b) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 9. Fe-
 bruari 1750.

(i) NOTULEN van den 9. Maart 1750.

xx. gen de gewoone wyze, by het zenden van eenige Resolutien gebruiklyk, zig eene Brief daar by bevond, besloot de Stadhouder van den Hoogfchout, en de Regeering, die Papieren in eene Omflag te zegelen, en door een der Kamerbewaarders, ten huize van den Rentmeester, te rug te doen brengen, met mondelinge byvoeging; dat zy onkundig waren, uit wat hoofde dit hun toegezonden was (*k*).

De Rentmeester vorderd dat twee Schepenen der Stad hem in het voeren der Schouwe bystaan. Immiddels deed de Rentmeester by het voeren der Schouwe, den bystand van twee Schepenen verzoeken: Doch alzo deezen niet verscheenen, liet hy hun door eenen Deurwaarder, het besluit des Raads van Staaten, van den tweentwintigsten October deezes jaars aan Schepenen *infinveeren*, en vorderde van hun wegens hunne nalatigheid, eene boete van tweemaal tien guldens met de kosten daarop gevallen (*l*). Deeze boete werd niet voldaan, en Schepenen daar voor, gesommeerd (*m*).

De Regeering ver-voegd zig by den Raad van Brabant. Waar tegen de Regeering *Mandement Poenaal* verzocht (*n*). Het zoude te verveelend zyn dit geheele geding te verhaalen: Ook heb ik 'er geene kunde van, om dat ik als Griffier der Leen en Tolkamer, altyd wanneer men over dit stuk, by de Regeering handelde, de Vergadering heb verlaaten, en dat de Raad en Rentmeester Generaal, dit buiten de Leen en Tolkamer behandeld heeft; Dit alleen vind ik, dat na gedaane voorlagen alle vereeniging afgebroken werd, en de Re-

(*k*) NOTULEN van den 6. Juni 1750.

(*l*) NOTULEN van den 27. October 1750.

(*m*) NOTULEN van den 7. November 1750.

(*n*) NOTULEN van den 17. November 1750.

MEYER VAN 's HERTOGENBOSCH. 147

Regeering, een Bevel van Daaging, tegen den Rentmeester verwierf (o). Hier door raakte het geding aan den gang, het welk door een vonnis van den vierentwintigsten Juni 1757. eindigde. By het zelve werd den Eisch, de Regeering, tegen den Rentmeester gedaan, toegewezen, en Deze veroordeeld, zyne *Calanges*, en *Execu-* Die de haaren voordeels beëst. *tien*, tegen de Regeering, als kwalyk, en ten onregte gedaan, kost, en schade loos afte doen (p). Eenigen tyd hierna, verklaarde hy voor Notaris en Twee Getuigen, dat hy behoudens het Regt van Herziening, de *Calanges*, die hy aan den Stadhouder van den Hoogschout, en de Regeering gedaan had, als kwalyk en ten onregte geschied te zyn, en even als niet gebeurd, aanmerkte. Hy verklaarde verder, zig na den inhoud van het Vonnis, en tot nakoming van alles, door den Raad van Brabant vrywillig, te laten veroordeelen, en het daar voor te houden, als of dit by Gyseling geschied ware. De Raad van Brabant verleende hier op eene Acte van Vrywillige Veroordeeling (q).

De Regeering alhier had met nog meerder moeite Moeielyk-lykheden te worstelen. Het verdiepen der Diezeheid met binnen de Stad, gaf 'er aanleiding toe. Deze eenige Bur- had tot voldoening der onkosten dier verdieping, gers over het verdie- van den Raad van Staaten, brieven van *Execu-* pen der *torie* Dieze.

(o) NOTULEN van den 15. April 1. Juni en 23. Juli 1751.

(p) SENTENTIE des Raads van Brabant van den 24. Januari 1757. In de NOTULEN van den 18. Juli 1757.

(q) VRYWILLIGE CONDEMNATIE des Raads van Brabant van den 16. November 1757. op het Déclaratoir van den Rentmeester der Domeinen van den 19. October 1757. In de NOTULEN van den 1. December 1757.

XX.
Boek.
1750.

torie verkreegen, die zy aan eenige Burgers ter uitvoer wilde doen brengen; Doch deeze vertoonden de Regeering, dat in den jaare 1723. wanneer de Dieze gediëpt was, de Geërfdens daartoe, niets betaald hadden, maar dat zulks uit den Last van drie duiten op de Ton Hollandsche, en drie penningen; op de Ton Friesche Turf, die de Regeering hefte, betaald was. Voor dien tyd had men geene voorbeelden gevonden, dat die kosten door de Geërfdens langs de Rivier alleen, maar door de Stad gedragen waren: Zy verzogten derhalven, dat die brieven van *Executorie*, buiten nitvoering gehouden mogten worden. Dit verzoek werd door de Regeering afgeslagen (r); Waarop de Geërfdens langs de Dieze den Raad van Staaten verzogten; dat die Onkosten over alle de Huizen binnen de Stad, omgeslagen, de Brieven *Schaverhaling*, die hy de Regeering verleend had, ingetrokken mogten werden (s). Deeze verstond hierop; het Besluit van den derden September 1748. voor zo veel daarby verstaan was: dat de onkosten, op het ruimen der Dieze te vallen, over de Huizen, en Erven langs de Rivier gelegen, om te slaan, nevens de Brieven *Executoriaal* aan de Regeering verleend, in te trekken (t). Hier tegen stelde zig de Regeering, en het verschil werd op deeze wyze beslist; De Geërfdens langs de Dieze, en de Haven, als mede de Stad, naar maate de groote der Bruggen, zouden

(r) NOTULEN van den 15. Juli 1750.

(s) REQUEST der Geërfden langs de Dieze. In de NOTULEN van den 22. Augustus 1750.

(t) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 18. October 1751.

den Een Derde van de kosten der verdieping voor uit dragen: de overige Twee Derden, zouden eerst uit den Last op den Turf, gevonden, en het geene daar aan te kort kwam, door de Gezaamlyke Erven binnen de Stad, die aan de Dieze daar onder gerekend, voldaan worden. Het verdiepen; en schoonhouden der Dieze zoude openbaarlyk aanbesteed worden (u). In het Jaar 1754. verklaarde de Raad van Staaten, hoe de omilag moest geschieden, en dat de Regeering bevoegd was een ieders aandeel, by werklyke Regts uitvoering * in te vorderen. De Kerken; Godshui- * *Parate* zen, Gemeene's Lands, en Stads Erven; waar- *executie* van geene huur getrokken werd, zouden van deez- en last bevryd zyn (v).

XX.
Boek.
1750.

Het Water rees in de maand Maart des vol- 1751.
genden jaars, tot een merklyke hoogte. Volgens *Hooge Wa-*
de waarneeming, in dien tyd gedaan, was het *tervloed.*
omtrent zeven duimen laager, dan op Kersdag des
jaars 1740. Een groot gedeelte der Stad stond
thans onder. Alle de noodige voorzorgen door
Schepenen, tot redding van veele arme menschen
uitgedagt, werden door de Regeering goedge-
keurd (w).

Thans besloot de Raad van Staaten de St. Ja-De St. Ja-
kobs Kerk alhier, die veel jaaren tot een Paarden-kobs Kerk
stal voor de Bezetting gediend had, in een Krygs- *in een*
voorraadhuis te veranderen, waar toe men niet *Krygs-*
allen den Toren, maar ook het Koestershuis, *voorraad-*
huis ver-
moestanderd.

(u) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 12. Juli
1753.

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 11. Ju-
li 1754.

(w) NOTULEN van den 22. Maart 1751.

XX.
Boek.
1751.

moest afbreken; deeze stond dus zyne Wooning, en de Kerken het voordeel van het Gelui over de Dooden, te verliezen. Om zulks voortekomen, verzogt de Regeering den Raad, dat hy haar die Kerk wilde laten behouden, of ingeval men dezelve volstrekt, tot een Krygsvoorraadhuys nodig had, alsdan, de Kerken schadeloos te stellen, en den Kostcr eene andere bekwaame wooning te verzorgen, geen grond des Kerkhofs, om dat die ter Begraaving diende, in te neemen, en de Klokken ten kosten van den Lande, op een andere plaats te doen hangen (x). Men kwam weinig tyds hierna, overeen; Dat de Regeering van den eigendom der Kerk, en het Kostershuys zoude afzien: De Raad zoude haar vyfduizend guldens eens betaalen. De Klokken, en den Opstal des Torens, zouden ten behoeven der Kerken zyn: De Kostcr zoude vyftig guldens jaarlyks, voor Huishuur, uit het inkomen der Kerken genieten: tegen den Voorgeval der St. Antonis Kapel zoude eenen nieuwen Toren gebouwd, en de twee Klokken daar in gehangen worden: Van het Kerkhof zoude men niet meer, dan een halve roede in het rond der Kerk, afneemen (y).

Overeen-
komst met
den Polder
van het
Bosfche
veld over
het gebruik
van den
Boschdyk.

Hier voor, op het jaar 1741. heb ik verhaald, dat de Polder van het Bosfche veld, den Boschden Polder dyk in staat zoude stellen, en tot op de hoogte van het der Steene Beeren, die ter wederzyde der Dieze, in Stads Graften liggen, op zoude doen haalen, op dien voet onderhouden, mits het Schippers

(x) BRIEF der Regeering aan den Raad van Staaten. In de NOTULEN van den 5. Juni 1751.

(y) RESOLUTIE des Raad van Staaten van den 23. Juli 1751. en NOTULEN van den 10. Juli 1751.

pars Gild, jaarlyks, Honderd guldens aan dien
 Polder betaalde. Deeze overeenkomst was door
 de Regeering niet goedgekeurd. De bestierders
 van den Polder verzogten thans; dat die Over-
 eenkomst tot stand gebragt mogt werden, het
 welk op deeze wyze geschiede, „ dat de Polder,
 „ den Dyk op de gemelde hoogte zoude houden,
 „ en zorg draagen, dat de Trekpaarden over de
 „ Sluizen konden komen. Alle de Schippers, zo
 „ vreemden als anderen, zouden dien Dyk van
 „ April, tot October mogen gebruiken, uitge-
 „ nomen by hoog Water, te weeten, als het ge-
 „ lyk met den kruin des Dyks stond: Kon men
 „ het daarover niet eens worden, zouden Sche-
 „ penen het geschil beslissen. Voor de gedaane
 „ onkosten, zoude aan den Polder Twee hon-
 „ derd en vyftig guldens eens, en Honderd gul-
 „ dens, jaarlyks, betaald worden. Het laatste
 „ zoude maar zo lang duuren, als de Raad de
 „ Beheering over den Dyk, aan den Polder zou-
 „ de laten. Schepenen zouden buiten vorm van
 „ Regtsgeding, de geschillen over deeze Voor-
 „ waarden beslissen; Verzuimden die van den Pol-
 „ der, eenige voorwaarden naar te komen, zou-
 „ den Schepenen zulks, ten lasten des Polders
 „ kunnen aanbesteden.” De Regeering vond goed,
 de Twee honderd en vyftig guldens, ten lasten
 der Stad op te neemen, en om de Renten daar-
 van, en de jaarlyksche Honderd guldens te vin-
 den, besloot zy het Bruggeld aan den Boom, met
 een Vierde te verhoogen, schoot 'er van het Brug-
 geld iets over, zoude zulks in mindering der
 Hoofsomme verstrekken (z).

De

(z) NOTULEN van den 23. Julij 1751.

K 4

XX. De Zooden ter herstelling der Vestingwerken,
Boek. waren tot hiertoe, altyd uit de Weilanden der
1751. byzondere Lieden, daar men die het naaste vin-
 den kon, gehaald, zonder dat hun de schade
 Goedvin- vergoed werd. De Regeering verzogt thans, dat
 den des in de voorwaarden van aanbesteding der Vesting-
 Raads van werken, gesteld mogt werden, dat de aanneemers
 Staaten zig van Zooden, buiten bezwaar van de Eige-
 wegens het naars der Landeryen zouden moeten voorzien (a).
 haalen der De Raad van Staaten vond hier op goed, dat de
 Zooden tot de Vesting- schaade der Zooden, geduurende de lopende aan-
 werken. besteding toegebracht, opgenoomen, en aan de
 Eigenaars goedgegaan zoude werden (b). Na
 verloop dier aanbesteding, zyn de Zooden, uit
 de Gemeente van Vugt gehaald, welke schade
 egter het Land, die Gemeente goed zoude doen.

Rouwe Wanneer de droevige tyding, der dood des
 wegens het Prinzen van Orange hier ter Stede aankwam, was
 sterven desieder daarover zeer aangedaan. De Regeering
 Prinzen van besloot de Vorstinne *Douariere*, schriftlyk over
 Orange. het verlies haares Gemaals te beklagen, en zo
 lang de Zwaare Rouw duurde, de Klokken des
 Stadhuis niet bespeeld, en alle opentlyke vreug-
 den ophouden zouden, ook deed zy de Schildery
 van wylen zyne Hoogheid op het Stadhuis met
 een zwart Krip omhangen (c). Weinig tyds hier
 na vond zy goed, geduurende veertien dagen,
 driemaal daags, met alle de Klokken, telkens an-
 derhalf uur, en na dien tyd, vier weeken, mede
 drie.

(a) NOTULEN van den 1. September 1751.

(b) APPOINTEMENT des Raads van Staaten van den 24.
 November 1751. In de NOTULEN van den 3. December
 1751.

(c) NOTULEN van den 25. October 1751.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 1751

driemaal daags, doch telkens een half uur, te doen luiden. Het dragen van den Rouw voor de Regeering, werd mede geschikt. De twee Kamerbewaarders werden op Stads kosten in den zwaaren Rouw gekleed (d). De Leden der Regeering, en de Ministers deden zulks ten hunnen kosten, daar dit in de meeste Verëende Gewesten, ten lasten der Steden, geschied is.

XX.
Boek.
1751.

De Algemeene Staaten schreeven kort na 's Prins Schikkin-
fen overlyden aan de Regeering deezer Stad; dat gen gedu-
gedurende de minderjaargheid des Erftadhou-
ders, dat Ampt, nevens die van Kapitein, en derende de
Admiraal Generaal door de Prinsesse Douariene minderjaa-
van Orange bekleed zouden worden, met last zigfen ge-
daar naar te gedraagen (e). Ook hadden zy het maakt.
veranderen der Regeering alhier, aan de Prinsesse
opgedragen (f). De wyze van het openbaar Ge-
bed, werd door de Staaten mede naar den toen-
maaligen vorm der Regeering geschikt (g).

In deezen jaare werden de onderhandelingen De onder-
over het maaken van het Tugthuis weder leven-handelin-
dig. Hoewel het niet tot stand kwam, werd men gen over
het zó ver eens, „ dat de Stad, een Vyfde, en het Tugt-
„ de Meyerye het overige befaalen zoude. Van huis weder
„ de agt Regenten, zoude de helft door de Re-
„ geering alhier, en de overigen door de Meye-
„ rye

(d) NOTULEN van den 28. Oktober. en 6. November 1751.

(e) AANSCHRYVING der Staaten Generaal van den 21. Oktober 1751. In de NOTULEN van den 6. November 1751.

(f) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 19. November 1751.

(g) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 10. Desember 1751.

XX.
Boek.
1751.

„ rye benoemd worden. De voorrang zoude
 „ aan den Oudsten der Stad opgedraagen wor-
 „ den. By het staaken der Stemmen, zoude hy
 „ het besluit naar zyn gevoelen, kunnen doen
 „ opmaaken. Niemand zoude in het Tugthuis
 „ ingenoomen worden, dan die by vonnissen der
 „ Regters, die het hooge Regtsbewind hadden,
 „ veroordeeld waren. De vreemden zouden 'er
 „ met bewilliging der Regenten ingenomen kun-
 „ nen worden. Om de moetwillige Vegters, die
 „ stout op hunne geldeloosheid waren, te beteu-
 „ gelen, zouden die, in eene Geldboete van Vyf-
 „ entwintig guldens verweezen worden. Vol-
 „ dedden zy die niet, zouden de Offisieren hun
 „ in een Kamer des Tugthuis hiertoe te maaken,
 „ in Gyseling kunnen roepen. Kwamen zy, bin-
 „ nen agt dagen daar niet, zouden de Offisieren
 „ hen kunnen aanhouden, en 'er hen in doen bren-
 „ gen. Betaalden zy binnen veertien dagen de
 „ boete niet, zouden zy in het Tugthuis over-
 „ gebragt worden, om aldaar met hunne handen,
 „ den kost te winnen, tot dat de boete, en de
 „ kosten voldaan waren. De goedkeuring der
 „ Algemeene Staaten, zoude op dit alles verzogt
 „ werden met verzoek, dat zy, het geen omtrent
 „ de Vegters beraamd was, by Plakaat geliefden
 „ te gebieden (b).”

Oneenig-
heid over
de plaats
van het
Tugthuis.

Men zag vervolgens naar een plaats om. De
 Regeering oordeelde, dat men 'er een geheel
 nieuw Gebouw toe timmeren moest. Die der
 Meyerye meenden, dat men met vry minder kos-
 ten, de Gebouwen van het gewezene Kapucy-
 ner

(b) NOTULEN van den 13. Augustus 1751.

MEYERVE VAN 's HERTOGENBOSCH. 156

het Klooster hier ter Stede, kon inkoop, en die tot een Tugthuis vervaardigen. De Regeering ontbood den Bouwmeester van Zwolle, die het Tugthuis aldaar ontworpen had (i). Volgens zyn gevoelen, zoude een nieuw Tugthuis, op ruim Honderd duifend guldens komen te staan. De plaats hiertoe uitgekoozen, dagt men dat voor Zesduizend vyfhonderd guldens te bekomen zoude zyn. Het meerder gedeelte koos het geweezene Kapucynen Klooster. De Zwolfsche Bouwmeester oordeelde, dat dit nimmer tot een bekwaam Tugthuis gemaakt kon worden. De Regeering verklaarde daarom, dat het Tugthuis een nieuw Gebouw weezen moest (k). Die van het Kwartier van Maasland verklaarden zig voor het gevoelen der Regeering (l). Doch die der andere Kwartieren volharden by hun voorig besluit (m). ^{Waar door} Hier door bleef het timmeren van het Tugthuis ^{her agter} agter, en zederd is 'er genoegzaam niet meer van ^{blyft.} gesproken.

Stads Geldmiddelen waren zederd eenigen tyd ^{1752.} te rug geloopt, waar van het verdiepen der Die, ^{Veragte-} ze daar genoegzaam niets van ingekomen was, ^{ring van} en de mindergelding der Gemeene Middelen, ^{Stads Geld-} oorzaken ^{middelen} waren (n). De Regeering vond denhalven ^{en} goed, by het affterven van een der Amptenaaren ^{ten tot her-} die Ampten, die vernietigd waren, zo veel ^{stelling.} Lyfrenten op te neemmen, als uit de wedde van het verstorven Ampt betaald konden werden, en daar

(i) NOTULEN van den 3. December 1751.

(k) NOTULEN van den 8. Februari 1752.

(l) NOTULEN van den 22. Februari 1752.

(m) NOTULEN van den 7. Maart 1752.

(n) NOTULEN van den 7. Maart 1752.

XX.
Boek.
1752.

daar mede Losrenten afteleggen. Verftierf 'er een Lyfrent, zoude men, een, van gelyke groote opneemen, en daar mede een Losrent affloffen. De Amptgedken zouden alleen tot affloffing van opgenoomene penningen befteed werden. De Markt, en Veerschippers waren in het jaar 1747. met eene jaarlykfchen uitkeer belaft; Ingeval 'er een dier Schippers overleed, zoude men zo veel aan Lyfrenten opneemen, als het jaargeld van den aan te ftellen, bedroeg, en daar mede zo veel Losrenten kwyten (o). Eenigen tyd hierna befloot de Regeering, geene Renten afteloffen, die de houders tegen Twee en een half ten honderd, wilden laaten ftaan (p).

Mocielyk-
heid over
het herftel-
len der
Gooten in
de Straa-
ten.

Verfcheide Burgers der Stad verzogten den Algemeenen Staaten, in deezen jaare, dat de Straaten en Gooten, niet by omslag door de Geërfdens, maar uit Stads Middelen betaald mogten werden (q). Dit verzoek werd in handen der Regeering gefield, welke den voorzittenden Schepen, en den Pensionaris naar den Haage zond, om den Staaten te onderrigten, hoe zig alles daar omtrent togedragen had, en te verzoeken, dat het herftellen der Gooten, op die wyze betaald mogt worden (r). De Staaten verklaarden; dat de vernieuwing der Gooten, even als die der Straaten gevonden zouden werden (s). De Geërfdens vervoegden zig andermaal by de Staaten, daar

(o) NOTULEN van den 18. Februari 1753.

(p) NOTULEN van den 25. September 1753.

(q) NOTULEN van den 24. Maart 1752.

(r) NOTULEN van den 15. April 1752.

(s) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 27. October 1752.

daar zy het doen der Regeering als een nieuwigheid uitkreeten. Deeze stelden dit verzoek in handen der Regeering, om haar belang, daar tegen over te geeven (t). Zy merkte hierop aan, dat het verzoek op den naam der Geërfdens overgegeven was, zonder dat daarin iemand genoemd ware. Zy begreep dat de meeste Geërfdens hier in niet gestemd hadden, en ontbood den Advokaat, dit het verzoek ingesteld had, om de naamen optegeven (u). Het bleek daaruit dat 'er naauwlyks vyftig waren. Alle de Regenten, die merklyk binnen de Stad geërfd waren, verklaarden, op den eed aan de Stad gedaan, hierin geen deel te hebben (v). By het berigt dat de Regeering overgaf, verklaarde zy, over de oneerbiedige, en zelf stekende wyze, daarin gebruikt, zeer gevoelig te zyn: ook toonde zy aan, hoe onregtmatig dit verzoek was, om dat het getal der Geërfdens op Twee duizend begroot werd, daar dat der Verzoekers naauwlyks Vyftig beliep. De Staaten verklaarden by hunne voorige besluiten te volharden, en gelasten de Verzoekers; zig voortaan te wagten, hun met dergelyke ongegronde verzoeken, lastig te vallen, en de Regeering met meer agting te behandelen, anders zouden zy hun tot hunnen pligt houden (w). De Regeering deed dit besluit met den druk gemeen maaken, en het zelve aan de Verzoekers insinue-

XX.
Boek.
1752

(t) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 9. December 1752.

(u) NOTULEN van den 18. Januari 1752.

(v) NOTULEN van den 16. Januari 1753.

(w) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 9. Mei 1753.

XX. *nueeren.* Zy deed mede het besluit der Staaten van den 27. October 1752. op het herstellen der Gooten drukken, en aanplakken (x).

1752.

1753.
Oprigting
der Wagen
Postery
tusschen
's Hertogenbosch
en Nieuw-
megen.

In het volgende Jaar werd 'er tusschen 's Hertogenbosch, en Nieuwmegen een Postwagen opgerigt. De Regeeringen der beide Steden kwamen overeen, dat 'er weeklyks, tweemaal, tusschen de beide Steden, eene Postwagen ryden zoude, die te Schaaik, in het Land van Ravestein wisselen, en de Vragtloonen aldaar, afdeelen zoude. De Vragt voor ieder Persoon werd op een Ryksdaler, Vyfentwintig ponden Bagagie daar onder begreepen, bepaald. Voor ieder pond boven dien, moest zes penningen betaald worden: ook kwam men over de Vragt der Bestelgoederen overeen (y).

Het sluiten
der Poorten
op een
vasten tyd
gesteld.

Zederd eenen geruimen tyd waren de Poorten deezer Stad, op geen gezet uur gesloten, dat veel ongemaks baarde, zulks gaf men den Gouverneur te kennen, die terstond eenen vasten tyd, waarin de Poorten geopend, en gesloten zouden werden, beraamde. Aan de Haven moest de Dryfbalk, by het aankomen der sleutelen toegedaan, en de bekende Schepen in den Zomer tot tien, en in den Winter tot negen uren des avonds ingelaaten werden: De Maastrichtze Post Chaise, die in eenen dag overreed, zoude men des morgens uit de Vugter Poort, laten, en die Poort zoude des avonds openblyven, tot dat de Tourkar van Breda, binnen gekomen was. De Regeering gelaste verder dat de Poortklok, een vierendeel uurs lang, na dat de sleutelen der Poorten

(x) NOTULEN van den 14. Mei 1753.

(y) NOTULEN van den 22. December 1752.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 159

ten aan de Hoofdwagt uitgegeven waren, zoude luiden (z).

XX.
Boek.

1753.

De Sluis by het Oliemolen, of Isabella Bolwerk, was in den voorleden Jaare doorgelopen, en zo verzakt, dat die geheel vernieuwd moest werden. De Raad van Staaten, die oordeelde, dat de Stad daartoe iets dragen moest, gaf de Vesting Bouweesters dit de Regeering voortstel-
len (a). De Regeering antwoorde hierop; dat hoewel die Sluis, ten dienste der Stad verstrekte,

1754.

De Sluis
aan het
Oliemolen

Botwerk
doorgeloo-

pen.

te, altyd als een gedeelte der Vestingwerken was aangemerkt. In het jaar 1665. was 'er eene schikking gemaakt, dat de Stad voor het onderhouden van zekere Werken, een Vierde van 's Lands Gemeene Middelen genieten zoude. Dit was in het volgende jaar, door de Regeering aangenomen, en had dus een overeenkomst uitgeleverd: Onder de zaaken, die de Stad onderhouden moest, waren geene Sluizen begrepen. Dit bleek uit het maaken der Sluizen, omtrent de Koornbrug, in het jaar 1735. en die by den Papenbril, in den jaare 1737. die alle van 's Lands wege bekostigd waren. De Raad had nit overtuiging, dat aan de Stad verscheide zaaken opgelegd waren, die haar niet raakten, wanneer 'er nieuwe Bruggen buiten de Poorten gemaakt moesten werden, onderstand verleend. Zy verzogt derhalven tot de herstelling dier Sluis, niets te mogen geven (b). De Raad deed hierop die Sluis, ten kosten van den Lande, geheel opmaaken.

Ter-

(*) NOTULEN van den 1. September 1753.

(a) NOTULEN van den 3. December 1753.

(b) NOTULEN van den 21. December 1753.

XX.
Boek.
1754.

Moeielyk-
heid over
het instor-
ten der
Muur van
het Wagthuis
om-
trent de
Sluis.

Terwyl dit geschiede, dreigde de muur van het Wagthuis, daar naast staande, instestorten. De Aanneemer van de Sluis, floeg Stads Gemagtigden voor, dien Muur buiten Stads kosten aftebreeken (*c*). De Regeering droeg den Raad van Staaten voor, dat dit Wagthuis, schoon oud, nog veele jaaren kon blyven staan, indien de grond daar onder, door het opmaaken der Sluis niet was weggegraaven; dus was het redelyk, dat de Stad schadeloos gesteld werd: Zy verzogt daarom, en bood aan, om wanneer het Wagthuis opgemaakt was, daartoe, zo veel te geeven, als de verbetering van het zelve zoude bedraagen (*d*). De Raad vond hierop goed, dat de Regeering het Wagthuis zoude doen herstelen, doch eerst de kosten daarvan opgeven, om daarop te besluiten (*e*). Het Wagthuis werd dan in staat gebragt, het welk op zeshonderd en dertig guldens kwam te staan (*f*). De Walmuur, en andere zaaken, die 'er by kwamen vermeerderde de kosten boven de elfhonderd guldens: De Regeering verzoekt, dat de Raad, daar voor de Stad zulken gedeelte, als hy tot schadloosstelling redelyk oordeelde, toelleggen wilde (*g*) waarop zy vyfhonderd guldens bewam (*h*).

In

- (*c*) NOTULEN van den 12. Juni 1754.
- (*d*) REQUEST der Regeering aan den Raad van Staaten gepresenteerd in de NOTULEN van den 15. Juni 1754.
- (*e*) APPOINTEMENT des Raads van Staaten van den 8. Juli 1754. In de NOTULEN van den 13. Juli 1754.
- (*f*) NOTULEN van den 13. en 17. Juli 1754.
- (*g*) REQUEST der Regeering aan den Raad van Staaten gepresenteerd in de NOTULEN van den 7. November 1754.
- (*h*) APPOINTEMENT des Raads van Staaten in de NOTULEN van den 30. January 1755.

In dezen Jaare kwam de Graaf van *Borggraa-*
ve hier ter Stede aan, om in den naam der Staa- XX.
Boek.
1754.
 ten des Lands van Luik, met de Regeering al-
 hier, over het voltrekken des Straatwegs tot op
 de Grensen der Meyerye, en het Land van Luik Voorslag
 te handelen: Eenige Gemagtigden werden hem op om den
 zyn verzoek toegevoegd (1). Volgens hun ver- Straatweg
 slag, oordeelde men te Luik, „ dat 'er geen tot op de
 „ plaats zo voordeelig, dan 's Hertogenbosch, Grensen
 „ om de goederen uit Holland, naar Luik, over des Lands
 „ te voeren, gelegen was: De Regeering aldaar, van Luik
 „ was genegen, den Straatweg, tot op de Gren- te brengen.
 „ sen der Meyerye, en des Lands van Luik, te
 „ vervolgen, indien men voorzien kon, dat men
 „ van deeze zyde, zulks mede deed: Zy had-
 „ den hierop, Stads onvermogen daartoe, aan-
 „ getoond, en om dat de Koopsteden der Verëen-
 „ de Gewesten daar van het meeste voordeel zou-
 „ den trekken, was het ongeraden dat werk te
 „ ondernemen: Zy hadden na verscheide onder-
 „ handelingen, waar de Straatwegen elkander
 „ ontmoeten zouden, niet beter kunnen uitden-
 „ ken, dan dat zulks aan zekere Brug, ter plaat-
 „ ze genaamd den Hartdyk geschiede, waar mede
 „ de Graaf genoeg had genomen: Omtrent de
 „ zwaarigheid, dat de Regeering der Oostenryk-
 „ sche Nederlanden den uitvoer van Steenen ver-
 „ bieden zoude, had hy geantwoord, dat als de
 „ Luiksche Straatweg, tot aan de Grensen der
 „ Meyerye voltrokken was, men de Steenen uit
 „ het Land van Luik bekomen, en van den Luik-
 „ schen kant een begin kon maken: Hy had 'er
 „ bygevoegd, dat als de Straatweg volmaakt, en
 „ het

(1) NOTULEN van den 8. Mei 1754.

IV. DEEL.

L

XX. „ het Tarif vastgesteld was , hy niet geloofde ,
 Boek. „ dat men van de Luiksche zyde , ooit met de
 1754. „ Oostenryksche Nederlanden , een Tarif zoude
 „ tragten aan te gaan.” De Regeering deed den
 Graaf voor zyne openingen dank zeggen : Zy
 zoude zynen voorslag nader overwegen , en een be-
 grooting van alle de kosten doen op maaken (k).
 De Gemagtigden tot dit werk , deden eenigen tyd
 hierna verslag , dat het maaken des Straatwegs ,
 tot aan de Luiksche Grensen , ruim zeven en hal-
 ve Tonnen Gouts zoude bedraagen ; Na de uit-
 rekening , wat de Renten der Hoofdsomme belopen ,
 en wat de Tolhuizen zouden opbrengen ,
 bevond men , dat de Stad jaarlyks daaraan , meer
 dan zeventien duizend guldens zoudé toegeven.
 Wanneer men den Straatweg tot Eindhoven vol-
 tooide , en de hooge Heide van daar , tot aan de
 Luiksche Grensen opmaakte , zoude de Stad om-
 trent vier duizend guldens jaarlyks toegeven. De
 Regeering zond den voorzittenden Schepen , en
 den Pensionaris naar den Haage , om de Prinsesse
 Gouvernante van alles kennis te geven , en Haar ,
 en den Raad van Staaten , de begrotingen te
 vertonen , in hoope , dat de Raad , of wel de Ad-
 miraliteit op de Maaze , en te Amsterdam , die
 een wezenlyk voordeel daarby hadden , het vol-
 trekken van den Straatweg zouden willen onder-
 neemen (l). Deeze deden verslag „ dat zy met
 „ den Geheimschryver der Gouvernante , daar-
 „ over gesproken hadden , die alles overgenomen
 „ had , om 'er gebruik van te maaken (m).”
 Het

(k) NOTULEN van den 10. Mei 1754.

(l) NOTULEN van den 12. Augustus 1754.

(m) NOTULEN van den 5. October 1754.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 163

Het werk bleef echter steken (n). Eenige jaaren hierna, bragt men het weder zonder eenigen vrugt op het tapyt. XX.
Boek.
1754.

Tot wering der Grosfierderyen in de Meyerye, die tegen de Wetten des wegens gemaakt, zeer toenamen, besloten de Kooplieden hier ter Stede een vertoog te doen. De Regeering die het na-deel daarvan bepreep, magtigde twee uit den haare, om de Gemagtigden der Admiraliteit, die alhier stonden te komen, daarover te onderhouden (o). Dit was van dit gevolg, dat de Admiraliteit op de Maaze, daar omtrent den nodigen last gaf: Zy maakte dit de Regeering alhier bekend, en voegden 'er by, dat deeze, haar de bewyzen, die haar omtrent het opslaan van Goederen te Waalwyk, en het vervoeren van dien naar elders, voorgekomen waren, opgeven wilde, om daaromtrent nadere voorzieningen te doen (p). 1755.
Pogingen om de Grosfierderyen ten platten Lande te weren.

Ik heb niet aangetekend gevonden, wat hierop gevolgd zy. Zeker is het, dat de voorzorg der Admiraliteit, de Grosfierderyen in de Meyerye, niet gestremt heeft, maar dat die in menigte aldaar nog gevonden worden.

Het Post Komtoir deezer Stad, en die der Moeselyk-Hollandsche Steden, hadden zederd eene geruime tyden tyd, een zogenaamde Rekening van *egalisation* over het beloop der Briefporten gehouden. Het Post Komtoir in den Haags had reeds in het jaer Holland.

(n) NOTULEN van den 28. April 1736.

(o) NOTULEN van den 5. Juni 1755.

(p) MISSIVE der Admiraliteit op de Maaze van den 28. October 1755. in de NOTULEN van den 12. November 1755.

XX.
Boek.
1755.

Jaar 1753. goedgevonden, die met begin des volgenden jaars te doen staaken. De Regeering hier ter Stede verklaarde daar tegen, dat zy bevoegd was, op gelyken voet, die Rekening met het Komtoir te Amsterdam afgeschaffen (q). Zy bekwam ten antwoord; dat het houden der *egalisatie* in het gemeen, het zy voor of nadeelig, met alle de Hollandsche Post Komtoiren was opgezegd, waarin zy toen beruſtſte (r). De *egalisatie* met dat van Amsterdam was dus mede zederd dien tyd opgehouden. Dit ſcheen niet naar den ſmaak der Gemagtigden van de Hollandsche Poſterryen, des verzochten zy; dat die der Poſterryen alhier, iemand naar Alphen, tot het beraamen van ſchikkingen hieromtrent wilden zenden. Deeze antwoorden. „ Dat uit de handelwyze, „ waarin men veele jaaren beruſt had, tuſſchen „ de byzondere Hollandsche Poſt Komtoiren, „ een gewoonte geboren was, waarin men be- „ willigd, en die men tot heden toe naargeko- „ men had: Het algemeen Poſt Komtoir van „ Holland, had die der Steden aanvaard, en was „ dus, tot de verbintenis der byzonde Komtoi- „ ren gehouden: Hier ter Stede had men het hou- „ den der *egalisatie*, met het Poſt Komtoir van „ Amſterdam, niet afgeſchaft, dan na dat men „ verſtaan had, dat die met alle de Hollandsche „ Poſt Komtoiren, geen plaats meer zoude heb- „ ben: Een onzydig oog kon klaar zien, dat als „ men de *egalisatie* met Amſterdam wilde doen „ ſtand houden, men het voordeel der Holland- „ ſche Poſt Komtoiren bedoelde, en dat met het „ op-

(q) NOTULEN van den 11. Januari 1754.

(r) NOTULEN van den 31. Januari 1754.

MYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 165

„ ophouden van een dergelyke Rekening, met
 „ de Komtoiren in den Haage, en te Alkmaar,
 „ men het Komtoir alhier van haar voordeel trag-
 „ te te ontzetten: Men wilde egter, tot het hou-
 „ den van vriendschap, de hand leenen, indien
 „ de Voordeelen, en Lasten evenredig gesteld
 „ werden. Eindlyk gaf men in bedenking, of
 „ het niet gevoeglyker ware, dit gesprek in den
 „ Haage te houden (s).” Dit werd toegestaan,
 „ en men kwam overeen, „ dat de oude over-
 „ eenkomst, tot het einde deezes jaars stand zou-
 „ de grypen. Na dien tyd zoude men overleg-
 „ gen, op wat wyze een nieuwe Overeenkomst
 „ gemaakt behoorde te werden.” De Regeering
 keurde dit goed, en magtigde eenigen uit den
 haare om het opstel daarvan, te onderzoeken (t).
 Eenigen tyd daarna, magtigde zy de Postmeeste-
 ren, om met die der nabuurige Steden te spre-
 ken, en overeenkomsten, tot weringe des nadeels
 van het Postampt alhier, aan te gaan (u). Men
 maakte 'er verscheiden onnodig hier te melden, om
 dat die op niets uitkwamen, Het liep eenige jaa-
 ren aan, eer het verschil volkomen afgedaan
 werd, zo als ik op zyn plaats zal verhalen.

XX.
 Boek.
 1755.

De Aardbeving in Spanje, en Portugal, in het Waterbe-
 einde deezes jaars voorgevallen, doch die alhier roering in
 alleen in een Waterberoering bestond, heeft tede Stad en
 veel gerugts gemaakt, dan dat ik die met stilzwy-Meyerye.
 gen voorby kan gaan. Het was op den eersten
 November deezes jaars wanneer die voorviel, des
 mor-

(s) Missive aan de Gemagtigden tot de Hollandsehe
 Posteryen in de NOTULEN van den 20. Maart 1755.

(t) NOTULEN van den 6. Juni 1755.

(u) NOTULEN van den 6. September 1755.

XX.
Boek.
1755.

morgens lieflyk weer, met een aangenaame stilte. De Barometer stond, volgens de waarnemingen op Zwanenburg, op dertig Engelsche duimen, drie en een halve lyn. De Wind was Noordoost met stilte, zo dat 'er des morgens, en des nade-middaags maar eene kragt getekend werd. De Thermometer tekende dien dag des morgens 39. des middaags 46. en des avonds 47. graden (v). Met deeze gesteldheid des Luchts werd men hier te Lande, op de eene plaats ongelyk sterker, dan op de andere, eene Beweging in het Water ge- waar, die in veelen opzichten verschildte. Sommi- ge meeenden, een Opzetting, en Wellinge in het Water bespeurd te hebben, die zo geweldig was, dat de Schepen aan het slingeren raakten, en hun- ne touwen losrukten (w). Hier ter Stede heeft men die Waterberoering mede vernomen. Des morgens even na elf uren, zag men in het Wa- ter der Haven, een groote beweging, waar door de Schepen heen en weder slingerden, en de tou- wen daar zy aan vast gemaakt waren, aan stuk- ken sprongen. In de Stads Graft lag eene zwaare Schuit, die reeds lang gezonken was, doch wel- ke thans boven kwam. Dit alles duurde omtrent tien of twaalf minuten.

Uitwerfse-
len daar-
van hier
ter Stede.

En in de
Meyerye.

Te Oedenrode in de Meyerye, vernam men omtrent elf uren in de stilstaande Wateren, eene Beweging. In een stilstaande Water omtrent het Raadhuis aldaar, zakte het Water naar den grond, en steeg aanstonds met kragt naar boven. In de Rivier

(v) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN *van November 1755.*
Bladz. 990.

(w) EUROPISCHE MERCURIUS over het Jaar 1755. *Deel*
II. Bladz. 286.

MEYERYE VAN 's HER TOGENBOSCH. 167

Rivier de Dommel aldaar werd het aflopen des Waters mede gezien, doch dit was zo sterk niet als in het Water by het Raadhuis. In de Roomsche Kerk, waarin toen de dienst geschiedde, heeft men de Kroonen heen en weer zien slingeren. De Beweging duurde aldaar omtrent een half uur, en nam langzaam hand af (x).

XX.
Boek.
1755.

Sterker deed zig op den eersten Kersdag deezes Jaars, tusschen elf en twaalf uren des nagts, hier ter Stede een Aardbeving gevoelen: By veele Ingezetenen is die niet gemerkt, hoewel het ten hoogsten waarschyntlyk is, dat de geheele Stad daar van aandoening gehad hebbe: Men werd die door het horen rommelen van het Porselein, en het bewegen van Tafels en Stoelen gewaar. De Schudding was het naast, by eene Dreuning in een zwak Huis, op het voorby ryden van zwaar geladene Rytuigen te vergelyken. Hoewel andere oordeelden, dat zy zwaardere ware. Uit de algemeene verhaalen, schynd het, dat deezze Aardbeving, het sterkst in de Zuidwester en Wester gedeeltens der Stad, naamlyk op het Vugtereind, in de Postelstraat, en omtrent de Vischmarkt gevoeld zy (y). In de Kerkstraat, niet ver van de Hoofd Kerk, en dus een weinig meer Oostwaars, dan het midden der Stad, in een beneden vertrek waarin ik toen zat werd by na niets daar van bespeurd.

Uit de Meyerye vernam men daar van verscheide En in de de geruchten: Hoewel ik door de min opletten-Meyerye. heid

(x) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van November 1755. Bladz. 1004. en 1005.

(y) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van Januari 1756 Bladz. 8. en 9.

XX.
Boek.
1755.

heid der Landlieden, op dus danige zaaken, daar van met geen zekerheid iets aantekenen kan. Te Vugt, een half uur Zuidwaars, en Moer Gestel, omtrent drie en een half uur Zuidwestwaars van de Stad gelegen, zou die Aardbeving weinig gevoeld zyn; hoewel het ook wezen kan, dat de meeste landlieden, die zig vroeger dan de Stedelingen naar Bedde begeven, door den slaap daar van niets gevoeld hebben. In het Zuidoofter gedeelte der Meyerye, schynd de Beweging sterker geweest te zyn. Te Aften, negen uren ten Zuid-oosten der Stad gelegen, is dezelve duidelyk gevoeld: gelyk ook te Bakel, en te Deurne, in welke laatste plaats, twee onderscheide gevoelbare Schuddingen, drie minuten na elkander volgden: Eenige Landlieder hoorden hunne Huizen kraaken, en voelden zig in het Bed opligten, het geen hun deed opstaan: Ook wil men, dat aldaar een gedruis in de Lucht gehoord zoude zyn. Ten Westen, of ten Noorden der Stad, zelf geen half uur van dezelve, heeft men niets bespeurd, zo dat het schynd, dat die Schudding zig by de Stad bepaald hebbe, en Oostwaars op, heviger gevoeld zy (z).

1756.
Aardbe-
ving op
den Be-
dendag
deezes
jaars.

Schoon Nederland, tot omtrent het midden van Februari des volgende Jaars, reden had te kopen, dat de bekommeringen voor de zo zeer te duchten Aardbevingen een einde nemen zouden, wyl men 'er niets van vernomen had, werd egter alles op den agtienden deezer maand, op den Boet, Dank, Vast en Bededag, in ontroering gebragt, wanneer men in alle de Steden, en Plaatz-

(*) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN van Januari 1756.
Bladz. 8-10.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 169

zen van Nederlandsch Geméenebest, eene Schudding, die heviger dan de voorgaande was, gevoelde. Hier ter Stede werd men die des morgens omtrent een half vierendeel uurs na agt uuren gewaar. Toen viel 'er een zagten regen. In de Meyerye gaf die een groote verwarring. Uit de Kerken der Roomschegezinden, waarin de dienst gelyk bekend is, veel vroeger, dan in der Hervormden begind, liepen veele menschen op het voelen der Aardbeving naar buiten, om het gevaar te ontvlugten (a). Ik vinde aangetekend, dat de Klokken van het Speelwerk hier ter Stede, aansloegen (b). Te Helmond was men bevreesd, dat de Huizen instorten zouden (c). Deeze Aardbeving heeft zig Oostwaars door geheel Westphalen, tot in het Hanoversche, Zuidwaars langs den Ryn, en door geheel Frankryk, tot in Spanjen, en Westwaars, door geheel Engeland uitgestrekt: Tusschen den Ryn, en de Maas, schynen desselfs uitwerkingen, het sterkste, inzonderheid te Aaken, en Luik, geweest te zyn (d).

XX.
Boek.
1756.

De Prys der Graanen was hier ter Stede in Schielyk deezen jaare tot eene ongemeene hoogte gerezen; ryzen van het welk door het opkooopen van het Koorn, en den Prys het verzenden naar elders veroorzaakt werd. De der Graanen. Regeering voor gebrek bedugt, verzocht Schepenen, daarover met den Kommandeur der Stad te spreken. Deeze begreep met hun, dat men dit den

(a) NEDERLANDSCHE JAARBOEKEN VAN *Februari* 1756. *Bladz.* 197, 198. en 201.

(b) JAARBOEKEN *voorſz.* *Bladz.* 202.

(c) JAARBOEKEN *voorſz.* *Bladz.* 203.

(d) EUROPISCHE MERCURIUS over het Jaar 1756. *Deel* I. *Bladz.* 123. en 124.

XX.
Boek.
1756.

De Regeer-
ing ver-
zoekt, dat
de Alge-
meene
Staaten
den uit-
voer van
Graanen,
gelieven te
verbieden
het welk
afgeslagen
word.

1757.
Verschrik-
kelyke Wa-
tervloed
hier ter Ste-
de, en
eenige
Dorpen
rontsom
de Stad.

den Algemeene Staaten behoorde te kennen te ge-
ven. De Regeering berigte dan, „ dat de Rog
„ zederd een half jaar, van minder dan Agt, tot
„ Twaalf, en zederd agt dagen, tot op Zestien
„ guldens het Boffche Mud, het tiende gedeelte
„ van een Last gerezen was. Zy oordeelde, dat
„ deeze buitengewoone ryzinge, aan het weinig
„ Koorn, dat men ter deezer tyd, uit de Ooft
„ Zee te wagten had, toegeschreven moest wor-
„ den. Veele Graanen werden daarom, door
„ vreemde Koopliden in de Meyerye opgekocht,
„ en buiten de Generaliteit vervoerd. Dit was
„ oorzaak, dat 'er weinig Koorn, hier ter Markt
„ gebragt, en het geen 'er nog kwam, aanstonds
„ verkocht werd. Een menigte Graanen werden
„ naar Waalwyk, en van daar, naar elders ver-
„ voerd. Dit kon gemaklyk tegengegaan wor-
„ den, indien men belette, dat geene Graanen
„ ten platten Lande mogten opgeslagen, of van
„ daar, naar elders vervoerd werden, dan zulken
„ die aldaar gewonnen waren: Zy had verstaan,
„ dat zulks te Os mede geschiede: De Regee-
„ ring verzoekt derhalven, den Algemeene Staate
„ den Uitvoer van Graanen te verbieden (e).”
Dit verzoek werd afgewezen, doch de Regee-
ring werd toegelaaten, aan de Admiraliteit, op
de Maaze opening te geven, en wat schikkingen,
omtrent het beter naarkomen van 's Lands Beve-
len, behoorden gesteld te worden (f).

Ik trede thans toe tot de zwaarste overstroo-
ming die alhier geweeft is. Om die naauwkeurig
te

(e) MISSIVE der Regeering van den 3. October 1756. in
de NOTULEN van den 2. October 1756. .

(f) NOTULEN van den 6. December 1756.

MEYERŸE VAN 's HERTOGENBOSCH. 171

te verhalen, zal het nodig zyn, die van haar begin optehaalen. Op den elfden December des voorleden jaars, begon het te Vriezen, zo dat alle de Rivieren, met Ys overdekt werden. In het laaft van Januari deezes jaars, verzagte het weer; Men vreesde derhalven voor eene Overstroming, indien de Dooi schielyk voortging (*g*). In de maand Januari toen de Sneeuw smolt, en de boven Ryn los raakte, werd een groote menigte Waters, en Ys, den Ryn, en Maas afgevoerd. Hier door werd de Ryn, van boven Emmerik af, en de Waal te Nieuwmegen geweldig opgekropt, en wel te meer, om dat het Panderfche Kanaal onbeweeglyk vast zat. De zuiderlyke Dyken der Waal, boven Nieuwmegen bezweken hier door, (*b*) en het Water der Maaz liep zo sterk op, dat het van des middaags, tot des nagts omtrent een uur, wel tien voeten rees.

XX.
Boek.
1757.

De Maazdyk te Kessel brak op zeven onder-Overstroomscheide plaatzen door. Twee Huizen van dit ^{ming in} Dorp raakten met grond en al weg, en eenige ^{het Kwartier van} zwaare Boomen kwamen met de wortelen om ^{Maasland.} hoog (*i*). Op den twaalfden en dertienden Februari stroomden de Zomerdyk, die Os, Geffen, Nieuwland en Rosmalen tegen de Beerze Maaz beschermd, over. Hier door werden deeze Dorpen onder Water gezet: Het verspreide zich verder te Heesch, Kaathoven, Berlicum, Middelerode, Heeswyk, en Dinther, daar alle de befaai-

(*g*) PIERLINCK verschrikkelyke Watervloed langs de Maas en Waal in het jaar 1757. voorgevallen *Bladz.* 1.

(*b*) IDEM *Bladz.* 4.

(*i*) IDEM *Bladz.* 11.

XX.

Boek.

1757.

de landen onderliepen, en een menigte Hoornvee en Schaapen verdronken: Veele Huizen werden verpletterd, stortten in, of leden schade aan hunne Muuren (k).

Aanwas
des Waters
hier ter
Stede, en
voorzorg
by die ge-
legenheid.

Hier ter Stede werd men tusschen den tienden, en elfden Februari, den aanwas des Waters zeer schielyk gewaar. De Kooplieden, Wynkopers, Brouwers, en anderen die hunne goederen in Pakhuizen, of Kelders hadden, waren voor de overstroming bevreesd. Veele die hunne Pakhuizen zederd het jaar 1740. boven den pyl des Waters van dat jaar gehoogd hadden, vonden zich deerlyk bedrogen: Zy moesten op nieuws hunne goederen naar boven brengen. De meeste Ovens waren onbruikbaar; Schepenen gelaften, dat in die, welke boven Water waren, zelf in die der Koekenbakkers, dag en nacht Brood gebakken moest werden. De arme lieden Vlughten op hunne Zolders, of de Wallen, daar veele den nacht doorbragten. Den dertienden stonden de meeste Straaten onder Water, zo dat 'er niets als de Markt, een gedeelte der Hinthamer en Karrestraaten, en van den hoogen Steenweg droog bleven. Op veele Straaten stond het Water vier, en vyf voeten hoog. Het bleef tot den veertienden des nagts, omtrent twaalf uren ryzen: wanneer het omtrent dertien duimen hooger, als op den vierentwintigsten December des jaars 1740. stond (l).

Noord-
schooten
op de
Schans
Antoni.

Omtrent dezen tyd hoorde men schooten en tekenen van den uitersten nood, van de Schans Antoni, even buiten de Vugter Poort gelegen. Het schielyk opkomend Water, en de groote Ys-
schors-

(k) IDEM *Bladz.* 13. en 14.

(l) IDEM *Bladz.* 16—19.

schorffen die het Schansje dreigden overhoop te werpen, hadden de lieden, die ten getale van veertien of vyftien daar in waren, in den uitersten nood gedompeld: Men kon 'er met geen mooglykheid met eenige Vaartuigen voor den volgende dag, toen het Water gevallen was by komen: De Muuren tegen het Noordwesten, waren sterk afgeslagen, en zouden denklyk ingestort hebben, indien het Water niet was gezakt (*m*).

XX.
Boek.
1757.

Schepenen der Stad, stelden zo veel hun doen-Orde op lyk was op alles orde. Zes der krankzinnigen die men in het Zinnelooshuis boven niet plaatzen kon, werden op de gevangen Poort gebragt.

verscheide
zaaken bin-
nen de
Stad.

Die der Bezetting welke in de benedenste Kamers der Barakken woonden, werden op den Zolder geplaatst. De Brandspuiten werden op de voorzaal des Stadhuis geborgen (*n*). De Blokmeesteren werd toegestaan, een buitengewoone inzameling van geld te doen. Indien zy de armen van brand wilden voorzien, konden zy Turf uit Stads Voorraadhuis bekomen, mids zy dien tegen vyftien stuivers de Ton betaalden. De Voerlieden zouden hun tot het vervoeren van dien moeten bystaan. De Blokmeesters zouden de noodige Schuiten mogen pressen, en de ledige Huizen tot berging der armen inneemen. De Ingezeten die Turf nodig hadden, konden die uit Stads Voorraadhuis tegen zestien stuivers de Ton bekomen (*o*).

De

(*m*) IDEM *Bladz. 19. en 20.*

(*n*) NOTULEN van Schepenen van den 13. Februari 1757. des voor de middaags.

(*o*) NOTULEN voors. van den 13. Februari 1757. des namiddaags.

XX. De Algemeene Staaten, hadden tegen den
Bock. zestienden dezer maand, den gewoonen Dank,
1757. Vast, en Bedendag uitgeschreven. Schepenen

Hoe de vonden met overleg der Predikanten goed, dat
Godsdienst de Walsche Kerk, de eenige die vry van Water
op den Be was, hier toe gebruikt zoude werden. De Wal-
dendag ge sche Gemeente gebruikte die van half negen tot
schiede. tien uren. De Nederduitsche van half elf tot
twaalf uren. De Walsche van een tot half drie
uren en de Nederduitsche van drie tot vyf
uren (p).

Het Koor Schepenen verzochten Kerkmeesteren het Koor
der Hoofd der Hoofd Kerk tot den Godsdienst zo dra moog-
Kerk tot lyk bekwaam te doen maaken (q) inmiddels zou-
den Gods- de de Godsdienst zo als op den Bedendag in de
dienst be- Walsche Kerk gehouden worden (r).
kwaam ge-
maakt

Het Koor der Hoofd Kerk was ras hersteld.,
zo dan men aldaar, gelyk in de Geertruide Kerk,
die met spoed in staat gebragt werd, op den ze-
venentwintigsten Februari den Godsdienst oefen-
de (s). Het duurde echter noch een geruimen
tyd, eer men het Schip der Hoofd, en de Kruis-
broeders Kerk hier toe gebruikt konden werden.

Waternood Was de nood in de Dorpen langs de Maas ge-
in de Dor- legen groot, in die boven de Stad Zuidwaars ge-
pen boven- legen was het droevig geteld: Dungen, Michiels
de Stad ge- Gestel en Vugt zyn met taaamyke hooge en zwaa-
legen. re Dyken omvangen. Doch deze hielpen daar

zo min als elders: daar zy niet doorbraken wer-
den

(p) NOTULEN voorsz. van den 14. Februari 1757.

(q) NOTULEN voorsz. van den 17. Februari 1757.

(r) NOTULEN voorsz. van den 18. Februari 1757.

(s) NOTULEN voorsz. van den 24. Februari 1757.

MEYERIE VAN 's HER TOGENBOSCH. 175

den zy overfloemd. Te Dungen waren zy twee voeten hoog door het Water bedekt. De Huizen stonden 'er zo wel als te Michiels Gestel tot aan de Zolders onder Water. Te Vugt waren in den Dyk verscheide breuken, en de geheele bedyking werd overfloemd. Geen Huis was waternvry. Op zommige landen stond het Water zes voeten hoog. Te Esch, Helvoirt, Cromvoirt, was het even erg, Doch te Deüteren erger, om dat het door ysfchorffen als omringd in een volle Zee lag. Van de Wal der Stad zag men 'er niets van als de toppen der Daken, die uit het Water uitstaken. Ook zyn naar evenredigheid meer Huizen beschadigd, en meer Runderen dan elders verdronken. Te Orten, zag het 'er bekommerlyk uit. De muuren der meeste Huizen aan de Noordzyde waren vernield, en ingestort, en het Water stroomde 'er doorgaans vier of vyf voeten over de Dyken heen.

XX.
Boek.
1757.

Terwyl alles onderwater stond, woei, hagelde, stormde weerlichte het des nagts tusschen den veertienden en vyftiende Februari zeer sterk. Dit deed de naarheid voor de Buitenlieden, die op de Zolders, en Hooitassen zich behelpen moesten, ten hoogsten toenemen. Het Spits van den Toren te Vechel werd door het weer geraakt, waar door het geheel afbrande (t).

Onweer.

De schade door dezen vloed veroorzaakt, was grooter als men zich verbeelden kan. In zeffien door dien Dorpen rontsom de Stad was genoegzaam geen Water-Beesten voeder overgebleven: zelf was 'er voor vloed veroorzaakt. de Opgezeten en brood gebrek: De Raad van Staa-

XX.
Boek.

1757.

Staaten gelaste den Rentmeester der Domeinen hier ter Stede, zich naar die plaatzen te begeven, en aldaar met overleg der Regenten, en Armmeeesters, de onvermogenste Opgezetenen ten kosten van den Lande met Brood of Rog, en Beesten voeder tot den eersten April deezes Jaars te voorzien (u). Tot besluit van dezen Water-vloed zal ik alhier de schade uit de beedigde lyst ten Komtoire der Domeinen overgegeven laten volgen. In de gemelde Dorpen rontsom de Stad zyn drie honderd zesenvveertig Runderen, eu dertig Paarden verdronken, vier Huizen zyn geheel weggeraakt, en zes honderd en elf zeer beschadigd (v). Om dat deze vloed de hoogste was, is de pyl daar van achter het Stadhuis aangekend. De Regeering deed van zekere Landkaart door *Jeremias Bastingius* in het jaar 1658. gemaakt, en die aanwyft, hoe men de overstroomingen kan voorkomen, drie honderd afdrukken vervaardigen (w), en aan de Leden der hoo-ge Regeering omdeelen (x). Zyne denkbeelden daarover zyn echter niet gebruikt, maar in het Jaar 1766. heeft men een overlaat tusschen de Dorpen Drunen Baartwyk gemaakt.

1758.
De Rent-
meester der
Domeinen
verzoekt
uitlegging
des Vonnis
van den
Raad van
Brabant.
Het welk
geen in-
gang vind.

Hier voor op het Jaar 1750. heb ik de moeie-lykheden, die tusschen de Regeering deezes Stad, en den Raad en Rentmeester der Domeinen van Brabant, over het schouwen ontstaan waren, nevens het Vonnis in die zaak, verhaald: Zederd eeni-

(u) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 10. Maart 1757.

(v) PIERLINCK *Bladz.* 55.

(w) NOTULEN van den 3. Mei 1757.

(x) NOTULEN van den 10. October 1757.

MEYERYE VAN 'sHERTOGENBOSCH. 177

eenigen tyd, had men 'er niets meer van gehoord : Thans verzocht de gemelde Rentmeester, dat de Raad van Brabant, by uitlegging zynes Vonnis verklaren wilde, dat des Rentmeesters bevoegdheid om binnen de Stad te Schouwen niet was afgedaan (y). Dit verzoek werd by den Raad, na ingenomen belang der Regeering alhier, afgeslagen (z).

XX.
Boek.
1758.

Terstond deed de Raad en Rentmeester der Domeinen op den veertienden December de volgende pogingen zes Jaars, door eenen Deurwaarder zynes Komtoirs in de vergadering van Schepenen *in-*ter gedaan, *sinueren*. „ Dat hy oordeelde te moeten twyfe-
„ len, of het zelve Vonnis, en zyne daarop ge-
„ volgde verklaring, door den Hoogschout en
„ Schepenen niet zodanig uitgelegd zouden wer-
„ den, dat het punt om binnen de Stad de
„ Schouw te voeren, by dat Vonnis afgedaan
„ was, en zelf of deeze, zig niet inbeelden,
„ dat hy mede in het zelve begrip was : Hy
„ verklaarde derhalven, om alle verkeerde mis-
„ vattingen voor te komen, het daar voor te
„ houden, dat dit by den Raad van Brabant
„ geensins, afgedaan ware. Hy protesteerde ver-
„ volgens tegen alle anderen tegenstrydige uitleg-
„ gingen. ” Schepenen antwoorden niets daar-
op, doch gaven 'er de Regeering kennis van,
die hun gedrag goedkeurde (a). Zederd dien
tyd, zyn de geschillen over het Schouwen bin-
nen de Stad, tot het Jaar 1763. stil geweest,
wanneer die weder op nieuw begonnen.

In

(y) NOTULEN van den 24. April 1758.

(z) NOTULEN van den 3. en 22. Mei 1758.

(a) NOTULEN van den 21. December 1758.

XX. In de maand Januari des volgende[n] Jaars over-
Boek. leed in den Haage ANNA KROON PRINSESSE
1759. VAN BRITTANNIEN, Douariere van wylen WIL-
 LEM KAREL HENDRIK FRISO, Erfstadhoud[er]
 der Vereenigde Nederlanden: De Algemeene
 Staaten hadden Haar na, het overlyden des Prinse,
 gedurende de minderjarigheid zynes Zoons, den
 tegenwoordigen Erfstadhoud[er], de bekleding der
 doorluchtige Ampten haares Gemaals, en dus ook
 de verandering der Regeering hier ter Stede op-
 gedragen: Zo dra de Regeering van het Overlei-
 den kennis kreeg, vond zy goed, dat gedurende
 de Rouwe op de klokken van het Stadhuys, niet
 gespeeld zoude werden, en op Stadtskosten, drie-
 maal daags, gedurende zes weeken, de eerste
 veertien dagen telkens anderhalf uur, vier weeken
 telkens een half uur lang, met alle de Klokken te
 luiden: Zy schreef den Prinse Erfstadhoud[er] eenen
 Brief, waarin zy haar leedwezen over dit verlies
 betuigde, en verzocht Hem, dat Hy haar, en de
 Burgery, in zyne bescherming wilde neemen (b).
 Eenigen dagen daarna besloot zy den Rouw, op
 dezelve wyze, als by het overlyden van wylen
 den Prinse van Orange, aanteneemen (c). De Al-
 gemeene Staaten vonden kort hierna goed, als
 voogden van zyne Hoogheid, de verandering der
 Regeering alhier te doen (d), waar van zy de
 Regeering kennis gaven (e).

Dood der
Prinseffe
Gouver-
nante.

Rouwbe-
dryven
daarover
hier ter
Stede.

Van

(b) NOTULEN van den 16. Januari 1759.

(c) NOTULEN van den 20. Januari 1759.

(d) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 13. Janua-
ri 1759.

(e) NOTULEN van den 24. Januari 1759.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 179

Van oude tyden, was op het midden der Markt binnen deeze Stad, eene groote Steene Put geweest, waaruit men het water met Emmers, die aan ketenen hingen haalde, zo als dit uit een oude aftekening der Markt blykt. In latere tyden werd de Put overwelfd, en daarop, of naby de zelve, een Houte Pomp gesteld, waarop een Lantaarn stond. Die Pomp was omtrent deezen tyd vergaan, zo dat de Blokmeesters der Markt, nodig oordeelden, die geheel te vernieuwen; by die gelegenheid nam men in overweging, om aldaar eenen Pomp van Blauwen Steen te stellen, waar van de kosten op omtrent vyf honderd vierendertig guldens begroot werden; En alzo dit werk tot versiering der Stad zoude strekken, verzochten zy, dat de Regeering daar toe van Stads wege, eenigen onderstand doen wilde (f). De Pomp werd dan in deezen jaare gemaakt, en van Stads wege, boven twee honderd vyfenzeventig guldens, werden nog Vier blauwe Steene Paa- len, waarop Lantaarnen rontsom die Pomp gezet werden, geschonken (g).

XX.
Boek:
1761.

De Wagen Postery van deeze Stad op Maaz-Verval der tricht, was zederd eenigen tyd in verval geraakt, zo dat de Reisigers, zomtyds twee of drie dagen opgehouden werden. De oorzaak daar van was, dat die Postery van geen genoegzaam getal Paarden voorzien was, her geen menigvuldige klagten baarde. Het schynd my toe, dat de Regeering van Maaztricht over deeze, en verdere Wagen Posteryen, daar ter Stede, den Algemeenen Sta- ten

(f) NOTULEN van den 27. Januari 1761.

(g) NOTULEN van den 3. Februari 1761.

XX. ten klagtig gevallen zy. Immers ik vinde, dat
 Boek. zy de Regeering van Maastricht in den jaare
 1761. 1759. aanschreven, om alle de Reglementen der
 Posteryen aldaar na te zien, en die, zo veel
 mooglyk, op eenen gelyken voet te stellen, en in
 opzichte van die op 's Hertogenbosch, dit met
 overleg der Regeering van die Stad te doen (b).
 Hier van kwam egter voor eerst niets, waarom
 de Staaten, die van Maastricht zulks nader aanschreven (i). De Regeering deezer Stad, hier
 van onderrigt, verzoekt haar, dat zy eenige opening omtrent de klagten, en de middelen, die
 zy oordeelde tot herstel der Postery dienstig, haar wilde geven (k): Zy zond hierop een door haar
 ontworpen Reglement over, en verzocht de Regeering alhier, de Eigenaars der Postery, welken
 hier ter Stede woonden, daarover te horen, het Reglement te herzien, en te veranderen, met dat
 geene, het welk de Regeering oordeelde, daar af, of by te moeten doen (l). Deeze magtigde
 hiertoe eenigen uit den haare, welken de Eigenaars daarover hoorden, en in het ontwerp eenige
 veranderingen maakten, waar van zy de Regeering van Maastricht kennis gaf (m). Einde-
 lyk werd men de zaak eens. De Regeering
 van

(b) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 29. Februari 1759.

(i) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 27. Januari 1760.

(k) NOTULEN van den 8. April 1761.

(l) MISAVE van den Indivisen Raad der Stad Maastricht van der 22. April 1761. in de NOTULEN van den 28. April 1761.

(m) NOTULEN van den 16. September 1761.

van Maaztricht, zond het Reglement den Algemeenen Staaten over, die het goedkeurden (n). XX.
Boek.
1761.
 „ Daar by werd het getal der Paarden, die de
 „ Wagen Postery moest hebben, vastgesteld. De
 „ Regeeringen der beide Steden zouden die, en Reglement
op die Postery ge-
maakt.
 „ de Rytuigen, zo dikwils zy dit goedvonden, op die Postery ge-
 „ kunnen naarzien. De tyd van het afryden zo maakt.
 „ des Zomers, als des Winters, werd bepaald,
 „ en alle Vragten en Voorspannen geregeld. De
 „ Regeeringen der beide Steden, zouden de ver-
 „ schillen, die tusschen de Eigenaars der Postery,
 „ en de Ryfigers ontstonden, afdoen: verscheide
 „ zaken van minder belang werden mede vast-
 „ gesteld (o).

Het geschil met de Provincie van Holland over 1762.
 de Posteryen, dat zederd het jaar 1755. stilge- Oneenig-
heid met
die van
Holland
over de
Posteryen.
 staan had, of immers slepende gehouden werd, heid met
die van
Holland
over de
Posteryen.
 was in dit jaar weder levendig geworden, en werd
 toen geheel afgedaan. De Gemagtigden tot de
 Hollandsche Posteryen waren met die van Utrecht,
 wegens de Posteryen oneens geworden; Hier-
 over waren in den Zomer, des voorleden jaars,
 verscheiden byeenkomsten in den Haage gehou-
 den. Die van den Domein Raad des Prinses Erf-
 stadhouder, als bestierders der Posteryen te Bre-
 da, en te Eindhoven, als mede eenige Gemag-
 tigten van 's Hertogenbosch, verschenen 'er mede.
 De lasten waren door de Regeering gemagtigd,
 om met die van Holland, zulken verdrag aan te
 gaan, als zy oordeelden, dat met het meeste belang
 der

(n) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 3. De-
 cember 1761.

(o) REGLEMENT over de Postery van Maaztricht op
 's Hertogenbosch van den 3. December 1761.

XX.
Boek
1762.

der Posteryen alhier, overeen kwam (p). Zy deden verflag, „ Dat hun, zekere opgestelde Overeenkomst tusschen hen, en die der Hollandische Posteryen voorgehouden was, waarop van Lid tot Lid hun gevoelen was gevraagd: Doch dit was genoegzaam geheel verworpen, en wel zo, dat indien zy het gevoelen der Hollandische Gemagtigden niet omhelsden, daar uit eene scheuring zonder hoop van Vereeniging te dugten ware. Zy hadden daarom die Overeenkomst, op goedkeuring der Regeering getekend: Daarin waren egter veele bezwaaren voor het Postivezen deezer Stad opgesloten: Zy hadden die onder het oog der Hollandische Gemagtigden gebragt, doch daarop, een weigerend antwoord bekomen, met byvoeging, dat men zig over het niet, of al goedkeuren dier Overeenkomst, ten spoedigsten moest uiten. Zy hadden hierop geschreven, dat dit niet van hun, maar van de Regeering afhing, en bragten derhalven die Overeenkomst ter goedkeuring, en gaven hunne gedagten daarby over. De Regeering vond goed dit verflag eenigen tyd op het Komtoir des Pensionaris te leggen, op dat ieder Lid der Vergadering dit zoude kunnen onderzoeken (q). Het zal tot verstand deezer zaak nodig zyn, de oorzaak des geschils, en de redenen van beide de Partyen, alhier zo kort doenlyk is, te

Oorsprong van het verschil tusschen de Hollandische Posteryen en de Regeering alhier. verhaalen:
In het jaar 1722. werd 'er tusschen de meeste Hollandische Post Komtoiren, en die van 's Hertogen.
(p) NOTULEN van den 15. Juli 5. Augustus 16. September en 25. November 1761.
(q) NOTULEN van den 20. Januari 1762.

togenbosch, Breda en Maastricht, een zogenaamd *Societys Contract*, over het Postrit van Alphen, op Hamont in het land van Luik, en te rug, aangegaan. De Gemagtigden der Hollandsche Posteryen, hielden in het jaar 1755. staande, dat zy dit verdrag vernietigen konden, en deden toen aan de Postamp ten alhier, te Breda en te Maastricht, zeker opstel van een nader verdrag overgeven: Dit hield in, dat zy dit Rit met uitsluiting van die der Generaliteit, zouden doen beryden, en dat die, welken zig daar van bedienen wilden, hun eene *retributie* zoude moeten betaalen. Dit leverde het eerste Lid des verschils uit, om dat die der Generaliteit beweerden, dat het *Societys Contract* nog stand hield, immers dat zy niet buiten het bewind daar van, gehouden konden worden. De Gemagtigden der Hollandsche Posteryen hielden die van 's Hertogenbosch meermaalen voor, dat zy zonder eenige rede, op het bewind van dit Rit stonden, om dat zy volgens het verdrag, hun het zelve aanboden, dat zy eertyds genoten hadden, zonder iet meerder, dan voor hun te betaalen. Die van het Postamp ten alhier vleiden zig derhalven, dat als zy van het bewind des Rits op Hamont, afzagen, en de *retributie*, die zy voorheen betaald hadden, gaven; zy zig met het Hollandsche Postamp konden verdragen. Zy vonden zig egter te leur gesteld, om dat die van Holland, hunnen eisch verzwaaarden.

XX.
Boek.
1761.

De Grieven des Postamp ten alhier tegen deeze nieuwe eischen bestonden hierin. „ *Eerstlyk* waren de Postamp
„ tuuren, waarop de Hollandsche Postryders van alhier te-
„ het Komtoir te Drunen komen, en van daar ver- gen de ei-
„ trekken zouden, niet vastgesteld. Dit was ten Hollan-
„ hoogsten nodig, om dat het vertrek der brieven anders.

XX.
Boek.
1762.

„ hier ter Stede, buiten dien, met geene moog-
 „ lykheid bepaald kon werden. Waar door de
 „ Inwoners alhier, en die van Holland, met wel-
 „ ken men Correspondentie hield, altoos in het
 „ onzeker bleeven; dus de Ingezetenen alhier,
 „ liever hunne Brieven, met de Schepen die daag-
 „ lyks naar Holland voeren, en den volgende
 „ dag aankwamen, dan met de Post, zenden zou-
 „ den. Het Postamt van 's Hertogenbosch zou-
 „ de zyne Correspondentie nooit in orde kunnen
 „ houden, en alles zoude van dien, met welken
 „ zy zig verdroegen, afhangen. De bepaaling
 „ der uren was niet moeielyk te vinden dan al-
 „ leen ten tyde van Overstroomingen, of Dyk-
 „ breuken. Het Postamt alhier bood derhalven
 „ aan, die tyden uit te sonderen.”

Het tweede bezwaar was „ het *franqueren* aller
 „ Brieven op de Noord Hollandfche plaatzen,
 „ uitgenomen op Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen,
 „ en Beverwyk. Ook zouden alle de Brieven
 „ op Boskoop, Oudewater, Haastregt, Krim-
 „ pen, en verdere omliggende plaatzen tot Gour-
 „ da *gefranqueerd* moeten worden, als mede die
 „ voor den Briel, Delfshaven, Vlaardingen,
 „ Maaslandfluis, en Helvoetfluis, tot Rotterdam.”
 „ Van deeze zyde werd hierop aangemerkt. „ Dat
 „ hier door al te grooten last, op de Ingezetenen
 „ hier ter Stede gelegd zoude werden, om dat
 „ zy het Port der Brieven, dien zy van daar be-
 „ kwamen, betaalen, en boven dien, die zy der-
 „ waars zonden, *franqueren* moesten. Dit laatste
 „ was een ongehoorde nieuwigheid, en op geen
 „ billyke reden gegrond: Want een van beiden
 „ was waar, of de Brieven, die men *gefranqueerd*
 „ wilde hebben, moesten door de Hollandfche
 „ Post.

„ Postryders, naar de Plaatzten daar die behoorden, vervoerd, of wel naar de naaftgelegen Steden, van waar die verder door Boudens, of Schippers, naar de Plaatzten, daar men die bestellen moest, afgehaald werden. In het eerste geval was het billyk, dat het Hollandfche Postampt, de Porten en boven Porten, ter plaatze daar de Brieven aankwamen, genoot. In het tweede geval, werden de gewoone Porten billyk binnen de Stad, daar die afgehaald zouden werden, ingevorderd. De boven Porten waren met geen rede, het Hollandfche Postwezen, om dat het de Vervoering niet bekostigde, toe te wyzen. Dus was het in beide de gevallen onbillik, dat de Ingezetenen alhier, de gevergde *frankeringen* ten voordeele des Hollandfchen Postampt, voldeeden. Indien men al eens stelde, dat het zelve Postampt, de Brieven op de plaats daar die behoorden, vervoerde; was egter de *frankering* hier ter Stede onbillyk, om dat by het negende Lid. des verdrags vastgesteld was, dat het Post Komtoir alhier, een jaarlyksche *retributie*, voor de zwaare kosten, verwissel Komtoiren, en Ritten, die het Postampt van Holland, wegens hunne *Correspondentie* met dat van deeze Stad doen moest, betalen zoude: Indien die *retributie* voor de *Correspondentie* door gansch Holland, en West Friesland gegeven werd, was het niet billyk, dat de Ingezetenen alhier, de Kosten der *Correspondentie* op Holland, andermaal moesten betalen: Hier kwam by, dat het billyk was, dat de *frankeringen* geschieden, naar plaatzen die hooger lagen, dan zulken, met welken men *Correspondentie* had, doch geenfins met die,

XX.
 Boek.
 176a.

XX.
Boek.
1762.

„ welken in het Gewest, daar men mede in *Cor-*
 „ *respondentie* was, bleven. In deeze *frankerin-*
 „ *gen* zelf, was een merklyke ongelykheid, want
 „ de Brieven naar Delfshaven, zestien uren van
 „ 's Hertogenbosch, moesten *gefrankeerd*, en die
 „ naar Monster, het welk 'er twintig uren af-
 „ ligt, zouden zonder *frankering* verzonden kun-
 „ nen worden: Dus was het met meer plaatsen
 „ gelegen. Het *frankeren* was onzeker, om dat
 „ het Verdrag, de woorden: van *omliggende plaat-*
 „ *zen* inhield. Het gevolg hier van zoude zyn, dat
 „ zeer veele Brieven, die *gefrankeerd* volgens het
 „ verdrag, overgezonden moesten worden, *on-*
 „ *gefrankeerd* besteld zouden werden, het geen
 „ voor de *Correspondentie* nadeelig zoude zyn:
 „ Het bezwaar vermeerderde, om dat men die
 „ *frankeringen* naar het gewigt wilde schatten;
 „ Men moest hierop aanmerken, dat in een Land,
 „ daar de Schepen, en Wagens het vervoeren der
 „ Brieven gemaklyk maakten, zulks de Posteryen
 „ nadelig was, en men toonde aan, dat dit om
 „ verscheide redenen, ondoenlyk ware te be-
 „ letten.”

Het derde bezwaar raakte de *Correspondentie*
 van deeze Stad op Utrecht, Overysfel, Friesland,
 en Groningen. „ Men wilde van deeze zyde gaar-
 „ ne handelen, zo als voorheen met het Post
 „ Komtoir van Utrecht geschied ware, en schoon
 „ zulks voor het Komtoir deezer Stad lastig viel,
 „ de Bovenporten der *ongefrankeerde* Brieven te
 „ ontfangen, zoude men gevoegshalven hier toe
 „ komen, mits het Hollands Post Komtoir, zo
 „ veel in hem was, bezorgde, dat de Brieven in
 „ de gemelde Gewesten, tot Alphen toe, *gefran-*
 „ *keerd* werden: Het gebruik der Schaal, dat in
 „ „ dee-

„ deezē opzichte voorkwam, was niet te doen,
 „ om dat des Zomers, daaglyks van 's Hertogen-
 „ bosch, naar Utrecht, Wagens reden: Behalven
 „ dat zulks voorheen niet geschied was, en 'er
 „ waren geene redenen om van het oud gebruik
 „ afte wyken.”

Het vierde bezwaar bestond hierin. „ Dat de
 „ Brieven naar Groot Brittanniē, tot Delft ge-
 „ frankeerd moesten werden.” Men merkte daar
 „ op aan. „ Dat zulks tegen den ouden voet aan-
 „ liep, en men toonde dat ingeval dit, en het
 „ verdere, dat daanomtrent bedongen was, naar-
 „ gekomen moest werden, men merklyk by die
 „ Brieven toegeven zoude, om dat de Porten
 „ derzelven, hier ter Stede, vry minder belie-
 „ pen, dan die by het verdrag voorgescreven
 „ waren. Dit was zo veel te harder, als men
 „ aanmerkte, dat het Postamt alhier, boven de
 „ retributie, die het zelve aan Holland zoude
 „ moeten betaalen, voor zyne *Correspondentie*
 „ met Groot Brittanniē, even als op Holland,
 „ nog de kosten moest doen, die Brieven naar
 „ Drunen te bestellen. Dus was het bezyden alle
 „ waarheid, dat het Postamt van Holland, zo
 „ als men voorgaf, de kosten dier Brieven alleen
 „ zoude moeten dragen.”

Het vyfde bezwaar bestond hierin, „ dat men
 „ van deeze zyde voor het gebruik des Rits van
 „ Drunen, naar Hamont, en van daar naar Achel,
 „ boven het gebruik van het Rit des Postamts
 „ van hier op Baal, om de Brieven ten behoeven
 „ der Hollandsche Postery, van Tilburg op Ant-
 „ werpen te vervoeren, nog Honderd guldens
 „ aan het Hollandsche Postamt zoude moeten
 „ betaalen. Het Rit op Hamont, was voorheen
 „ het

XX.
Boek.
1762.

„ het Societyts Rit geweest; By het eerste Lid
 „ des gemaakten verdrags, was dit door die van
 „ 's Hertogenbosch afgestaan. By het tweede
 „ nam het Hollandsche Postampt dit op zig, en
 „ by het negende werd daar voor een *retributie*
 „ bedongen: Men kon derhalven niet begrypen
 „ uit wat hoofde voor het gebruik van het Ha-
 „ montsche Rit, deeze byzondere *retributie* ge-
 „ geven moest werden: Het was waar, dat by
 „ het tweede Lid des verdrags van het Rit van
 „ Drunen, tot Hamont, om de *Correspondentie*
 „ op Maastricht, Aken en Luik te vervangen,
 „ gewag gemaakt werd, en in het agtiende, van
 „ het Rit van Drunen tot Hamont, voor de *Cor-*
 „ *respondentie* van 's Hertogenbosch op Eindhov-
 „ ven. Hier uit kon men egter geen onderscheid,
 „ tusschen de Ritten afmeten, om dat de laatste plaats
 „ op den weg, tusschen Drunen en Hamont lag,
 „ waarover het zelve Rit altoos gelopen had: Ge-
 „ volglyk hield het melden van Eindhoven, geen-
 „ sins een onderscheid in, tusschen het Rit, in
 „ het tweede Lid gewaagd; Ten ware men tot
 „ die onbestaanbare stelling vervallen wilde, dat
 „ ieder plaats, op den weg, een byzonder Rit
 „ uitmaakte, en dat wanneer men het reeds over
 „ het gebruik van het geheele Rit eens ware,
 „ voor ieder dier plaatzen, nog een byzonder
 „ verdrag aangaan moest. Wat het Rit naar
 „ Achel, voor de *Correspondentie* op Eindhoven,
 „ en geheel Duitichland betrof; de Brieven die
 „ van daar kwamen, en derwaars moesten, wa-
 „ ren door het Keizerlyk Postampt, zonder be-
 „ zwaar des Postwezen alhier, vervoerd: Het
 „ was een waarheid, dat het Hollandsche, het
 „ Keizerlyke Postampt agter uit gezet had, en
 „ het

„ het Rit van Achel op Eindhoven thans alleen
 „ bereed: Het zelve was gevolglyk niet genood-
 „ zaakt, het voorbeeld des Keizerlyken Postampts
 „ te volgen: Het zoude egter voor het Postamt
 „ hier ter Stede, ten uitersten hart zyn, een ge-
 „ rief, het geene het van een Vreemd Postwe-
 „ zen, voorheen, zonder bezwaar genoten had,
 „ thans van een Postwezen van den Staat te moe-
 „ ten koopen. In allen gevallen was dit zeker,
 „ dat de *retributie* van Honderd. guldens, ge-
 „ paard met het gebruik des Rits van het Post-
 „ amt alhier, op Baarle, geenfins tegen het wei-
 „ nig gebruik, dat het gerief des Rits van Eind-
 „ hoven op Achel, aan het Postamt alhier gaf,
 „ op te wegen ware: Het vervoeren der Brieven
 „ over dit Rit, naar Duitschland, was altyd zeer
 „ gering geweest. Dit zoude in het vervolg geen-
 „ fins vermeerderen, om dat het Postamt alhier,
 „ volgens het zevende Lid des verdrags, de *Cor-*
 „ *respondentie*, op een gedeelte van Duitschland,
 „ verschaffen zoude. Hier uit bleek derhalven,
 „ dat deeze eisch onaanneemlyk was. De Ge-
 „ magtigden des Hollandfchen Postampts, die
 „ deeze hardigheid begrepen, hadden het Post-
 „ amt alhier te gemoed gevoerd; dat het zelve
 „ zyn byzonder Rit op Eindhoven, affchaffen
 „ kon, waar door een merklyke uitgaaf bespaard
 „ zoude werden. Dit kon egter zonder merklyk
 „ ongerief voor den Koophandel, tusschen Duitsch-
 „ land, om dat 's Hertogenbosch de natuurlyke
 „ tusschen plaats daar van was, niet geschieden.
 „ Het Postamt alhier verklaarde derhalven, wel
 „ te mogen lyden, dat dit gerief van het over-
 „ voeren der Brieven naar Duitschland, uit het
 „ Verdrag geligt werd, het zoude zig in dat
 „ ge-

- XX. „geval getroosten, hunne *Correspondentie* op
 Bock. „Duitschland, door eenen anderen weg te zoeken.”
 1762. „

Het zesde en laatste bezwaar bestond hierin: Dat de *retributie* van Honderd guldens, van Overschatting niet vry te spreken was. Om dit aantetoonenmerkte men aan, „Dat het Rit van Hamont op „Alphen, waar vóór dit geld betaald zoude werden, voorheen door de Societyt bestierd was: „Het Postampt hier ter Stede had als mede Lid, „tot goedmaking der kosten van het zelve, Honderd guldens betaald. By het slot der Rekening schoot gewoonlyk over. Het was zeer „ruim genomen, als men het Societys aandeel „alhier, op Honderd en zeventig guldens begrootte. Het betaalde boven dien, vóór de „verwisseling te Alphen, Twaalf guldens, en „twaalf stuivers, en moest wegens de Rekeningen van *egalisatie* met Amsterdam, Alkmaar, „en den Haage gehouden, het voordeelige, tegen het nadeelige gesteld, het eene jaar door „het andere genomen, noch geen Twee honderd guldens jaarlyks betaalen: zo dat de *Correspondentie* van het Postampt alhier, naauwlyks op „Drie honderd twee en tagtig gulden en twaalf stuivers te staan kwam. Het beding van Zes „honderd guldens jaarlyks, voor die zelve *Correspondentie*, en het affchaffen der Rekening van *egalisatie*, was gevolglyk met de billykheid „geensins overeen té brengen: En te minder als „men begreep, dat het Postampt alhier, op zyn beurt, het Kommiffariffchap der Societyt, het „genot van Honderd guldens bekwam. Ten tyde der Societyt, kwam het meeste voordeel „der Brieven, ten behoeven des Postampts al-
 „ hier.

MEYERYE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 191

„ hier. Thans werd dit meest door de Komtoir-
 „ ren te Drunen, Tilburg, Oirschot, Eindhov-
 „ ven, Valkenswaard, en anderen genoten: Al-
 „ les ten bewyze, dat het Postampt hier ter Ste-
 „ de van erger gesteldheid dan voorheen zoude
 „ wezen, wanneer het voor de gemelde *Corres-*
 „ *pondentie*, het geen het, ten tyde der Societyt
 „ betaald had, voldeed: Dit was door het zelve
 „ altyd aangeboden. De geruime tyd, in welke
 „ het Societys Contract gestaan had, strekte ten
 „ bewys, dat het Postampt alhier, niet te weinig
 „ tot de kosten van het zelve, betaald had: Het
 „ was anders onmooglyk, dat het zelve tusschen
 „ zo veele Postampten, die ieder een byzonder
 „ belang hadden, zo veele jaaren stand gegrepen
 „ zoude hebben: Men toonde verder by uitre-
 „ kening aan, dat het Postampt alhier, deszelfs
 „ aandeel daar in ruim betaald had: Hier tegen
 „ kon men wel zeggen, dat 's Hertogenbosch,
 „ om haare afgelegenheid, meer tot de kosten
 „ des Rits van Alphen op Hamont betaalen moest:
 „ doch men antwoorde: dat het zelve niet alleen
 „ ten gevalle dier Stad, maar ten behoeven der
 „ gansche Societyt, en byzonder der Hollandsche
 „ Steden, bereden werd: De laatste waren alle,
 „ verder dan 's Hertogenbosch, van Hamont ge-
 „ legen, en zouden als dit doorging, ook meer-
 „ der dan 's Hertogenbosch, daar toe moeten be-
 „ taalen: Men toonde met verscheide voorbeel-
 „ den aan: dat de kosten, die men hier ter Ste-
 „ de, tot het Societys Rit betaald had, grooter
 „ dan die der Hollandsche Steden waren: Het
 „ meeste voordeel kwam egter ten behoeven der
 „ Hollandsche Koopsteden, om dat dit Rit meest
 „ voor de Buitenlandsche *Correspondentie* diende.

„ Deeze

XX.
 Boek.
 1762.

XX.
Boek.
1762.

Deeze was voor die Koopsteden, van het uiterste, doch voor 's Hertogenbosch, van gering belang: Dus zoude het niet vreemd zyn, dat de Hollandsche Steden, vry meerder in die Societyt toegebracht hadden. De Gemagtigden der Hollandsche Posteryen gronden wel de billijkheid der *retributie* van zes honderd guldens hierop, om dat ten tyde van het Societys Contract, men alleen met Amsterdam, den Haage, en Alkmaar, eene *egalisatie* gehouden had, en dus meenden zy dat zulks met alle de Steden van Holland ook moest geschied zyn: Dit was voorheen door zekeren Postmeester te Rotterdam geweigerd, en dus moest het Post Komtoir alhier voor het niet houden der Rekening van *egalisatie*, die *retributie* betaalen. Men toonde hier tegen aan, hoe de *egalisatie*, wanneer de Brieven nog door Bodens besteld werden, om dat die elkander niet onderkruipen zouden, in de waereld gekomen waren. Deezen moesten thans, na dat de Brieven door Postryders overgezonden werden, ophouden, om dat ieder, de Porten der Brieven, die in zyne Stad besteld werden, genoot: Dus was het Postampt alhier, tot de Rekening van *egalisatie* niet verplicht, en had die, met de Komtoiren van den Haage, Amsterdam, en Alkmaar, overbodig gehouden. Men schreef in Holland, daar van in het jaar 1753. overtuigt te zyn: want in het begin des volgenden jaars, was de begeerte van de Gemagtigden der Hollandsche Posteryen, die Rekeningen met den Haage, waar uit zy eenig nadeel bekwam, afteschaffen, en die van Amsterdam, waar uit voordeel te haalen was, aan te houden, en eindlyk door een onbegryp-
lyke

„lyke verandering van gevoelen, dat het houden
 „dier Rekening met alle de Steden billyk was, XX.
Bock.
 „waarom ter afkoop van dien, het Postamt
 „alhier *éene retributie* betaalen moest. Dit laatste 1762.
 „gevoele streed met de eige woorden van het
 „negende Lid des Verdrags, waarin stond: *voor*
 „*het afschaffen der rekening van egalisatie* het
 „welk zeker zyn oogmerk op alle de Steden niet
 „hebben kon, om dat die, niet met allen ge-
 „houden was; en gevolglyk niet afgeschaft kon
 „worden: Ten slot, dat men oordeelde, dat dit,
 „de Rekeningen, die men met de Komtoiren
 „van Amsterdam, den Haage, en Alkmaar ge-
 „houden had, alleen raakte (r).”

Dit waren de Voorwaarden, die de Gemagtigden van het Hollandfchen Postamt, aan die van 's Hertogenbosch voorhielden, met de bezwaaren die deezen daar tegen hadden. De Gemagtigden des Postamt alhier, waren egter genoodzaakt geweest, de Voorwaarden, op goedkeuring der Regeering te ondertekenen. Weinig tyds hierna, ver- De Rege-
ring Be-
 zocht de Wethouderschap deezer Stad, haare Gemagtigden tot het Postamt, de bezwaaren, die sluit, zig in het Verdrag opgesloten lagen, te onderzoeken, over de en in het byzonder te overwegen, of het niet dienstig voorwaar-
den aan de
 ware, den Staaten van Holland daarover een ver- Staaten van
 toog te doen (s). Zy deden verslag. „Dat zy zig van Holland te
 „geenen gewenschten uitflag dorsten verzekeren, vervoegen.
 „Het stond egter naar hun gedachten vast, dat
 „de zaak hier door niet verergeren zoude, be-
 „hal-

(r) MEMOIRE van bezwaar door de Regeering van 's Hertogenbosch aan de Staaten van Holland, en West Friesland overgegeven.

(s) NOTULEN van den 3. Februari 1762.

IV. DEEL.

N

XX. „ halven dat men niet te veel middelen, ter her-
Boek. „ stelling kon aanwenden, vooral, om den Nako-
1762. „ melingen te toonen, dat men niet dan in den
„ uitersten nood, en na beproeving van alle mid-
„ delen, zig aan de harde, en nadeelige voor-
„ waarden deezes Verdrags overgegeven had." De
Regeering magtigde hun een verhoog daar tegen
opstellen, en dit ter haarer goedkeuring open
te leggen (t).

Die van
Holland
verzoeken
een vast
antwoord,
en het Be-
sluit der
Regeering
daarop en
verdere
gevolgen.

De Gemagtigden der Hollandische Posteryen schre-
ven immiddels aan die van het Postamt alhier,
dat zy binnen agt dagen antwoord wagten zou-
den, of het Verdrag goed gekeurd was, of niet.
Deeze gaven 'er de Regeering alhier kennis van,
die hierop antwoorde, „ Dat zy gewenscht had,
„ dat het Verdrag met de redelykheid overeen-
„ komstig geweest ware, wanneer zy dit, zelf met
„ opoffering van eenige voordeelen goedgekeurd
„ zoude hebben; doch het behelsde zulke voor-
„ waarden, die naauwlyks uitgevoerd konden
„ werden. Zy had thans met weezin goedge-
„ vonden, haar bezwaar den Staaten van Hol-
„ land voortedragen, en hoopte, dat men zig
„ met de schikkingen des Verdrags niet verhaaften
„ wilde; te meer, om dat het met den eersten
„ Juli deezes jaars aanvang neemen zoude, ten
„ ware de Gemagtigden der Hollandische Poste-
„ ryen, de verschillen wilden doen vereffenen,
„ waartoe de Regeering alle redelyk gemak,
„ bybrengen zoude (u)." Zy verzogt de Staa-
ten van Holland, dat daaromtrent niets besloten
mogt werden, voor dat haar belang daar tegen
in;

(t) NOTULEN van den 8. Februari 1762.

(u) NOTULEN van den 26. Februari 1762.

ingekomen ware (v). De Staaten wezen de Regeering naar hunne Gemagtigden tot de Posteryen, om zig met hun te vereffenen, en onderling, op der Staaten goedkeuring een verdrag aantegaan (w). Deeze schreven aan die van het Postamt alhier: Zy wilden zig op zekeren tyd in den Haage laten vinden, om de onmooglykheid des Verdrags aan te toonen. Hier in bewilligde men (x) en verkreeg wel eenige, doch geene genoegzaame verzagting. De Regeering gelaste haare Gemagtigden alle mooglyke pogingen aantewenden, om meerdere te bekomen. Ingeval zy die verkregen, zouden zy met de Hollandſche Gemagtigden fluiten: Was dit van geene vrugt, magtigden zy hun, daarover, den Staaten van Holland een verhoog te doen, en eene *Memorie*, van het bezwaar daar aan te heften, met verzoek, dat zy deeze Puncten des verdrags, waarover men het niet eens had kunnen worden, beſliſſen wilden (y).

XX.
Boek.
1762.

Dus werden de onderhandelingen afgebroken, Verzoeken de Gemagtigden der Posteryen alhier, gaſchrift ven een verzoekschrift den Staaten van Holland daarover over, het welk nevens de Bezwaaren gedrukt, aan de en aan alle de Leden der Staaten omgedeeſt Staaten van werd (z). De Staaten die het gedrag der Gededaan. magtigden hunner Posteryen goed keurden, merk- Het gevolg ten tevens aan, „ Dat de Regeering alhier, uit hier van. „ het

(v) NOTULEN van den 17. Maart 1762.

(w) RESOLUTIE der Staaten van Holland van den 26. Maart 1762. in de NOTULEN van den 3. April 1762.

(x) NOTULEN van den 3. April 1762.

(y) NOTULEN van den 21. April 1762.

(z) NOTULEN van den 13. Mei 1762.

XX. „het Verdrag gevolgen trok, die de Gemagtig-
 Bock. „den der Hollandsche Postery geensins toestem-
 1762. „den.” De Staaten lieten vervolgens hunne Gemagtigden vry, met die der Stad in gesprek te treden, om de zaak in der minne te eindigen (a). Het welk de Regeering mede toestemde (b).

Overeen- Men kwam in dit gesprek met moeite overeen,
 komst tus- „Dat de *frankeringen* der Brieven, alleen op de
 schen die „Noord, en niet op de Zuid Hollandsche Plaat-
 van Hol „zen geschieden zoude: Het Gewigt deezer
 land en van „Brieven zoude niet dubbeld, dan wanneer die
 deeze Stad. „meer dan anderhalf lood woegen, en die der
 „zwaarderen, naar evenredigheid gerekend wor-
 „den. Van de Brieven, die van hier naar Groot
 „Brittannien gezonden werden, zouden geene
 „*frankeergelden* betaald worden. Van de enkel-
 „den zoude aan het Komtoir te Delft tien stui-
 „vers, en van de zwaarderen naar evenredig-
 „heid goed gedaan worden. Voor het gebruik
 „des Rits der Hollandsche Postery, van Drunen,
 „en voor dat op Achel, zoude het Postamt al-
 „hier, de Hollandsche Brieven van Tilburg, op
 „Antwerpen, en van daar te rug *verwoeren*, en
 „boven dien, het Hollandsche Post Komtoir Vyf-
 „tig guldens, jaarlyks, betaalen. Eindelyk werd
 „de *retributie* voor de zwaardere Kosten, Ver-
 „wissel Komtoiren, en het *affchaffen* der *egali-*
 „*satie*, van de Briefporten, op Vierhonderd
 „guldens jaarlyks bepaald.” Hier van werd een
 nieuw Verdrag gemaakt, en door de wederzyd-
 sche

(a) RESOLUTIE der Staaten van Holland van den 17. September 1762. in de NOTULEN van den 13. October 1762.

(b) NOTULEN van den 8. November 1762.

MEYERIE VAN 's HERTOGENBOSCH. 197

sche Gemagtigden ondertekend. Het welk de Regeering alhier goedkeurde (c). Dus liep deeze zaak na veele moeielykheden, hoewel daar by het Postampt alhier veel schade had, ten einde.

XX:
Boek.
1762.

De moeielykheden over het Schouwen met den Raad en Rentmeester der Domeinen, heb ik hier voor verhaald. De Regeering verwagte dat de Rentmeester, na zyne gedaane Verklaring, en opgevolgde Vrywillige Veroordeeling des Raads van Brabant, niets dergelyks meer ondernomen zoude hebben: thans ondervond zy het tegendeel. De Rentmeester deed Schepenen, door eenen Deurwaarder aanzeggen; dat hy op den eersten Juli deezes Jaars, nevens Leenmannen der Leen en Tolkamer, met het voeren der Schouwe, zo binnen de Stad, als in derzelver Vrydom een begin zoude maaken. Hy requireerde tevens, dat ten minsten Twee hunner zig ter bestemden tyde, by den Sluitboom, aan het eerste Tolhuis, ter plaatze, daar Stads vrydom begint, zouden laten vinden, op de boete van Tien gulden, voor ieder Schepen, die daar toe gemagtigd, niet verscheen, of met der daad, hem, in het voeren der Schouwe niet bystond. De Regeering magtigde hierop, Eenigen van haare Leden, om daaromtrent zulke maatregelen te neemen, als zy ter bewaring van Stads Voorregten dienstig oordeelen zouden (d). Deezen verzochten uit De Regeering, tegen deeze onderneming, ring vervan den Raad van Brabant, een Mandement van maintenue en Interdictie poenaal, die hierop het be-
voegd
zig daar-
over by
den Raad
lang des gemelden Rentmeesters vorderde, met den Raad last, van Brabant.

(c) NOTULEN van den 6. December 1762.

(d) NOTULEN van den 23. Junij 1763.

XX.
Boek.
1763.

laft, dat inmiddels alles in ftaat bleve. Dit mandement werd den Rentmeester, des morgens voor zes uuren op den eerften Juli, overhandigd. Van dit alles werd de Regeering verflag gedaan, die dit goedkeurde (e).

De Rent-
meester
word te
raade, de
Schouwe
niet te voe-
ren.

De Rentmeester begaf zig wel op den eerften Juli, nevens Twee Leenmannen; en den Griffier der Leen en Tolkamer, naar het eerfte Tolhuis op den Straatweg, doch werd egter te raade, de Schouwe niet te voeren. Immiddels deed de Raad van Brabant, na het zien van het belang des Rentmeesters, de *Surcheance* opheffen, en verleende de Regeering een *mandement van maintenue* met de *Clausule*, om ten dienenden dage *Pochaal* te mogen verzoeken, welke dit aan den Raad en Rentmeester der Domeinen deed *exploïteren* (f).

Doch ver-
anderd van
gevoelen.

Deeze deed daarop Schepenen aankondigen, dat vermits de *Surcheance*, door den Raad van Brabant opgeheven was, hy met de Schouwe voortgaan zoude: Hy vorderde verder, dat ten minften Twee der Schepenen, tegen den zeventienden October des morgens ten negen uuren, aan het eerfte Tolhuis op den Straatweg zouden verfchynen, om hem, in het voeren der Schouwe, by te ftaan: en altoos wanneer het Schouwen, door hem bekend gemaekt zoude werden, op dezelve boeten, als door hem, onlangs gemeld was, hem moesten byftaan. Schepenen gaven dit de Regeering te kennen, die hunne Gemagtigden tot deeze zaak overlieten, om daar in te handelen, zo als zy beft oordelen zouden (g). De Raad en Rent-

En voerd
de Schou-
we over
den Straat-
weg en de
binnen
Dieze.

(e) NOTULEN van den 22. Jull 1763.

(f) NOTULEN van den 10. October 1763.

(g) NOTULEN van den 10. October 1763.

MEYERYE VAN 's HER TOGENBOSCH. 199

Rentmeester, voerde dan ten bepaalden dage de Schouwe over den Straatweg, van het eerste Tolhuis, tot aan de buitenwerken der Stad, of daaromtrent, en eenige dagen daarna, over de binnen Dieze, zonder dat iemand van Schepenen zig by hem voegde. De Regeering deed kort hierna afkondigen, „ dat zy volgens de Ordonnantie op het schoonhouden, en veegen der Straaten, als mede op het inwerpen van vuilnis in de Dieze, een Bezigtigting doen zoude (b).” Het *mandement* met de *Clausule Poenaal*, door de Regeering, van den Raad van Brabant verkregen, was niet alleen tegen den Raad en Rentmeester der Domeinen, maar ook tegen de Leenmannen, en Griffier der Leen en Tolkamer ingerigt. De Regeering deed dit aan hun *Exploïteren* (i), en gaf voorts haaren Prokureur in den Haage volmagt, om die zaak voor den Raad van Brabant, tegen die allen, te vervolgen (k). Dit geding werd dus voortgezet, en is terwyl ik dit schryve, nog onafgedaan.

XX.
Boek.
1763.

Een andere zaak van vry minder belang, wekte de aandacht des Raads en Rentmeesters der Domeinen tot bewaring van het Regt van 's Lands Domeinen op. Zy bestond hierin. De Regeering had tot ophefsing der nieuwe Uurwyzers aan den Toren van het Stadhuis, op de Markt eenen Paal doen stellen. De voorz. Rentmeester daar van verwigtigd, droeg den voorzittenden Schepenen der Stad voor, „ dat schoon de behandelung der Straaten, en Gooten door de Algemeene

Moeite
over het
zetten van
een Paal
op de
Markt.

(b) NOTULEN van den 19. October 1763.

(i) NOTULEN van den 24. October 1763.

(k) NOTULEN van den 5. November 1763.

XX. „ meene Staaten, aan de Regeering der Stad;
 Boek. „ overgelaten ware, het inneemen derzelven, of
 1763. „ het veroorzaaken van hindernissen daarin, tot
 „ zyn ampt behoorde: Des niet tegenstaande,
 „ was 'er een Werktuig op de Markt, buiten zy-
 „ ne toestemming gesteld, om tot ophaling der
 „ nieuwe Uurwyzers van den Stadhuis Toren te
 „ dienen: Hy oordeelde zig daar door in zyn
 „ ampt beledigd te zyn, het welk hy hun op het
 „ vriendlykste te kennen gaf: Thans zoude hy
 „ dit voorbygaan, indien de Regeering hem te
 „ kennen gaf, dat zulks zonder voordagt, om
 „ hem in zyn Ampt te krenken, geschied ware,
 „ en tevens by vervolg zorg zoude dragen, dat
 „ geene verhindering in de Straaten, van harent
 „ wege, zonder zyne toestemming geschiede: ”
 De voorzittende Schepen antwoorde, „ Dat 'er
 „ voorheen, tusschen des Rentmeesters Voorzaa-
 „ ten, en de Regeering, over dit stuk oneenig-
 „ heden geweest waren, hy zoude zyn voorstel
 „ in de eerste vergadering der Regeering bren-
 „ gen.” Gelyk hy deed (1). De Regering ver-
 zocht den voorzittenden Schepen, den Raad en
 Rentmeester der Domeinen, by de eerste ontmoet-
 ing te antwoorden; Dat de Regeering nooit eenig
 voornemen had, of noch had, den Raad en Rent-
 meester der Domeinen iet te betwisten, waartoe
 hy eenig Regt mogt hebben (m).

De Gemag-
 tigde van
 den Rent-
 meester der
 Domeinen
 beklaagd
 „ zig, over
 het sluiten
 der Puye.

De Gemagtigde van den Raad en Rentmeester
 der Domeinen droeg omtrent dezen tyd den Eer-
 sten Schepen voor, „ dat het Hek, voor de Puye
 „ des Stadhuis, thans gesloten gehouden werd.
 „ Hem

(1) NOTULEN van den 3. Augustus 1763.

(m) NOTULEN van den 1. September 1763.

„ Hem was ter ooren gekomen, dat geene afkondingen wegens den Rentmeester der Domeinen, „ zonder goedvinden en voorkennis der Regeering, van de Puye zouden mogen geschieden: „ De Raad en Rentmeesters waren van jaaren herwaars in het bezit geweest, om de Puyé, tot „ het doen van alle afkondingen, zonder voorkennis van Schepenen te gebruiken. Hy verzoekt de mening der Regeering daaromtrent te „ mogen weten, vermits de Raad en Rentmeester „ der Domeinen eersdaags eene afkondiging zoude „ laten doen: Wanneer hy hier in eenige verandering ontmoette, zoude hy daarover naar den Haag moeten schryven.” De Regeering verzocht den voorzittenden Schepen, den Rentmeester der Domeinen, of zynen Gemagtigden te antwoorden, *Dat, indien 'er eenige afkondingen wegens bem, op de voorpuye des Stadhuis geschieden moesten, daartoe, aan zynen Deurwaarder, zo wel als aan die van alle 's Lands Rentmeesters toegang gegeven zoude worden. Doch dat het verlenen van vryheid hiertoe, van den Officier afhing (o).*

XX.
Boek.
1763.

Dit bleef hier by tot in het begin des volgende jaars, wanneer de Raad en Rentmeester der Domeinen den Raad van Staaten berigte; „ Dat de Regeering een Hek voor de Puye van het Stadhuis, om als 't ware den aandrang des volks te beletten, had doen maaken. Zy hield den Sleutel daar van in bewaring, waar door de toegang zonder haar kennis verhinderd werd. Dit gaf oorzaak, wanneer eenige afkondingen van zynendwege geschieden zouden, men

1764.

De Raad
en Rent-
meester der
Domeinen
geeft 'er
den Raad
van Staaten
kennis van.

„ ge-

(o) NOTULEN voors.

XX. „ genoodzaakt was, den Sleutel van dat Hek te
 Boek. „ vragen. Deeze werd, zonder het vertonen der
 1764. „ afkondiging, zo aan den Stadhouder, van den
 „ Hoog en Laagfchout, als aan de Regeering,
 „ en het erlangen van vryheid, tot het doen der
 „ afkonding, niet gegeven. Hy vroeg derhal-
 „ halven, welke onderrigting hy den Deurwaar-
 „ der by het afkondigen van het Plakaat der
 „ Schouwe geven zoude.” De Raad zond dien
 brief aan de Regeering, om hierop binnen veer-

Die hierop tien dagen berigt te doen (p); In dit berigt werd
 het berigt alles, wat ter dier gelegenheid voorgevallen was
 der Regee- gesteld, en daar by gevoegd; „ Dat alle afkon-
 ding vor- digingen, wegens alle 's Lands Komtoiren,
 derd. „ door den Officier toegelaten waren: Het vragen
 „ van den Sleutel, was den Deurwaarder niet
 „ lastig; Zy moest ten gevallen van deezen, de
 „ Puye tot gebruik van een ieder niet openlaten:
 „ en vermits het den Rentmeester luste, haar ge-
 „ stadig te bemoeilyken, zoude zy gaerne, de
 „ zaak van het doen afkondigen ter Puye, en
 „ wat daaromtrent van oude tyden af, gebruik-
 „ lyk was geweest, ophalen: Om de korthed des
 „ tyds, moest zy, thans by het gemelde berus-
 „ ten (q).”

De Raad van Staaten schreef hierop den Raad
 Besluit des en Rentmeester der Domeinen. „ Dat wanneer
 der Raads hy amptshalve, eenige afkondingen van de
 van Staaten „ Puye voor het Stadhuis moest laaten doen, hy
 hierop. „ door den Deurwaarder, den Officier daar van
 „ kennis zoude geven, en van denzelven den Sleu-
 „ tel van het Hek der Puye, of den toegang tot
 „ de

(p) NOTULEN van den 27. Maart 1765.

(q) NOTULEN van den 1. April 1765.

„ dezelve, vragen. De Deurwaarder zoude eg-
 „ ter den Officier de afkondiging niet behoeven'
 „ te vertonen, of hem vryheid tot het doen der-
 „ zelve vragen: Ontmoete de Raad en Rentmees-
 „ ter hieromtrent eenige verhinderling, zouden hy
 „ hier van, den Raad van Staaten terstond ken-
 „ nis geven (r).”

XX.
 Boek.
 1764.

Weinig tyds hierna gaf de Regceering den Raad van Staaten eene uitlegging haares berichts en toonde daarin aan het regt, dat haar, over de Puye toekwam, zy had die doen maaken, en konde die afbreken, dus had zy het regt ook, om die de sluiten: Het gebruik dat 's Lands Rentmeesters van de Puye gemaakt hadden, kon hun het regt niet geven, om eenige afkondingen, die tegen Stads Voorregten streden, van de Puye te laten doen. De Regeering verlangde om eenmaal een einde van alle de oneenigheden te zien. Zy verklaarde, den Sleutel der Puye, als voorheen onder den oudsten Groenroede te zullen laaten beruften, om die, ten dienste van 's Lands Deurwaarders te doen openen. Dit zoude egter by voorraad, en onder *protestatie* van ongehoudenheid, en van alle gevolgen, die uit hoofde van deeze inschiklykheid, ten nadeele der Stad gemaakt zouden kunnen worden, geschieden (s). De zaak bleef hierby, zonder, dat ik iet verder daarvan, aangetekend vinde.

Heviger twist ontstond 'er tusschen de Regeering en den Raad en Rentmeester der Domeinen, Twist over het verbreden der Zwymelbrug op het Hintden der hamer Zwymelbrug.

(r) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 10 April 1765. in de NOTULEN van den 15. April 1765.

(s) NOTULEN van den 8. Mei 1765.

XX. hamer eind gelegen, welke ik waardig achte hier
 Boek. te plaatzen. Die Brug was van ouds, maar half
 1764. zo breed als de Straat; Dit veroorzaakte dus
 een merklyk ongemak in den doortogt. De Re-
 geering had die derhalven, tot op de breete der
 Straat doen verwyden. De Raad en Rentmees-
 ter had hier van den Raad van Staaten kennis ge-
 geven, die goedvond, dat hy die Brug, met
 Leenmannen, en den Griffier der Leen en Tol-
 kamer bezigtigen zoude, en hem opgeven wat
 veranderingen daar aan gemaakt waren. Hier-
 uit bleek dat de Brug zeventien voeten verbreed
 ware.

De Raad De Raad schreef hierop de Regeering „ dat hy
 van Staaten „ hierover verwonderd was, en dat zy hem ten
 schryft'er „ spoedigsten te kennen zoude geven, wat hier
 de Regee „ van ware. Hy verwagte mede, dat de Regee-
 ring over „ ring, hangende zyne overwegingen over die
 en Ant. „ ring, hangende zyne overwegingen over die
 woord van „ zaak, met dat werk niet voort zoude gaan (1).”
 deeze. De Regeering antwoorde, dat zy, om een klaar-
 der denkbeeld van zaaken te geven, de affchrif-
 ten van alle haarer besluiten over dat werk, hem
 overzond. Zy voegde 'er by, „ Dat ten tyde van
 „ het neemen van haar besluit daarover, de Ge-
 „ magtigde van den Rentmeester der Domeinen,
 „ en andere Leden der Leen en Tolkamer te-
 „ genwoordig waren geweest, Het verbaasde
 „ haar, dat zy, na dat het zelve werk by naar
 „ voltooid ware, daarover bemoeielykt werd, ge-
 „ lyk mede, dat het regt der Domeinen daar
 „ door

(1) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 16.
 November 1764. in de NOTULEN van den 21. November
 1764. Nederlandse JAARBOKKEN der maand Januarij
 1769. Bladz. 70.

„ door benadeeld was. Zy begreep dat het her-
 „ stellen der Bruggen, Muuren, en andere wer-
 „ ken binnen de Stad, tot het Burgerlyk bewind
 „ behoorden, en dus haar toekwam, waar van
 „ veele voorbeelden in Stads Registers te vinden
 „ waren. Zy wilde uit eerbied voor den Raad
 „ dat werk wel by voorraad staaken, doch hoop-
 „ te, dat hy haar, met het weinige dat 'er aan
 „ ontbrak, om ongelukken voortekomen, wel
 „ wilde laten voortgaan (u).”

XX.
 Boek.
 1764.

De Raad van Staaten antwoorde, „ dat hy van Nader
 „ de gemelde Voorregten, en voorbeelden on-goedvin-
 „ kundig ware; Het was gevoeglyk geweest, de den des
 „ dagtekening daar van aan te haalen. Hy was Raads van
 „ van begrip, dat de Regeering, alvorens die Staaten.
 „ Brug te verbreden, en de onderste trap naast
 „ die Brug in de Rivier te stellen, zyne toestem-
 „ ming, of die der Leen en Tolkamer daarover,
 „ had behoren te verzoeken. Hy stond dit eg-
 „ ter, zonder eenige gevolgtrekking voor het toe-
 „ komende toe, en verwagte, dat de Regeering een
 „ schets der Brug, waar in de gestalte der oude,
 „ en zo als die thans was, nevens de verbree-
 „ ding, en van de oude trappen, en de nieuwe
 „ gezien konden worden, overzenden zoude (v).”
 De Regeering vond hierop goed, de gemelde Brug
 te doen voltrekken (w).

In

(u) BRIEF der Regeering van den 29. November 1764.
 in de NOTULEN van den 28. November 1764. Nederland-
 sche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 70. 71. en 72.

(v) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 18.
 December 1764. in de NOTULEN van den 28. December
 1764. Nederlandsche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 72.
 73. en 74.

(w) NOTULEN van den 28. December 1764.

- XX. In het begin des volgende[n] Jaars, antwoorde
 Boek. de Regeering den Raad, „ dat zy over zyne be-
 1765. „ weringe verbaast was, zy schroomde geen[s]ins
 „ haar gevoelen daarop, en de gronden daarvan,
 „ te melden. Doch alzo tusschen haar, en den
 „ Raad en Rentmeester der Domeinen, een ge-
 „ ding, over een geschil van een gelyken aart
 „ hing, oordeelde zy, dat het haar niet te ver-
 „ gen ware, dat zy vooraf de bescheden, waarop
 „ haar gevoelen steunden, overzond. De Raad
 „ en Rentmeester der Domeinen had dit mede
 „ niet nodig, om dat deezen, in de voorige ge-
 „ dingen aanleiding gegeven was, om daar van
 „ onderrigt te worden: Zy vertrouwde derhal-
 „ ven, dat de Raad haar verschonen zoude, daar-
 „ omtrent eenige uitvoerige opening te doen: en
 „ dat hy uit de afschriften haarer besluiten, ge-
 „ voegd by de Meetkundige beschryving, door de
 „ Leen en Tolkamer, een klaar denkbeeld der
 „ veranderingen aan die Brug, verkrygen zoude.
 „ Van de gestalte der Brug en der Trappen, was
 „ geen Kaart in wezen, en dus kon 'er geene af-
 „ tekening van gemaakt worden: Zy twyfelde
 „ niet, ingeval de Fiskaal van Brabant, zo van
 „ de voorige, als toenmalige gestalte der Brug,
 „ een nauwkeuriger denkbeeld wilde hebben,
 „ deeze, dit, zo uit haare besluiten, als uit de
 „ voorwaarden der aanneeming, zoude kunnen
 „ bekomen.” Zy voegde 'er ten slot by, „ dat
 „ zy de Brug had doen voltooien, zonder egter
 „ de noodzaaklykheid der toestemming des Raads
 „ hiertoe, veel min, zo als hy dit by zyn laaste
 „ goetvinden bepaald had, afgewagten. Zulks
 „ streed tegen Stads Voorregten, en Gewoon-
 „ tens,

„ tens, waarop zy zig in haaren voorigen brief
 „ had beroepen (x).” XX.
Boek.
1765.
 „ De Raad van Staaten antwoorde hierop, „ Hy
 „ had geene reden gevonden, om van zyn voorig
 „ besluit aftegaan, noch Stads Voorregten, die De Raad
 „ de Regeering aanhaalde in aanmerking kunnen vind goed
 „ neemen, om dat daarvan, geene opening was dat de Re-
 „ gegeven. De Regeering had wel kunnen be- geering
 „ begrypen, welke onderrigting de Raad begeerde een Chyns
 „ had, dat ook door de Kaart geen geautentiseerde, aan de Do-
 „ maar een oorspronkelyke Tekening, die kragt meinen zal
 „ van bewys had, verstaan kon worden. Hy was betaalen.
 „ niet gezind, daarover te twisten, noch de Re-
 „ geering, tegen haar wil en dank, gelegenheid
 „ te gunnen, om hem de stukken, daar zy zig
 „ op beroepen had, onder het oog te brengen:
 „ Het was klaar, dat door het verbreeden der
 „ Brug, en het stellen der onderste Treden aan
 „ den Watertrap, meerder plaats, dan voorheen
 „ ingenomen was: De zorg voor 's Lands Do-
 „ meinen, deed hem derhalven besluiten, de Re-
 „ geering te gelaften, ter erkentenis voor het toe-
 „ staan der verbreeding dier Brug, eenen Chyns
 „ van drie stuivers aan 's Lands Domeinen te be-
 „ taalen, en daar van eenen Verbandbrief, ter
 „ Leen en Tolkamer te geeven. By nalatigheid
 „ zoude de Raad daarop, nader besluiten (y).”

De

(x) BRIEF der Regeering van den 24. Januari 1765.
 in de NOTULEN van den 23. Januari 1765. Nederlandſche
 JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 74—77.

(y) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 23. Juli
 1765. in de NOTULEN van den 14. Augustus 1765. Neder-
 landſche JAARBOEKEN *ibi ubi supra* pag. 78—80.

XX. De Regeering, die by haar besluit volharde,
 Boek. antwoorde, „ dat zy met verwondering, des
 1765. „ Raads goedvinden vernomen had, vooral, na
 „ dat zy haare voorgaande brieven had naarge-
 De Regee- „ zien. Zy zag daaruit, dat zy zig niet klaar
 ring blyft „ had uitgedrukt, hoedanig zy begreep, dat het
 by haar be- „ regt, om alle Bruggen, Muuren en alle Ge-
 sluit vol- „ meene Werken binnen de Stad, uit te zetten,
 harden. „ te verbreiden, en in te trekken, haar ontwyfel-
 „ baar toekwam, om dat zulks tot het Burgerlyk
 „ Bestier behoorde, zonder zy daartoe eenig ver-
 „ lof van 's Lands Domeinen nodig had, veel min
 „ nog, onder de betaaling van eenen jaarlykschen
 „ Chyns. Zy had na onderzoek van alles niets
 „ gevonden, dat haar van gevoelen kon doen
 „ veranderen. Indien 'er by de Leen en Tolka-
 „ mer, of anderen, een tegenstrydig gevoelen
 „ opgevat was, meende zy gerust, de beslissing
 „ te kunnen afwagten: Zy wilden liever daar toe
 „ niet komen, en wenschte derhalven, dat de
 „ Raad zulks verhoeden, en dus op het af-
 „ vorderen van dien Chyns, niet aandringen wil-
 „ de (z).”

De Raad Deze Brief was van geene gewenschte uitwer-
 blyft om- king voor de Regeering, want de Raad van Staa-
 trent zyn ten besloot 'er op. „ Dat het beweerde der Re-
 gevoelen, geering hem niet vreemd voorkwam: Het kon
 met op- „ egter niet mooglyk zyn, dat zy na naauwkeu-
 zigt tot „ rig onderzoek, niets gevonden had, dat haar
 den Chyns „ van gevoelen kon doen veranderen. Het was
 volharden. „

„ 26

(z) BRIEF der Regeering van den 22. October 1765.
 in de NOTULEN van den 21. October 1765. en in de Ne-
 derlandfche JAARBOEKEN *ibi quo supra* Bladz. 80-82.

„ zeker , dat indien Stads Registers behoorlyk
 „ naargezien waren , men daarin , veele voor- XX.
Boek,
1765,
 „ beelden vinden zoude , waaruit bleek , dat de
 „ Regeering voorheen , geene zwaarigheid ge-
 „ maakt had , tot diergelyke zaaken Vryheid te
 „ vragen , en voor de Chynsen , daarop gesteld ,
 „ Verbandbrieven te *passeeren* : Hier van waren
 „ twee aanmerklyke voorbeelden in de jaaren
 „ 1634. en 1638. op het tegenwoordige geval
 „ toepasselyk. De Raad volharde derhalven by
 „ zyn voorig besluit , met last , dat de Regeering
 „ daar aan uiterlyk binnen zes weeken zoude
 „ hebben te voldoen : Hy zond haar zyne voori-
 „ ge besluiten der voorgemelde Jaaren over , om
 „ haar tot narigting te dienen (a).”

Even weinig uitwerking had dit by de Regeer- Aanmer-
king der
Regeering
daarop,
 „ ring , die hier tegen inbragt , „ dat offchoon het
 „ haar bekend was , dat zy in het jaar 1634. tot
 „ het verleggen der Vischmarkt , en in het jaar
 „ 1638. tot het uitgeven , en betimmeren van ze-
 „ keren gemeenen Weg , agter de Barakken op
 „ de Haven , Vryheid van den Raad van Staaten
 „ verzogt had : Het bleek uit het besluit des Raads ,
 „ dat zy , in het eerste geval , daartoe niet geko-
 „ men ware , dan nadat zy , door de sterke hand ,
 „ ingeval zy zig daar tegen had willen stellen ,
 „ genoodzaakt zoude zyn geworden : Behalven
 „ dat die beide gevallen , in verwarde tyden ,
 „ wanneer alles hier ter Stede in het onzeker
 „ zweefde , voorgevallen waren : Vast was het ,
 „ dat zederd dien tyd , geene dergelyke voorbeel-
 „ den

(a) RESOLUTIE des Raads van Staaten van den 12. No-
 vember 1765. in de NOTULEN van den 20. November 1765.
 Nederlandsche JAARBOEKEN *ibi quo supra* Bladz. 82-84.

- XX. „ den in Stads Registers voorkwamen : Intee-
 Boek. „ gendeel waren 'er veelen van denzelven aart
 1765. „ voorgevallen, en de Regeering was altyd in het
 „ bezit daar van gelaaten : Behalven, dat hoe het
 „ 'er ook mede gelegen ware, naardemaal de Ad-
 „ vokaat Fiskaal, op goedvinden des Raads, de
 „ zaak, voor de Leden der Leen en Tolkamer,
 „ over het verschil wegens de Schouwe opnam,
 „ kwam het den Raad thans niet toe, dit ver-
 „ schil, door een *politicq* besluit te besliffen, maar
 „ dit moest door eenen onzydigen, en daartoe
 „ bevoegden Regter geschieden.” De Regeering
 „ vond derhalven, met eenpaarige stemmen goed,
 „ op de voorige gronden, den Raad daar van be-
 „ leefdlyk kennis te geven, en verzogt mede, een
 „ haarer Leden die zig toen in den Haage bevond,
 „ haare klagten daarover, by de Algemeene Staa-
 „ ten, intebrenge(n) (b).

Zy schryfd
 daarover
 aan den
 Raad van
 Staaten.

De Brief, die de Regeering den Raad deed
 toekomen behelsde, behalven het voorgemelde,
 deeze redenen, „ Zy moest volgens het goedwin-
 „ den der Algemeene Staaten onder Eede belo-
 „ ven: *Der Stads Welvaaren, Regten, en Pri-
 „ vilegien, volgens de Capitulatie voortestaan,
 „ en te bevorderen: Zulks mogt zy, om geener-
 „ hande Nood, noch om vreeze des Doods, na-
 „ laaten.* Zy liet derhalven aan de bescheiden-
 „ heid des Raads over, om ingeval zy in gemoe-
 „ de, en naar haar beste licht begreep, *om voor
 „ Stads Welvaard en Handhaving van derzelver
 „ Voorregten* alzo te mogten staande houden, ge-
 „ lyk zy den Raad verklaard had, en geen over-

„ tui-

(b) NOTULEN van den 16, December 1765.

MEYERYE VAN 'SHER TOGENBOSCH. 211

„tuiging vond, om daar van aftegaan, of zy
 „zig egter goedſchiks, aan de ſtrydige bevattin-
 „gen des Raads en Rentmeesters der Domei-
 „nen onderwerpen moest, dan of de beſliſſing
 „dier zaak, niet aan de uitspraak van den daar
 „toe bevoegden Regter gelaaten moest worden,
 „gelyk de Hertogen van Brabant, zig in zaa-
 „ken, die hunne Domeinen raakten, daar aan
 „onderworpen hadden (c).”

XX.
Boek.
1763.

De zaak ſleurde tot in het begin des volgende[n] 1766.
 Jaars, wanneer op den vyftienden Februari, de De Raad
 Raad en Rentmeester der Domeinen, in den vroe- en Rent-
 gen morgen, met eenig gewapend Krygsvolk ge- meester der
 ſterkt, het Verbreedde gedeelte der Zwymel Brug, beginde de
 begon aftebreken. Eenige Metſelaars en Timmer- Zwymel-
 lieden werden gelaſt, zig ten gemelden dage des brug afte-
 morgens om vyf uren, ten Huize van zekeren breeken.
 Timmerman te begeven. Van daar gingen zy in
 ſtilte naar de St. Antonis Kapel, van waar zy on-
 der het geleide van dien Timmerman zig naar
 de Zwymel Brug begvaen. Zy vonden aldaar
 eenig gewapend Krygsvolk, dat de Brug bezet
 hield. De Raad en Rentmeester der Domeinen
 was 'er mede tegenwoordig. Het arbeidsvolk
 werd gelaſt, de Straatſteenen langs de leuning der
 Brug op te neemen, gelyk het deed, en die op
 hoopen te ſmyten. Terwyl dit geſchiede, kwamen
 eenige Timmerlieden, die eenen wagen met hout ge-
 laden met zig voerden. Van dit hout werd eene
 Schutting rontſom de plaats daar de Keien opgeno-
 men waren, gemaakt; die aan beiden de eindens van
 de

(c) MISSIVE der Regeering van den 23. December 1765.
 in de NOTULEN van den 22. December 1765. Nederland-
 ſche JAARBOKKEN *ibi ubi supra* Bladz. 84--87.

XX.
Boek.
1766.

de leuning der Brug sloot. Men gelaste toen de Metselaars Knechts te vertrekken. Terwyl de Straatstenen opgenomen werden, voeren twee Timmerlieden met eene Plyt naar de Brug, daar zy den Ondersten Dorpel der houte Watertrap dagten afteeneemen, doch de Tweede Dorpel sprong by geval los; Deeze werd terstond wederom vastgemaakt; dit verrigt zynde bekwamen zy last om heen te gaan, zonder dat 'er iet meer uitgevoerd werd. Verscheide Ingezetenen kwamen op het gerucht toeschieten. Iemand die omtrent de Brug woonde, opende zyne Deur, om te zien wat 'er omging. Een der Zoldaaten riep hem toe, dat hy die zoude hebben te sluiten, gelyk hy terstond deed, toen begaf hy zig naar boven, en beschouwde de zaak uit een Venster; hier werd hy weder van anderen gezien, die hem toeriepen, dat hy dit Venster ook zoude sluiten (d). De Regeering van alles onderrigt, besloot terstond tegen die onderneming, een *Mandement* by den Raad van Brabant te verzoeken. Hier by werd de Raad, en Rentmeester der Domeinen van Brabant verboden, op zekere boete tegen de hooge Overigheid te verbeuren, met het breken aan de Zwymel Brug voort te gaan, en hem gelast, het beschadigde in den vorigen staat te herstellen (e). De zaak kwam hier door tot een geding, voor den Raad van Brabant, het welk terwyl ik dit schryve nog onafgedaan is.

Tot

(d) VERKLARING van verscheide Lieden in de NOTULEN van den 17. Februari 1766. Nederlandse JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 88—96.

(e) NOTULEN van den 28. Februari 1766. Nederlandse JAARBOEKEN *ibi ubi supra* Bladz. 97—105.

MEYERYE VAN 's HERTOGENBOSCH. 213

Tot weering van het hooge Water, dat deeze Landen, zederd eenige jaaren zulken merklyken schade had toegebracht, waren van tyd tot tyd verscheide voorlagen gedaan. Op deezen was tot hier toe niets besloten. De voorslag om een Overlaat te leggen tusschen de Dorpen Drunen, en Baardwyk in de Langstraat gelegen, smaakte thans de Gewesten van Gelderland en Holland. Men was reeds in het voorige jaar, zo verre daar mede gevorderd, dat 'er niets aan ontbrak, dan de nodige kosten, voor de Plaatzen die belang hier in hadden, te verdeelen. Alles zoude volgens de begrootingen op omtrent Tweemaal honderd en zestien duizend guldens komen te staan. Immiddels werd de Regeering deezer Stad van ter zyde ondertaft, of zy van Stads wege, tot dit werk, Dertig duizend guldens geven wilde: doch deeze daar toe ongeneegen, sloeg het heuslyk af (f). De voorzittende Schepen, die toen gevallen in den Haag was, schreef, dat hy onvervanklyk zig met eenige Heeren aangaande dien Overlaat, en wat de Stad daar toe geven wilde, ingelaten had. Deeze Brief werd de Regeering bekend gemaakt, die den zelve door den Pensionaris deed beantwoorden, „ dat het gerucht van den Overlaat tot haare „ kennis was gekomen. Zy had zig verbeeld, „ dat de kosten daar toe nodig, uit de Kassen der „ Generaliteit, en der Gewesten, die 'er belang „ in hadden, gevonden zouden werden, zonder „ bezwaar der Steden, en Plaatzen in dezelve. „ Zy kon niet geloven, dat de Staaten van Gel- „ derland, de Plaatzen hunnes Gewests, die door „ den

XX.
Boek.
1766.

Overlaat
tusschen
Drunen en
Baardwyk
gemaakt.

(f) NOTULEN van den 16. Februari en 10. April 1765.

XX.
Boek.
1766.

„ den Overlaat bevoordeeld zouden werden, nog
 „ die van Holland, het Land van Heusden, en
 „ anderen, ja zelf, dat de Raad van Staaten, het
 „ Kwartier van Maazland, eenen byzonderen last
 „ daar voor zouden doen betaalen. Zy vleide
 „ zig daarom, daar haare Stad, die oneindig
 „ minder belang by den Overlaat, dan deeze Lan-
 „ den had, daar van bevryd zoude blijven. Hoe
 „ bekrompen Stads Middelen thans waren, wil-
 „ de zy egter, om dat zy het werk voor de Stad
 „ nuttig oordeelde, daar toe eene redelyke Som-
 „ me geven. Zy verzogt den voorzittenden
 „ Schepen by aanhouding, de ongelijkheid, die
 „ 'er tusschen het gevorderde, en het gering be-
 „ lang, het geen de Stad 'er, naar maate der
 „ Meyerye, en van het Gemeene Land, ten aan-
 „ zien der Vestingwerken, en Bruggen, door
 „ den Overlaat bekomen zoude, aantonen. De
 „ Regeering verzogt hem daarop, een redelyk bod,
 „ te doen (g).” Na dat hierover verscheide Brie-
 „ ven gewisseld waren, bood zy Vyfentwintig dui-
 „ zend guldens aan, mits de Stad nimmer met het
 „ geene de Raad van Staaten, ter bevordering van
 „ den Overlaat, uit de Generaliteids Landen be-
 „ taalde, belast zoude worden (h). Een der Re-
 „ geering werd nevens den Pensionaris naar den
 „ Haage gemagtigd, om het werk tot stand te bren-
 „ gen. Aldaar sloten zy met de Gemagtigden van
 „ Holland een overeenkomst van deezen inhoud.
 „ De Overlaat zoude door Holland, gemaakt,
 „ en onderhouden worden. De Stad zoude in
 „ aanmerking van haar byzonder voordeel Vyfen-
 „ „ twin-

(g) NOTULEN van den 20. April 1765.

(h) NOTULEN van den 17. Mei en 1. Juni 1765.

„ twintig duizend guldens eens, daar toe betaalen, zonder dat zy in het vervolg bezwaard, „ of iet ten haaren laste gebragt mogen worden (i).” De Regeering keurde dit verdrag goed (k) gelyk de Staaten van Holland, en West Friesland mede deden (l). De Algemeene Staaten stonden toe, dit geld op het inkomen der Barakken te vestigen (m). Alle de penningen die men 'er toe op nam werden door de Godshuizen, en Arme Gestichten gegeven, zonder dat eenige byzondere Lieden hier in deel hadden (n). De Overlaat werd in dit jaar begonnen en voltooid. Om 'er eenig denkbeeld van te geven moet men weten, dat de Maaz oudryds langs het Kasteel van Bokhoven, ten zuiden der Stad Heusden, en langs Geertruidenberg gelopen heeft. Na het onderloopen des Zuid Hollandschen Waards, in her jaar 1421. werd de Rivier, van Bokhoven naar Woudrichem toe, aangebragt, of wel door bedykingen gedwongen, haaren loop derwaars te neemen: Hier door viel die by Woudrichem in de Merwe, zo dat al het Water der Waal, en der Maaze, voor by Gornichem zyn loop moest neemen, welk Bed alleen voorheen door het Waal water gebruikt werd. Hier door moest het Water der boven Rivieren by Yskropping, over de Landen lopen.

XX.
Boek.
1766.

Ronts-

(i) NOTULEN van den 19. Juni 1765.

(k) NOTULEN van den 23. Juni 1765.

(l) RESOLUTIE der Staaten van Holland en West Friesland van den 26. Juni 1765. in de NOTULEN van den 3. Juli 1765.

(m) RESOLUTIE der Staaten Generaal van den 21. Juni 1765. in de NOTULEN van den 3. Juli 1765.

(n) NOTULEN van den 12. Februari 1766.

XX.
Boek.
1766.

Rontsom 's Hertogenbosch liep het onverhinderd over de laage Landen, en stuitte nergens, dan tegen den Melkdyk, die tusschen Waalwyk en Baardwyk, aan den Meerdyk sluit. By naauwkeurige meeting bevond men, dat het verval der Landen tusschen de Dyken, die de Langestraatse Dorpen, ten Zuiden, en ten Noorden, beschutten, omtrent zeven voeten was. Dus was het klaar, dat ingeval daar ter plaatse geene Dyken lagen, het Water over die Landen zoude lopen, wanneer het door een korter weg, dan voorby Gornichem, in Zee gebragt kon werden. Men besloot derhalven de gemelde Dyken, ter lengte van Twee honderd roeden, tusschen Drunen en Baardwyk, wegtenemen, en ter beschutting der Landen, Twee Leidyken te maaken. Het Land tusschen deezen werd gelyk gemaakt, om het Water gemakkelyker daar over te doen lopen. Tot den jaare 1769. toe, kon men de werking van den Overlaat niet zien, om dat het Water voor dat jaar, tot zo een hoogte niet kwam, dat hy konde werken. In dit, en volgende jaaren, zag men 'er de uitwerking van, en men bespeurde roen, dat het gewenschte oogmerk daar door bereikt zoude worden, zo als de volgende jaaren bewezen hebben.

Vreugde
over de
meerder-
jarigheid
des Prin-
sen Erf-
stadhou-
der.

Zyne Doorlugtige Hoogheid, Nederlands Erfstadhouder, stond in deezen jaare zyne hooge bedieningen te aanvaarden. De Regeering hier ter Stede nam derhalven by tyds in overweging, ter dier gelegenheid vreugde te bedryven. Waar toe zy zes van haare Leden benoemde om zulks te overleggen (o), Volgens besluit der Regeering, op hun

(o) NOTULEN van den 2. Januari 1766.

hun verflag genomen , werden op den agtsten Maart dezes jaars, des morgens om agt uren, de Vlaggen op de Torens der Hoofd Kerk, en het Stadhuis geheift. By welke gelegenheid de Vier stukjes Geschut, voor de Puye geplaatst, drie-maal geloft werden. Dit werd door eenige Manschappen, uit de Vier Schutteryen, met het klein Geweer beantwoord. Met alle de Klokken der Stad, werd dien dag driemaal, een geheel uur telkens geluid, en op die van het Stadhuis, werd gedurende dien tyd, gespeeld. Wanneer de Vlaggen opgehaald werden, gaf men aan de Regeering op het Stadhuis een Ontbyt. Des avonds waren het Stadhuis, en alle de Huizen binnen de Stad verlicht. Des Zondags avonds, na den agtsten Maart, werd door den Eerwaarden Heer *Herman Gideon Clemens* oudsten Predikant der Stad, in de Hoofd Kerk eene Leerreden, op de tyds omstandigheden toepasselyk gedaan, welke, ten kosten der Stad gedrukt werd (*p*). Den Leerraar werd eenen gouden Stads Penning ter waarde van dertig guldens geschonken (*q*). Hy had zyne Leerreden aan de Regeering op gedragen (*r*). Op den veertienden, de dag wanneer men den Volke, de Aanvaarding der Hooge Bedieningen van den Prinse, bekend maakte, was de Puye van het Stadhuis met groen Laken behangen. Des nademiddaags vergaderde de geheele Regeering op het Stadhuis, en omtrent drie uren begaven zig de Stadhouder des Hoog en Laagschouts

(*p*) NOTULEN van den 20. Januari en 12. Maart 1766.

(*q*) NOTULEN van den 12. Maart 1766.

(*r*) NOTULEN van den 23. April 1766.

XX. schouts met Twee Schepenen, en Een der Geheim-
Boek. schryvers, naar de Puye, en na het Trompetten
 1766. geschal, geschiede de Afkondiging door den Ge-
 heimfchryver met ongedekten hoofde. Hier na
 werd met vier stukken Geschut, driemaal ge-
 vuurd; het welk de Burgery, die ter zyden het
 Stadhuis geschaard was, met het klein Geweer, tel-
 kens beantwoorde. Met alle de Klokken der Stad,
 werd dien dag driemaal geluid, en die van het
 Stadhuis werden ter zelve tyd bespeeld. Des
 avonds werd 'er op het Stadhuis een prachtige Maal-
 tyd gegeven, waarop de Kommandeur der Stad,
 De Generaals, die zig alhier bevonden, en de
 Stadhouder van den Hoogschout, 's Lands Rent-
 meesters en Ontfangers, beneffens de Hoofd Offi-
 fieren der Bezetting genodigd waren. Telkens
 wanneer men de hooge gezondheden dronk, werd
 het Geschut voor het Stadhuis geloft. Het Ge-
 bouw was dien avond, en nacht verlicht; en werd
 door een Onderluitenant met vierentwintig Bur-
 gers, en een Tromslager bezet (s). De Alge-
 meene Staaten gaven van het aanvaarden der hoo-
 ge bedieningen des Prinse, de Regeering kennis,
 gelyk ook, dat zy zyn Hoogheid, het veran-
 deren der Wet alhier, opgedragen hadden;
 met last zig ten tyde der aanstaande verandering,
 by den Prinse te vervoegen (t). Men had reets
 in het begin deezer jaars besloten, om ter gelege-
 ner tyd, den Voorzittenden Schepen, den Oud-
 sten

(s) NOTULEN van den 20. Januari en 12. Maart
 1766.

(t) TWEE RESOLUTIE der Staaten Generaal beiden van
 den 8. Maart 1766. in de NOTULEN van den 12. Maart
 1766.

ften Raad, en den Pensionaris naar den Haage te zenden, om den Prinse wegens het aanvaarden zyner bedieningen, van haarent wege geluk te wenschen (u). Deezen vervoegden zig kort hierna, derwaars, en werden vriendelyk ontfangen (v).

XX.
Boek.
1766.

Was de Vreugde by een ieder hier ter Stede by deeze gelegenheid groot, die, welke men, wanneer zyne Do. Hoogheid, binnen de Stad zoude komen, vernam, overtrof ver de eerste. Zo dra de Regeering hier van kennis kreeg, zond zy den voorzittenden Schepen naar den Haage, om den Hertog van Brunswyk, Bevelhebber der Stad, over het ontfangen van zyne Hoogheid te onderhouden (w). Na zyne te rug komst begreep zy, dat alzo het de grootste eer was, den Stadhouder van Neerlands Gemeenebest in de Stad te zien, 'er niets behoorde gespaard te worden, om het ontfangen van zyne Hoogheid, luisterryk, en desselfs verblyf aangenaam te maken (x). De Prins reed den 17. Juni uit Breda, en kwam des na de middaags om twee uren, aan het eerste Tolhuis op den Straatweg naar Vugt. Daar ter plaatze paald het grondgebied der Stad, tegen het Dorp Vugt. Agt Leden der Regeering, nevens de Oudste Geheimschryver, wagtten zyne Hoogheid aldaar op: Zodra desselfs Koets op het Vrydom der Stad gekomen was, traden de Gemagtigden naar dezelve, wanneer de Geheimschryver den Prinse, uit den naam der Regeering op het Grond-

De Regeering be-
ring be-
komd ty-
ding dat
zyn Hoog-
heid voor-
nemens is
binnen de
Stad te ko-
men.

(u) NOTULEN van den 20. Januari 1766.

(v) NOTULEN van den 23. April 1766.

(w) NOTULEN van den 15. Mei 1766.

(x) NOTULEN van den 27. Mei 1766.

XX.
Boek.

1766.

De Prins
komt bin-
nen de
Stad.

gebied der Stad verwelkomde , het geene zyn Hoogheid vriendelyk beantwoorde.

Immiddels reed de Prins naar de Stad , en de Gemagtigden der Regeering die mede van koetsen voorzien waren , volgden den stoet , die ten drie uren binnen de Poort kwam (y). De Burgery was van de Vugter Poort, tot omtrent de Snelstraat in twee reien in de Wapenengeschaard : daar ter plaatze sloot de Bezetting tegen dezelve aan. Deeze stond vervolgens van daar, de Markt over, tot omtrent de Gevangen Poort, in orde; Van daar sloot de Burgery tegen haar in een dubbelde rei door de Hinthamer, Toren, Peper, en Ver-verstraaten, tot aan het huis van den Bevelhebber, daar de Prins zyn intrek nam (z). Wanneer de Prins op de Markt, omtrent het Stadhuis gereden was, stond de Hoogschout, en de Regeering voor de Puye van het zelve, en begroete zyne Hoogheid aldaar, waarna zy zig op het Stadhuis begaven. Zo dra de Gemagtigden, die den Prins van het eerste Tolhuis op den Straatweg gevolgd waren, denzelven tot aan het huis des Bevelhebbers begeleid hadden, begaven deeze zig mede naar het Stadhuis. De oudste Geheimschryver, bleef egter aan het huis des Bevelhebbers, die na dat de Bezetting, en de Burgery voorby zyne Hoogheid getrokken waren, van een der Edellieden onderstond, tegen wat tyd het den Hoogschout en de Regeering geoorloofd zoude weezen, zyne Hoogheid te begroeten. De Geheimschryver kwam ten vyf uren op het Stadhuis,

(y) NOTULEN van den 17. Juni 1766.

(z) NOTULEN van den 27. Mei 1766.

huis, en bootfchapte, dat de Prins Haar thans afwagten zoude. Men begaf zig dan nevens den Hoogfchout, en de vier Minifters in Koefen, waarin zy, twee aan twee, naar rang zaten, naar het huis des Bevelhebbers. Alle de Bedienden van het Stadhuis gingen met ongedekte hoofden voor de Koefen, en de Dienaars des Hoogfchouts ter wederzyde van de eerfte Koets, waarin deeze, en de Voorzittende Schepen zaten. Na dat de hooge Krygsbevelhebbers, en verdere Offifieren der Bezetting, hunne opwagting by den Prinfe gedaan hadden, werden de Hoogfchout en de Regeering by den zelve ter gehoor ingeleid. De Pensionaris deed toen eene aanspraak ter gelegenheid dienende. Deeze werd door den Prinfe vriendelyk beantwoord. De Hoogfchout, en Regeering, namen vervolgens affcheid, en begaven zig op dezelve wyze als zy gekomen waren naar het Stadhuis (a). Vervolgens werden de Raad en Rentmeester der Domeinen, en die van de Leen en Tolkamer, de Gemagtigden der Klaffen, zo van 's Hertogenbofch, als van Peel en Kempeland, de Kerkenraaden, van de Nederduitsche, Walfche, en Lutersche Gemeentens, De Kollonel, en Hoplieden der Burgery, de Gemagtigden der vier Kwartieren in de Meyerye, mitsgaders veele byzondere Lieden van aanzien, by den Prinfe ter gehoor toegelaaten, welke alle vriendelyk ontfangen werden. De avond van dezen dag was tot het verlichten der Huizen in de Stad beftemd. Zyne Hoogheid verklaarde dat het

XX.
Boek.
1766.

(a) NOTULEN van den 17. Juni 1766.

XX.

Boek.

1766.

De Prins
bezigd
het Stad-
huis.

het hem aangenaam zoude wezen, dit tot den
volgenden dag uittestellen (b).

Den agttienden Juni des morgens bezag de
Prins het Stadhuis; Een der Hoplieden van de
Burgery, had nevens een Luitenant, Vaandra-
ger, en een bekwaam getal Burgers aldaar de
Wagt. By het aankomen van zyn Hoogheid,
stonden zy met slaande Trommelen, en vliegen-
de Vaandelen in orde geschaard, en begroetten
Hem volgens Krygsgebruik. Alle de Regenten
nevens de Ministers, ontvingen den Prins op de
Markt voor de Puye, zy geleiden Hem op het
Stadhuis, daar hy eerst de beneden vertrekken
bezag. In de Geheimschryvers Kamer was de
Komme, daar Stads Voorregten in bewaard wor-
den, geopend: eenigen der voornaamsten werden
den Prins vertoond: Onder anderen beschoude de
Prins met genoeg de Oorspronkelyke Acte,
waarop Filip de IIde Koning van Spanjen, als
Hertog van Brabant, den Eed voor het Stadhuis
deezzer Stad had afgelegd, welke door dien Vorst
ondertekend was, gelyk mede de Oorspronkelyke
Voorwaarden van Overgaaf, waarop de Stad, in
het jaar 1629. zig den Algemeenen Staaten had
overgegeven, door zyne Hoogheid Voorvader
FREDERIK HENDRIK Prinse van Oringe eigen-
handing ondertekend. Hier na werd den Prinse
de Prothocolkamer vertoond: waarin alle de Boe-
ken, daar de handelingen tusschen de Burgers,
en anderè zaaken, daar Schepenen overstaan, in
ge-

(b) NOTULEN van den 10. Juni 1766. NIEUWE NEDER-
LANDSCHE JAARBOEKEN 1766. Bladz. 616.

geschreven zyn, als mede die der Notariffen be-
 waard worden, en vervolgens de Griffie, waarna
 Hy, door den Voorzittenden, en den Tweeden
 Schepen, naar boven werd geleid; By het komen
 op de bovenzaal werd Hy door een Musiek, aange-
 naam verrast. Op de Kamer der Raaden bood
 de Regeering den Prins een ontbyt aan. Na
 dat Hy dat genuttigd had, werd Hy door de ge-
 heele Regeering tot aan de benedensten trap van
 het Stadhuis tot de Markt uitgeleid, en door de
 Burgery, die voor het Stadhuis stond, volgens
 Krygsgewoonte begroet (c). Des avonds, was Verlichting
 de geheele Stad verlicht. Ieder trage daarin uit der Huizen
 te munten. De verlichting van het Stadhuis, was binnen de
 zeer sierlyk. Zynde boven het middelste ge- Stad.
 deelte, 's Prinses naam, met een zeer groote
 Prinselyke Kroon daar boven, verlicht te zien.

Dien avond werd 'er een zeer fraai Vuurwerk
 op het Plyn afgeftoken, daar de Prins en veele op het Plyn
 aanzienlyke Heeren, en een groote toevloed van afgeftoken.
 menschen tegenwoordig waren. Na dat zulks
 geschied was, reed zyne Do. Hoogheid door alle
 de Straaten om de verlichtingen der Huizen te
 beschouwen.

In de volgende dagen bezag de Prins de Ves-
 tingwerken der Stad, en der omliggende Schan-
 sen, de Hoofdkerk, de Glasblaasery, en al het
 geen binnen de Stad merkwaardig was.

De Prins deed vervolgens een Wapenschou- Wapen-
 wing der Bezetting op de Vugterheide. By de- schouwing
 ze gelegenheid, werden alle de Wagten binnen der Bezet-
 ting op de
 Vugterhei-
 de.

(c) NOTULEN van den 2. Juni 1766.

XX.
 Boek.
 1766.

XX.
Boek.
1766.

de Stad door de Burgery waargenomen. De Oudste Hopman derzelvet bezette de Hoofdwagt, de tweede de Vugterpoort, door welke de Prins uittoog, en wederom binnen de Stad kwam, en een derde de Hinthamer Poort. De Regeering had by tyds voor alle wanorde, zorggedragen (*d*). De Offizieren der Burgery hadden ook op alle mislagen boetens gesteld. Geene hoegenaamd, werden 'er verbeurd, om dat de Burgery, gedurende den tyd, dat de Prins binnen de Stad was, zig dermaaten kweet, dat Hy, nevens de Bevelhebber betuigden, van haar gedrag ten uitersten voldaan te zyn. De Burgery loste op den dag, wanneer de Wapenschouwing op de Heide geschiede, des morgens vroeg de Wagten der Bezetting af, en gaf die, wanneer de Bezetting des avonds binnen gekomen was, haar weder over. Gedurende den tyd, wanneer de gansche Bezetting, nevens het geheele Krygswezen, zig buiten de Stad bevond, was het *Commando* den voorzittenden Schepen overgegeven, welke dit, na dat de Bezetting weder binnen gerukt was, den Bevelhebber te rug gaf.

Concert
door de
Regeering
aan den
Prinse ge-
geven.

Des avonds werd in de Hoofd Kerk een Concert gehouden, waar toe de voornaamste Liefhebbers van het Mufyk, die in Holland, en elders te bekomen waren, met aanzienlyke belooningen herwaars ontboden waren. Volgens het oordeel van kundigen, werd het wel uitgevoerd, andere oordeelden het tegendeel, om dat door
de

(*d*) NOTULEN van den 4. Junij 1766.

MEYERŸE VAN 'S HERTOGENBOSCH. 225

de groote van het Gebouw de galm niet behoort
lyk gehoord kon worden. De Prins werd op
een Armstoel, welke eenigſins verheven op een
Tapyt in het Schip der Kerk ſtond, geplaatſt.
De Regeering had by tyds zorg gedragen, dat
men het geringſte ſoort van Volk uit de Kerk
weerde, waar door alle wanorde voorgekomen
werd (e).

XX.
Boek,
1766.

Den volgenden dag was zyne Do. Hoogheid De Prins
in de groote Kerk des morgens by den Gods-woond
dienſt tegenwoordig. De Predikant, en Hoog-den Gods-
leerraar in de H. Godgeleerdheid Clemens, wel- dienſt by.
ke-aldaar in zyne gewoone beurt predikte, merk-
te na de Toepasſinge aan, dat de Prins op de-
zelve plaats zat, daar zyn voorvader FREDE-
RIK HENDRIK Prinſe van Orange, ten tyde der
eerſte Predikatie, die door de Hervormden, in
deze Kerk, twee dagen na het overgaan der
Stad, in den Jaare 1629. geſchiedde, gezeten
was.

Des nademiddaags verleende de Prins gehoor.Geeft ge-
van aſſcheid. Hy vertrok den volgenden dag hoor van
over Heusden, en Gorinchem naar den Haage; aſſcheid en
alwaar hy des avonds in een volmaakte welſtand vertrekt.
aankwam (f).

Met dit zo roemruchtig voorval voor de Stad,
maak ik van de Geſchiedkundige Beſchryving der
Stad en Meyerye van 's Hertogenboſch een

E I N D E.

(e) NOTULEN van den 15. Juni 1766.
-- (f) NIEUWE NEDERLANDSCHE JAARBOKKEN van Juni
1766. Bladz. 216.

IV. DEEL.

VERBETERINGEN

IN HET

VIERDE DEEL.

Bladz. 7. regel 17. *staat* Binnepoort *lees* Binnepoort.

Bladz. 7. regel 19. *staat* niet *lees* met.

Bladz. 7. regel 24. *staat* beide *lees* beiden.

Bladz. 8. regel 17. *staat* Bezitting *lees* Bezetting en ook alzo regel 21.

Bladz. 16. regel 13. *voeg agter het woord* Geldmidde-
len *het woord* bezig.

Bladz. 17. regel 15. *staat* eenige Schepenen *lees* eenige uit de Schepenen.

Bladz. 27. regel 6. *staat* 's Landsdienst *lees* Als 's Landsdienst.

Bladz. 37. regel 4. *staat* Kerren *lees* Karren.

Bladz. 43. regel 22. *voeg agter het woord* jaarlyks *het woord* zouden.

Bladz. 47. regel 4. *staat* In het begin des volgende-
jaars *lees* In het begin deezes jaars.

Bladz. 47. regel 5. *staat* een en twintig gulden en veer-
tien stuivers *lees* twee en twintig gulden en tien stuivers.

Bladz. 53. regel 14. *staat* Kermis *lees* Kersmis.

Bladz. 60. regel 26. *staat* om *lees* en.

Bladz. 81. regel 5. en 6. *staat* tot het maaken en on-
derhouden van dien weg opgenomen *lees* tot het maaken
van dien weg opgenomen, en het onderhouden van dien.

Bladz. 106. regel 28. *staat* dien *lees* die.

Bladz. 117. regel 25. *staat* moeten *lees* moesten.

Bladz. 118. regel 11. *staat* Bondgenooten der *lees* Bond-
genooten, en der.

Bladz. 122. regel 14. en 15. *staat* Wapenen *lees* Wa-
penschild.

Bladz. 147. regel 5. *staat* den Eifch de Regeering *lees*
den Eifch der Regeering.

Bladz.

Bladz. 148. regel 11. *staat* door de Stad *les* door die der geheele Stad.

Bladz. 155. regel 26. *staat* dier Ampten, die vernietigd *les* wiens Ampten vernietigd.

Bladz. 176. regel 24. *staat* Drunen Baartwyk *les* Drunen, en Baartwyk.

Bladz. 183. regel 22. *staat* hun *les* heen.

Bladz. 183. regel 30. *staat* van *les* op.

Bladz. 211. regel 21. *staat* begvaen *les* begaven.

Bladz. 219. regel 28. *staat* dezelven *les* denzelven.

Nadere Verbeteringen in het Eerste Deel.

Bladz. 87. regel 24. *staat* 1122. *les* 1114.

Bladz. 116. regel 30. *doe uit het woord* geen.

Bladz. 167. regel 31. *staat* plegtig willen *les* plegtig te willen.

Bladz. 175. regel 30. *staat* te Brabant *les* Brabant te

Bladz. 200. regel 13. *staat* 13. 6. *les* 1356.

Bladz. 208. regel 12. *doe uit de woorden* omdat.

Bladz. 311. regel 22. en 23. *staat* voor ten ten *les* voorregten ten.

Bladz. 421. regel 10. *staat* Brakel *les* Bakel.

Bladz. 422. regel 18. *doe uit het woord* van.

Bladz. 519. regel 3. *doe uit het woord* hun.

Bladz. 528. regel 3. *staat* niemand *les* iemand.

Byvoegingen in het Eerste Deel.

Bladz. 285. heb ik verhaald, dat, nadat JAKOBA Hertogin van Brabant, en Gravinne van Holland, eenigen tyd te Gent verzekerd geweest was, zy haare wagers verschalkte, en dat twee Hollandsche Edelen met naame *Arnoud Spiering*, en *Arnoud van Aelburg* haar hielpen ontvlugten. Ik heb dit gehaald uit HARRÆUS Tom. I. pag. 200. en uit DIVÆUS Lib. XVIII. pag. 238. Beide die Schryfveren verhaalen woordlyk *Erant Arnoldi duo, et Hollandorum non infima Nobilitate, unus Spieringius, alter*

ad *Alburgo cognominatus*, dat is, daar waren twee Aarnouten, van den eersten Hollandschen Adel, de eene Spiering, en de andere van Aelburg bygenaamd. Op het gezag dier beide Schryverer heb ik hun verhaalde te boek gesteld. De Geleerde WAGENAAR doet in zyne Vaderlandsche Historie *Deel III. Bladz. 463.* het zelve verhaal, en haald ten bewyze van dat, *Divæus* hier voorgemeld aan. Ik heb naderhand gevonden, dat hier omtrent een mislag ingesloopen is, om dat ik uit het geslacht der Heeren van Heusden, geen gevonden heb, die den naam van Aelburg droeg: zie *CHRISTINEUS Juris prudentia Heroltæ Tom. I. pag. 196.* maar wel eenen Tak die den naam van *Spiering van Aelburg* droeg, ter onderscheiding van een anderen Tak, die den naam van *Spiering van Wel* voerde. *OUDENHOVEN* Beschryving van het Land van Heusden *Bladz. 23.* *SIMON VAN LEEUWEN* meld wel van een Adelyk geslacht van Aelburg in zyn *Batavia Illustrata* *Bladz. 1189.* doch hy noemd maar Wolphaart, en Turken van Aelburg, die in het jaar 1050. leefden, en eenen N. van Aelburg, die volgens zyn verhaal in het jaar 1475. de Prinsesse Jakoba, neyens Aarnout Spiering uit de gevangenis verlosste. Hy begint daar in dezelve mislag als *Haræus*, en *Divæus*, en boven dien noch eene, dat hy de verlossing van Vrouw Jakoba op het jaar 1475. steld, om dat Jakoba in het jaar 1436. overleden is. *WAGENAAR Deel III. Bladz. 517.* De rede die my tot het stellen van eenen mislag hier omtrent doet overheilen is, om dat my uit een afschrift van de uitgift der Heerlykheid Herpt in den Lande van Heusden, gebleken is, dat die door *JAKOBA* Gravinne van Holland op den 7. April 1429. naar den styl van den Hove, dat is 1430. aan *Arnaud Spiering van Aelburg* gegeven is, en wel om de menigvuldige diensten, die deeze haar gedaan had. Denklyk is hier onder de hulp van haare ontvlugting uit Gent gerekend geworden. Uit dit alles stelle ik vast, dat *Aarnoud Spiering van Aelburg*, Jakoba in haare vlugt bygestaan hebbe, en dat de Schryvers uit dien naam, twee Liederen gevormd hebben. Deeze mislag hoewel van geen groot belang, heb ik tot nader ontdekking der waarheid alhier bygebragt.

Bladz. 336. heb ik gemeld, dat er door den geweldigen brand hier ter Stede, in het jaar 1463. voorgevallen, ruim vier duizend Huizen verteerd zyn. Ik heb dit in de

aangehaalde plaatfen onder de letter (b) op Bladz. 337. zo aangetekend gevonden. Na het uitgeeven van het Eerfte Deel hebben my eenige naauwkeurige Leezers de onmooglykheid van dat getal voorgehouden, om dat er thans, weinig meer, dan vier duizend Huifen binnen de Stad zyn. Het is klaar, dat de Stad zederd dien tyd merklyk in getal van Huifen is afgenoomen, doch egter in ver na zo veel niet, dat het toen afgebrande gedeelte vier duizend kan bevat hebben. Ik heb derhalven alles na gezien, en overdagt, om dit op te helderen. Zekere gefchreeve oude Kronyk der Stad, fchynd oorzaak tot deezen misflag gegeven te hebben, daar in staat met fchryffterren aangetekend, dat er toen meer als vier duizend Huifen afbranden. Het komt my voor, dat *Oudenboven*, die Kronyk by het opstellen van den tweeden druk zynes werks gelefen heeft, om rede dat er geheel verhaalen daar in voorkomen, die woordlyk in die Kronyk staan. In het opstellen mynes werks, heb ik meest den tweeden druk van *Oudenboven*, als den volmaakften gevolgd. Thans heb ik den eerften druk hierop nagezien, en ik vinde aldaar op Bladz. 89. in fchryffterren aangetekend, dat er meer als vier honderd Huifen afbranden. In den tweeden druk Bladz. 175. staat het getal van vier duizend in Cyferletteren. Ik giffe dat een van beiden waar is, of dat by het drukken der tweede uitgaave van *Oudenboven*, een drukfeil ingeflopen zy, of wel, dat hy na het leefen der gemelde Kronyk, het getal der verbrande Huifen, op vier duizend gesteld zal hebben. Zeker is het dat het getal van vier honderd Huifen, vry aanneemlyker, en waarfchynlyker, dan dat van vier duizend is. Ik heb dit, ter ontdekking van de waarheid in deezen, opgehelderd.

Nadere Verbeteringen op het Tweede Deel.

Bladz. 61. regel 27. *voeg* agter het woord vyf duizend *het woord* guldens.

Bladz. 227. regel 6. *staat* meestend *lees* meesten.

Bladz. 245. regel 18. *staat* uitdagen *lees* uitdagingen.

Bladz. 303. regel 17. *doe uit het woord* by dat er twee maal staat.

Bladz. 368. regel 23. *doe uit het woord* daar dat er twee maal staat.

- Bladz. 380. regel 11. *doe uit het woord* toe.
 Bladz. 442. regel 6. *staat* terstond *lees* toestond.
 Bladz. 444. regel 21. *staat* Kopmanschappen *lees* Hopmanschappen.
 Bladz. 447. regel 27. *staat* zeventi *lees* zeventien.
 Bladz. 500. regel 11. *doe uit het woord* had.
 Bladz. 514. regel 25. *staat* Gasthuis *lees* Geefhuis.
 Bladz. 540. regel 15. *staat* als *lees* al.

Byvoegingen in het Tweede Deel.

Bladz. 6. heb ik van eene duurtte van Graanen verhaald, en dat er omtrent dertig duizend Menschen in het Armhuis Brood haalden. Toen ik, by het herzien der proefbladen begreep, dat hier omtrent een faut ingesloopen moest zyn, voegde ik er in de aanhaaling (g) by, dat dit getal my veel te groot voorkwam. *Oudenhoven* verhaald dit zo, en hy voegd er by, dat hy dit uit eep oud boekje met de hand geschreven, gehaald hebbe. In den eersten druk des jaars 1649. nog in *Mollis Annales*, nog in een geschreeve Kronyk der Stad, welke beide handschriften ik bezitte, vind ik hier van niets gemeld. Ik zal dezhalven hier de rede opgeven, waarom ik meene, dat daar omtrent eenen mislag ingesloopen zy. Het is een zekere waarheid dat 's Hertogenbosch in getal van Inwoners, zederd dien tyd, tot heden toe merklyk is afgenomen, doch egter zoo veel niet, dat de armen dertig duizend kunnen bedragen hebben. Het getal der Inwoners buiten de Bezetting beloopt thans ruim dertien duizend zielen. Ik stelle eens dat het omtrent met vyf duizend zederd dien tyd verminderd zy, dat het grootste getal is, dat ik naar de Huizen, die er geweest kunnen zyn, kan stellen, dus zouden er in het jaar 1557. ruim agtien duizend Zielen de Stad bewoond hebben. Zeker is het, dat ten minsten twee derden der Inwoners, geen Brood van den armen gehaald zullen hebben, maar dat die zig buiten dien, voorzien konden: behalven dat de arme lieden, die om Brood in het Armhuis kwamen, volgens het verhaal van *Oudenhoven*, van de Geerlingsche Brugge af, aan de eene, en van den hoogen steenweg aan de andere zyde, tot aan het Armhuis, twee aan twee geplaatst waren, geen drie duizend uitgemaakt kunnen hebben, om dat de Geerlingsche Brug zestig, en het ukerste van den hoogen steenweg omtrent zeventig Ryndland.

landsche roeden van het Armhuis afgelegen zyn. Dus bedraagt die geheele wyte honderd en dertig Rynlandsche roeden, gevolgelyk is het onmooglyk dat er drie, ik laat staan dertig duizend Menschen twee aan twee, hoe dicht die tegen elkanderen gepakt waren, geplaatst kunnen worden, schodn men voot ieder mensch maar eenen voet ruimte stelde. Ik stelde derhalven vast, dat op 't altermeeft genomen, dit gental maar drie duizend bedragen hebbe.

Even eens is het gelegen met het gental der geenens, die in het jaar 1557. aan de Pestziekte binnen de Stad overleden. *Oudenhoven*, *Bor*, en het handschrift in de aanhaaling (f) gemeld, geven dit zo op, en het is onmooglyk dat het waar kan zyn, om dat de Stad, die zeker, in dat jaar, vry meer Inwoners dan thans bevatte, genoegzaam uitgestorven zoude zyn. Ik giffe derhalven, dat de oude handschriften, waaruit *Oudenhoven* en *Bor* dit gehaald hebben, vyftien honderd zullen aangerekend hebben, het welk omtrent een twaalfde gedeelte der toenmalige Inwoners uitmaakte.

Naderé Verbeteringen in het Derde Deel.

Bladz. 206. regel 1. *doe uit het woord zy.*

Bladz. 264. regel 13. *staat de lees te.*

Bladz. 294. regel 23. *staat te doen brengen lees daartoe te doen brengen.*

Bladz. 310. regel 16. *staat geslaakt lees geslaakt.*

Bladz. 314. regel 20. *staat Goëvrneur lees Gouverneur.*

Bladz. 360. regel 14. *staat onder het Bakkers Gilde alhier behoorden lees onder het Bakkers Gilde alhier niet behoorden.*

Bladz. 422. regel 13. en volgenden *staat* Deze vorderde van ieder Ton, 20 Vriesche als Hollandsche Turf vyf en dertig stuivers *lees* Deze vorderde van ieder Schip, 20 Vriesche als Hollandsche Turf, vyf en dertig stuivers, *stadthand* een-en-een halven stuiver van ieder Ton.

Bladz. 459. regel 27. en volgenden *staat* zy had de vreugde Maaltyden en de belastingen op Stads Ampten en alles wat bedagt kon werden, om Stads Kas in staat te houden, afgeschaft *lees* zy had de vreugde Maaltyden

afgeschaff, en door belastingen op Stads Ampten te leggen, en alles wat bedagt kon werden te werk gesteld, om om Stads Kas in staat te houden.

Bladz. 460. regel 1. *staat* en had *less* zy had.

Byvoegingen in het Derde Deel.

Bladz. 251. regel 7. en 8. heb ik wegens zeker oud stuk yzer geschut, dat agter het Stadhuis ligt gemeld, dat ik niet ontdekt had, hoe het daar gebragt zy. By naarziening myner aantekeningen, vind ik dat het den 18. Januari 1674. van Stad's Wallen, op de plaats agter het Stadhuis gevoerd werd: dit blykt uit STADS POLITIE REKENING *van den 1. October 1673. tot 1674.* Op het gemelde stuk staan deeze woorden: *Groot geweld biet ik, 's Hertogenbisch bescherm ik.* Alzo er als ik verhaald heb het jaar 1511. opstaat, komt het my voor, dat het voor Stads Reekening, om dat men toen in het heete van den Oorlog met Gelderland was, ergens in Duitschland gegooten, en den Ryn afgevoerd zal zyn. Dit stuk is denklyk in het jaar 1674. van de Wallen gevoerd, om dat in het midden van het zelve een kogel zit, die my onmooglyk voorkomt, dat er uit gehaald kon werden, en dat het stuk dus van geen gebruik kon zyn.

In myne jeugd heb ik op den Wal omtrent de Schildersstraat, een ander oud Stuk Geschut gezien, dat niet zo lang, maar vry dikker, en van binnen veel wyder, dan dat agter het Stadhuis, was, immers het was zo dik, dat men het voor een bank gebruikte, waarvan het ruim de hoogte had. De wytte was naar myn voorstaan ruim anderhalven voet over het kruis, zo dat ik er de kinderen dikwils heb zien inkruipen. Dit stuk was niet gegoojen, maar bestond uit verscheide zwaare yfere staven, die door yeele dikke yfere ringen als een ton in een gekuipt waren. Men wil dat dit een steenstuk genaamd was, om dat men er een mand met steenen in laade. Overlang is het van 's Lands wege voor oud yzer verkogt. Ik heb de ringen die om het zelve waren zien in stukken hakken, dat mer veel gewelds, en moeite toeging.

Byvoegingen in het Vierde Deel.

Bladz. 128. regel 19. heb ik verhaald , dat de Beggynhof, ten Oosten, Zuiden, en Westen met paalen werd afgezet. In het jaar 1775. heeft men een gedeelte dier paalen, naamlyk van den hoek ten Zuidooften, tot omtrent de helft van het zuider gedeelte des Beggynhofs, weggenoomen, en steenen zuilen in derzelver plaats gesteld. In het jaar 1777. is het overige gedeelte der paalen ten zuiden weggenoomen, en in steene zuilen veranderd. Het voornemen der Regeering is, om alle de paalen weg te doen, en steene zuilen in plaats te stellen. De houte lantaarn paalen op, en rontsom den Beggynhof zyn in het jaar 1776. weggenoomen, en in derzelver plaats steenen gesteld, zo als op verscheide andere plaatsen binnen de Stad reeds ook geschied is.

B Y L A A G E N.

Uiterste Wille van Hendrik III. Hertog van Brabant, gemaakte by Leuven, zaterdag voor St. Mattheys dag des Apostels 1260.

Enricus Dei gratia, Dux Lotharingæ & Brabantæ, Vniuersis præsentis literas inspecturis salutem. Cum omnium saluatione cupientes salutis animæ nostræ consulere, de consilio bonorum & Religiosorum ordinauimus & desposuimus in hunc modum.

I. Quod ex nunc in antea homines terræ Brantiæ, communiter per iudicium & sententiam tractabuntur. Et quod sint sine tallia, exactione, & precaria. Ita quod nihil ab eis capiemus vel capi procurabimus nisi in expeditionibus cum exercitu ad terræ nostræ defensionem, vel iuris nostri conservationem, aut injuriarum amotionem, vel in seruitium Imperatoris Romanorum, siue Regum Alemanniæ, siue cum filium, siue filiam mixtui tradiderimus, aut cum filium cingulo cinxerimus militari.

II. Item ad restituendas injurias nostras capiuntur de Nemore Soniæ mille libræ annuatim, & de redditibus, siue proventibus terræ Brabantæ tantum.

III. Item per totam terram Brabantæ generaliter decimas novalium restituimus Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, ad quas pertinent pleno iure.

IV.

IV. Item expellantur Judæi & Gaverfani, de terra Brabantiae, & extirpentur penitus, ita quod nullus remaneat in eadem, nisi tantum modo qui, ut alii mercatores, negotiari voluerint, & esse sine præstatione & usura.

V. Item de mobilibus, pecuniâ & rebus nostris paratioribus universa debita nostra persolvantur.

VI. Item si nos Cruce signati, Cruce transmarina non solverimus iter nostrum, ad satisfaciendum super hoc altissimo in redemptionem ipsius Crucis & voti nostri, volumus quod capiantur de primis & propriis redditibus & proventibus nostris, quatuor millia librarum Lovaniensium, cum quâ pecuniâ milites Cruce signati pro nobis ibunt, & servient Deo in partibus transmarinis.

Elegimus etiam & constituimus pro nobis testamentarios Fratrem Gerardum Holdensberga, quondam Priorem Prædicatorum in Lovanio, Fratrem, Woltfervia de Treveris eiusdem Ordinis Fratrem, Petrum Lectorum Fratrum Minorum in Bruxella, & D. Gerardum de Marbais. De supradictis duobus millibus librarum Lovaniensium pro nostris iniuriis restituendis, & de supradictis quatuor millibus librarum Lovaniensium dandis secundum quod eis magis & melius videbitur expedire in subsidium terræ sanctæ, vel alibe restituendis.

VII. Rogamus insuper cum omni diligentia omnes nobiles, & alios homines terræ nostræ, cæterosque consanguineos & amicos nostros, tam personas Ecclesiasticas, quam mundanas, quod causa Dei & nostri, dictos testamentarios, sive executores testamenti in dicto testamento, quod condidimus, promoveant diligenter & assistant
fide-

fideliter, cum indiguerint, consilio, auxilio, & favore ut præmissa omnia inviolabiter observentur.

VIII. Cæterum quidquid deliquimus in Wariscampiis, Wastivis, five pascuis communibus terræ nostræ nobis usurpando, vel aliis conferendo, volumus quod hoc emendetur & corrigatur ad salutem animæ nostræ per testamentarios nostros supradictos, secundum quod eis videbatur expedire. Actum & datum apud Lovanium mense Februario Sabbathi post diem Beati Mathiæ Apostoli, cum appensione & confirmatione proprii sigilli nostri. Anno Domini millesimo, ducentesimo, sexagesimo.

BYLAAGEN.

*Overzetting in het Nederduitsch naar
den zin.*

Hendrik door Gods genade Hertog van Lothringen en Brabant, allen die deezen Brief zullen zien heil. Dewyl wy door het behoud van allen, onzer Ziele welvaart zoeken, hebben wy met raad der goeden en Godsdienstigen, het volgende geregeld en goedgevonden.

(I). Dat in het toekomende gelyk voorheen de lieden in het Land van Brabant by rechtsgeding en vonnisse behandeld zullen werden (a) en dat
zy

(a) Hier mede wil de Hertog te kennen geven, dat geene Inwouers van Brabant, zonder gehoord te zyn, geoordeeld zullen werden. Dat is, dat een ieders geschillen, niet dan in een geding voor den gewoonlyken Regter afgedaan zullen mogen werden, en dat dus ieder Brabander, tegen het geene men van hem vorderd, zyn tegen zeggen moet hebben. Dit word hier in het algemeen vastgesteld, dus moet men daar uit opmaaken, dat zulks zo in het burglyke, als in het lyfstraflyke plaats heeft. Dit was toen niet nieuw, om dat de Hertog er byvoegd, als voorheen, derhaiven moer men vaststellen, dat dit een bevestiging is, van oudere voorrechten, of Landwetten die voorheen in Brabant plaats hadden. De Brabanders droegen in laetere tyden zorg, dat dit, in het vervolg altyd in de blyde Inkomsten der Hertogen gesteld werd. Hertog Jan de IIde stelde op verzoek van verscheide Edellieden, en de Steden van Brabant eenen Raad aan, wiens besluiten een ieder, en de Hertog zelf zig moest onderwerpen. De lieden

338 B Y L A A G E N.

zy geene schattingen, afvorderingen en Beden, zullen betaalen, zo dat wy niets van hun zullen neemen of vorderen, ten zy ter zaake van eenen krygstogt tot verdediging van ons Land of tot bescherming van ons Recht, of afweering van onlusten, of ten dienste van den Roomschen Keizer, of Koning van Duitschland, of als wy eenen Zoon of Dogter uithuwelyken of eenen Zoon Ridder-maaken (b).

(II).

Ieden deezes Raads moesten onder eede beloven, den Hertog en zyne Leenmannen, en de lieden van den Lande, ryk of arm by hun recht te bewaaren, en hun, het recht, naar hunne beste kennisse te doen geworden. *Zie de Kaarte van Cortenberg.* In het Brabantsch Plakaatboek Deel I. *Bladz. 122.* en volgende. Hoewel de Raad van Cortenberg overlange heeft opgehouden, is in deszelfs plaats de Raad van Brabant gekomen, derhalven is egter daar door dit voorrecht der Brabanders niet vernietigd, te meer, om dat het by de blyde Inkomsten der Hertogen, na die ophouding, en instelling van den Raad van Brabant, is bevestigd geworden. Hier uit is derhalven te zien, dat niemand in Brabant, zonder dat er een behoorlyk Rechts-geding over zyn zaak gehouden is, geoordeeld mag werden, en dat zelf ieder Inwooner van Brabant, indien hy meend door den Hertog benadeeld te zyn, van denzelven voor den Raad van Brabant recht mag vorderen.

(b) Om dit te begrypen moet men weten, dat de Hertogen oudryds zig met hunne Domeinen moesten vergenoegen, zonder het volk gestadig met Beden lastig te vallen, zo als Mr. *Pieter Bort* Tractaat over de Domeinen van Holland Deel I. No. 5—8. met opzigt tot de Graaven van Holland verhaald. Op dat de Hertogen niet te kort zouden komen, en dus de Staaten met geene Beeden lastig vallen, mogten zy buiten toestemming van deezes, geene Domeinen verkoopen, of dezelve belasten. Ik zal hier van eenige voorbeelden bybrengen. In het Jaar 1505. stonden de Staaten van Brabant Blijp den Schoonen 100, eenige Do-

(II). Om het ongelyk dat wy iemand gedaan hebben te herstellen, zal men jaarlyks uit de inkom-

domeneen te verpanden, zo als ik in der jaar mededeel heb. Op den 4. Maart 1551. stonden de Staaten van Brabant een verkoop van der Domeinen tot zesmaal honderd duizend guldens toe, en op den 27. August van dat jaar noch tot agtien duizend guldens. Hier moet de belofte van Hertog Wenselaus van den 9. September 1360. om geene Dorpen binnen de Meynsse van 's Hertogenbosch te zullen versetten of verpanden bygevoegd werden. Ik begryp, dat de zin hier van is, dat de Hertog geene Dorpen tot Heerlykheden, zal maaken dan met toestemming der Staaten. Dit blykt onder anderen uit de uitgift der hooge Heerlykheid van Moer Gestel van den 26. Februari 1560. en van de Heerlykheden Tilburg en Goirle van den 31. October 1612. Uit dit alles moet opgemaakt werden, dat de Hertogen zig met hunne Domeinen te vreden moesten houden, en geene Beiden vorderen, dan in de gevallen in deezze niterste wille gemeld. De Beeden mogten boven dien, om Oorlogen te voeren, die het Land van Brabant niet raakten, geensins besteed werden. De Staaten bedongen denklyk om die rede by de blyde inkomsten, dat de Landen en Steden, die de Hertog met gemeenen Oorlog won, met Brabant vereenigd zonden werden. Hoewel het waar is, dat tyde der Hertogen van Bourgondien en Oostenryk Beeden gegeven zyn tot Oorlogen, daar het Land van Brabant geen voordeel van hebben kon. Gelyk Filipp de goede in het jaar 1457. van Brabant eene Beede van honderd en vyftig duizend goude Filips Ryders, om de Turken te booorlogen, bekwaam.

Onder de gevallen wanneer Hertog Hendrik verklaarde Beeden van den Lande te zullen vorderen, was ook ten dienste des Roomschen Keizers, of den Koning van Duitschland. De rede waarom er dit bygevoegd word, was deezze, om dat het Mark Graafschap van Antwerpen, toen een Leen van het Duiksche Ryk was. Dus moest de Hertog van Brabant voor dat gedeelte zynes Hertogdoms, wanneer het Keizerryk in Oorlog raakte, zyn aandeel, zo in geld, als in manschap, voor dat Mark Graafschap opbrengen

komſten van het Sonienboſch duizend ponden ; en ook zoo veel uit de inkomſten des Lands van Brabant neemen (c).

(III). Wy geeven alle de nieuwe Tienden aan de Kerken en Kerklyke lieden in geheel Brabant, te rug, wien zy met alle Recht toebehooren (d).

(IV).

gen en vermits hetzelfde in Brabant ingelyft was, en zyn aandeel in de Beeden van dat Landschap mede betaalde, was het ten uiterſte reedelyk, dat de Beden van Brabant mede de Rykslaſten voor het aandeel van dat Mark Graaffſchap droegen. Deeze Leenpligtigheid werd in het jaar 1442. afgedaan, gelyk ik op dat Jaar verhaald heb, dus is dit buiten gebruik.

(c) BUTRENS *Tom. I. Livre IV. Chap. V. pag. 266.* meend, dat de zin hier van zoude zyn, dat de Hertog tot te rug geving van het geen hy onrechtmatig bezeten had, wil, dat men jaarlyks twee duizend ponden betalen zoude. Hy voegd er het woord *Parifſs* by. Indien dit zo is, zoude die gift duizend guldens Brabants jaarlyks bedraagen, om dat een pond Parazyſer tien ſtulvers Brabants beloopt, zie *Schat der Chynſen Bladz. 9.* De helft hier van moet uit de inkomſten van het Sonienboſch, en de wederheft uit die des Lands van Brabant genomen werden. Dit Boſch ligt niet ver van de Stad Bruffel. In de Nederlanden is er geen grooter. Voorheen maakte het een gedeelte van het woud van Ardenne uit, dat zig over het grootſte gedeelte van de Ooſtenrykſche en Franſche Nederlanden, het Land van Luik, en Staatſch Brabant uitſtrekte. Het Sonienboſch komt den Hertog van Brabant toe, dus kon de Hertog, duizend ponden jaarlyks, uit het inkomen van het zelve beſtemmen. Welke hy door de inkomſten van Brabant verſtaar, durf ik niet bepaalen. De Beeden kon hy er niet door begrypen, om rede dat die van de Staaten gevraagd, en dat zy tot zekere eindens doorgaans ingewilligd werden. Ik giffe liever, dat er de Domeinen door verſtaan werden, hoewel ik dit niet vaſt durf ſtellen.

(d) In de Geſchiedkundige Beſchryving heb ik vermaald, dat de Biſſchop van Luik, Hertog Hendrik in den baſ deed,

(IV). Dat alle de Jooden en de Woekeraars uit den Lande van Brabant uitgedreven werden, en dat men die geheel uitroeie, zo dat er niemand van hun daar in blyve, ten waare zy als andere Koopheden, Koopmanschap dryven, en zonder geld op woeker te neemen, willen blyven (e).

(V.)

deed, om dat hy de gemeene weiden in Brabant naar zig genoomen had, en de Geestlyken de nieuwe Tienden onthield. In de aantekeningen heb ik gemeld, wat de nieuwe Tienden, en de gemeene weiden zyn. Thans gaf Hendrik de Geestlykheid die Tienden te rug. Zyne Opvolgers hebben dit niet naargevolgd. Zy gaven de Geestlyken de nieuwe Tienden, die er by het overlyden van Hendrik waren wel over, dog zulken, die er in latere tyden van de nieuwe landen kwamen, behielden zy ten behoeve hunner Domeinen. Hier uit kan men besluten, dat men het als eene algemeene grondregel, en Landwet moet aanmerken, dat wanneer de Hertogen een Heerlykheid met de Nieuwe Tienden uitgeven, daar door de Nieuwe Tienden, die er by het uitgeven der Heerlykheid waren, en geenen die er naderhand by kwamen, verstaan werden. Ten waren de Hertogen die met het *jus decimandi Novalium* dat is met het Regt om de nieuwe landen te tienen, uitgegeven hadden.

(e) Tweederly soorten van Lieden wil de Hertog dat men uit Brabant zal verdryven. Eerst de Jooden en ten tweeden de *Gawersinen*. Deezen heb ik door woekeraars vertaald, om redenen hier na te melden. Ik vind niet dat de Opvolgers van den Hertog, de eersten verdreven hebben als in het jaar 1370. en dus honderd en tien jaaren na deeze uiterste wille, ook niet uit hoofde van dien, maar om deeze rede. Zommige Jooden, hadden eenige geweide Ouwelen te Brussel, met messen en degens ten spyt des Kristendoms, doorkoken, en het gebeurde, volgens het verhaal, dat er bloed uit die Ouwelen vloeide. De Jooden die dit bedreeven hadden werden gevat, en levendig verbrand, HARRÆUS *Tom. I. pag. 343. & 344.* BUTKENS

IV. DEEL.

Q

Tom.

(V). Dat alle myne schulden uit myne mettbilen, geld, en gereedste goederen betaald werden.

(VI). Dat indien ik myne gelofte om over de Zee een kruisvaard te doen, niet naar kan komen, wil ik, dat men van myne gereedste gelden vier duizend ponden Leuvens neeme, om tot uitrusting der Ridders te dienen, die zig in mynen naam

Tom. I. Livre IV. page. 488. Ik vinde, dat ter gelegenheid van dit geval alle de Jooden uit Brabant verdreeven zyn. AUCTOR additionum ad diplomata Belgica MIRÆR in *Tom. I. Operum Diplomati.* pag. 207. hoewel er de andere Schryvers niets van melden.

De *Gawersini* anders *Caurfni* waren woekeraars die uit Italien; en voornaamlyk uit Lombardyen in Duitschland, en vervolgens in de Nederlanden zig nederzetten. De laatste naam word hun eerst in Engeland gegeven. Hunnen woeker bestond uit den tienden penning maandlyks, het welk jaarlyks twintig meer, als de hoofdsomme beliep. Zie dit alles breeder in BOXHORNH *Dissertatio de Traperitis vulgo Longobardis.* Hierom heeft denklyk de Hertog dit volk uit zyne Landen willen verdreven hebben. Dit is egter niet naargékomen, Integendeel beloofde Hertog JAN de 1ste Zoon en Opvolger van Hendrik den IIlden by zyne blyde Inkomste, de Jooden en woekeraars voor te staan, op den voet als die te Brussel waren. BUTKENS *Tom. I. Livre IV. Chap. VII. pag. 284.* Of deeze zig te Brussel gemagtigder gedroegen als elders, heb ik niet ontdekt. Dus komt het my voor, dat deeze Lombardiërs voor het minst nog eenigen tyd geduld, en dat naderhand de Bankers van leening naar hun Lombarden genaamt zyn. Ik ben niet vreemd van te denken, dat de Hertogen by vervolg van tyden om de arme Gemeente te helpen, de Banken van Leening aan hunne Domeinen getrokken, en het geen men in die banken voor het leenen van Geld betaalen zoude, op een vrymagtiger somme gesteld hebben.

naam derwaars zullen begeven om God aan de overzyde der Zee te dienen (f).

Ik verkiefe en stelle tot uitvoerers myner uiterfte wille; Gerard van Huldenberg voorheen Overfte van het Predikheeren Klooster te Leuven; Broeder Wouter van Tier van dezelve Orde, Broeder Pieter, leezer in het Minderbroeders Klooster te Bruffel, en Gerard Heere van Marbais, om de voorgemelde twee duizend ponden om onze bedreven ongelyken te herftellen, en de vier duizend ponden Lovens te geven, zo als zy beft zullen oordeelen tot hulp der kruisvaarers als anderfins.

(VII). Ik verzoek alle Edelen en alle andere lieden van ons Land, zo Geestlyken als Wereldlyken, dat zy met alle naaftigheid, om Godes; en om mynent wille, de uitvoerers myner uiterfte wille in het naarkomen van dezelve, met raad en daad getrouwlyk byftaan, op dat alles behoorlyk agtervolgd werde.

(VIII). Voor het overige Indien ik ietwets mogt misdaan hebben; met de woefte gronden of gemeene weiden van ons Land my aan te matigen, of aan anderen te geeven; zo wil ik dat
dit

(f) Hertog Hendrik had kort voor zynen dood voorgenoomen een Kruisvaard te doen. Eene ziekte die hem overkwam, verhinderde dit. Weinig tyds daarna verergde zyne kwaal zig dermaate, dat men aan zyn opkomst twyfelde BUTKENS *Tom. I. Livre IV. Chap. VI. pag. 266.* Hy maakte zyne uiterfte wille, en gaf vier duizend ponden Lovens, om dit uit zynen naam te doen. Ieder pond Lovens bedraagt naar onze munte omtrent twee guldens; zeven ftuivers, en twee penningen zie *den Schat der Chynfen* Bladz. 9.

dit tot myner Ziele Zaligheid, door de uitvoerers deezer myner uiterste wille veranderd en verbeterd werde, zo als zy dit best oordeelen zullen. Gedaan en gegeven te Leuven in de maand Februari des Zaturdags na den dag des heiligen Mathias Apostel met het aanhangen en bevestigen mynes eigen Zegels in het jaar onzes Heeren een duizend twee honderd en zestig (g).

(g) Hier voor *Bladz. 122.* heb ik in de aantekeningen gemeld, wat de gemeene weiden zyn, en waarom zy de Hertogen toebehooren. Hertog Hendrik werd door den Bisschop van Luik onder anderen in den Ban gedaan, om dat hy zig die toeëigende. Als men nagaat wat redenen de Bisschop hier toe kon hebben, zal men vinden, dat die ydel waren. De woeste gronden of gemeene weiden komen eigenlijk nog de Geestlyken, nog de Wereldlyken, nog de Dorpen en plaatsen in Brabant toe, dus kon de Hertog zig die eigenen: In allen geval de Bisschop had wel het Geestlyk gezag over Brabant, maar uit wat hoofde, kon hy den Hertog in den Ban doen, over een geschil, dat er mooglyk tusschen deezen, en zyne Onderdanen over de gemeene weiden was: Hertog Hendrik wilde uit overmaat van Godvrugt dit verbeteren. Zyne nakomelingen hebben er zig niet aan gesteurd, maar den eigendom der gemeene weiden aan zig gehouden, en het gebruik daar van aan de Inwooners der plaatsen waar onder die lagen, uitgegeven. Zy behielden er den eigendom van, en wanneer er eenige Stukken van verkocht werden, moesten de Kopers, behalven den Koopschap aan de plaats, waar onder de weiden hoorden, nog een Chyns in erkenenis van den afstand van eigendom des gronds, aan 's Hertogs Domeinen betaalen. Dit is tot op den huidigen dag in gebruik gebleven. De gemelde Chyns word doorgaans op drie stuivers van ieder morgen gesteld.

B Y L A A G E N.

Deel I. Bladz.
206.

Copie authentique van zekere vidimus gemaakt by den Deken des Kapittels van St. Jan Euangelist te 's Hertogenbosch, van zekker Privilegie door Wenselaus Hertog; en Johanna Hertoginne van Brabant aan de Poorteren van 's Hertogenbosch gegeven, waar by dezelve ten eeuwigen dage vry van Houtschat zyn verklaard van den 27. September 1356.

Nos Martinus Steenberch Decanus Ecclesiæ Sancti Johannis Euangeliste in Buscoducis Leodiensis Diocesios, notum facimus universis, quod nos quasdam litteras non raras, non cancellatas, omnique vitio & suspicione carentes, verisque & integris sigillis, ut prima facie apparebat, Illustrissimorum principum, domini Wencelai Dei gratia Ducis, ac Domine Johanne Dei gratia Ducisse, Luxemburgie, Lotharingie, Brabantie, Lymburgie, Sacrique Imperii Marchionum, sigillatas vidimus, tenuimus, palpavimus, auscultavimus, diligenterque examinavimus, tenorem qui sequitur de verbo ad verbum in se continentes. Wenselaus by der Gratien Godes Herthoge, ende Johanna by derselver gratien Hertoginne van Lucenborg, van Lothryck, van Brabant, van Lym-

borch, en Merckgraven des Heylicks Rycx, doen
 cont allen den ghenen die desen Brief selen sien,
 of horen selen, dat wy in onsen incomen, ende
 in onsen ontfangene van onser Stad van 's Harto-
 genbosch, om der goeden gunsten wille, ende
 vrientschappen, die wy dragen tot onse voorf.
 Stad, ende onsen goeden luden ende poirteren
 daerinne wonende. Ende oock om den menich-
 fuldigen Dienst die sy onsen voorvaderen ende ons
 dicwyle gedaen hebben, ende ons, ende onse
 naarkomelingen nog doen selen, derselve onse
 Stad, en onse goede Luden die daerinne poer-
 ter syn, gegeven hebben, en geven voor ons, voor
 onse oir ende Erfgenamen, hen, hare hoir, ende
 Erfgenamen van onse speciale gratien, dat sy voirt-
 tane tot Ewigen dagen quyt fullen syn ende vry
 van den hout-scat, die men ons en voeren ge-
 woonlyck heeft geweest te betaalen, ende nog is,
 binnen onser Meyeryen van 's Hartogenbosche,
 ende willen dat sy dair af ongemoveert, ende on-
 gecallengeert blyven tot Ewigen dagen van ons,
 ende van een iegelyken. Ontbieden, ende bevel-
 en onsen Rentmeester van Brabant, ende van
 's Hartogenbosche, ende onsen Schouthette ende
 allen onsen anderen Richteren van onse voorf.
 Meyeryen die die nu syn, off namaals wesen sul-
 len, dat sy van genen Bosschen, of anderen
 Houtwasschen, of niet wasschende, onsen voorf.
 poirteren van 's Hartogenbosch Houtschat en Eys-
 schen in egheenre manieren, mer hen dair af la-
 ten ongecalengeert ende ongemoeijet, alsoo lief
 als onse hilden, ende vrientschap hebben te be-
 houden, Ende om dat wy willen dat dese Ewig,
 vaste, ende, ende gestedig blive tot Ewigen da-
 ge;

ge; soo hebben wy onse Segelen gehangen aan dese letteren. Gegeven totten Boffche op ten seven en twintichften dach in September, in 't jair ons Heren Dufentich, drie hondert vyftich ende fesse; aldus getekent Specht. In cujus rei testimonium, nos sigillum nostrum presentibus Duximus appendendum. Datum autem visionis nostre litterarum predictarum nona die mensis Februarii Anno a Resurrectione domini, millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, hebbende onder uithangen een Zegel gedrukt in roden wassche aan een dubbelde perquemente sterre *onderstaat* Accordeert met syn origineel *en getekend* J. V. Heurn Secrets. in Buscod. & graph. Domanior.

Accordeerd met de bovenstaande Copie autenticq onder den ondergetekende berustende, Actum 's Hertogenbosch den twintigften September des jaars een duizend zeven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN.

Ter klarer bevatting van dit voorregt, zal ik het volgende alhier melden.

De Houtfchat is een last, die de Hertogen ten behoeven hunner Domeinen vorderden. Zy bestaat uit het zesde hout, of den zesden penning van al het Hout, dat er in de Meyerye gekapt werd. Als men begrypt, dat er veel Hout in

die landstreek waft, en de Poorters der Stad er sterk in gegoed zyn is het ligt te beseffen, dat de vrydom van Houtschat niet gering is.

Voor heen was men van gedagte, dat die vrydom zig alleen uitstrekke tot het Hout op zulke erven gewassen, die tyde van het verleenen van het voorregt, van vrydom, bebouwd; en dat van de Landeryen, die toen Gemeente, of Heide waren, Houtschat door de Poorteren verschuld was. Dit schynd uit de oudste voorwaarden van verpagting der Houtschatten te blyken, waar in Art. XVI. het volgende staat. *Item sullen die pagteren, die Poirteren van 's Hertogenbosche, en andere van ouds geprivilegieert synde van vrydom, in voors. Houtschat gebouden syn sodanigen vrydom te laten genieten; so nogtans dat sullen hebben te doen blyken, van dat het Hout gebouden wert, of is, van oude Poorters en vrye goederen, sonder daar voor te mogen bevyden onvrye personen, &c.* Want ik durf my niet verbeelden, dat men algemeen oordeelde, dat door het oude Poorters goed, verstaan werd, die Landeryen, die in het jaar 1356. in den boesem der Poorteren waren, en geene anderen, hoewel ik er gekend heb die dit gevoelen voorstonden. Ook heb ik mede hooren staande houden, dat de Poorters van 's Hertogenbosch niet vry zouden zyn van den Houtschat van Hout op de voortplantingen van hunne Erven op de Gemeente gewassen, te weten voor zo verre, als de vergunningen om op de Gemeente te planten, na het jaar 1356. zyn verleend. De Raad van Staaten heeft het egter anders begrepen. By Resolutien van den 17. Juni, en 16. Juli 1749. vond hy goed, dat in
de

de vernieuwde Ordonnantie en voorwaarden van verpachting der Houtfchatten, het gemelde met opzigt tot den vrydom der Poorteren van 's Hertogenbosch in deezer voege veranderd zoude werden.

De Poorteren van 's Hertogenbosch, zullen vry zyn van Houtfchat te betaalen van Hout gewasfen, zo wel op hunne nieuwe, als op hunne oude Erven, als mede op de voorhoofden, Vroentens, en Gemeentens, waarop hun, als mede ingelanden in de voors. Districten of Heerlykheden, die daar toe permissie verkregen hebben, geoorloofd is te planten, ten waare nogtans, de reeds gedaane, of nog te doene uitgiften van de voorschreeve nieuwe Erven, of Concessien om op de Gemeente te planten, expresselyk inhielden, dat niemand van eenigen vrydom van Houtfchat jouiffieren zal, of dergelyke woorden in substantie, waar van in de Lyst der verpachting Specificeq vermaan word gedaan.

Om dit voor zulken, die in de Meyerye onbekend zyn eenigfins nader te verklaaren, Zy geweeten, dat het Hout op drie foorten van gronden waft. Eerst op oude Erven, dat zyn zulke Landen, die over veele jaaren bebouwd zyn. Ten anderen op nieuwe Erven, dat zyn zulken, die zederd eenige jaaren van de Heiden, of Gemeentens ingegraven, en tot Landeryen zyn gemaakt, en ten derden op de voorplantingen der Erven, op de Gemeentens. Om dit laaste eenigfins begrypzaamer voor te stellen, zy geweeten, dat de Hertogen aan de meeste plaatfen in de Meyerye toegenstaan hebben, dat de geërfdens aldaar, voor hunne Landen, die tegen de Heiden, of Gemeentens grenfen, op die Gemeentens tot zekere

kere wytte te mogten planten onder den midſ, dat van het Hout, dat daar op waſt, de Houtſchat, het zy tot den zesden, of wel ook tot den tienden penning, voldaan moeſt werden, gelyk de pootkaarten dit op onderſcheide wyzen bepaalen. Hier uit rees by ſommigen deeze twyfeling, of de Hertog, in den jaare 1356. de Poorteren van 's Hertogenboſch van den Houtſchat der Landen, die toen niet bebouwd waren, maar in latere tyden bebouwd zouden werden, als ook van het Hout, dat volgens oorlof na dien tyd gegeven: op de Gemeentens of Heiden gepoot werd, vry gemaakt had. Men vergeleek tot ſtaaving van dit gevoele, de nieuwe Erven, en de oorloven om op de Heiden te planten, by zaaken die er voorheen niet waren, maar die als *emergerden*, dat is, als landen die uit de Zee tot Land gemaakt werden, waarop men gevolgelyk voor den tyd dat zy in wezen kwamen, niet konden denken: Ik ben altyd, en dus tyde wanneer hier over ter Leen en Tolkamer geraadpleegd werd, van gevoelen geweest, dat de voorregtbrief was een *privilegium personale, quod coheret personae*, en dat gevolgelyk wanneer de Hertog de Poorteren van 's Hertogenboſch vry van Houtſchat verklaard had, dit verſtaan moeſt worden, dat alle de goederen van deezen, die in hunne handen waren, gelyk ook de Plantagien, die zy op de gemeentens, uit hoofde van toetestaane voorrechten deden, vry van Houtſchat waren, en wanneer die Landen met hunne plantingen op de Gemeentens in onvrye handen kwamen, als dan de Houtſchat van het Hout dat er op gekapt werd, betaald moeſt werden. Hoe dit ſtuk by
de

de Edele Mogende Heeren Raaden van Staaten begrepen is, heb ik voor gemeld. Sommige plaatfen in de Meyerye hebben ook vrydom van Houtfchat bekomen, gelyk die van *Vugt* by voorregtbrief van den 31. Maart 1516. Anderen zyn vry van Houtfchat zo lang het Hout niet buiten de Parochie vervoerd word, gelyk die van *Oirfchot* by voorregtbrief van den 1. April 1446. en die van *Ofcb* van het Hout, op hun eigen Land, in het Kwartier van Maasland gewaffen, volgens hun Ed. Mo. Refolntie van den 6. September 1726. en hun Hoog Mo. Refolutie van den 2. Mei 1727. *Het groot Gafthuis te 's Hertogenbofch*, is volgens hun Edele Mo. Refolutie van den 19. Januari 1728. vry van Houtfchat van het Hout op zyne eige Landen gewaffen, en verder niet. Veele andere zaaken zyn er omtrent de Vrydommen, en het innen der Houtfchatten goedgevonden. Deeze fla ik alwillens hier over, om niet te lang te zyn. Het bovenstaande zy genoeg, om van de Houtfchatten, en den vrydom van dien, een algemeen denkbeeld te geven.

B Y L A A G E N.

Deel. I. Bladz.
219.

*Schadelooze gelofte van Hertog
Wenslaus van Bohemen, en
Hertogin Johanna van Bra-
bant wegens penningen die de
Stad's Hertogenbosch verstrekt
heeft om Oisterwyk te lossen,
met belofte voor hun en hunne
nakomelingen geen Dorpen in
de Meyerye te zullen vervreem-
den van den 9. September 1360.*

Wenceslaus van Boeme bider gratien Godts Hertoge, ende Johanne bider seluen gratien Hertoginne van Luxemburg van Lothryk, van Brabant, van Lymburg en Marcgrave des Heilich Rycx, doen kont allen Luden, dat want die Scepenen, gesworne ende ghemeynlic die goede Luden ende Inwoonderen onser Stad van 's Hertoghenbosse in onsen noit, oirbair ons gheleynt hebben drie duzentich, drie ende enen haluen oude guldene scilde, of die werde Daer af onse Meyerie, Land ende Dorpe Oesterwyc, met sinen toebehoirte mede te lossen, ende te quiten dat verset was onsen lieve Zuystere den Hertoghinnen van Ghelren, voer ene sekere Summe gelts, Soe willen wi des gelts seker maken onser voirschreve Stad van den Bosche, Ende bewisen den voirschreven Schepenen, geswornen, ende goeden Luden onser voirschreve Stad van den Bosche met
goden

goden ripen rade daerop voer gehadt dese voirschreve drie duſſentich drye ende enen haluen ghuldene aude Scilde oft die werde daer af te heffene op onsen voirschreve Meyerien, Land ende Dorpen ende Lude van Oesterwyc ghemeynlicken. Ende beuelen hen oirlouende den voirschreve Schepenen ende gheswornen onser voirschreve Stad van den Bosſche ende gheuen hen volcomen macht, dat ſi met Arnds van Waderle, ende Lucas van Bobnagel die wi daer toe ghecoren hebben ſetten ſelen ende manen dese voirschreve drie duſſentich drie ende den haluen aude guldene Scilde, op die voirschreve Land Meyerie ende Dorpe van Oesterwyc, ende daer af elken Dorpe ſunderlinge ſine portie deel ende laſt gheuen, na dat hen dat duncken ſal moegelic ſyn. ende redelic, ende belouen hen voirt. daer toe Lude te kyeſen vter Vrieheit Dorpen ende Landen van Oesterwyc voirschreve ende te nemen die dit ghelt voirt ſetten ſelen in elken Dorpe ende vrieheit voirschreve bi rade onser voirschreve Schepenen, gheswornen ende der voirschreve. Arnds van Waderle ende Lucas van Bobnagel witteliken ende getruweliken na elcs perſoens goede ende ſtate ſunder dair inne yemene te verdraghene, met alſulken voirwarden, dat onſe Schouteit van den Boſch die nu is, of ten tide ſyn ſal hem verwynden ſal met goeden bourghen ende ſekeren geloefſten jegen onſe Stad van den Bosſche, ende jeghen onſe Schepene ende geſwoerne ten tide aldaer, dat hi alſoe langhe alſe hi onſe Schouteit ſyn ſal, dese voirschreve Somme gelts t'irſte, dat ſi gheſet ſal ſyn gelyc voirschreve is, op die Meyerie Land, Dorpe ende Lude van Oesterwyc vtepanden ſal, ende

de doen vtependen sonder meeren van alle Ludeſt daer men ſe op ſetten ſal. Soe dat onſe Stad voirſchreve, deſe voirſchreve Somme gelts hebben ſal geheelic ende altemael nv tot alreheilighen myſſe naeft toe comende ſonder argeliſt. Ende gheuielt alſoe, dat nyet gheuallen en moet; dat onſe voirſchreve Schouteit ten tide ten Boſſche die voirſchreve gelt, van den Lande Meyerien ende Dorpe van Oeſterwyc ſoe haeftelic nyet vercrigen en konſt, noch vte ghepanden, ſoe dat hys nyet betaelen en konſt, de voirſchreve onſer Stad, op alreheilighen dach of bynnen den ſeſſe weken daer na ſonder argeliſt. Soe willen wi ende orlouen onſen voirſchreven Schouteit te nemen uite onſen fourſaiten van der Meyerien van den Boſſche nv virtien nacht voer Kersmyſſe naeft tocomende twee hondertich ende vyftien auden guldene ſcilde ende die onſen voirſchreve Stad, of den Schepeneri ende gheſwornen aldaer te leueren ende te gheueren den ſchade ende die lyſſpenſie mede te betalen; die men ouermyds financhie deſes voirſchreve drie duſentich, drie en enen haluen auden guldenen ſcilde ſchuldich is tot bruxellie ende gheuekt oec, alſoe dat onſe voirſchreve Schouteit van den Boſſche deſe voirſchreve ſomme gelts van den drien duſentighen drien ende enen haluen auden guldenen Scilden nyet ſoe volcomenliken ghe erigen en konſt dat hi ſe alentliken ghegeuen konſt of betalen de voirſchreve onſer Stad van den Boſſche tot opten virtien nachten na voer Sente Jhahs dach baptiſten te mydde Soemer naeft tocomende, Soe is onſe wille ende volcomen conſent, dat onſe Schouteit dan oec nemen ſal van onſen fourſaiten der voirſchreve Meyerien twee hondertich ende vyf.

vyftien aude guldene fchilde, ende die noch onse Stadt van den Boffche of den Schepenen ende Gefwornen aldaer betalen dese voïrgemelde Lyffpensie mede te betalen tot Bruessele dair dese Somme gelts mede verereghen is, alsoe dat onse Schoutheit van den Boffche alle Jair eest dat hy dese drie dufentlick drie ende enen haluen fchilde nyet vercrighen en kan noch en betaelt, tusschen dit ende virthiennacht voer Sente Jans dach Baptiften te mydde Soemer naest toecomende, altoes voert aen op ten virtiensten dach voïr elken Kersdag ende op ten virtiensten dach voer elcken Sente Jans dach Baptiften te midde Soemer gheuen sal ende betalen gelyc voïrschreven is twee honder- tich ende vyftien auder guldenen fchilde, onsen voïschreeve Stad van den Boffch of den Schepe- nen ende gheswornen aldaer totten tyt toe dat de- se voïrgemelde Lyftochte verstoruen sal syn, En- de dese saken te doen, sal onse Schoutheit van den Boffch die nv Is, of namaels wesen sal wael verburgen met drien of met vieren goeden bour- ghen, die ghegoet syn bynnen de Meyeryen van den Boffch onsen Schepenen gheswornen ende goe- de Luden onser voïrschreve Stad te voldoen den tyt dat hy Schoutheit syn sal, foe dat hen billic ghenueghen sal, eer sy hem sculdich fullen syn te ontsaen in haren Schoutheit, Ende in desen saken is te verstaen, gheuielt alsoe, dat men dese voïr- schreve drie dufentich drie ende eenen haluen au- den fchilde, die men aldus setten sal op den vrie- heiden Lande ende Dorpen van Oesterwyc alent- liken totten voïrschreve daghe niet ghecrigen en konde, ende men die helicht meer of myn daer af hedde, ende men die onse voïrschreve Stad van den

den Bosch betaelde, dat men dan dat ghlande gelyc' afflaen soude van den voirschreve Lyffpensien van den viere hondertich, ende dertich aude guldenen scilde siaris die onse Schouteit gelouen sal ende daer toe alle dat van de voirschreve Lyffpensien tot Bruessele versterven sal, van Jaer te Jaer sonder argelift. Daer omme eest, dat wy onsen Scouteit van den Bosch voirschreve die tentide syn sal, ontbieden en beuelen, dat hy dit voirschreve gelt dat gheset sal werden alsoe voirschreve is op te Meyerye Lande ende Dorpe van Oesterwye vte pande sonder eenech vertrekken ende alle voirwarden hen aenrurende voldoe van onsen wegghen, soe dats onse voirschreve Stad content sy, ende ons des nyet meer en hebbe te volghene. Ende want ons, onse voirschreve Stad van den Bosche dit gedaen heeft in trouwen, ende dese voirschreve Somme gelts ghefurneert heeft op haers selfs last, ende avonture, Soe gelouen wy hare in goeden trouwen voir ons, onse oir, ende nacomelinge, Dat wi dese Meyerie, Land ende Dorpe van Oesterwyc nemmermeer meer versetten en selen noch vervreemden van onse Stad van den Bosche voirschreve noch oec negheene andere Dorpe noch vrieheiden in onse Meyeryen van den Bosche gelegen, Mer wi willen, dat si daer aen bliuen geannexeert voert aen tot eweliken dagen, gelyc ende in alder manieren, dat si bi onsen voirvorderen tiden gehoirt hebben, ende gheannexeert syn geweest onser voirschreve Stad ende Meyerien van den Bosch, sonder argelift. In getuge welken dingen wie onse Zeghelen gehangen hebben aen desen Brief. Ghegheven tot Bruxelles op ten negensten dach in September Int Jaer ons Heeren
du-

duſentich drie hondertich ende Tſeſtich, ende was deſen Brieve beſegelt met twee vuythangende Ze- gelen van witten waſſche, *onderſtaat*. Deſe co- pie concordeert van woirde te woirde met d'ori- ginale beſegelde Brieuen, 't welk wy onderge- ſchreve als openbare Notariſſen ende Secretariſ- ſen der Stadt van 's Hertogenboſſche mits deſen betuygen *was ondertekend J. van den Velde met ſignature.*

Accordeerd met de Copie Auten- ticq van het bovenſtaande Pri- vilegie geregſtreerd in het Pri- vilegieboek door den Griffier van de Velde gecompilêerd getekend met de letter A, thans in de Ar- chieven der Stad 's Hertogen- boſch beruſtende; uitgenomen dat de *abbreviatien* of de verkortin- gen, door my ter goeder trouwe tot klaarer begrip van minder kundigen zyn aangevuld. Ac- tum 's Hertogenboſch den vier en twintigſten September des jaars een duizend zeven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend.

J. H. VAN HEURN.

Dit ſtuk heb ik op Bladz. 219. van het Eerſte Deel alleenlyk aangehaald, om te toonen, hoe
IV. DEEL. R ſchie

ſchielyk 's Hertogenboſch zederd haare Stigting, in vermogen toegenoomen zy. Thans zal ik nog ietwes van den Inhoud van het zelve melden. WENSELAUS en JOHANNA hadden (denklyk door de onluſten met den Graaf van Vlaanderen,) veele ſchulden gemaakt. Om die te betaalen, verpanden zy de Meyerye van Ooſterwyk, thans het Kwartier van dien naam, in de Meyerye van 's Hertogenboſch gelegen, voor drie duizend drie en een halve oude Schilden aan de Hertoginne van Gelderland, die een eige Zuſter van Hertogin Johanna was. De Stad 's Hertogenboſch wien deeze verpanding tegen de borſt was, gaf dit geld den Hertog en Hertoginne te rug. Het is waar, zy had dit niet by der hand, maar deed het te Bruffel tegen Lyfrenten opneemen, zo als uit de vorenſtaande geloſte blykt. Om van de waarde des gelds ten deezen tyden te oordeelen, moet men aanmerken, dat de Lyfrenten van de dte duizend oude Schilden, volgens deezen Brief, jaarlyks vier honderd en dertig Schilden bedroegen, het welk meer, als tegen veertien ten honderd beloopt, ten gevolge, dat het geld toen meer als eens zo veel, als in onzen tyd waardig was. Ik merke ook het volgende hier omtrent aan. Na dat de verpanding geſchied was, geſtaſten WENSELAUS en JOHANNA, dat men de pandpenningen op de Meyerye, dat is het Kwartier van Ooſterwyk zoude ſtellen, om die aan de Stad 's Hertogenboſch te rug te geeven: Het komt my onbegrypelyk voor, uit wat hoofde dit de Stad gegeven werd; Deeze had immers voor dat geld te Bruffel Lyfrenten opgenomen waar van de Afloſing niet nodig was, het natuurlykſte was

was geweest, dat de Hertog die Lyfrenten uit zyne Domeinen tot derzelver versterk betaalde. Ook komt het my onbegrypelyk voor, wat de rede was, dat men de pandpenningen alleen van de Meyerye, dat is het Kwartier van Oosterwyk te rug vorderde: De Hertog en Hertoginne hadden schulden, Zy verpanden om die te betaalen het geheele Kwartier van Oosterwyk, dus komt het my billik voor, dat men de pandpenningen door 's Hertogen Domeinen, of wel uit eene Bede over geheel Brabant, en niet uit een klein gedeelte van dat Land, voldaan werden. Ieder oude Schild waar van in dit stuk gemeld werd, doet thans eenen Karels gulden. Zie den *Schat der Chynsen Bladz. 32.*

De Stad 's Hertogenbosch won door de Aflosfing deezer verpanding veel, om dat de Hertog en Hertogin zig, voor hun, en hunne nakomelingen verbonden, dat zy de Meyerye en Lande van Oosterwyk, nog geene andere Dorpen, of Vryheden in de Meyerye van 's Hertogenbosch vervreemden zouden, dat is, *dat zy geene plaatsen tot Heerlykheden zouden maaken.* Deze uitlegging fluit daarom op de woorden deezes Briefs, om dat de Regeering der Stad 's Hertogenbosch het hooge Recht bestier over alle de Dorpen, in de Meyerye die geen Heerlykheden zyn, oeffend: Indien die nu tot Heerlykheden gemaakt werden raakte de Regeering dit Rechtsbestier kwyt, en dus bleven die Dorpen aan haare Hoofdstad volgens de woorden des Briefs niet *geanneeerd*, maar het Rechtsgebied kwam in vreemde handen. Ik vinde daarom,

B Y L A A G E N.

waeren van der saken. In welcke waerheit hi bevonden heeft, dat die palen die hier na gescreven staen van rechte onse Stat van 's Hertoghensbossche van auts toebehoert hebben, ende noch toebehoeren, dats te verstaen. In den iersten begynnende aen dat Cruys, dat voer engelen te staen plach in der ziden tot Dyependyke waert, Ende van daer, recht lynde recht, op ter Kelen van de Enghilschermeeren, Ende van daer lynde recht op ten molen wile, Ende van daer lynrechte op ten homyc biden Anteboer van Vlymen, Inde Ieghen aldaer, Ende van daer lynde recht op ten breiden wech, Ende van daer lynde recht op ten Dyelberch. Ende want Her. bernard onse Drossate voirsz. dese palynghe bevonden heeft nader wittigher waerheit onser voirschreve Stat toebehoerende wesen, soe hebben wy gheloest onse voirschreve Stat, ende onsen luden voirschreve dese palen gelyc alse voirschreve syn, in goeden trouwen, wittelic ende wael te hunden, ende te weren te eweliken daghen, Ende hen alle soerche, claght, ende ghewalt af te doen. Jeghen ygeliken, Ende oirlouen mede onse voirschreve Stat, ende onsen luden dat si eene yegelyc beeft, die tegen haren wille daerop compt, ende hen nyet toebehoerende en is schutten moghen op der Stad boeten, of doen scutten, Ende ghebidden, ende bevelen onsen Schouth van den Bossche ende onsen Drossate van Heusden, ende allen die Ambaght vareh in onsen landen voirgemelt, die nu syn, of namaels wesen selen, dat sy onse Stat, ende onsen luden voirschreve, van dese voirschreve palynghen forche ende ghewalt afdoen. Jeghen enen ygheliken, En hen daer

daer altoes bereet toe syn tot haren verſuec, alſoe lief alſe onſe vruntſcap hebben, ende haer Ambacht, ſonder na enich ander ghebot van ons te verbeijden; Ende om dat wi willen dat deſe palynghe voirmiſchreve vaſte ende geſtede, bliue tot eweliken daghen, ſoe hebben wi onſe Segelen in veſtynghen ende in kennyſſen der waerheyt aen deſen Brief ghehangen. Ghegheuen tot 's Hertogenboſſche op ten ſeu en twyntygſten dach van Septembr. In 't Jaer ons Heren duſentich, drie hondertych, vyftich ende ſeſſe ondertekent Specht. Ende was deſe Briefſe beſegelt met twee witte vuyt-hangende zegelen, onderſtaet daccoirde van deze met zyne originale Brieven behoidlyk beſeght, atteſtere ik Secretaris der Stadt van 's Hertogenboſſche en was ondertekend J. van den Velde met Signatuure, *onderſtaet* Accordeerd met zyn principaal, geregistreerd in een Register der Privilegien, beruſtende op de Kamer des Penſionaris, op het Stadhuys te 's Hertogenboſch, welk boek getekend is C. No. 326. Fo. 9. en volgende. Actum 's Hertogenboſch den drie en twintigſten Auguſtus een duizend zeven honderd vier en zeven-tig *was ondertekend* J. H. van Heurn.

Accordeerd met de voormſchreeve Copie Authenticq onder my ondergeſchreve beruſtende. Actum 's Hertogenboſch den twintigſten October des jaars een duizend zeven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN.

R 4

Ik

Ik heb deeze Bylaag om twee redenen hier by gevoegd. De eerste is, om dat by BUTKENS *Tom. I. preuves du Livre IV. pag. 198—201.* en by VAN MIERIS *Charterboek van Holland Bladz. 299.* in de uitspraak van vyf goede mannen in den jaare 1374. gedaan, gemeld werd, dat de grensfchydung op den voet zo als die voorheen volgens de uitspraak door den Heere van Borgneval gemaakt, in wesen zouden blyven, zonder dat daar in, de paalen dier grensfcheiding staan uitgedrukt. Dus heb ik gemeend, dat dit de zaak in klarer dagligt zal stellen, om dat daar in alle de paalen tusschen Brabant en Holland, aan die zyde, zyn vervat. De tweede rede is, om dat dit stuk by OUDENHOVEN *Beschryving van 's Hertogenbosch Bladz. 17. en 18. Edit. 1670.* met verscheide fouten is opgegeven.

B Y L A A G E N.

Deel I. Bladz. 469. *Protest van de drie Leden der Stad 's Hertogenbosch van den 16. Mei 1530. dat zy tot het opneemen van Penningen geen Oetdooi van den Hertog nodig hebben.*

In den naam ons Heeren Amen. By tenoers van deezen openbaren Instrumente zyn kennelyck eenen yegelycken, dat in den Jair der geboorte desselfs ons heren, duyfent vyffhondert ende dartich. In der dorder Indictien der maeni van Meye den festiensten dach, des paeusdoms ons alderheylichste Vaeders in goede, ende heren, here Clemens van Goids voirsichticheyt die seuensten Paeus van dien name. In den seuensten jaer regnerende die alder onverwinlixste ende victorioeste Prince Carle, die vyfte van dien nam Rooms-Keyser altyt vermeerder frycs, syn gecompereert voir my openbair Notaris ende getuygen nae beschreven hier toe geroepen, ende sunderlinge gebeden, Die eerbare, zeer wyse ende voorsichtige Heren, ende goede mannen nabescreue. Te wetene Jan van Vladeracken Heer tot Geffen als voer Schepen, ende outste Raetsheer. Lambert van den Broeck, Goessen van der Stegen, Goyardt van Middegael ende Herman van Deuenther Schepenen, Mathys Stooters, ende Willem Pynappel gesworen, Willen van Roesmalen, ende Dirick Claessen Dekenen van den Drapenyerden.

Mathys van den Wiel Dekene van den Lauwers, Jan Heymerix Dekene van de Naftelmekers, ende Cornelis Conelisse Dekene van den Vischcoopers. In der Stadt van 's Hertogenbosch, des Hertogdoms van Brabant, representerende die drie Leden derselue Stadt, seggende ende allegerende, dat alsöe die Staten des Lants, ende Hertogdoms van Brabant voirschreve, op die begeerte die de voirschreve Keyserlyke Majestaet op den twelften däch Juny, In 't Jair vyftien hondert negen en twintich, liberalick geconsenteert ende geacordeert hebben die summe van twee hondert viertich duysent ponden, 'T pont van vortigh grooten Vlaemscher münten 't pont, Ter cause van den Huwelick der Keyserlyke Majestaet, geboorte van den Prinche van Castillien synre Mate. Soen, ende auancementen ende vordderinge van de costen die de voirschreve Keyserlyke Majestaet te dragen soude hebben. In der reyse van Italien, ende tot receptie ende ontfangenisse van der Keyserlicker croone ende andersins, te betalen in sesh Jaeren ende twelf termynen by gelycke porcien, daer af den yersten termyn verschenen is te bamis leffleden vyftien hondert negen ende twentich. Den tweesten te paeschen. In 't Jair vyftien hondert dertich, den dörden verschynen sall te Bamis, naefcomende anno, dertich voirschreve ende alsöe van termyne tot termyne die voerschreven sesh jaeren geduerende. Ende hoet, dat na den voirschreven Consent, ende accorde een verstuete der voirschreve Keyserlyke Majestaet, Schiepenen. Raidt ende Dekenen van den Ambachten der voirschreve Stadt van 's Hertogenbosche, representerende de drie Leden ende

het geheele Corpus derfeluer Stadt, ende de Ge-
 deputeerde van der Meyerye der Stadt voifchre-
 ve, nae deliberatie, ende ryen Raedt daerop
 gehadt, willende gelieven der voifchreve Key-
 ferlyke Majestaet der feluer huer Segele (geordi-
 neert totten contracten) geaccordeert hebben te
 Leenen om op te voifchreve Stadt ende Meye-
 rye te verkope alsoe veel erfelycke Renthen te
 lossen den penninck festien als huer portie. In
 der voif. beede gedraeght. Ende dat bysunder
 om te verhaelen den grooten scaide van den fi-
 nant die de Keyferlyke Majestaet daer omme sou-
 de hebben moeten lyden, om gerede Penningen
 daer af te hebbene ende andere gelycke beeden;
 by den Staten van den anderen Landen oick ge-
 consenteert die syn Majestaet behoeften, omme
 te furneren ende veruallen die costen van der
 voifchreve wyze, ende besonder tot betalinghe
 ende onderhoudenisse van den lude van Orloge te
 perde, ende te voete, die de Keiserlyke Majestaet
 heeft doen aennemen tot verfekerheyt van zynre
 Majesteyten persoën, ende andersins, welcke por-
 cie die voif. Stadt ende Meyerye. In der voer-
 gemelte beede is de somme veertig duysent vier
 hondert zes ende viertich ponden ten voifchreve
 pryse van viertich grooten vlaemisch 't pont. Ende
 hoewel enen bezegelden Brieff van consent deser
 Stadt en Meyeryen verleent, omme de voifchre-
 ve Losrenthen 't samen te moigen vercoopen, en-
 de alsoe 't samen vercoft hebben; twee duysent
 pont artois van viertich groot vlaems 't pont, siaers
 belopende die Hooft-Penningen twee ende dertich
 duysent gelycke ponden. Ende heeft dese Stadt
 zulcken consent van te moigen vercoopen (hoe
 wel de Stadt mede In den seluen Brief geruert
 staet)

staet) nyet veruolght, noch begeert, doen veruolgen noch begeren, gernerct dese Stat zulken consent niet en behoeft, mer alsulckene vercopinge, om huer lasten te veruallen altyt by haer zeluen met accoordt van den drie Leden deser Stat doen mach, ende costumelick is te doen, sonder Enich speciael off nyeuwe consent daer omme van den Lande te verweruen oft te behoeuen, achteruolgende zekere Priuilegien, daer mede dese Stad verchiert is, ende altyt geuseert heeft, soe die voorscreuen Heeren ende goede mannen der drie Leden derseluer Stadt, representerende oipenbairliken recognosceerden, ende dair af wittelycken protesteerden van den welcken die voirschreue Heeren ende goede mannen. In den name der voirschreue Stadt van 's Hertogenbosch, begeert hebben van my openbair, Notaris ondergeschreuen, een of meer openbair Instrument, oft Instrumenten ter bester formen, tot behoeft der seluer Stadt gemaict ende vuitgereict te worden. Dits geschiet in der Collegiale Kerke van Sint Jans Euangelist der voirschreue Stat, beneden in ons Lieuervrouwen Choir, daer men die Brieuen van den voirschreue Losrenten bezegelde. In den Jair, Indictie, maent, Pausdomme ende Keyserryck voirschreue. Daer by aen ende ouer waren d'Eerbare ende bestenden Heren en goede mannen. Te Heer Henrick Bor Priester, beneficiaer, In der voirschreue Kerke, Heer Seruaes van Weerdt Priester, Sacrista van onser Lievevrouwen Choir voirschreue. Peter van Wyck Notarius, ende Frans van Tephelen, clercken des Bisdoms van Luydick, als getuygen weerdich van geloeuen daer toe geroepen ende sunderlinge gebeden. Et sic subscriptum. Et ego Theodoricus de Wolff,

Wolff, Buscoducensis Leodiensis Dioecesis publicus Ducis aulica, & Imperiali auctoritatibus, Notarius; quia prescriptis narrationi, recognitioni & protestationi, ceterisque premiffis omnibus & singulis dictum, Ita ut premittitur fuerit enagerentur una cum prenominaſtis teſtibus preſens interfui. Eaque omnia & ſingula ſic fieri vidi, ſciui, en audivi. Ideo hoc preſens publicum inſtrumentum manu alterius (me aliis impeditus negotiis) fideliter ſcriptum, exinde confeſci, ſubſcripti, publicaui & in hanc publicam redegi formam, ſignoque & nomine meis ſolitis, & conſuetis ſignaui, in fidem robur, & leſtimonium premiſſorum legitime requiſitis. In pede ſigni Majoris ſic habebatur ſcriptum Theodoricus de Wolff, Buscoducenſis, *onderſtaat* precedentis copie concordiam cum originali Inſtrumento notariali, atteſtamur nos inſcripſi Notarii publici & Secretarii oppidi Buscoducenſis, *was ondertekend* J. van den Velde *met ſignature*.

Accordeerd met het bovenſtaende proteſt
Geregistreerd in het Privilegieboek door
den Griffier van den Velde gecompileerd
getekend met de letter A. thans in de
Archieven der Stad 's Hertogenboſch
beruſtende, behalven dat de verkortingen
door my ten dienſte der minkundigen
ter goeder trouwe zyn aangevuld. Actum
Vugt den een en dertigſten October des
Jaars een duizend zeven honderd zeven
en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN.
De

De inhoud van dit stuk behelst volgens de tegenwoordige wyze van spreken. *Dat de Stad de toestemming van den Hertog, tot het opneemen van geld niet heeft verzocht, of géén oorlof daar toe behoeft, maar zy 'dit by haar zelven met toestemming van de drie Leden der Stad', (dat zyn Schepenen gezworens, Raaden en Deken en der Ambagten die de Regeering uitmaakten) mag doen, zonder eenige toestemming daar toe te verwerven, of nodig te hebben, volgens zekere voorregten die de Stad heeft, en altyd gebruikt heeft enz.* Ik heb derhalven gezogt op wat grond dit steund, en welke die voorregten zyn, en gevonden.

Eerstelyk dat Hertog JAN de IIIde van Brabant aan de Stad 's Hertogenbosch heeft toegestaan, „waer dat so sy namaels in Commere viele, „alsoe dat men dien Commer met onzer Stad- „renten niet verghelden en conste, dat si dien „Commer onder hen binnen onzer Stadt ordi- „neeren ende nemen moghen, ter minsten scaden bi rade onser Scepenenen, gheswoornen, „Deken en ende een deel der goeder cnapen onser voerscreve Stadt, omme dien commer mede „afte doen enz.” Dit beduid volgens de heden- daagsche wyze van spreken, *Dat de Hertog aan de Stad toestaat, dat indien zy in schulden viel, zo dat men die uit Stads inkomen niet voldoen kon, dat zy de betaaling daar van onder zig mag schikken, by goedvinden van de Regeering der Stad, om die schulden te voldoen.* Hier uit blykt, dat de Hertog zig niet aan en trekt, om schikkingen te maaken hoe Stads schulden te voldoen, maar dit aan de Regeering overlaat, en gevolgelyk ook, het opneemen van Penningen, indien zulks tot betaaling van Stads schulden nodig is.

PRI:

PRIVILEGIE van Hertog JAN den IIIde dato *St. Lambrechts avond 1336. Art. 10.* In de Archieven der Stad. INVENTARIS A. No. 143.

Ten tweeden zeker Octrooi door den zelve Hertog gegeven, waar by verklaard werd, „ dat „ Schout Scepenen, gheswoernen en Borsedra- „ gers (Dat zyn de Rentmeesteren der Stad) on- „ der hen moghen ordineeren en zoe veel setten, „ als nodig is tot afleggen van Stads Commeren, „ Dit heeft geen overzetting volgens de hedendaag- „ sche wyze van spreekken nodig. Ik voeg er alleen by, dat de Hertog aan de Regeering overlaat, dat zy ter betaaling van Stads schulden zo han- delen mag, als tot betaaling van dien nodig is, en dus ook om ter voldoening van dien, gelden op te nemen.

OCTROOI van Hertog JAN den IIIde dato *St. Michiels avond 1336.* In de Archieven der Stad INVENTARIS A. No. 155. en in het ROOD PRIVILEGIE BOEK *Fol. 16. verso.* Het laatste berust in de kasse in de Kamer van Schepenen.

Ten derde van Hertog JAN den IVde waar in het volgende staat. „ Voirt verleen wi ende „ gheuen onser voirt. Stat ende goeden Luden „ van den Bosch als boven, wanneer si enigen „ commer maken selen, dat dat sal geschien bi „ Rade weten ende goetduncken van onsen Sce- „ penen ende gefwornen, of di meeste deel van „ hen, ende een deel van den ledigen Luden en- „ de de meeste deel van den Deken, van den „ Ambachten voirt. enz.” Dit beduid volgens tegenwoordige wyze van uitdrukking. *Dat wan- neer de Stad eenige schulden maken zal, dat dit geschiede by Raade, weeten, en goedduncken van*
Sche-

Schepenen, Gezwoorens, of het meeste deel van dien, en een gedeelte der ledige Lieden, en het meeste deel van de Deken en der Ambagten voor- schreeve. Hier uit is derhalven te zien, dat het maaken van schulden ten laste der Stad, by de Regeering geschieden moet, tot een gevolg dat er geld opgenoomen, dat is schulden gemaakt moeten werden, zulks by de Regeering gedaan moet werden.

PRIVILEGIE van Hertog JAN den IV^{de} raken- de het verkiezen van de Deken en der Ambach- ten, en dat de Stad haare lasten by haar zelve mag vinden, *van den 27. Januari 1418, 1419.* In de Archieven der Stad. *Inventaris A. No. 148.*

In deezen Voorregtbrief worden gemeld de woorden *ledige Lieden*. Deeze komen in ver- scheide Voorregten, en Rentebrieven ten laste der Stad voor; derhalven is de vraag wat hier door verstaan werd. Na overweeging van alles, is het zeker, dat er de Raaden der Stad door ver- staan werden. Myne redenen daar voor zyn, om dat die woorden, tusschen die der gezwoorens en Deken en der Ambagten ingelascht werden. De Regeering bestond oudtyds uit Schepenen en Ge- zworens, die het eerste Lid, uit de Raaden, die het tweede Lid, en uit de Deken en der Ambag- ten die het derde Lid uitmaakten, dus komt het my voor, dat door de ledige Lieden, de Raaden der Stad betekend werden. Deeze kunnen ledige Lieden genaamd werden, om dat als iemand in de Regeering komt, deeze volgens de aloude her- komen eerst Schepen moet zyn, vervolgens Ge- zworenen, en dan Raad. De Raaden moeten hun
leven

leven lang geduurende, Raaden blyven, tot dat zy tot Schepenen verkooren werden; dus blyven deeze ledig, dat is zonder eenige bediening, als alleen van te Raade te komen. Dit blykt klaarder hier uit om dat in zommige brieven staat, ledige Lieden die men heet Raaden.

Deeze voortegten tot opneeming van geld ten laste der Stad, zyn by het VIIde VIIIde en IXde Leden der voorwaarden van overgaaf van de Stad aan de Algemeene Staaten bevestigd. By het VIIde Lid is bedongen, „ dat de Heeren Staa-
„ ten Generaal in de Stad, zodaanige Jurisdic-
„ tie, en gerechtigheden zullen gebruiken, als
„ de Hertogen, en Hertoginnen van Brabant daar
„ inne tot nog toe gehad hebben.” Hier voor is aangetoond, dat de Hertogen niet opneemen van Penningen ten laste der Stad zig niet hebben aangetrokken, waar zulks aan de Regeering ge-
laaten hebben. Dus moet men vaststellen, dat dit na het overgaan der Stad, ook op dien voet ook zo blyven moet.

By het VIIIde is bedongen, „ dat de Stad
„ &c. haare Regten, en herkomen, Costuimen,
„ vryheden, exemptien en alle andere Privilegien,
„ zo generaal als particulier, die zy van ouds,
„ en voor het begin van den Oorlog genoten
„ en gehad heeft, behouden zal.” Dus behoort onder deeze Regten en Privilegien het opneemen van gelden ten lasten der Stad buiten kennis, en zonder toestemming van den Hertog, het welk deeze voorheen de Stad vergund heeft, zonder zyne toestemming, nodig te hebben.

By het IXde Lid is bedongen, „ dat de Re-
„ geering zo in Recht vorderinge als in NB. po-
IV. DEEL. S „ li-

„*liticque* zaken zal blyven aan de Magistraat
 „en de drie Leden derzelver Stad *respective*“
 enz. Dus moet het opneemen van Penningen ten
 lasten der Stad, als een *politique* zaak aan de
 Regeering blyven. De Algemeene Staaten heb-
 ben dit nooit tegengegaan, maar de Regeering
 daar mede altyd laten geworden, het welk ik met
 zeer veele voorbeelden zoude kunnen aantoonen.
 Ik zal er maar een aanhaalen. By het Oëtrooi
 van den jaare 1741. tot het maken van eenen
 Straatweg van de Stad op Eindhoven, het welk
 zonder opneemen van Penningen, ten laste der
 Stadt, met geen mooglykheid konde geschie-
 den, werd geen woord van oorlof tot het op-
 neemen van Penningen ten laste der Stad ge-
 meld. In den jaare 1743. was de Raad van
 Staaten, met de Regeering overeengekomen,
 om eenige Barakken tot Huisvesting der Bezet-
 ting binnen de Stad te Timmeren. In het be-
 stuur der Algemeene Staaten, van den 27. No-
 vember van dat Jaar op dit werk genoomen,
 was ingesloopen, dat de Regeering gemagtigd
 werd het geld daar toe nodig, ten lasten der
 Stad op te neemen. Deeze schreef hierop den
 Staaten, dat zy zo ryde der Hertogen van Bra-
 bant, als naderhand naar luid van Stads voor-
 regten, zonder bewilliging van iemand, Pennin-
 gen had opgenomen; dit was by de Staaten
 zelfs, op den 24. April 1674. bevestigd, die
 bleek ook, by het Oëtrooi tot het maken van
 den Straatweg op Eindhoven, waar in van geen
 opneeming van Penningen gerept werd. Zy was
 bedugt, dat die uitdrukking ten nadeele van
 Stads voorregten in gevolg getrokken zoude wer-
 den.

B Y L A A G E N. 373

den. Hoewel de Staaten hierop, zo ver ik weete, niets antwoorden, moet men er uit besluiten, dat zy met dien Brief genoeg genoomen hebben; het komt my voor, dat zy anders hunne nadere gedagten, daarop de Regeering zouden hebben doen toekomen.

B Y L A A G E N.

Deel I. Bladz.
478.

*Akte van non Prejudicie door Kei-
zer Karel den Vden aan de Re-
geering en Burgery van s Her-
togenbosch, verleend dat het op-
rigten van een Rechtbank bin-
nen de Stad, en het doen van
huiszoeeking tegen de Lutheraa-
nen, en andere Ketteren aldaar
tegen Stads voorrechten in geen
gevolg getrokken zal wêrden van
den 16. Januari $\frac{1553}{1554}$.*

KAERLE by der gracien Goids Roomsche Ky-
fer altyt vermeerder 's Ryx, Coninck van
German, van Castillen, van Leon, van Arra-
gon, van Navarie, van Naples, van Secellien,
van minorque, van Sardine, van den Eylanden
van Indien, van der vaster eerde, en de Zee-
Oceane, Ertshertoge van Oistryke, Hertoge van
Bourgoingnen, van Lothe, van Brabant, van Lem-
borch, van Luxemborch &c., Grave van Vlaen-
deren, van Artois, van Bourgoingnen, Pals-
Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zee-
lant, van Ferette, van Hagenauw, ende van Na-
men, Prince van Zwaue, Mercgrave des Hey-
lichs Ryx, Heere van Vrieslant, van Salins, van
Mechelen, van den Lande van Oueryffel van der
Stadt, Steden en Lande van Vtrecht, ende Do-
minateur, In Asien ende Afriken, Allen den ge-
nen,

nen, die dese onse Brieue sullen sien saluyt, Alsoe wy In de maent van Mye lefleden, zekere onse Commissarissen gefonden hebben gehadt, binnen onser Stadt van den Bosche met expresse last, ende commissie om aldaer van onsen wegen te Procederen totter straffinge, ende extirpatie van den ghenen die besmet waren van der Secten Lutheranen. oft andersins gedaen te hebben tegen onse Ordinan. ende verboden dien aengaende gepubliceert, Ende het zoe zy, dat onsen voirs. Commissarissen van node is geweest, ende alnoch is, om huere voirs. commissie te volbrengen, ende om totter waerheyt van den voirs. delicten ende heresie te comen, ende voirts tot puntie ende correctie van den seluen te procederen, huyssoeking te doene, oft doen doene ouer de ghene daer af befaemt ende besmet wesende, ende deselue binnen huere huysen, daer zy hen secreteelick waren, ende alnoch zyn houden te apprehenderen oft doen apprehenderen. Soe hebben nochtans diuerse Ingeseten. onser voirs. Stadt van den Bosche gesustineert, 't selue te zyne tegen huere preuilegien, pretendederen dat nae Inhoudt van den seluen men egeen Borgeren oft Ingesetenen derseluer Stadt voer ennige saken binnen huere huysen en zoude mogen aentasten oft apprehenderen, oft ennige huissuekinge doen, nyet min de drye Leden onser voirs. Stadt ghesien hebben den last ende Commissie by ons den voirs. onsen Commissarissen gegeuen, hebben verclaert, dat zy bereet waren, 't allen tyden den seluen onsen Commissarissen alle assistentie behulp ende bystandt hen mogelick zynde te doene, om te commen tot extirpatie correctie ende puntie van den voirs.

delicten, behoudelick dat den Ingesetenen ende Borgeren onser voirsz. Stadt daerop souden worden verleent onse Brieven van non Prejudicien van hueren voirsz. Preuilegien voere den toecomenden tyt, welcken naeuolgende zekere Gedeputeerde onser voirsz. Stadt van den Bossche, hebben aen ons versocht deselue Brieven van non Prejudicien, ende hoewel van noode ware geweest deselue Preuilegien ierst ende voir al in onsen Rade gesien ende gevisiteert te werden, om te weten, off deselue alsoe luydende ende sprekende waren, ende dewelck vreempt zyn soude, dat men egeen Borgeren oft Ingesetenen derselver onser Stadt voere cryme van herefie, Ketterie, oft andere execrable oft destable feyten oft delicten en zoude mogen binnen hueren huysen, aentasten oft apprehenderen oft huysueckinge doen, nyet min want hier by de voirsz. sake soude mogen noch lange verdrocken, ende verachttert worden, daer inne wy niet alder diligentie, begheren geprocedeert te worden, tot extirpatie van der voirsz. ende andere gereprobeerde ende heretique Secten. DOEN TE WETENE dat wy desen aengesien ende willenden den Ingesetenen ende Borgeren onser voirsz. Stadt van den Bossche hierop versien naede gelegentheyt van der saken verclaren onse meyninge ende intencie te zyne, dat indien de Ingesetenen oft Borgeren onser voirsz. Stadt van den Bossche van ende aengaende 't gene des voirsz. is, sulcke oft gelycke Privilegien hebben, als zy gelyck voere gelystigneert hebben, dat 't gene des by onsen voirsz. Commissarissen in 't exerceeren van heuren voirsz. Commissien tot extirpatie ende correctie van den voirsz. delicten ende hereffen, binnen onser voirsz. Stadt van

van den Boffche ouer-ennige Borgeren, oft Inge-
fetenen derfeluer Stadt, alreede gedaen is, oft noch
gedaen ende geexerceert zal worden nyet en is,
noch en zal wesen oft hier naemaels enniichsins
getrocken mogen worden in Prejudicien van den
Preuillegien onfer voirsz. Stadt van den Boffche,
maer dat defelue andersins in hueren macht ende
vigueur fullen bliuen ons nyet min andersins bly-
uende in onse hoocheyt Rechten ende Jurisdictionen
binnen onfer voirsz. Stadt, van allen den welcken
wy den voirsz. Ingefetenen ende Borgeren onfer
voirsz. Stadt van den Boffche, hebben verleent
ende verleenen, dese onse Briuen van non Pre-
judicien. Ontbieden daerom ende beuelen onsen
Lienen ende getrouwen den Cancellier ende Lu-
den van onsen Rade in Brabant, Schoutet ende
Scepenen onfer voirsz. Stadt van den Boffche, en-
de allen anderen onse, ende onfer vafallen, oft
der smaelre heeren Rechteren, Justicieren, Offi-
cieren, ende Dieneren onss lants van Brabant,
dat zy die Borgeren, ende Ingefetenen onfer voirsz.
Stadt van den Boffche, van deser onfer declara-
tien, ende non Prejudicie peyselick ende vre-
delick doen ende laten vferen genyeten ende ge-
bruycken cesserende alle beletten ter contrarien.
Want ons alsoe gelieft. Ende des torconden heb-
ben wy onsen zegel hier aen doen hangen. Ge-
geuen in onse Stadt van Bruessele zofthien da-
ge in Januario int jaer ons Heeren duyfent vyf-
hondert ende driendertich nae Costume onss hoofs
van Brabant, Ende van onsen Keyfer Rycke t vier-
de ende van onsen Rycken van Castillen ende ande-
ren Druye. Op te pleycke stont gefcreuen aldus,
Byden Keyfer in zynen Rade ondertekent Bou-

286 B Y L A A G E N.

dewyns. Ende was desen Brieff bezegelt met eenen grooten vuythangenden zegel van rooden Wasche, *onderstaat* dese Copie gecollationeert synde tegens syne originale Brieven behoorlyk besegelt, is daer mede beuonden accorderende by ons Secretarissen der Stadt voorsz. *was ondertekend* J. van den Velde *met signature.*

onderstaat

Accordeerd met de Copie authentiq geregistreerd in het Register der Privilegien door den Griffier van de Velde, gecompileerd getekend B. No. 326. Het welk de Stad 's Hertogenbosch toebehoord, en in de Archieven dier Stad beruſt, en aldaar op Fol. 305. vers. Actum Vugt den een en twintigſten November des Jaars een duizend zeven honderd zeven en zeventig.

was ondertekend

J. H. VAN HEURN.

Ter gemaklyker begrip van deeze Brief des Keizers van niet in gevolgtrekking of *Acte van non Prejudicie*, ſtaat te weeten, dat de Keizer tot het uitroeien der Lutheraanen, en anderen zogenaamde Ketteren, een Rechtbank te 's Hertogenbosch had opgerigt, die uit eenige Gemagtigden van den Hove (denkelyk van den Raade van Brä-

Brabant) bestond, by welken zig negen Leden uit Stads Regeering voegden, men haalde de van Kettery beschuldigden uit hunne huizen, om voor deeze Rechtbank te Recht gesteld te werden, gelyk ik zulks Deel I. Bladz. 478. verhaald heb. De Regeering, en de Burgery, hadden dus twee redenen om te klagen, dat aan Stads voorrechten eenen inbreuk geschied ware. Eerstlyk dat men de Burgery van haaren natuurlyken en gewoonen Rechter, die Schepenen der Stad zyn, aftrok. En ten anderen dat men de beschuldigden uit hunne huizen haalde, en voor deeze nieuwe, en ongehoorde Rechtbank voerde. Het is overklaar, dat de Burgers der Stad volgens Stads *Kostuimen Tit. VIII. Art. 4.* alleen voor Schepenen der Stad te Recht moeten staan. Mooglyk zal my hierop tegengeworpen werden, dat de *Kostuimen* eerst in het jaar 1606, en dus lang na deezen tyd gevormd zyn. Dit is waar, maar het is mede waar, dat die volgens Stads gewoontens, en herkomen samen gesteld zyn. De naam geeft dit te kennen, om dat, die een verbaftering is van het fransche woord *Coutumes* dat gewoontens betekend, boven dien rusten zy mede op de Voorrechten die de Stad, en de Burgery van ouds hadden. Om in deezen met bewyzen ten berde te komen, zal ik dit met het volgende staven. In het zo genaamde *Privilegium Trinitatis*, door Hertog JAN den IIIde van Brabant, des donderdaags na dertien dag van den jaare 1329. aan de Stad 's Hertogenbosch verleend, staat *Art. II.* woordlyk het volgende. *Voert, waar dat sake dat iemmene iet werrende weer, teghen eneghen Porter van de Stat van den Bosch, daer en sal de*

ghene niet anders af hebben, dan Vonnisse der Schepen, noch wi ende onse nacomelinghe en sollen daer af niet anders eyschen, noch zoeken. Dit beduid naar myne gedagte. Dat ingeval iemand derwes hadde tegens eenen Poorter der Stad's Hertogenbosch, by daar van niets, dan met Vonnisse van Schepenen der Stad zal bekomen en dat de Hertog, en deszelfs nakomelingen van de Poorters op een andere wyze niets zouden eischen of zoeken. De Schepenen zouden dus die werringe dat is het geschil, moeten afdoen. Het is mede zeker, dat de Hertog en deszelfs nakomelingen zig hier aan onderwierpen. Keizer Karel had nu istwes tegens de Lutheraanen en anderen zogenaamden Ketteren, welke Poorters der Stad waren, dus moest hy zig naar dat voorrecht gedragen hebben, en die Lieden voor hunnen gewoonlyken Rechter, die Schepenen der Stad zyn, hebben doen oproepen. Stelde hy eene byzondere Rechtbank tot uitroeing der Ketteren aan, verbrak hy naar myn gevoelen Stads voorrechten. Het komt my derhalven voor, dat de klagte tegen het oprigten deezer Rechtbank gegrond ware.

Wat het andere gedeelte der klagte tegens het uithaalen der Burgers uit derzelver huizen aangaat, deeze is zo wel als de voorige gegrond, het welk ik zal trachten te bewyzen. Hertog JAN de IIIde van Brabant heeft in het jaar 1318. de Poorteren van 's Hertogenbosch vergund, Dat zy in hunne huizen zo vry zyn, als of zy in de Kerken of andere gewyde plaatsen waren, en dat als de deuren, en de vensteren naast de deuren, gesloten zyn, de Wacht geen Poorter in deszelfs huis vangen, of spannen mag, nog iemand geweldig uit den

den huize mag haalen, dan by consent, en in tegenwoordigheid van het meerder deel der Schepenen. OUDENHOVEN *Bladz. 30. en 31. Edit. 1670.* en BOR, *Beschryving van 't Hertogenbosch Bladz. 13.* geven het bovenstaande zo woordlyk op. De Voorrechtbrief, die dezelve aanhaalen, is in Stads Archieven thans niet te vinden. De Kostuimen der Stad, die om voor aangehaalde redenen geloof verdienen, stellen dit mede vast, zie *Tit. 2. Art. XXII.* maar het geen alles naar myn gevoele hier omtrent buiten twyfel sield, is dit, dat die Voorrechtbrief aan Keizer Karel moet bekend gemaakt zyn, om dat in de *Tweede Byvoeging zynner blyde Inkomste*, als Hertog van Brabant, *Art. 10.* te vinden in het *Brabantsch Plakaatboek, Deel I. Bladz. 207.* het volgende staat.

„ Dat de Offizieren binnen de Steden en Vryheden in den Lande van Brabant, of hunne Dienaaren, niemand binnen zyn huis mogen haalen, vangen, of huiszoekinge doen, voor zo veel zulks volgens de Voorrechten, Kostuimen, en oude herkomen der plaatzen, waaronder het zelve gebeurd, mitsgaders naar geschrevene Rechten geoorloft zy. Behoudelyk der Steden Leuven, Antwerpen, en 's Hertogenbosch, haare breedere voorrechten en gewoontens.”

Dus moet de Voorrechtbrief der laastgemelde Stad den Keizer toen bekend, en by hem in aanmerking genoomen zyn, om dat hy dien uitdruklyk uitzonderd, want andersins was het onnodig van die breedere voorrechten te melden. Ik hoope die zaak in de Beschryving der Stad nader op te helderen. Uit dit alles blykt het klaar, dat men niet te vergeefs klaagde, toen Karel de nieu-

we Rechtbank tegens de Kettters te 's Hertogenbosch oprigte, dat de huiszoeking derzelver, tegen Stads voorrechten streed. Karel zoude anders geen Acte van *non Prejudicie* tegen de voorrechten der Stad gegeven hebben. Zeker is het, dat Stads voorrechten, er thans door versterkt zyn. Maar ik houde niet van akten van *non Prejudicie* om dat onder dien dekmantel Stads voorrechten telkens kunnen verkracht werden. Ik vergeelyke die Actens by plaasters op wonden, die iemand eenen anderen ten onrechte aangedaan heeft, en dat wanneer dit doorgaat, den een den anderen telkens onverhinderd zoude kunnen beledigen, en 'er een plaaster op leggen, om daar mede zyne ten onregte gedaane belediging te geneesen, en op die wyze den euvelaar te verschoonen.

BYLAAGEN.

Deel II. Bladz.

441.

*Poincten by syne Princ. Excellen-
tie, ende de Gedeputeerde van de
Hooghe Mogende Heeren Staten
Generaal der vereenigde Provin-
tien, aan die Geestelyckheid, Ma-
gistraet, ende Borgerye van de
Stadt 's Hertogenbosch, geav-
cordeert den 14. September 1629.*

1.

In den eersten dat alle offensien, Injurien, en-
de alle Feytelykē Acten, tusschen deze Stadt,
ende die van de Geunieerde Provincien gedaan,
geschiedt ende volbracht so van het begin dezer in
Landsche Troebelen, ende beroerten ofte Oorlo-
ghen, als ook geduyrende dese Beleggheringe, op
wat plaatzen, ende in wat manieren het ook zy,
in 't Generaal ende Particulier, so buyten als bin-
nen, sullen wesen, syn, ende blyven vergeven,
ende vergeten, ende gehouden als niet geschiet,
sulx dat tot genen tyde eenich vermaan, mentie,
molestatie, actie ofte onderzoek in recht ofte daar
buyten, ter Cause voorschreven, tegens de Le-
vende ofte den Erfgenamen der dooden, noch
derselver respectieve goederen, gedaan, gemaakt,
nogte ten laste geleyt en sal mogen worden.

2.

2.

Dat de Ingezetenen van dese Stadt, hyn fullen moeren dragen volgens de Placcaten van den Lande, mits genitende vryheid van Conscientie, ghelyck sulks alomme wort gedaen, ende dat alle Gheestelyke ende Riligieuſe mans Perzonen, fullen uyte stad vertrecken binnen den tyt van twee maanden, mits middelertyt haar gedragende naar de Placcaten van den Lande, ende fullen met haar mogen nemen hare Meubelen, Beelden, Schilderyen, ende anderē Kerkelyke Ornamenten.

3.

Defelve Geestelyke ende Riligieuſe Perſonen, fullen genieten haar leven langh geduerende, alle den incomen ende vruchten van haar luyder goederen, gheleghen op Plaatsen waar men Contributie betaelt, wel verstaende dat de Kerkelyke ende Pastorie-Goederen fullen volghen aan de Hoogh Mogende Heeren Staten Generaal, om daar van ſoo ten behoefte van de Stadt als anders te disponeeren.

4.

Alle Nonnen ende andere Geestelyke vrou Perzonen fullen binnen de Stadt, mogen blyven, ende haer leven langh, gealimenteert worden uitten incomen van hare respective Convents goederen, blyvende ter dispositie van de Hoogh Moghende Hee-

Heeren, Staten Generaal, ofte deselve in de Conventen, ofte met andere woeninghen sullen worden geaccomodeert.

5.

Item dat aan alle d'Ingezetenen dezer Stadt, soo Geestelyke, Riligieuze, als wereltlyke Perzonen, gevluhte ende andere wie datter zy, in Officie, Dienst, Eet, ende Regheringe van syne Majesteit, Militair of andersints Staten van Brabant, ofte dezer Stadt respectivelyk zynde, of niet, sal worden geconserveert Lyff ende goet, so int Generaal als Particulier, voer so veel 't selve niet en Contrarieert 't voorgaande articul.

6.

Item dat dese Stadt met haar Burghers ende Ingezetenen voorsz. soo Geestlyk, als wereltlyk, by de Ho. Mo. Heeren Staten Generaal der Geunieerde Provintien, ende zyn Princelycke Excellentie ontfanghen ende getractieert sal, ende sullen worden in alle soetichheit ende goedertierenheid, om voortaan in alle vriendschappen ende eendrachtigheid, met de andere Geunieerde Provintien ende Steden te Leven, 't samen te handelen, ende te Coopmanschappen op haren ouden vrydom nae behoren.

7.

Dat de voorsz. Ho. Mo. Heeren Staten Generaal ende zyne Princelyke Excellentie in de voorsz. Stadt

Stadt vrydom, ende Meyerye voor fo veel die aan de Stadt annex, fullen gebruyken ende Exeerceeren zoodanige Jurisdic tie ende Gerechtig heid als de Hertogen ende Hertoginnen van Brabant daar inne tot nog toe hebben gehad, ende dese Stadt in alles daar in tracteeren, so ende gelyck de Hoofsteden van Brabant zyn gehouden ende ge tracteert.

8.

Item dat dese Stadt, Borghers, ende Ingezeten van dien, ende van het vrydom der selver Stadt, fullen behouden alle hare Rechten ende Hercomen Costuymen, Vryheden, Exemptionen, ende alle andere Privelegien, soo Generaal als Particulier, die sy van oudts, ende voor het begin dezer oorloghe genoten ende gehad hebben, te water ende te Lande in de Stadt, ende daar buyten in Brabant, Gelderlant, Hollant, Zeelant, opten Rhyn, ende andere Provintien, Plaatzen, ende Stromen, soo aangaande de Tollen, Houdschat, ingebot, stapel van d'Offen ende andere, egeen uitgescheyden, voor so veel als sy in deuchdelyke Possessie zyn geweest.

9.

Item dat de Regheringe van de Stadt, zoo in rechtvorderinge, als Politicque saeken, sal blyven aan de Magistraat, ende de drie Leden der selve Stadt respective, ende dat daar toe, geen andere Perzonen en fullen gepromoveert nog geassu meert worden, als die gene in de voorschreven
Stadt

Stadt geboren, of het Heylich Doopfel, aldaar ontfangen hebbende, ofte zodanige andere die de Hoogh Mogende Heeren Staten Generaal daar toe goet fullen vinden te naturalifeeren, ende qualificeeren, mits dat voor defe reyfe abfolutelyk by fyn Excellentie ende de Gedeputeerde van haar Ho. Mo. de Regeringhe in Juftitie ende Policye, fo in hooghe als fubalterne Magiftraeten, Officieren, Regenten, ende andere Minifters, fullen worden geconftitueert.

10.

Item dat defe Stadt fal behouden tot hare difpofitie ende Regheringe alle hare gemeene Erfgoederen, recht van Impositie, Viſſcheryen, weech ende Craenmaet, ende maentgelden, ende alle andere heure rechten ende incomen, fo ende gelyck fy daar van tot noch toe, de difpofitie ende Regheringe heeft gehadt, voor fo veel defelve daar toe is gerechtigd, ende mits niet Prejudicerende andere Leden van de Geunieerde Provincien.

11.

Item dat defe Stadt ook fal behouden haar eyge refterende Provifie van vivres, materialen ende alle andere hare gemeene gereede, ende onge-reede goederen, om tot profyte ende ontlaſtinge dezer Stadt geadminiftreert, vercocht, ende behouden te worden ter difpofitie der voorfz. drie Leden, uytgezondert van 't gefchut, wapenen, ende andere munitien, die ten behoeve van de Stadt onvercoft gelaten fullen moeten worden.

IV. DEEL.

T

12.

12.

Item dat alle de Confraterniteyten, Schutteryenn, Ambachten ende Gilden tegenwoordich binnen de Stadt wefende, fullen blyven in effie, ende behouden haere respectieve Caarten, Ordonnantien ende Privilegien, mitsgaders alle hare goederen so gereede, als ongereede, tot wat eynde die ook aan deselve Confraterniteiten Ambachten ende Gilden moghen beset, ofte by deselve gecogt ofte vercregen, om by de Provosten Oversten, ende Regheerders van dien, ten gemenen profyte der selver geregeert, ende daar van gedisponeert te worden naer hennen geliefte.

13.

Dat in den Lande van Hollant ende andere Geunierde Provincien, by niemanden meer nae gellagen, nog geconterfeyt fullen worden dezer Stadt Boomwapenen, nog tekenen van Ambachten ofte Ambachtsluyden dezer Stadt als van Messemakers, Nestelmakers, ende meer andere Manufactuuren; maar dat elk sal syn eigen, ende syner Stadt teken, daat de werken gemaakt worden moeten houden ende gebruyken, ende dat alle diergelyke Ambachten, ende Manufacturen, mitsgaders de Verweryen ende Nieuwe-jaar Merkten geduyrende dese Troubelen vercregen in de Meyerye dezer Stadt fullen cesserén ten ware die van de Meyerye daar op gehoort, by hare Ho. Mo. in rechtmatigheid anders op 't stuk van de Jaarmerkten werde gedisponeert.

14.

14.

Sullen de Ingezetenen van 's Hertogenbosch, ende die ten platten Lande, onder Contributie sitten, worden getraecteert als andere goede Ingezetenen van de vereenichde Provintien, soo in de Steden, als ten platten Lande woonende.

15.

Ende wat aangaat, alle de Renten ende werpighe schulden by de drie Leden, dezer Stadt ofte hare Gecommitteerden, mitsgaders by de Magistraat geconstitueert, ofte gemaakt, ofte aangenomen te betalen, soo geduyrende deze Beleggheringhe, als te vorens, weder die zyn bedriefft, ende beslegt ofte niet, daar van sal de Magistraat van 's Hertogenbosch leveren pertinente staat, omme daar op namaals by hare Ho. Mo. in alle bilykheid gedisponeert te worden.

16.

Ende tot betalinghe van dien, ende alle andere toekomende Stadts Lasten, sullen de tegenwoordige Accysen, Imposten, ende Middelen van de Stadt haren gewoonlycken loop houden, ende by de voorsz. drie Leden, volghende hare Privilegien ende hercomen mogen verhooght, vermeerderd ende vermindert worden, mits dat 't selve niet en prejudiceeren de middelen die men tot profyt van de gemeene zaken sal moeten heffen.

T a

17.

17.

Dat alle Acten Resolutien, Decreten of Ordonnantie by de voorsz. drie Leden ofte Magistraten gemaakt voor so veel dezelve den staat ofte welstant der vereenichde Provintien niet en Contrariëren, mitsgaders de Sententien die gegaan zyn in crachte van gewysde by de Schepenen gegeven, eenzaamtlyck alle evictien van goederen 't zy binnen ofte buyten deze Stadt geleegeen, behoorlyke gesolemniseert sullen blyven, in haren cracht ende vigueur, onvermindere partye geïnteresseerde, nochthans heur recht van appel oft reformatie, in ghevalle hen sulks competeert.

18.

Item dat die gene die van de Magistraat nu zyn oft eertyds zyn geweest, over d'Acten ofte Ordonnantie by hen totter uytreycken ofte tellen van eenighe der Stadts Penninghen ende Provisien gegeven, noch de Rentmeesteren, over het tellen ofte betalen der selver Penninghen ende provisie, nog over 't gecne daar van sy hebben gerekent ende verantwoordt niet en sullen becommert ofte geïnquieteert worden, ende dat de gedane Rekeninghen der voorsz. Rentmeesteren, ende andere dézer Stadts Gecommitteerden geen revisie ofte recherche en sullen subject syn, gelyck ook alle ghedane Rekeninghen van de Rentmeesteren van de Domeynen, Staten van Brabant, Ontfangers van de Licenten, Contributien, ende Fortificatien sullen blyven gefloten zonder recherche.

19.

19.

Item dat de Regheringe der Taeffel van den Heiligen Geest, groote Gasthuys, Fabricque der Kerken-weeshuizen, Leprosen, Vondelinck-huizen, Sinneloofse-huizen, ende alle andere Particuliere Fundatien van Mannen ofte Vrouwen Gasthuysen, ende het stellen van Provifoors ende Rectors van dien, sullen by de drie Leden gedaan ende geconfereert worden, so ende gelyk tot noch toe in gevolg van oude Privilegien der selver Stadt is geploghen.

20.

Item dat ook de Eygenaren van alle wint, Ros ende Oly-Molens binnen deze Stadt ende 't vrydom van dien, geduyrende dit Beleg, ende by voorgaande Oorloghe afgebroken, omme geschoten, of andersints gedemolieert, sullen vermogen deselve op hun oude werven ofte gronden wederom te erigeeren, sonder dat van noode sal wesen, daar toe eenige nieuwe Acten, oft Consenten te verwerven, ofte eenighe andere geregticheeden te betalen, dan daar in dezelve Meulens, voor het afbreken, ofte demolitie voorz. zyn gehouden geweest, ten ware die tot dienste van den Lande waren geëmployeert.

21.

Dat ook een yegelyck wereltlyck van wat Conditie hy zy, in eer, ende dienst van zyne Majesteit

steit van Spagnien ofte dese Stadt wesende, vry ende geoorlooft sal wesen, uyt deze Stadt met zyn Familie ende goederen terstont na het overgaan te vertrecken, ende daar toe Wagens en Karren, Schepen, ende Schuyten te ontbieden 't zy uit Brabantſche, Hollantſche, of neutrale Steden, ofte Plaatzten, sonder dat hare Perzonen of goederen, ofte de voerders van dien, in 't gaan ende wederkeeren by de Soldaten, Fiscalen ofte yemanden anders sullen belet, gemoeyt, bescha digt, ofte gethurbeert moghen worden, sonder daar toe oock ander Consent ofte Paspoort te der ven verwerven,

22.

Dat voorts de Burgers uytte Stadt vertrocken zynde, mitsgaders oock die gene binnen de voorſz. Stadt, als noch begeeren te blyven weder die in eet ofte dienst van syne Majeyt, militair ofte anderzints zyn geweest ofte niet, ende heure respec tive Erffgenamen, sullen hebben den tydt van drie eerst comende Jaeren, om daer en tusschen hare goederen, alomme, so binnen de Stadt, vrydom ende Meyerye der selver gelegen, te moghen vercoopen, verwisselen ende andersints verhandlichten, door sodanighe als sy sullen goet vinden, ende comende te sterven buyten of bin nen de Stadt geduyrende den voorſz. tyt met Testament, ofte sonder getesteert te hebben, in sulcken gevalle sullen hare goederen volghen hare geïnstitueerde Erffgenamen ofte naaste vrienden respective,

23.

23.

Ende dat die gene die middelertyt, ende gedierende de voorsz. Jaren sullen willen gaan in de Provintien ende Steden, onder de gehoorzaamheid van zyne Majesteit behorende, om hare Particuliere affairen, sullen 't selve vryelyk moghen doeri viermaals 's jaers, met voorgaande kennisse van den Gouverneur, van dewelcke zy gehouden sullen zyn te nemen Paspoort, dewelcke hy haer gehouden sal zyn te geven, ten ware hy eenighe wettighe redenen hadde ter contrarie, ende 't synde der voorsz. drie Jaren, hare woonplaatze nemen binnen deze Stadt, ofte in neutrale ofte andere plaatzen, daar men Contributie is betalende, alwaar sy sullen genieten de voorsz. vryheid, om te moghen gaan, passeeren ende trafiqueren alomme, mitsgaders 't vorder effect van 't tegenwoordige Tractaat.

24.

Item dat over dese Stadt geen andere Gouverneur nog Substiuyt van dien en sal worden gestelt, dan eenen van den huysse van Nassau, ofte andere Nederlandsche Heeren ofte Landtsaten.

25.

Dat de Garnisoenen geen Exemtien in eenighe van de Stadts Middelen ende Impositien en sullen hebben noch genieten, maar alle Lasten mede helpen draghen als andere Inghezetenen.

T 4

26

26.

Item dat onder dit Tractaat mede fullen gecomprehendeert ende begrepen wesen alle absente Porteren, Borgeren, ende Inwoonderen ook Huysvrouwen ende Kinderen, mitsgaders alle andere Geestelycke, ende Wereltlycke Perzonen, gevlucht zynde.

27.

Dat alle ziecken ofte gequesten teghenwoerdiglyk int groot Gasthuys ofte andere Huyze wesende, 't zy Zoldaten ofte andere, daar inne fullen blyven tot dat zy volkomentlyck zyn gecureert, ende daer naer moghen vertrecken, ofte blyven, daar 't hen believen zal, ende dat men deselve als dan oock sal affisteren met Wagens, ofte Karren, om hare Bagagie te vervoeren zonder beletfel van yemant.

Alle welke Articulen by syn Princelyke Excellentie, ende de Heeren Ghedeputeerden van de Ho. Mo. Heeren Staten Generaal aan de Geestelyckheid, Magistraat ende Borgerye der voorsz. Stede zyn toegestaan ende geaccordeert, en by de selve geaccepteert, in chrachte van hare respectieve Procuratien, des te oirconde dese getekent tot Vucht int Leger voor 's Hertogenbosch den xiiij. September xviic. negen en twintich, *was ondertekent,*

Fr.

Fr. Henrî de Nassau.

Fr. Michaël Episcopus Buscodufensis.

Fr. Joannes Moors Abbas Bernensis.

Joannes Hermans Decanus Buscodufensis.

R. van Voorn.

T. van der Velde.

R. van Griensven.

B. Loef van der Sloot.

Hendrik Somers.

Pieter Huberts Hengstheuvcl.

onderstaat.

De Staten Generaal der Vereenichde Nederlanden, ghehoort het Rapport van hare Gecommitteerden, hebben na visie, Lecture en Examinatie van de bovengeschreven Poincten en Arttyckelen, deselve met rype dilebratie van Rade geaprobeert ende geadvoveert, gelyck hare Ho. Mo. die Approbeeren ende Advoveren mits desen, belovende de selve na haar Forme ende Inhouden te achtervolgen, ende doen achtervolgen. Ghedaen int Legher voor 's Hertogenbosch den 14. September 1629. *stilo novo, was gepara-
pheert* Henri ter Cuylen; *onderstont*, ter Ordonnantie van de Hoog-gemelte Heren Staten Generaal, *getekent*, Cornelis Muysch.

Articulen by syne Excellentie, myn Heere, den Prince van Oragnien, toegestaen, aan den Gouverneur der Stede 's Hertogenbosch, missgaders, aan de Capiteynen, ende 't Krighsvolck binnen der zelve gheweest zynde op den 14. September 1629.

1.

Dat den Gouverneur van 's Hertogenbosch met alle Krygs-Officieren ende Soldaten van wat qualiteit ofte Conditie deselve moghen zyn soo te Paarde, als te voet geene uytgezondert, al waart ook dat zy den dienste van myne Heeren de Staten verlaten, ende hen ten dienste van den Coninck van Spagnien overgegeven hadden, sonder eenighe veranderinghe ofte beletzel uytter Stadt sullen trecken met Wapenen ende Bagagie: de Ruyterye met slaande Trompet, vliegende Vaendels, in volle Wapenen, gheweert in de handt, d'Infanterie met slaande Trommel, met losse Vaendels, brandende Lonten aan beyde eynden, Coghels in de mont, in sodanighen slach ordre, ende Forme als zy lieder gewoon zyn in Bataille te marcheeren, alles, Lyf ende goet vry tot aan de Stadt van Dieft.

2.

Alle Officieren ende Soldaten, so siecke als gqueste, in den Gasthuyze oft elders sullen blyven, tot

tot dat derzelver gefontheit toelaten zal hun op den wegh te begeven.

3.

Men zal mede voeren 6 stukken gefchuts, ende 2 mortieren, totten keure van den Gouverneur, met al haren train, gereetschappen, ende behoorlyke amonitie van Oorloghe, omme met elck Stuk 12 schooten te fchieten.

4.

Sullen mede Paerden, ende Wapenen gestelt worden, met bequame voerluyden, omme 't voorfz. gefchut, en de 2 mortieren te trecken, met alle haren train ende Ammonitië tot aan de Stadt van Dieft toe.

5.

Sullen, alle Amonitie van Oorloghe, ende victualien, den Coninck van Spagnien toehorende fonder eenigh bedrogh, werden ghelevert, aan sodanighe Perfoonen, als zyne Excellentie, daar toe stellen zal, uytgezezt 't gene daar voor den 12. deser maent vercocht is geweest, doe men bogost heeft te Trafteren 't welk vercocht fal blyven, fonder dat men daar omme yemant van die gene diefe gekocht sullen hebben, fal moghen aanspreken oft inquiereren.

6.

6.

Een fuffifant ghetal van Wagenen ende Paerden: foo veel als den Gouverneur verfoecken zal foo 't zynen Particulieren dienst, als voor alle d'andere Officieren en Soldaten, fal hem toegestaan worden, om 't goet, ende alderhande Bagagie toe Dieft toe te voeren, daar inne begrepen zynde alle Wapenen, ja zelfs van de Soldaten van 't Guarnifoen der voorsz. Stede, absenten, dooden, siecken, gequeste, ofte verlopenen, sonder dat de voorsz. Wagenen sullen moghen werden gevifiteert, in geenderley manieren.

7.

Alle de genen die haar goet ende Bagagie naar Antwerpen sullen begheren te voeren, sullen buyten hare kosten werden bestelt Schepen om deselve door Hollant derwaars te brenghen vry van alderhande schattingen, Tollen, ofte Imposten, haer toelatende volch daar by te voegen, om haar voorsz. goet ende Bagagie, gade te slaan, sonder mede in eenighe Plaatzen gevifiteert, noch gearresteert te werden, onder wat praetext het ook zoude moghen wesen, maar sullen tot Antwerpen toe passeeren, sonder eenichsints uyt de Schepen te gaen.

8.

Den Gouverneur, Hoofden, Officieren, Chrychs Raden, Soldaten ende alle andere, Soldye van den
Co:

Coninck van Spagnien genietende, so Geestelycke als wereltlycke, gene uytgefondert, gelyck mede hare Weduwen ende Kinderen die binnen de voorsz. Stadt eenige Huyzen, Erven, ende Renten, sullen hebben, 't zy op de Staten van Brabant in dit Quartier, ofte in de Stadt, ofte ook op particuliere Huyzen ende Gronden, andere goederen roerende ende onroerende, sullen hebben den tydt van 2 jaaren, naar de Onderteekeninge van dit Tractaat, om naar haren wille de voorsz. Goederen te Transporteeren, verkoopen, verzetten, ofte andersints, daar af te disponeeren ende sullen den voorsz. tydt geduyrende genieten de voorsz. Renten, Huyzen, Huyren, Inkomsten ende goederen, verkregghen ofte om nog te verkryghen van wat nature ende Conditie deselve, soude moghen wesen.

9.

Dat de Officieren, ende Soldaten van wat Officien of Conditien deselve zouden moghen wesen, hare Huys-vrouwen ende Kinderen binnen de Stadt sullen moghen laten, ook den voorsz. tyt van twee Jaaren geduerende, disponeren van hare goederen, roerende ende onroerende, binnen der voorsz. Stede oft elders gelegghen geene uytgezondert, sonder dat eenighe Confiscatie ofte neminghe plaats zal hebben.

10.

Dat de voorsz. Officieren ende Soldaten, hare Officien ende Dienste, binnen den voorsz. tyt van
2 Jaa-

302 B Y L A A G E N.

2 Jaaren verlatende, vry na de voorfz. Stadt fulten moghen keeren, ende het Tractaat genieten, gelyck andere Borgeren ende Inwoonderen, mits dat fy lieden eerft haar aan zyne Excellentie, ofte den geenen die als dan Gouverneur van de Stadt fal welen, te kennen fullen geven.

11.

Men fal alhier geen Officier ofte Soldaat, noch der felver Bagagien om eenige fchulden moghen arreftceeren 't fy dat hy met het Guarnifoen uittrecke ofte fieck, ofte gequeft zynde uittrecke, zoo wanneer hy genefen zal zyn.

12.

De Gevangenen ter wederzyden van wat Conditien die fyn, fullen in vryheid worden gefteft fonder eenich rantfoen te betalen, maar alleenlyck de mont-koffen volghens de taxatie van 't Quartier.

13.

Dat alle buyt door die van de Stadt gedaan fo voor als geduerende de Belegheringe, aan hun niet fal moghen werden verhaelt; maar aan hun blyven.

14.

Naar dat de Articulen van dit verdrach onder tekenf fullen fyn, fal men den Gouverneur van 's Her-

's Hettogenbosch tydt geven om een expres naer de Serenissime Infante van Spagnien af te zenden, met vry geleyt, ende versèkeringe om haar advis te geeven, van 't geene gepasseert sal wesen, 't welck verstaan word, dat den Gouverneur sal moghen doen, den selven dagh dat 't Acçoort ondertekent zal zyn.

15.

De voorz. Conditien gesloten zynde, sal den Gouverneur, ende alle het Krygs-volk, tyt ten minsten van 2 daghen gegunt werden, om hen tot het vertreck te prèpareen, welcken tyt overstreken zynde, beloven den voorz. Gouverneur, ende d'Officieren van 't voorz. Guarnisoen uit te trecken, namentlyk op maandagh, naast comende, heel vroegh, 't welk den 17. dezer maant Septembris sal wesen.

16.

Wel verstaande dat geduerende den voorz. tyt van 2 dagen, niemant van de Stadt int Legher en sal moghen komen, noch die van 't Legher in de Stadt gaan, en dat om disordre te schouwen, maar sal elk een hem ondertussen in zyne Retrenchementen en Fortificatien houden, sonder dat het toegelaten zal wesen eenige approchien, nog actie van Hostiliteit te doen, tot versèkeringe van 't welk, men Ostagiers van wederzyden zal leveren.

17.

Dat aleer 't Guarnisoen uittreken zal, daer van wegghen zyne Excellentie twe sufficiente Ostagiërs fullen wesen gegeven, dewelcke met 't selvighe Guarnisoen Wapenen ende Bagagie tot Dieft toe marcheren zullen, ghelyk mede daar en tegens twe van wegen den Gouverneur, de welcke blyven fullen, tot dat de voorz. Ostagiërs van zyne Excellentie, ende de waghens wederom ghekeert fullen wesen, als wanneer syne Excellentie ook datelyck de voorz. Ostagiërs met vry geleyt ende versékeringe tot Dieft toe senden sal.

18.

D'Officiëren, Capiteynen ende andere int eerste Articul van dit tegenwoordig Tractaat begrepen, hebbende eenige Wapenen Schuyten of Salopen, ook andere gereetschappen van Oorloghe henlieden particulierlyck toebehorende, fullen vermoghen deselve te verkopen ende te verwoeren, sonder dat ter saecke van dien eenighe naar soekinghe ghedaan sal worden, by ofte aan de gene diese ghekocht ofte weg-gevoert fullen hebben.

Daar en sal gansch gene restitutie wesen van de Paarden, Wapenen Coopmanschappen waren ende andere dinghen, die voor goeden buyt verkocht ende gehouden zyn, noch en sal niman daaromme moghen naar ofte ondersocht worden.

19.

19.

Die van 't Guarnisoen van Breda, zynde binnen der voorsz. Stede soo Officieren als Particuliere Soldaaten, sullen moghen met haar goederen, ende Lyven wederom te keeren tot Breda toe, ghelyck henlieden ook gegeven sal worden een sufficient getal van Waghenen ende Paarden om haar Bagagie te vervoeren, mitsgaders een Ostagier ende Convoy om die selvighe in alle zekerheyt te gheleyden op de selve maniere van d'eerste Articul als zynde daar onder begrepen.

Ghedaen int Legher voor 's Hertogenbosch, den 14. September 1629. *waren onder ghetekent.*

Fr. Hendrik de Nassau.
A. de Grobbendonck.

Legher font, geschreven ter Ordonnantie van zyn Excellentie, en getekent.

J. Junius.

Ende gezegeld met het Cachet van zyn Excellentie.

B Y L A A G E N.

Aan de Hoog Mogende Heeren
 Deel IV. Bladz. *Staatcn Generaal der vereenig-*
 134. *de Nederlanden.*

Geeven met alle het verschulde respect te kennen Scheepenen, Gewoorens en Raaden der Hoofstads 's Hertogenbosch, dat de gemeene Middelen binnen de voorschreeve Stad worden geheeven volgens een particuliere Ordonnantie, en sulks veel hooger als in eenige andere Stad of Plaats in Staats Brabant, mitsgaders over verscheide Specien van Consumtien, die elders in Staats Brabant niet bekend zyn, soo als sulks U Hoog Mog. kan blyken uit de gevoegde Memorie sub Num. 1. Dat de Voorzaaten van de Supplicanten daar over wel verscheide vertoogen en doleantien hebben gedaan, dan die telkens vrugtelooos zyn geweest, rapport tot het geene daar van te vinden is by *Aitzema Edit. in fol. 1. Deel pag. 939. 1000. 1003. en 3 Deel pag. 1106.*

Dat wannneer in de Provincie van Holland en andere de Verpondingen en gemeene Middelen zyn ingevoerd, aldaar alsdoen is koomen te ceseeren den opheeve der Beeden, als in welkers plaats de Verpondingen en gemeene Middelen tot stuur van de gemeene saak zyn gesubintreert, dog dat de Stad 's Hertogenbosch onder de gehoorzaamheid van haar Hoog Mog. gereduceert zynde, binnen deselve niet alleen de voorschreeve

Hooge gemeene Middelen en Verpondingen zyn ingevoerd, maar de voorschreeve Stad ook verplicht is geworden, van by continuatie haare quote in de Beeden te betalen, waar van de Steden Breda, Bergen op Zoom en Grave nogtans zyn vry gelaaten.

Dat wyders de Ingezeetenen der Stad 's Hertogenbosch in den beginne na de voorschreeve reductie aan de Militie van het Guarnisoen logement hebben versprekt, waar voor deselve het Serviciégeld heeft genooten, het gene voorheen van 's Landswegen aan haar is voldaan geworden, en daar toe gealligneert de Verpondingen en andere Middelen binnen 's Hertogenbosch geheeven wordende, soo als sulks te sien is uit de *Resolutien van 't Hoog Mog. van den 31 Mey 1640, 27 February en 6 Maart 1641, mitsgaders uit de Resolutien van den Raad van Staate van den 18 April en 18 Mey 1640, en 13 January 1643, en notanter uit de voorschreeve Resolutie van den 18 April 1640*, als waar by voor deese Serviciégelden aan de Stad 's Hertogenbosch is toegelegt *een somme van vyf en vyftig duysend guldens jaarlyks*, dog dat het ongeluk voor de Supplianten heeft gewild, dat na de vrede te Munster in den jaare 1648 gellooten, de Serviciégelden, soo van de Stad 's Hertogenbosch als van de Steden Breda en Bergen op Zoom, by den Staat van oorlog op de Provincie van Holland zyn gerepartieert, aan welke Provincie de voorschreeve Serviciégelden sedert die tyd tot den huidige dag jaarlyks op haare Provinciale quote zyn gevalideert, sonder dat deselve aan de Stad of Ingezeetenen van 's Hertogenbosch ooit des-

weegens helder of penning heeft uitgerekte; om-
 aangezien de Ingezeeten en altyd hebben geconti-
 nueert de Soldaaten te logeeren, of wel haar Lo-
 gementen te redimeeren; dat de Supplianten of
 wel haare Ingezeeten en weegens voorschreeve Ser-
 vicijegelden tot laste van de Provincie van Holland
 notable sommen van penningen hebben te preten-
 deeren, en welk agterweesen, volgens het geene
 de Supplianten in Stads Registers aangeteekent
 vinden in den jaaren 1669, al een somme van twee
 honderd seeventig duisend guldens heeft bedraagen.
 Dat de Supplianten en haare Voorzaaten over de
 voorschreeve wanbetaaling der Servicijegelden aan
 de Ingezeeten en van 's Hertogenbosch verschuld,
 suceessivelyk en van tyd tot tyd meenigvuldige Do-
 leantien hebben gedaan, soo aan U Hoog Mog.,
 de Heeren Raaden van Staate, als aan haar Edele
 Groot Mog. de Heeren Staaten van Holland en
 Westvriesland, aan welke laatste de Supplianten
 haare doleantie in de maand November van het
 jaar 1746. by Requeste weeder hebben vernieuwt
 het geene door haar Edele Groot Mog. is gefon-
 den aan de Heeren Gecommitteerden Raaden om
 daar op te berigten, dan waar op de Supplianten
 tot nog toe geene afdoening hebben bekoomen.

Dat de Supplianten tot justificatie van haare
 pretensie tot laste van de Provincie van Holland
 haar alleen sullen beroepen op twee notable Reso-
 lutien van Uw Hoog Mog., de eene van dato 18.
 Maart 1689. en de andere van den 13. Augusty
 1698. welke laatste woordelyk meede brengt.
 „ Dat de Heeren Staaten van Holland sullen
 „ worden versogt de post van de Serviciegel-
 „ den voor de Guarnisonen in de Steeden van
 „ 's Bosch,

„'s Bosch, Breda, en Bergen op den Zoom op
 „den Staat van Oorlog t'haaren laste uitgetrok-
 „ken, door een reëel furniffement van pennin-
 „gen ten Comptoire van den Ontfanger Gene-
 „raal, ten spoedigften te willen fuiveren, op dat
 „daar uit aan de voorfz. Steeden haare verfchoo-
 „te Serviciegeldten mogen worden gereftitueert
 „en voldoeninge gegeven, na dien hooggemel-
 „de Heeren Staaten geene reedenen hebben, om
 „de voorfz. poften in te houden, aangefien zy
 „in defelve, by haar confent op de Staaten van
 „Oorlog hebben bewilligt, en zy die niet moo-
 „gen profiteeren, fonder ongelyk te doen aan
 „andere Provincien, die daar teegens met ande-
 „re laften zyn aangeftaagen en ook de gemelde
 „Steeden onmagtig zyn aan haar verfchot langer
 „te buiten te ftaan.”

Dat de hooge Impoften welken men binnen de
 Stad 's Bosch, boven alle andere Steeden moet
 betaalen, gevoegt by den laft der Servicigelden
 of inlogeering van de Militie oorfaak zyn, dat
 veele Inwoonders van tyd tot tyd de Stad 's Bosch
 hebben verlaaten, en na elders zyn verhuyst,
 waar door Vreemdelingen ook worden afgefchrikt,
 om fig' aldaar met 'er woon te Stabilieeren.

Dat de Supplianten omme eenigfints aan die na-
 deelige gevolgen te remedieren in den jaare 1744.
 zyn te raden geworden van door middel van eeni-
 ge nieuwe belastingen, welke haar dragelyker
 voorkwaamen dan het betaalen der Serviciegel-
 den, te doen timmeren eenige blokken Barakken
 voor 1800 Man, en waar in des noods tot 2700.
 Man kunnen worden gelogeert: Tot welke tim-
 meragie en het inkoopen van de noodige Fourni-

enres door de Supplianten eene somme van tweemaal honderd en tien duifend guldens is geïmpendeert, moetende die somme volgens gemaakte fchikkingen van tyd tot tyd afgeloft, en de penningen daar toe noodig gelyk ook tot betaling van de jaarlyke Interellen by verhooging van de Impoften op de Confumtien en perfoneele omflag over de Ingezetenen gevonden worden.

Dat de Stad 's Hertogenbofch daar en boven in de jaaren 1746, 1747, en 1748. met foo een extraordinair fwaar Guarnifoen is befet geworden, dat behalvens de Manfchappen in de Barakken gelogeert, nog wel 7000 Man by de Ingezeeten en hebben moeten ingequartiert worden, *in foo verre dat de Regenten van de Stad en wel geftefte Ingezeeten en quartieren hebben moeten verfor gen aan 30, 20, 18, 14, en 12. Soldaten, andere van 10, 8, 6, en 4. en foo verders na advenant en veele van de geringfte, welke niet in ftaat waren de Soldaten op haar gebilletteert elders te beftellen, verpligt zyn geweest aan defelve haare Bedden te cederen en fig op Stroy te behelpen.*

Dat deefe laft voor de Ingefeten en der Stad 's Hertogenbofch des te drukkender is geweest, door dien defelve geen gebruik hebben kunnen maaken van de *Refolutie van de Heeren Raaden van Staate van den 21 December 1678, houdende dat in plaats van daadwerkelyke intogeeing de Ingezeten en kunnen volftaan met aan ieder Soldaat drie fuyvers wekelyks te betaalen, wanneer de Soldaten felver haare quartieren fouden hebben moeten foeken en huuren: En fults om dat de Supplianten te gemoet fagen, dat de Soldaten van foo fterken Guarnifoen, als waar meede de Stad*

Stad 's Hertogenbosch beset was, en voor het meere deel bestaande uit vreemde Natien, geene quartieren genoeg te huur souden vinden, en derhalven de Ingezetenen hebben verplicht van aan dezelfde Logementen te versorgen: *Dat de versorging van deese Logementen aan de Ingezetenen den eenen door den anderen gereekent voor ieder Aan tien stuivers weekelyks heeft gekost.*

Dat het wel eene waarheit is, dat de Ingezetenen der Stad 's Hertogenbosch daar ontrent zyn geweest in de eigenste situatie als de Ingezeeten van veele Steeden van verscheide Provincien, welke meede met Militie zyn opgepropt geweest, en die insgelyks eene daadwerkelyke inlogearing hebben moeten ondergaan, maar dat tusschen dezelfde en der Supplianten Ingezeetenen dit onderscheid word gevonden, dat de Ingezeeten van de Provinciale Steeden voor het Logement van de Militie hebben genooten de Serviciegelden welke aan de Provincien worden goedgegaan, en de Ingezeetenen van 's Hertogenbosch daar voor nog helder of penning.

Dat foodanigen swaaren Guarnisoen, de nabylheit der Legers, en de continueele passage van Troupes, welke de Stad 's Hertogenbosch in die tyden onderhevig is geweest, de Levensmiddelen tot een excessive prys hebben doen stygen; sulks dat de Ingezetenen welke van haar inkoomen leven en geen debiet onder de Militie hebben, soo door de voorz. duurte als door den last van de inquartiering merkelyk zyn gedrukt geworden en ten agteren geraakt.

Dat voor soo veel betreft de duurte der Levensmiddelen, onder anderen ten exempel kan

dienen, dat te 's Bosch sig bevinden twee voornaame Godshuizen het eene genaamt het Geefhuis, en het ander het groot Gasthuis, welke in voorgaande jaare rykelyk met haar gewoon inkoomen hebben kunnen bestaan; dog in de laatste drie jaaren zyn te rug geteert, het eerste over de ses duisend guldens, en het tweede over de twaalf duisend ses honderd guldens, soo als uit de opgenoome Reekeningen kan worden aangetoont; dan het geene niet alleen is veroorzaakt door de duurte van de Levensmiddelen, maar ook gedeeltelyk ten opsigte van het eerste Godshuis door de uitreikingen gedaan aan de Soldaate Vrouwen en Kinderen, meest zynde geweest Weduwe en Weesen, wiens Mans en Vaders in 's Lands dienst waren gebleeven; en ten respecte van het tweede door de menigvuldige sieke Soldaten die in het selve zyn verpleegt geworden, waar van het onderhoud maar is betaalt tot vier stuivers daags, het geene met die geringe somme niet heeft kunnen worden goed gemaakt.

Dat men niet sal tegenspreken, dat de geene die Winkel en Negotie hebben gedaan, door het vertier van haare Waaren aan de Militie winningen hebben gehad; dog dat deesse Winkel en Negotie-doende Lieden uit dien hoofde ieder na proportie, in tegenstelling van andere ook extraordinaris met inquantiering van Soldaten zyn belast geworden: Dat daarenboven wanneer men ten opsigte der Stad 's Hertogenbosch voor een Vyandlyke aanstoot bedugt was, en op ordre van de Heeren Raden van Staate binnen deesse Stad een Magazyn van Vivres heeft moeten werden opgereg, niet alleen voor de Ingesetenen maar ook voor de Militie

litie van het Guarnifoen, als doen alle Kooplieden en Winkeliers in Eet- en Drink-waaren zyn getaxeert geworden op een feekere quantiteit van Waaren, waar in defelve Negotie deden, om die in voorraad te moeten houden, fulks dat defelve met de penningen voor die Waaren uitgefchooten, niet alleen geen winft hebben kunnen doen, maar dat 'er verfcheide Neeringdoende Lieden worden gevonden die daar by merkelyk hebben ingefchooten: Dat de voorfz. Kooplieden en Winkeliers onder deeze verpligting zyn verbleven, tot het niteinde van de maand Juny van den jaare 1748. Wanneer de Heeren Raaden van Staate by Refolutie van den 28. van defelve maand de Supplianten hebben gepermitteert van gemelde Kooplieden en Winkeliers buiten verpligting te ftellen, om verders eenige Vivres in voorraad te moeten houden.

Dat het inkoomen der gegoede Ingefetenen der Stad 's Bofch voor het grootfte gedeelte beftaat in Hoeven en Landeryen gelegen in de Meyerye deefer Stad, dat men niet kan ontkennen dat de voorfz. Meyerye in deeze laafte troubles in foo verre gelukkig is geweest, dat defelve onder geene Contributie aan den Vyand heeft geftaan: En dat de foules en exactien in defelve voorgevallen in verre na foo meenigvuldig niet zyn geweest als in voorrige Oorlogftyden, dan dat egter verfcheide Landgoederen aan Ingezeetenen van Bofch competeerende veel hebben geleeden, foo aan de Woningen door de inquantiering van de gecantonneerde Militie, als aan haar Houtwaffen, welke door defelve zyn omvergekapt, en dat ingeval iemant ten platten Lande gewin heeft gehad, door de Con-

sumtie welke de Militie heeft gedaan, sulks alleen ten voordeele van den Huisman en de Bruijkers der Goederen heeft geredundeert, en dat in tegendeel de Eigenaars der Goederen niet anders als nadeel daar by hebben geleeiden.

Dat de Ingezeeten en der Stad 's Bosch daar door ook bysonder hebben geleeiden, dat men deselve heeft genoodsaakt de Huyfinge en Woningen buiten de Stad staande onder het bereik van het Kanon te moeten afbreken, alle hoogtens van haare Landeryen te slegten, de flooden en laagtens te vullen.

Dat tot dien de Polders van der Eygen, Hoogen Laag-Hemaal en andere te samen uitmaakende over de 14000 Mergen, waar in de Ingezeeten en der Stad 's Hertogenbosch considerabel zyn ge- goed in de jaaren 1746, 1747, en 1748. tot beveiliging van de Stad 's Hertogenbosch zyn onder Water gestekt, waar door in deese jaaren van de voorz. Landen geen Vruchten altoos zyn genooten.

Dat aldus de Stad 's Hertogenbosch kan worden gesegt in die situatie en appanentien te zyn geweest, als of deselve alle momenten een formeel beleg te wagten had.

Dat soo men eene calculatie soude willen formoeren op de winningen die deese en geene Ingezeeten en van 's Hertogenbosch by de Leegers en het Guarnisoen hebben gehad, alsdan in aanmerking moet koomen de opschryving in den jaare 1747. gedaan op ordre van den Heere van Haren, weegen syn Hoogheid en de Heeren Raaden van Staate, geweest zynde extraordinaris Gedeputeerde te Velde, volgens welke het getal der
In-

Ingezetenen van 's Hertogenbosch heeft beloopen twaalf duifend vyf honderd Perfoonen, Vrouwen en Kinderen daar onder begreepen, waar van meer als de helft van den Armen leeft of onvermoogende is; dat de overige helft afgetrokken werdende de Perfoonen die tot de confumtie door de Militie gedaan geene betrekking hebben gehad, fal worden bevonden, dat de Kooplieden en Winkeliers, welke van het Guarnifoen hebben geprofiteert, niet uitmaaken het agtste gedeelte van de gegoede Ingezeetenen.

En aangefien tot kenniffe van de Supplianten is gekoomen, dat ter Vergadering van U Hoog Mog. foudc zyn voorgedraagen, om de Ingezeetenen der Steeden en Plaatsen van het Reffort van de Generaliteit, welke door de laafte troubles niet hebben geleeden, te belaften met de betaaling van den vyftigften penning.

Soo verfoeken de Supplianten ootmoedelyk, dat U Hoog Mog. in overwing neemende.

Eerftelyk met wat extraordinaire fwaare gemeene Middelen de Stad 's Hertogenbosch booven alle andere Steeden en Plaatsen van de Generaliteit is belaft, rendoerende tuffchen de tagtig en negentig duifend guldens jaarlyks, en dat de gemeene Middelen aldaar foo exactelyk worden gevorderd en betaalt, dat de Supplianten vertrouwen, dat genoegzaam geene andere Steeden van de Republicq met defelve op dat fubjeet kunnen worden vergeleeken.

Ten tweede, dat de Stad 's Hertogenbosch, behalven de Verpondingen en den ophef der gemeene Middelen, nog by continuatie is belaft gebleeven met het betalen der Beeden.

Ten

Ten derden, dat hoe deugdelyk ook is de pretensie van de Ingezeetenen der Stad 's Hertogenbosch, wegens de Serviciiegelden die deselve ten dienste van de gemeene saak seedert de Munstersche vrede tot den huidigen dag heeft uitgeschooten, en deese pretensie althans eenige Tonnen Gouds sal belooopen, deselve egter daar van geen remboursment kunnen bekoomen, en welke deugdelykheid van voorschreeve pretensie nogtans door U Hoog Mog. is erkent.

Ten vierde, dat de Supplianten al meede tot nutte en dienst van de gemeene saak aan het timmeren en versorgen van Barakken voor de Militie van het Guarnisoen eene somme van tweemaal honderd en tien duisend guldens hebben geïmpendeert, met welk Capitaal en betaaling der interessen de Ingezeetenen haar gechargeert vinden.

Ten vyfde, dat offchoon de Stad 's Hertogenbosch is bevryd gebleeven van een vyandlyke aanstoot en belegering, egter een groot gedeelte der gegoede Ingezeetenen, soo door de swaare inquantierungen van extraordinaire Guarnisoenen, nabylheid der Leegers en de duurte van alle Levensmiddelen, als door de schaade welke aan haare Landgoederen is weedervaaren, seer zyn gedrukt.

Ten sesden, dat in andere Steeden, waar voor iets vyandlyks te vreesen was de Magazynen van Vivres ten minsten tot subsistentie van het Guarnisoen van wegens het gemeene Land zyn versorgt geworden; dog dat de Stad 's Hertogenbosch sig deesen last goedwillig onderhaavig heeft gemaakt: dat de voorraat van Vivres niet alleen uit Stads Finantie is ingekogt, die daar door en door andere toevallen, welke de laatste tyds omstandighe-

heden hebben te weeggebragt, zoo merkelyk is te rug geraakt, zoo als U. Hoog Mog. uitvoerig kunnen nagaan uit de gevoegde Memorie sub Num. 2. het geen indirectelyk op de Ingezeeten redundeert, als kunnende deese veragterde Finantie, sonder deselve weeder te beswaaren, niet hersteld worden; maar dat ook de Ingezeeten daarenboven tot haaren privé, kosten en lasten de voorschreeve voorraat hebben moeten inkoop, het geene de Supplianten (onder ootmoedige réverentie) vermeenen meede geen geringe saak te hebben geweest tot nut en dienst van het gemeene belang.

Ten seevende en laatstelyk, dat veele Ingezeeten der Stad 's Hertogenbosch uit vrees van een beleg, in de Provincie van Holland en ook onder het Gebied van neutrale Mogendheden, Huisen hebben gehuurd gehad tot berging van haare Familien, Effecten en Meubilen, en deese laatste ook daadwerkelyk daar na toe hebben versonden gehad, het welke deselve meede merkelyk heeft te rug geset.

En dat uit allen het voorverhaalde baarblykelyk is, dat de Ingezeeten deeser Stad considerable sommen van penningen van tyd tot tyd tot handhaaving van de gemeene saak hebben opgeschooten, sonder dat Ingezeeten van andere Steeden daar omtrent met haar in vergelyking kunnen koomen, mitsgaders, dat offchoon de Ingezeeten van 's Hertogenbosch geen vyandelyke invasie of beleegering hebben uitgestaan of ondergaan, deselve egter als woonende in een Frontierstad door de nabyheid van de Leegers en de swaare Guarnisoenen veel hebben geleden.

U

318 B Y L A A G E N.

U Hoog Mog., de Burgers en Ingezeeten
der Stad 's Hertogenbosch om deese reedenen ge-
lieven vry te stellen van de betaaling van den vyf-
tigsten penning, mitsgaders van andere extraor-
dinaire belastingen.

Onderstond,

't Welk doende, &c.

Was geteekent,

Ant. van Heurne

BY.

BYLAAGEN.

No. 1. Onderscheid tusschen de Imposten op de Consumtijen, die wegens het Gemeene Land te 's Hertogenbosch, en in andere Steden van Brabant onder het Ressort der Generaliteit geheven werden.

NB. *Ter verkorting zyn de Imposten, die te 's Hertogenbosch, en in de andere Brabantsche Steden op eenen en denzelven voet geheven werden uit deze Lyst gelaaten.*

Van een Ton Zeep van 240 ff

Te 's Bosch. f 6- 8- 0 In Brabant. f 2-5-0
Van een ff Spaansche Zeep.

Te 's Bosch. f 0- 0- 12 In Brabant. f 0-0-8
Van een Var Zout.

Te 's Bosch. f 6- 15- 0 In Brabant. f 4-0-0

Koehouders op de Capitaale Lyst bekend, moeten boven den tax op hunne personen gesteld, al nog wegens het Zout, dat tot hun zuivel gebruikt werd voor vier Koeijen den Impost van een half Var Zout betaalen, onaan gezien de Melk zoet verkogt werd.

In de Brabantsche Ordonnantie onbekend.

Item Koehouders op de Capitaale Lyste niet bekend, dan welkers huishouden uit vier personen bestaat en hebbende twee Koeijen, moeten den

Im.

120 B Y L A A G E N.

Impost van een zak Zout betaalen en van meerder Koeijen naar advenant.

In de Brabantſche Ordonnantie worden vier Melkkoeijen op een zak Zout geſteld.

Groote Waaren.

Te 's Hertogenboſch.

Van 100 fl Loot.	f 0 - 5 - 0
Van 1000 Leidsche, en Woerdenſche Steenen.	f 0 - 1 - 8
Van 1000 Frieſche, en Stichtſche Steenen.	f 0 - 5 - 8
Van 1000 dubbele zeydsche Steenen.	f 0 - 5 - 0
Van 1000 dubbele Frieſche en Stichtſche, Steenen.	f 0 - 8 - 0
Van 1000 roode Leidsche en Stichtſche Steenen en klinkaart.	f 0 - 6 - 0
Van 1000 Inlandsche Moppen.	f 0 - 10 - 0
Van 1000 Stichtſche en uitheemsche Moppen.	f 0 - 16 - 0
Van 1000 Inlandsche Moppen klinkaart.	f 0 - 12 - 0
Van 1000 uitheemsche Moppen <i>ut supra.</i>	f 0 - 19 - 0
Van 1000 Yſſelſteenen.	f 0 - 5 - 0
Van 1000 Yſſelſche klinkaart.	f 0 - 5 - 8
Van 1000 Frieſche en Uitheemsche klinkaart.	f 0 - 8 - 8
Van 1000 onverglaasde Inlandsche Pannen.	f 1 - 2 - 0
Van 1000 dito Uitheemschen	f 0 - 12 - 0
En den xvi. penn. van de waarde daar en boven.	

Van

Van 1000 verglaasde Inlandsche Pannen. *f* 1-10-0

Van 1000 dito Uitheemsche. *f* 0-15-0

En den xvi. penn. van de waarde daar en boven.

Van een Hoed Inlandsche Kalk. *f* 0-8-0

Van de Friessche en Uitheemsche. *f* 0-11-0

Van een Ton Tras. *f* 0-1-8

Van 1000 Luiksche Schalien. *f* 0-10-0

Van de Ryft Rynsche Coeverdak. *f* 0-4-0

Van 1000 Engelsche Schalien. *f* 0-6-0

Den xxv. penn. van de waarde van alle andere grove waaren.

En dan nog den xvi. penn. van het onverglaaft.

En den xx. penn. van het verglaaft.

Deeze Imposten op de groove waaren zyn in Brabant niet bekend.

Boter.

Van ieder Pond. *f* 0-0-4

Dit is in Brabant niet bekend.

Fruiten.

De xiide penn. van de Castanjes en Haaze-nooten.

De viii. penn. van alle andere Boomvrugten.

Dit is in Brabant niet bekend.

Schepen.

De xlfte penn. van alle Schepen die veralie-neerd werden.

Dit is in Brabant niet bekend.

Brandhout.

Te 's Hertogenbosch de viii. penn. van de waarde. In Brabant de xiide.

IV. DEEL.

X

Deze

322 B Y L A A G E N.

Deze Impost moet te 's Hertogenbosch betaald worden van eigen gewas van buiten de Meyenye ingebracht.

In de Brabantsche Lyst is dit niet uitgestoken.

Olie.

Van een Vat Boomolie. f 8- 0-0

Van een Stoop. f 0- 1-0

Van een Quarteel Traan. f 3-0-0

Deeze Imposten zyn in Brabant niet bekend.

Wynen.

Voor de Tappers van de Dorische Stoop.

Te 's Bosch. f 0-6-0 In Brabant. f 0- 4-0

Voor de Burgers.

Te 's Bosch. f 0-3-0 In Brabant. f 0- 2-0

Aazyn.

Van een Aam.

Te 's Bosch. f 4-16-0 In Brabant. f 1-14-0

Bieren.

Voor de Tappers van ieder Ton.

Te 's Bosch. f 2-14-0 In Brabant. f 2- 8-0

Van een Vat Jopenbier.

Te 's Bosch. f 29-5-0 In Brabant. f 21-0-0

Van een Ton uitheemsch Bier.

Te 's Bosch. f 5-0-0 In Brabant. f 3-10-0

Van een Ton onder de waarde van eenen gulden.

Te 's Bosch. f 0-11-0 In Brabant. f 0- 4-0

Van ieder Ton by den Brouwer te betaalen.

f 0- 2-0

Dit is in Brabant niet bekend.

Waage.

Deeze Impost word betaald van de 100 ~~fl~~ als volgt.

Con-

Confenille.

Te 's Bosch. *f* 3- 0-0 In Brabant. *f* 1- 10-0
Indigo.

Te 's Bosch. *f* 1- 13-0 In Brabant. *f* 1- 0-0
Foulie.

Te 's Bosch. *f* 1- 10-0 In Brabant. *f* 1- 5-0
Zyde.

Te 's Bosch. *f* 0- 15-0 In Brabant. *f* 1- 5-0
Peper.

Te 's Bosch. *f* 0- 13-0 In Brabant. *f* 0- 10-0
Nagelen.

Te 's Bosch. *f* 1- 0-0 In Brabant. *f* 0- 10-0
Notenmuskaaten.

Te 's Bosch. *f* 1- 0-0 In Brabant. *f* 0- 10-0
Caneel.

Te 's Bosch. *f* 0- 16-0 In Brabant. *f* 0- 10-0
Allerlei Zuiker, Sieroop, Galnooten.

Te 's Bosch. *f* 0- 6-0 In Brabant. *f* 0- 5-0
Salpeter.

Te 's Bosch. *f* 0- 7-0 In Brabant. *f* 0- 4-0
Rood en geel Koper allerhande Metaal en

Boschkruit.

Te 's Bosch. *f* 0- 8-0 In Brabant. *f* 0- 5-0
Tin.

Te 's Bosch. *f* 0- 8-0 In Brabant. *f* 0- 4-0
Oliphants Tanden en Kwikzilver.

Te 's Bosch. *f* 0- 10-0 In Brabant. *f* 0- 6-0
Pastel en Meet.

Te 's Bosch. *f* 0- 4-6 In Brabant. *f* 0- 3-0
Meekrappen, en Breslauwsche Mede.

Te 's Bosch. *f* 0- 4-6. In Brabant niets.
Weedassche.

Te 's Bosch. *f* 0- 3-0 In Brabant. *f* 0- 2-0
Allerhande Kaas.

324 B Y L A A G E N.

Te 's Bosch. *f* 0- 5-0 In Brabant. *f* 0- 3-0
Ronde Maat.
 Van het Laft.

Tarwe.

Te 's Bosch. *f* 1- 2-6 In Brabant. *f* 0- 15-0
 Rogge, Spelt, Garst, Haver, Boekweir en
 Wikken.

Te 's Bosch. *f* 0- 15-0 In Brabant. *f* 0- 10-0
 Mout.

Te 's Bosch. *f* 0- 11-3 In Brabant. *f* 0- 7-6
 Erweten.

Te 's Bosch. *f* 1- 2-6 In Brabant. *f* 0- 15-0
 Boonen.

Te 's Bosch. *f* 0- 15-0 In Brabant. *f* 0- 10-0
 Alle rond, en plaat Zaad.

Te 's Bosch. *f* 1- 16-0 In Brabant. *f* 1- 4-0
 Kennepzaad.

Te 's Bosch. *f* 1- 2-6 In Brabant. *f* 0- 15-0
 Van een Hoed Hoppe.

Te 's Bosch. *f* 0- 4-6 In Brabant. *f* 0- 3-0
 Van een honderd Zouts.

Te 's Bosch. *f* 1- 17-8 In Brabant. *f* 1- 5-0
 Van een Hoed Tras.

Te 's Bosch. *f* 0- 6-0 In Brabant. *f* 0- 4-0
 Van een Hoed Kalk.

Te 's Bosch. *f* 0- 3-0 In Brabant. *f* 0- 2-0
 Van een Hoed Smeekoolen.

Te 's Bosch. *f* 0- 4-6 In Brabant. *f* 0- 3-0
 Van een Hoed Schoenmakers Run.

Te 's Bosch. *f* 0- 6-0 In Brabant. *f* 0- 4-0
 Van een Hoed Taanschor.

Te 's Bosch. *f* 0- 3-0 In Brabant. *f* 0- 2-0
Kaarffen.

Van 100 fl Roet of Talk. *f* 2- 10-0
 Van

B Y L A A G E N. 327

Van ieder ff Waskaarsen, Smeerkaarsen of
Flambouwen. $f 0-1-0$

Deeze Impost, is in Brabant niet bekend.

Goude Lakenen en zyde Stoffen.

Van het gene de Winkeliërs verkoopen.

Te 's Bosch den XII. penn. In Brabant den
XXVIII. penn.

Wolle Laakenen.

Van een stuk waardig 16 ff vlaamsch.

Van een stuk waardig 13 ff vlaamsch.

Te 's Bosch. $f 6-0-0$ In Brabant. $f 2-10-0$

Van een stuk waardig boven de 16 ff vlaamsch
tot de 24 ff

Van een stuk waardig boven de 13 ff vlaamsch
tot 20 ff

Te 's Bosch. $f 12-0-0$ In Brabant. $f 5-0-0$

Van een stuk waardig boven de 24 ff vlaamsch.

Van een stuk waardig boven de 20 ff vlaamsch.

Te 's Bosch. $f 16-0-0$ In Brabant. $f 7-10-0$

Van dubbele Dozynkens per stuk.

Te 's Bosch. $f 5-0-0$ In Brabant. $f 2-2-6$

Van de Carzaaien en Perpetuaanen per stuk.

Te 's Bosch. $f 1-10-0$ In Brabant $f 0-12-6$

Van Luiksche en andere Raffetten en Saijen,
als mede van alle Luiksche Carzaaien per El.

Te 's Bosch. $f 0-1-0$ In Brabant niet bekend.

Van alle vreemde Lakenen die niet gespeci-
ficeerd zyn waardig boven de 16 ff vlaamsch
per El.

Ut supra waardig boven de 30 ff vlaamsch
per El.

Te 's Bosch. $f 0-1-0$ In Brabant per Stuk $f 0-12-6$

Van Vlaamsche Laken &c. per Stuk.

Te 's Bosch. $f 12-0-0$ In Brabant. $f 1-17-6$

- Van de Waartſche, Tilburgſche &c.
 Te 's Boſch. *f* 9-0-0 In Brabant niets.
 Van Waartſche Quinken &c.
 Te 's Boſch. *f* 2-0-0 In Brabant niets.
 Van Limburgſche en Stamperoiſche &c.
 Te 's Boſch. *f* 4-0-0 In Brabant niets.
 Van alle Stammetten &c. per Stuk.
 Te 's Boſch. *f* 6-0-0 In Brabant. *f* 2-10-0
 Van Munterſchen &c. per Stuk.
 Te 's Boſch. *f* 2-0-0 In Brabant. *f* 0-18-9
 Van alle Voerlaken buiten de Stad en Meye-
 ryſe gemaakt per Stuk.
Ut ſupra buiten de Provinciën gemaakt per
 Stuk.
 Te 's Boſch. *f* 0-15-0 In Brabant. *f* 0-7-6
 Critſche Ofenbrugſche Pylaken &c. per Stuk.
 Te 's Boſch. *f* 0-10-0 In Brabant. *f* 0-2-6
 Pletſen per El.
 Te 's Boſch. *f* 0-0-8 In Brabant niets.
 Van lappen Plets.
 Te 's Boſch den xx. penn. In Brabant niets.
 Schotſe ſlegte Plets per El.
 Te 's Boſch. *f* 0-0-4 In Brabant niets.
 Van alle Baaijen buiten 's Lands gemaakt per
 Stuk.
 Te 's Boſch. *f* 1-0-0 In Brabant. *f* 0-10-0
 Dan ingekogt boven de 25 ſtuivers per Stuk.
 Te 's Boſch. *f* 4-0-0 In Brabant. *f* 0-10-0
 Van Tapyten en Goude Lederen.
 Te 's Boſch de ixde penn. In Brabant niets.
 Van gemaakte Klederen.
 Te 's Boſch de xxde penn. In Brabant de xx.
 penn.

Van

B Y L A A G E N 327

Van het geen op de Jaarmarkten verkogt werd.

Te 's Bosch den xxviii. penn. In Brabant de xxxii. penn.

Turf.

Van ieder Ton zwarte Turf.

Te 's Bosch. f 0-1-3 In Brabant. f 0-0-6

Van ieder Ton graauwe Turf.

Te 's Bosch. f 0-0-12 In Brabant. f 0-0-3

Koolen.

Van elk honderd Wage groote Koolen.

Te 's Bosch. f 18-0-0 In Brabant. f 4-0-0

Van een Hoed kleine Koolen, en Smids Koolen.

Te 's Bosch. f 2-8-0 In Brabant niets.

Gemaal.

Van een Last.

Tarwe of Maateluyn.

Te 's Bosch. f 47-14-0 In Brabant. f 24-0-0

Rogge.

Te 's Bosch. f 23-17-0 In Brabant. f 12-0-0

Garst, Gort van Haver of Garst en Boonen.

Te 's Bosch. f 15-18-0 In Brabant. f 8-0-0

Boekweit.

Te 's Bosch. f 18-16-10 In Brabant. f 6-0-0

Gerulden Boekweit.

Te 's Bosch. f 7-7-4 In Brabant niets.

Amer geruld.

Te 's Bosch. f 7-19-0 In Brabant. f 4-0-0

Ongeruld.

Te 's Bosch. f 5-19-4 In Brabant. f 3-0-0

Van twee Lasten gebuild Meel word te 's Bosch zo veel betaald als van drie Lasten ongebuild.

En van een Smaltonne Meels van buiten de

Vereenigde Nederlanden ingekomen werd te 's Bosch betaald *f* 1-10-14 In Brabant is dit niet bekend.

Van gemaalen Graanen om verbrouwen te worden.

Van een Last.

Tarwe of Masteluum.

Te 's Bosch. *f* 6-17-10 In Brabant niets.

Rogge.

Te 's Bosch. *f* 3-9-4 In Brabant niets.

Garst of Boekweit.

Te 's Bosch. *f* 2-2-0 In Brabant niets.

Of wel.

Van ieder Gebrouwte van 60 Tonnen.

Te 's Bosch. *f* 1-9-8 In Brabant. *f* 0-15-0

De Brandewynmakers moeten te 's Bosch den-
zelve Impost als de Bakkers betaalen.

In Brabant is dit niet bekend.

Bestiaal.

Van de waarde.

Te 's Bosch den vii. penn. In Brabant den xii.

B Y L A A G E N.

- No. 2. Memorie van buitengewoone onkosten, die de Stad 's Hertogenbosch in de Jaaren 1746, 1747, en 1748. heeft ondergaan uit voorzorg van een gevreesd beleg, als mede ter gelegenheid der zwaare Garnisoenen, waar mede zy bezet was, gelyk ook om dat de Legers der Geallieerden binnen die Stad, hunne Magazynen hebben gehad, en laaftlyk door de continueele doormarschen van Troupes.

Volgens aanschryving des Raads van Staaten van den 11. April 1747. heeft de Regearing 165 Lasten Rogge gekogt, met de onkosten zyn komen te staan op.

f 23958 - 14 - 13

By verkoop is daar van gemaakt.

f 16683 2 - 13

Zo dat daaraan toegegeven is. f 7275 - 12 - 0

Aan de 1002 Schaapen is by verkooping verlooren.

f 1387 - 4 - 0

f 8662 - 16 - 0

Voor

X 5

	f 8662-16-0
Voor 30 m. Kaasis betaald.	f 5703-15-12
By verkoping is daar van ge- maakt.	f 4864-6-12
	<hr/>
Dus aan de Kaas verlooren.	f 339-9-0
	<hr/>
	f 9002-5-0

Ter gelegenheid van de zwaare
Guarnisoenen in de Jaaren 1746,
1747, en heeft de Regeering ver-
scheide extraordinaire onkosten
moeten doen; oock Scribenten en
Bedienden aanneemen, aan dit
alles is uitgegeven. f 1696-14-5

De Canton wagten, Hospita-
len, het Suro, een Magazyn tot
berging van Turf enz. hebben
gekost. f 3145-14-0

Voor een Huis tot verblyf van
den Provooft der Hessische Trou-
pen is betaald. f 400-0-0

Volgens Resolutie des Raads
van Staaten van den 6. Novem-
ber 1747. is voor de Oostenryk-
sche Troupes een Magazyn van
vuur en licht opgerigt. Hierop is
ter goeder Rekening van den Raad
van Staaten ontfangen f 8000-0-0
dog de Stad komt er nog by te
kort f 2535-0-0

f 16779-13-5

De

B Y L A A G E N 337

f 16779-13-5

De Conterfchap buiten de Vugter Poort daar het Straatfelyk geborgen werd, moest geruimd werden. De Raad van Staaten permitteerde in den Jaare 1749. op die plaats het Straatfelyk te bergen. Het maken der befchoeing aldaar heeft gekoft.

f 970-0-0

By het wegruimen der maffie aan de Ruiters-Stallen heeft de Stad toegegeven.

f 618-3-8

Door het menigvuldig niddan van het menigvuldige Hooi, en andere zaaken voor de Magazynen is de Haven vervuld geworden. Het reinigen derzelver heeft gekoft.

f 2700-0-0

Om de Scheepvaart der Stad in ftaat te houden heeft de Regeering tot het verdiepen van het Canaal van Crevecour volgens Refolutie des Raads van Staaten van den 22. September 1747. moeten betaalen.

f 750-0-0

En voor het wegnemen van den Dam in de Dieze gelegd.

f 300-0-0

Ter zaake der menigvuldige doormarschen heeft de Regeering buiten gehoudenheid aan Karre-vragten en Stroo betaald omtrent.

f 2000-0-0

Men gaat voorby veele kleine onkosten die de Stad wegens

f 24117-16-13
de

335 B Y L A A G E N.

de nabyheid der Legers onder-
gaan heeft. f 24117-16-13

De Straatwegen buiten de Vugter en Hinthamer Poorten zyn langs de zydelmuuren, tot versterking der Stad afgegraaven. Door de geduurige passage van de Leger Karren en het Kanon zyn die Straatwegen aan stukken gereeden. De reparatie van den Straatweg buiten de Vugter Poort waaraan men thans bezig is zal omtrent kosten.

f 60000- 0- 0

f 84117-16-13

B Y L A A G E N.

Memorie der Mond behoefkens welke nodig zouden zyn tot subfistentie der Ingezeeten en Guarnifoen van 's Hertogenbofch in cas van belegering geduurende zestig dagen, het Guarnifoen gecalculeerd op zes duizend Man, en de Ingezeeten en volgens omfchryving door de Regeering gedaan, op twaalf duizend vyf honderd monden, dog vermits veelen van deez en zig zullen retireeren, en anderen zig van Provifien zullen voorzien, en dat de Godshuizen hun eigen Provifien hebben, en dat onder de Ingezeeten en zig kinderen tot zuigelingen incluis bevinden, zo meend men dat de Provifien voor de Ingezeeten en tegen negen duizend monden gecalculeerd zouden kunnen werden.

Brood.

Ieder Soldaat daags anderhalfpond, maakt daags. f 9000 fl

Ieder Ingezeten alzo die veele andere waaren in voorraad vinden, en wittenbrood gebruiken, een pond, is mede f 9000 fl

Te faamen.

f 18000 fl

Hier

Hier toe is nodig $3\frac{1}{2}$. Last des daags dus in zestig dagen 204. Lasten.

Om dit te vinden heeft de Magistraat alleen op Stads Solders 163. Lasten. By omschryving by de Kooplieden gedaan zyn by hun 71. Lasten bevonden, behalven het geen nog by de particulieren is, en van dag tot dag inkomt dus zal hier aan geen het minste gebrek zyn.

Naderhand heeft de Magistraat nog opgedaan elf Lasten Babantschen Rogge, om den gedroogden Pruisischen Rogge des te beter te kunnen verpakken.

Bier.

Ieder Man van het Guarnisoen daags een Kan maakt 6000 Kannen, of 60 Aamen. Ieder Ingezeten also er veel Vrouwen onder zyn die Coffy en Tee gebruiken, op een halve Kan daags, en dus voor 9000 Monden 4500 Kannen of 45 Aamen, bedragende dus voor Guarnisoen en Ingezeeten daags 105 Aamen maakt in 60 dagen 6300 Aamen.

In de omschryving door de Magistraat by de Brouwers gedaan is, bevonden in voorraad te zyn 3382 Aamen, en aan Brouwgraanen 1826 Zakken waar van circa 3700 Aamen getrokken kan werden, en dus meer als nodig is behalven dat de Brouwers by het doen der omschryving, op het slegts voorzien zyn, en als nu vernids den Oogst daaglyks meer en meer voorraad inkoopen.

Ryft, Gierst en allerhande Grutten.

Ieder Man van het Guarnisoen gecalculeerd op een half Pond daags maakt daags.

f 3000 P.

f 3000 P.

Ieder

Ieder Ingezeten op een vierde daags
 dns. f 3000 P.
 f 2250 P.

Saamen. f 5250 P.
 En alzo voor 60 dagen. f 315000 P.

In de gedaane omschryving by de voornaame Winkeliers, is van dit soort bevonden 145781 P. en by de Grutters en Koornkopers 523 zakken Boekweit waar van aan Grutte gemaakt kan werden circa 68000 P. dus zoude hier aan te kort komen circa 100000 P. die mooglyk by minder Winkeliers te vinden zyn.

De Magistraat zal de voornaamste Winkeliers doen aanzeggen, hunne Koopmanschap met die quantiteit te vergrooten, behalven dat daaglyks zeer veel Boekweit binnen de Stad komt.

Vlees, zo gerookt gezouten als versch.

Zoude nodig zyn voor het Guarnisoen ieder Man des daags $\frac{1}{2}$ P. dus 300 P. en alzo voor 60 dagen. f 180000 P.

Ieder Ingezeten gecalculeerd op $\frac{1}{4}$ P. is daags. f 2250 P.

En alzo voor 60 dagen. f 135000 P.

Saamen. f 315000 P.
 Hier van is by de Winkeliers genoegzaam niets gevonden, ja zelf geen 1000 P. dus kan hier op geen staat gemaakt werden. De Magistraat vind zig hieromtrent zeer verleege. Het eenige middel zoude zyn de Slagers te gelaften hunne vette Beesten rontsom de Stad laten weiden, om die binnen weinig uren binnen de Stad kunnen brengen. Edog gecalculeerd tegens twee derden Run-
der,

der, en een derde Schaapen vleesch, zoude het getal der Runderen ieder gerekend op 500 P. belooopen 440 Stuks, en ieder Schaap op 40 P. het getal van 2750 stuks, van welke eerste soort de Slagers op verre naar niet voorzien zyn. Ook indien zy die hadden, vermits de innundatie die niet kunnen weiden. Ook niet op de naastby geleege Uiterwaarden, alzo de Sterfte onder het Vee aldaar sterk regeerd: Eenige Schaapen zouden er te bekomen zyn, indien men wist waar die te stallen, en als uit het Magazyn gevoederd: De Magistraat zoude gaarne hier van geexcuseerd zyn, en behoorde dit nader by hun Edele Mogenden overlegt te werden: Echter zo de plaats, en het voeder voor de Schaapen verzorgd werden, zoude de Magistraat ordre kunnen stellen, dat er omtrent twee duizend stuks in voorraad gehouden werden.

Stokvis, en gezoute Viscb.

Zoude zo voor de Ingezetenen als voor het Guarnisoen nodig zyn circa. *f* 100000 P.

Hier van is in de Stad by omschryving maar bevonden 20000 P. dog zal de Magistraat de Kooplieden in deeze specie doen aanzeggen, de verdere quantiteit te bezorgen.

Kaas.

Voor ieder van het Guarnisoen een vierde P. daags, dus *f* 1500 P.

Voor de Ingezetenen $\frac{1}{4}$ P. daags. *f* 1125 P.

f 2625 P.

En dus voor 60 dagen.

f 157500 P.

Hier

Hier van is by omschryving maar bevonden 35000 P. dog de Magistraat zal op de een of andere wyze bezorgen, dat de gerequireerde quantiteit in voorraad is.

Olie.

Voor de Ingezeeten en ieder huishouden des maands 2 Kannen gecalculeerd op 3000 huishoudende is.

120 Aamen

Voor de militie insgelyks.

120 Aamen

240

Deeze Provisie is ruim in de Stad, en zal er altoos zyn, om dat er een of meer Oliemolens zyn.

Zeep.

Gefchat te-zaamen op

1000 P.

Deeze Provisie offchoon niet hoogmodig, is genoegzaam in de Stad, behalven dat er een Zeepziedery is.

Tabak.

Gerekend voor de Militairen op 6000 Rookers ieder op $\frac{1}{4}$ P. is 750 P. daags maakt in 60 dagen.

45000 P.

Voor de Ingezeten en gerekend op 3200 Rookers ieder a $\frac{1}{4}$ P. maakt daags 200 P. dus voor 60 dagen.

12000 P.

57000 P.

Hier van is by omschryving alleen by vyf Perfoonen gevonden 100000 P. en minder zal er nooit zyn.

338 B Y L A A G E N.

Pypen.

6000 Rookers van het Guarnifoen 3200 Inge-
zetenen, dus te zaamen 9200 ieder a twee py-
pen daags maakt. 18400 daags

En alzo in 60 dagen, 1104000

Ieder Ton gerekend op 3000

dus 368 tonnen

De Magistraat zal zorgen dat dit in voor-
raad is.

Gedistilleerd.

Guarnifoen 6000 Drinkers ieder $\frac{1}{4}$ Kan daags
is. 750 Potten

Ingezetenen de Drinkers gere-
kend op 4000 ieder a $\frac{1}{4}$ daags
maakt

250 Potten

Dus daags 10 Aamen of 1000 Potten

En alzo in 60 dagen. 600 Aamen

Volgens de Pyl van den Pagter zyn er binnen
de Stad over de 3000 Aamen, dus hier aan geen
gebrek zal zyn.

Bladz. *

BLADWYZER

DER VOORNAAMSTE PERSOONEN
EN ZAAKEN,

IN DE

VIER DEELEN

VAN DE

HISTORIE DER STAD EN MEYERYRE

VAN

'SHERTOGENBOSCH

VERMELD.

A.

A A (rivier de) vloed met de Dommel binnen 'sHertogenbosch te saamen, en valle onder den naam van de Dieze in de Maaz, I. 18.

Hoe ver opwaars de Aa bevaarbaar is, en waar die ontspringt. I. 20.

Door welke plaatfen die naar 'sHertogenbosch vlied, Riviertjes die daar in valen, Bepaaling van haare breette. I. 21.

Wet omtrent het schutten van het water door de Watermolens. I. 21.

Die Rivier binnen de Stad gebragt. I. 479.

Voorflag om die van de Peel af tot 'sHertogenbosch vaarbaar te maken II. 384.

Moete over het stoppen van een strang der zelfver III. 159.

AALBRECHT Aarts Hertog van Oostenryk word Landvoogd. II. 218.

Kont

- Komt te Brussel. II. 219.
 Moet geweldig veel ter
 leen opneemen. II. 219.
 Verzameld een leger by
 Turn hout en word gesla-
 gen. II. 220.
 Aan de Infante ISABELLA
 KLARA EUGENIA verloofd.
 II. 223.
 Trekt naar Spanjen, en
 laat zig in den naam zyner
 Bruit huldigen. II. 225.
 Komt in de Nederlanden,
 en word nevens zyn Gema-
 lin gehuldigd. II. 231.
 Beschryving dier inhul-
 diging. II. 232.
 Komt in het leger voor
 's Hertogenbosch II. 267.
 Traght het schansje te
 Deutenen weg te neemen.
 II. 269.
 En legt by die gelegen-
 heid bezetting in die Stad.
 II. 270.
 Zend twee gemagtigden
 naar 's Hertogenbosch, over
 de beweegingen aldaar. II.
 302.
 Vermeerderd de Bezet-
 ting. II. 306.
 Schryft aan de Regee-
 ring. II. 307.
 Neemt voor een Schans
 binnen de Stad te timme-
 ren. II. 312.
 Ziet van zyn voornee-
 men af. II. 316.
 Maakt een merklyke ver-
 andering in het derde lid
 der Regeering. II. 317.
 Zyn dood, gedaante en
 zeden. II. 348.
 Beschryving zyner plegt-
 ge ultvaart, te 's Hertogen-
 bosch gehouden. II. 350.
 Zie voorts AARTS HER-
 TOGEN AALBRECHT en ISA-
 BELLA.
 AALST (Het Graaffchap)
 hoorde voor heen onder
 Brabant. I. 9.
 Aanden Graaf van Vlaan-
 deren afgegaan. I. 10. en
 90. mids het een leen van
 Brabant blyve. I. 91.
 Aardbeëving in 1692. III.
 330. In 1755. IV. 167.
 In 1756. IV. 168.
 AARNOUT Graaf van Hes-
 baling, maakt zyne meeste
 goederen aan de Kerk van
 Luik. Deszelfs weduwe
 word geligt, en naar Leu-
 ven gebragt. I. 73.
 Een gedeelte zyner erffe-
 nis komt aan Brabant. I.
 74.
 AARTS HERTOGEN AAL-
 BRECHT en ISABELLA. Vin-
 den goed, dat alle de mis-
 daadigers, groven alleen
 uitgezonderd, ter Galleijen
 gedoemd moeten werden.
 II. 250.
 Gelasten de Regeeringen
 in Brabant haare Landrech-
 ten, en gewoontens over
 te zenden. II. 289.
 Schryven de Staaten van
 Brabant aan, om den eed
 van trouwe, by te rug kee-
 ring der Nederlanden aan
 den Koning van Spanjen af
 te leggen. II. 335.
 ANDELHEID Hertoginne
 van Brabant, word mede
 Voogdesse over de Kinde-
 ren

ten van Hertog Hendrik den Ilden I. 128.

Wil JAN voor zynen oudsten broeder in het Hertogdom doen opvolgen. I. 128.

Veele zyn er tegen, dat tot onlusten uitbarst. I. 129.

De Bisschop van Luik, beoorlogd Brabant. I. 129.

Adelheid vertrekt met haaren Zoon JAN naar Leuven alwaar, HENDRIK haar oudste Zoon Brabant aan zynen broeder JAN afstaat, en zig in een Klooster begeeft. I. 130.

Eenige verbonden door Adelheid gemaakt. I. 132.

Haar dood, Aert, en levenswyze na haar Gemaals overlyden. I. 133.

Admirant van Arragon (*Don Francisco de Mendoza*) trekt voor Bommel, dog moet het beleg opbreken. II. 229.

Stigt de Schans Andries II. 230.

Adolf van Egmond zoon van Aarnoud Hertoge van Gelder zet zynen Vadergevangen. I. 349.

Word te Vilvoorden gevangen. I. 350.

Geslaakt, en in een gevegt gedood. I. 369.

Adriaan Floriszoon van Utrecht, word leermeeester nan Keizer Karel den Vden. Komt met denzelyven te 's Hertogenbosch. I. 414, en 427.

Word naderhand Paus, onder den naam van *Auris* aan den zesden. I. 414.

Agileus (Mr. Hendrik in den Hoorn genaamt,) door de hervormden te 's Hertogenbosch op het Stadhuys gezonden, om de afkondiging der Utrechtsche vereeniging te verhaasten. II. 119.

Aken Hoofd Stad van Neder-Lothryk. I. 61.

Door den Graaf van Limburg ingenoomen, Door Godfried den Isten, Hertog van Brabant overrompeld. I. 87.

Door den Keizer ingenoomen. I. 120.

De Graaf van Gulik word aldaar door die van slachters Gilde doodgeslagen. I. 137.

De Stad erkent den Hertog van Brabant, als haaren Opper Advokaat. Onderschydt tusschen den Opper en Onder Advokaat. I. 137.

De voorsteden aldaar afgebrand. I. 245.

Vrede aldaar gesloten. IV. 122.

Alencon zie *Anjou*.

Algirynen (Kollekte voor de gevangenen by de) III. 276.

Alva (*Ferdinand Alvarez de Toledo* Hertog van komt met een leger in de Nederlanden. II. 43.

Verzoekt den Staaten van

van Brabant geld op te neemen. II. 45.

Komt te 's Hertogenbosch. II. 47.

Vorderd den tienden penning. II. 53.

En naderhand een Bede. II. 59.

De Regeering geeft hem rede, waar om zy daar toe niet kan stemmen. II. 60.

Steld de Staaten voor de Beden by leen op te neemen. II. 63.

De Regeering verzoekt van hem vermindering van bezetting en vrydom van Tollen. II. 66.

Hy drygd den Staaten over de onbetaalde Beden te panden. II. 67.

Wil den tienden penning wederom invoeren. II. 69.

Plakaat deswegens II. 72.

Waar van de Staaten van Brabant en andere schorsing verzoeken. II. 73.

Matiging van het zelve II. 74.

De Burgery van 's Hertogenbosch doet hem een bezending over de bezetting. II. 75.

Deszelfs Krygsvolk plunderd Mechelen. II. 79.

Komt te 's Hertogenbosch en vertrekt kort hiet na naar Spanjen. II. 80.

Andreas van Oostenryk, Kardinaal word Landvoogd der Nederlanden. II. 226.

Doet in naam der Infante Isabella een verbod afkon-

digen, waar by de Ingezeten den det Vereenigde Nederlanden, allen handel op Spanjen, en de Spaanische Nederlanden, en de Inwooners aldaar op de Vereenigde Nederlanden verboden word. II. 228.

Geweldig nadcel daardoor te 's Hertogenboschi. II. 229.

Belegerd Bommel, dog vind raadzaam het beleg op te breeken. II. 229.

Weid de Kerk binnen de Schans Andries in. II. 230

Vergroot de Schans Crevecoeur II. 231.

ANDRIES (de Schans) gestigt. II. 230.

De Soldaaten daar in slaan aan het muiten. II. 245.

Door Maurits Prince van Orange ingenoomen. II. 248.

Anjouw (Karel Hertog van) bied de Staaten zyn hulp aan. II. 107.

Neemt verscheide plaatsen in. II. 108.

Word tot Heer deezer landen verkoren. II. 139.

ANNA Dogter van Keizer Maximiliaan den II den trouwd met Fillip Koning van Spanjen. II. 57.

Komt te 's Hertogenbosch II. 57.

ANNA Dogter van George den II den Koning van Groot Brittannien word na het overlyden van haar Ge-

maal

maal Willem den IVden Prins van Orange Gouvernante en Voogdesse van haaren minderjaarigen Zoon IV. 153.

Sterft, en rouwe daarover te 's Hertogenbosch. IV. 178.

Anker (Mr. Matbys van den) Geheimschryver van 's Hertogenbosch, met behouding van dat ampt tot Griffier aangesteld. II. 457.

ANSFRIED Graaf van Leuven. I. 68.

Onderzoek of hy Graave van Tysterbant was. I. 69.

Deszelsf huwlyk. I. 70.

Word Bisschop van Utrecht, en giften door hem aan die Kerk gedaan. I. 70.

ANTONI van Bourgondie word bestierder, of Ruard van Brabant. I. 251.

Word Hertog en zyn blyde inkomste. I. 251.

Deszelsf inhuldiging. I. 254.

Moeite daar over met die van Maastricht. I. 256.

De Hertog van Gelder weigerd hem wegens de Stad Graave hulde te doen, dog van deszelsf vrienden verlaaten doet hy die hulde. I. 257.

De oudste broeder van Antonie staat van deszelsf recht op Brabant en de landen van Overmaaze af. I. 257.

Huwelyk van Antoni. I. 258.

Geschild over de bruidsgaave van Hertogin Johanna tusschen hem en Graaf Willem van Holland vereffend. I. 258.

De gemalinne van Antonie baard hem eenen Zoon die jong sterft. I. 259.

Begint een Kasteel te 's Hertogenbosch te stigten. I. 259.

Slaat eenige wederspannige Luxemburgsche Edellieden. I. 260.

Geschild tusschen hem, en de Staaten van Brabant. I. 260.

Het welk by gelegd word. I. 261.

Vorderd eene geweldige Bede. I. 261.

Mengd zig in een oorlog tusschen Engeland en Frankryk. I. 262.

Blyft in den slag van Arincourt. I. 263.

Deszelsf Huwlyken en Kinderen. I. 263.

ANTONI (De Schans) by 's Hertogenbosch: Aanvalen op dezelve. II. 416.

Door de belegerden verlaaten en door de Staatschen ingenoomen. II. 417.

ANTWERPEN (Het Mark Graaffschap van) Oude, en tegenwoordige grensen van het zelve. I. 8.

Aan Godfried den Isten van Brabant afgegaan. I. 87.

De Graaf van Limburg word er mede beleend, dog

behoud er niets als den naam van. I. 89.

Aan Godfried den 1sten erflyk geschonken. I. 92.

ANTWERPEN (de Stad) Aan den Graaf van Vlaanderen als een Brabants leen afgeftaan. I. 209.

Aan Antoni Hertog van Brabant te rug gegeven. I. 210.

Oneenigheid met die van Mechelen over het stapelrecht. I. 315.

Vrugtenloos voorneemen des Prins van Orange op de Stad. De deelgenoten daar aan ter dood gebragt. II. 83.

Door de Spaanfche geplunderd. II. 87.

De Roomfche Godsdienst aldaar gefchort. II. 135.

Door Parma ingenoomen. II. 162.

Vrugtenlooze aanflag van Prinfe Maurits op die Stad. II. 372.

Arborichen (vrye staat der Door wien opgerigt. Verbind zig met den Romeinfchen Landvoogd Syagrius. Klovís Koning der Franken, beoorloogd dien. Verdraagt zig met denzelven, het welk gelegenheid geeft, dat die onder de Franken verfmelt. I. 49 en 50.

Die Staat fchynd den Kristén Godsdienst omhelst te hebben I. 51.

ARNAUW (Het Graaffchap)

waar gelegen, en wat het bevatte. Was een oud goed der Heeren van Brabant. I. 7.

Afeliens (Heer van) tragt te vergeefs zes Vaandelen fchotten binnen 's Hertogenbosch te brengen. II. 123.

Aften. Het hoog en lang gericht aldaar aan Pieter Cotzel uitgegeven. I. 211.

Naderhand aan Hendrik van Kuik, met alles, uitgenoomen den Klokflag, en de Hooge Heerschappye, uitgegeven. I. 212.

Door de Gelderschen gedeeldyk afgebrand I. 421.

Door dezelve gebrandfchat. I. 505.

Athanasius Paulus. Een griekfche Geestlyke. Zyn zonderling geval, waarom hy te 's Hertogenbosch ter dood veroordeeld word. IV. 18.

Aubaine. (Regt van) In Frankryk voor de Nederlanders afgeschafft. I. 514.

B.

Baccaerd (Cornelis) zwagerigheid om dezelve als Schepen in eed te neemen, vermids hy Leenman in de Leen en Tolkamer was, welke opgeheven word. II. 474.

Bakel (Het dorp) in de Moeyere by beleening tot een Heerlykheid gemaakt. I. 409.

Door

Door de Gelderschen afgebrand. I. 421.

Balcht (van der) Adelyk geslagt in Brabant. Oorsprong. I. 120.

Baldert Bisschop van Luik stigt een sterkte omtrent Tienen het welk de Graaf van Leuven beletten wil. Men komt tot een gevegt, waar in de Bisschop geslagen werd. I. 72 en 73.

Barakken (Eerste) binnen de Stad gemaakt, en door de Bezetting betrokken. II. 320.

Verscheide nieuwen getimmerd II. 375.

Die op de haven staan verkogt. I. 496.

De Regeering verzoekt, dat de Raad van Staaten eenige Barakken wil doen timmeren. III. 368.

Door de Regeering getimmerd, IV. 65.

Barlotte (Claude La) valt in den Bommeler waard. II. 229.

Baswiler slag aldaar waar in Wenselaus Hertog van Brabant gevangen werd. I. 215.

Beden der Hertogen van Brabant. Oudste die men vind. I. 153.

Voorregt door Jan den Ilden Hertog van Brabant omtrent het geven der Beden verleend. I. 166.

Bede aan Wenselaus toegestaan. I. 218.

Twist met dien Hertog

over het ontfangen der Bede. I. 220.

Op wat wyze de Beden in Brabant gedragen werden. I. 316.

Filip de IIde wil er een verandering in maken, waar tegen die van 's Hertogenbosch zig stellen. I. 316.

Welke zy egter moeten aannemen. I. 317.

Bede aan Filip den Ilden en belofte daar omtrent. I. 326.

Voorrecht door hem wegens de Beden aan den Lande beloofd. I. 327.

Bede tot den Oorlog tegen de Turken. I. 332.

De goederen der Godshuizen, in de Beden gesteld. I. 470.

Vooruit betaaling der Bede die toegestaan werd. I. 475.

Bede tot herstelling der dyken afgeslagen. I. 477.

Beden van Karel den II. den. I. 419. 441. 455. 459. 466. 484. 486. 491. 496. 502. 506. 509. 511. 514. 516. 538. 539. 541. en 544.

Van Filip den IVden II. 3. 10. 59. 75. en 80.

Van de Aarts Aartogen. II. 250. 281. 283. 288. 289. 294. 321. 335. 344. 380. 381. 386. 392. 396. 398. en 399.

Moeyelykheid over het betaalen der Beden uit Stads inkomsten, na het overgaan der Stad. III. 47.

Verzoek der Regeering om

om afdoening dier zaak. III 84.

De Regeeringen der Stad, en die der Plaatsen in de Meyerye moeten om het vlugten van den bedienden des Komtoirs der Beden, met hunne Kwitantien komen rekenen. III. 438.

Bedestonden (wekelysche) in het jaar 1672. ingesteld III. 173.

In het jaar 1704. En moeielykheid daar overtuschen de Regeering der Stad, en den Kerken Raad aldaar. III. 384.

Orde op de Bestonden beraamd. III. 389.

Bedestonden in het jaar 1747. en schikkingen daar omtrent gemaakt. IV. 100.

Na het sluiten der Vrede te Aken afgeschaft. IV. 133.

Beelden storm te 's Hertogenbosch. II. 23.

Plakaat tegen de Beelden stormers. II. 26.

Beerzen. Drie dorpen in de Meyerye van dien naam door de Gelderschen verbrand, en verwoest I. 499.

BROSA Instelster van de orde der Beggynen en Beggynhoven sterft. I. 51.

De Kerk van den Beggynhof te 's Hertogenbosch tot het houden van den Godsdienst der Spaansche hulpbedenden gebruikt. III. 223.

De Beggynhof tot een

parade plaats vervaardigd. IV. 127.

Beleide (oorsprong der gemagtigden tot den) III. 274.

Belgen. Inwoners van Gallien van afkomst Germanen. I. 28.

Derzelver Aart. I. 29.

Door Caesar overheerd. I. 32.

Bella (Mark Graaf della) door Prins Maurits by 's Hertogenbosch geslagen. II. 267.

Berchem dorp in de Meyerye door de Gelderschen in brand gestoken. I. 424.

Berg (Graaf Hendrik van den) word veldheer van het leger des Konings van Spanjen. II. 415.

Tragt het beleg van 's Hertogenbosch op te slaan. II. 426.

Valt in de Veluwe. II. 428.

Die hy genoodzaakt word te verlaten. II. 429.

Bergen Adelyk geslacht in Brabant oorsprong. I. 168.

BERGEN OP ZOOM door den Heere van Campagnei vermeersterd. II. 97.

Door Parma belegerd en verlaten. II. 185.

Gelyk ook door Spinola. II. 370.

Die van 's Hertogenbosch zenden gedurende de belegering dier Stad in het jaar 1747. eet en drink-

waaren derwaars. IV. 105.

Bergyk dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 413.

Berlicum (Het dorp) by beleening tot een Heerlykheid gemaakt I. 409.

Bestand (Twaalf jaarig) met Spanjen te Antwerpen gesloten. II. 297.

Te 's Hertogenbosch afgekondigd, en vreugde daar over bedreven. II. 298.

Gevolgen van het zeive. II. 299.

Einde van het zeive. II. 263.

Beukelaar (Gerard) Priester te 's Hertogenbosch. Zyne onrustige redenvoeringen, daar om hy uit de Stad gezet word. Dog door den Hoog Schout er wederom ingehaald. II. 116.

Binderen Adelyk stift by Helmond. Door de bezetting dier plaats in brand gestoken. I. 505.

Bisdommen (Nieuwe) in de Nederlanden opgericht, en misnoegem daar uit ontstaan. II. 13.

De Staten van Brabant zenden deswegens een gezantschap naar Spanjen. II. 15.

Verdeeling van den geestlyken staat der Nederlanden, voor en na de opregting der nieuwe Bisdommen. II. 13.

Blaarsbem dorp in de Meyerye door de Gelder-

schen gebrandschat. I. 505.

Bladel dorp in de Meyerye Dirk den Isten in het Graaffschap van Holland, aldaar bevestigd. I. 55.

Onderzoek naar de plaats daar het Hof aldaar gestaan heeft I. 56. en in de aantekeningen. I. 57.

Blokmeesters (hervormde) te 's Hertogenbosch aangesteld. II. 504.

Blyde inkomsten der Hertogen van Brabant. Naams-oorsprong. I. 201.

Die van Wenfelaus en Johanna. I. 202.

Van Antoni. I. 251.

Van Jan den IVden I. 264.

Van Filip den Isten. I. 290.

Van Filip den IIden I. 305.

Van Karel den Isten I. 343.

Van Maria van Bourgon die door Maximiliaan bevestigd, dog naderhand geheel vernietigd. I. 367.

Van Filip den IIIden. I. 393.

Van Karel den IIIden I. 426.

Van Filip den IVden I. 527.

Boekery (voorneemen om een) te 's Hertogenbosch op te rigten welk te niet loopt. III. 273.

Boetselaar (Jo. Frederik Hendrik Baron van den) Heere van Langerak en Schoot

afgezondene des Raads van staaten sterft te 's Hertogenbosch. IV. 8.

BOHAME (Jan Koning van Polen en) eischt een gedeelte van Brabant, het welk afgewezen word. I. 176.

Bombergen (Antoni van) Naar 's Hertogenbosch gezonden, en tot Bevelhebber aangesteld. II. 34.

BOMMEL. Door Filp den Hiden belegerd en verlaaten. I. 409.

Die van 's Hertogenbosch tragten die Stad te vergaefs te benaauwen. I. 424.

Zend eenige gemagtigden naar 's Hertogenbosch om een bestand te maken, die ruuw bejegend werden. I. 460.

Door den Admirant van Arragon belegerd en verlaaten. II. 229.

BOMMELER WAARD. Die van 's Hertogenbosch vallen er in, dog worden door de Gelderschen geslagen. I. 421.

Eenige Soldaaten vallen er in die rooven en plunderen. I. 424.

Inval der Spaanschen onder Mansveld daar in. II. 263.

Nogmaals II. 229.

Bom. (De Stad) In het jaar 1673. veroverd, en vreugde daar over te 's Hertogenbosch. III. 228.

Boosdoenders (menigte)

in de Meyerye. En scherp Plakaat tegen dezelve. III. 399.

Boschen Voorheen meer in de Meyerye als thans. I. 14.

Dorpen die hunnen naam daar van ontleenen. I. 14. en 15.

Middelen om het hout aldaar te vermeerderen. I. 15.

Het word jaarlyks dunder. I. 16.

Het noorder gedeelte van Brabant, bestond voorheen uit Boschen, dog thans uit weilanden. I. 100.

Boukbeven. Na de Munsterfche Vrede door de Spaanschen te rug gevorderd. III. 5.

Moeite met de boomen langs de Maas aldaar. III. 323.

Nieuwe moeite daar over en hoe die eindigd. III. 392.

Boxel. Dorp in de Meyerye door de Gelderschen in het jaar 1388. gedeeltelyk verbrant. I. 236.

Door dezelve 1543. uitgeplunderd. I. 503.

En gebrandschat. I. 505.

Boxel (Jan van Hoorn Baanderbeer van) voerd het bevel binnen 's Hertogenbosch. II. 112.

Ontslag er zig van. II. 114.

BRABANT. (Het oude, ende nieuwe). Landen die

on:

onder beide hooren. I. 1.

Verdeeling van het hendaagfche. I. 11.

Verandering van landfchou in het noorder gedeelte. I. 100.

De leenpligtigheid van Brabant, aan het Duitfche Ryk opgeheven. I. 321.

Wordt onder den Bourgondifchen Kreits gebragt. I. 524.

Onderzoek hoe ver het onder het Duitfche Ryk gehoord hebbe, en hoe het daar van ontflagen zy. I. 525.

Door de Staafschen geheel afgeloopen. II. 218.

Voorflag om verfcheide vaarten door dat Land te graaven. II. 324.

Voorflag om een vaart uit de Maaz in de Schelde te maaken. II. 339.

BRABANT (STAATSCH) Tragt deel in 's Lands Regeering te bekomen. II. 467 en 479.

Of hun eigen Gewest te beftieren. II. 533.

Gronden waar op dit ftuud. II. 537.

Doet gelyke pogingen Als. 1648. en 1650. III. 7 en 14.

Nieuwe laften op dat land gelegd. III. 31.

De Regeeringen der fteden van dat Landfchap gemaagtigd het platte land te fpyzigen. III. 239.

Vertogen tegen de nieu-

we laften op dat Landfchap gelegd. III. 245.

Andere laften tot het maken der Veftingwerken die men tragt af te weeren. III. 277.

Ontwerp van een nieuwe belasting. III. 307.

Nieuwe laften op dat Landfchap gelegd. III. 336.

De landen onder Brandfchatting aldaar van eenige laften bevryd. III. 382.

Verfcheide laften in dat Land afgefchaft. III. 449.

BRABANT (Staaten van) zenden een gezandfchap naar Spanjen. II. 15.

Andermaal over het invoeren van den tienden penning en verflag daar van. II. 17.

BRABAANT (Hertogen van) Derzelver oorfprong. I. 62.

Zyn befchermers der Kerken en Kloofteren in dat land gelegen. I. 83.

En in geheel Neder Lotharingen. I. 95.

Zyn voogden over alle de minderjaarigen die Leenen bezitten. I. 112.

Opper befchermers der Stad Aaken I. 137.

Stedehouders van het Duitfche Ryk. I. 153.

BRABANTSCH Steden (vereeniging der) I. 217.

Brabantfchen. Zyn Tolvry te Orfoy. I. 117.

Kanalen in Holland om fchuld

schulden aangehouden werden. I. 537.

Braine Stad in Henegouwen door Hertog Jan den IVden ingenoomen. I. 282.

Brand (zwaare) binnen 's Hertogenbosch. 1400. I. 248.

1419. I. 271.

1463. I. 336.

1722. In de groote Kerk. III. 446.

1744. In het Gouvernment. IV. 74.

1744. Gevaarlyke op de Markt. IV. 74.

1745. In den toren der Hoofdkerk. IV. 80.

1747. Inden Paapenbrijl. IV. 107.

Brandspuiten (De slang) binnen de Stad ingevoerd. III. 306.

Brant Adelyk geslagt in Brabant. Desselfs oorsprong I. 197.

Braut (Jo. Karel van) zyn zonderling lyfgevegt met Lekkerbeetje op de Vugter heide. II. 237.

Brecht (Jo. Jakob van) brengt eenen Priester die om oproerige redenvoeringen, uit de Stad gezet was, daar binnen. II. 116.

BREDA (Het Land van) Aan den Hertog van Brabant verkogt. I. 177.

Aan Jan van Polaanen ter Leen uitgegeven. I. 178.

BREDA. (De Stad) Door Parma verrast. II. 136.

Ingenoomen door Maurits II. 192. — door Spinola. II. 386.

Vrede handeling aldaar. III. 149.

Brederode (Jo. Johan Wolfert Heer van) tot Gouverneur van 's Hertogenbosch aangesteld. II. 456.

Sterft III. 43.

Bruegel dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Brochum (Jo. Willem van de Ryt Heere van) tot Hoogen Laagchout der Stad na het overgaan aangesteld, legt den eed af. II. 458.

Brouwerijen (koop) mogen ten platten lande, niet als een en een half uur van de besloten Steden af wezen. III. 425.

BRUGEROM (Landschap) Gelegenheid. Door Lambert den Ilden Graaf van Leuven, van den Bisschop van Luik gekogt. I. 6. en 74.

Aan den gemelden Bisschop afgestaan. Die het den Graaf van Namen geeft. Na wiens dood, het aan den Hertog van Brabant te rug keerd. I. 86.

BRUSSEL (HET KWARTIER VAN) Een der vier deelen van Brabant dus genaamt. I. 11.

Aan Lambert den Ilden ten huwelyk aangebragt. I. 71.

Oudtyds noemden zig de Hee-

Heeren van Brabant ook Graaven van Brussel. I. 83.

BRUSSEL (De Stad) door de Vlamingen belegerd. I.

III.

Oproer aldaar gestild. I.

164.

Door de Vlamingen ingenoomen. I. 205.

Zy worden door toedoen van Evert Tserclaas verdreeven. I. 206.

Oproer aldaar. II. 85.

De Roomsche Godsdienst aldaar geschorst. II. 135.

Geeft zig aan Parma over. II. 161.

Budel dorp in de Meyerye. De bezettingen van Roermunde en Venlo van in het zelve. III. 38.

Bulle (De gulde) heeft geen plaats in Holland ten voordeele der Brabanders. I. 536.

Bushof. (Bernardus) Predikant te Utrecht, word by leening Predikant te 's Hertogenbosch. II. 454.

Buuren (De Graaf van) word Leenman van den Hertog van Brabant. I. 173.

C.

CÆSAR (Kajus Julius) jaagt de Menapiers in hunne bosschen, en verbrand hunne gehugten, slaat de de Tenschteren, en Uispeeten. I. 33.

Brengt de Menapiers ten onder. I. 38.

Chattam. (Vreugde te 's Hertogenbosch wegens de overwinning te) III. 149.

Chevalier. (Jakob) Verdagt dat hy Hertog Jan den IVden wil bespieden, gevat, en tot een eeuwige gevangenis veroordeeld. I. 287.

Word ter dood veroordeeld. I. 292.

Cleerbagen (Juliaan) zyn aanslag op 's Hertogenbosch. II. 157.

Collateraal (Het middel van het) ingevoerd. III. 44.

Verhoogd. III. 157.

Collen (Herman) zet eenigen van zynen aanhang aan, de Regeering te zeggen, dat zy zig niet naar de Utrechtsche Vereeniging willen schikken. II. 121.

Cortenbergh. (Kaart van) Door Hertog Jan den IIden aan Brabant geschonken. II. 167.

Crabbeels. (Clemens) tot Bisschop van 's Hertogenbosch aangesteld. II. 161.

Crevecoeur (de Schans) door de Staatschen gestigt. II. 177.

Door Prins Maurits bevestigd. II. 192.

Door Mansfeld te verzeefs belegerd. II. 201.

Door de Spaanschen ingenoomen. II. 229.

Door den Kardinaal Andreas vergroot. II. 231.

De Soldaaten daar in slaan

flaan aan het muiten. II. 245.

Door Prins Maurits hero-verd. II. 248.

Door Turenne ingenoo-men. III. 189.

Verlaaten. III. 226.

Alle de werken geslegt. III. 227.

Veder opgemaak. IV. 12.

De vaart van 's Hertogenbosch door die Schans ge-bragt. IV. 81.

Waar door de scheep-vaart belemmerd word. IV. 91.

De dam in de Vaart weg-genoomen. IV. 130.

Cromvoirt Dorp in de Meyerye, by leening tot een heerlykheid gemaakt. I. 409.

D.

DAALHEM (HET GRAAT-SCHAP) aan Brabant gehegt. I. 116.

De Hertog word er on-afhanglyk Heer van. I. 125.

Daken van riet of stro, binnen 's Hertogenbosch af-gekeurd. I. 337.

DAUFYN van Frankryk, (vreugde over de geboorte van den) te 's Hertogenbosch. III. 113.

Dendermonde. (Het Land van) hoorde voorheen, vol-gens sommigen, aan Bra-bant, volgens anderen niet. I. 10.

Deurne dorp in de Meye-

rye door de Gelderschen gedeeltelyk afgebrand. I. 421.

Deutcren Schansje aldaar, dat de Aartshertog Aal-brecht te vergeefs tragt te bemagtigen. II. 269.

Diaken (Naamen dereer-sten) na het overgaan der Stad. II. 455. in de aante-keningen.

Dienant Stad in Luiker-land door Hertog Karel den Isten geheel gesloopt. I. 340.

Dieffen dorp in de Meye-rye werd voorheen Diosna genaamt, door Ansbald aan Willebrord geschonken Baschot gehugt van het zelve voorheen Bobanschoot ge-naamt, door de Nonne Be-rethinda aan denzelven ver-eerd. I. 53.

Dieft (Kornells van) pre-dikt buiten 's Hertogenbosch omtrent het dorp Engelen. II. 22.

Te Deuteren. II. 23.

In de Hoofdkerk der Stad. II. 25.

Dieze (Rivier de) loopt van 's Hertogenbosch naar de Schans Crevecoeur in de maas. I. 18.

Door de Stad geleid. I. 544.

Moeite door de Regeer-ing om die rivier geduren-de het twaalf jaarig bestand te doen openen. II. 326.

Verlandingen in die Ri-vier. III. 270.

Ver-

Vervuilinge van de Dieze binnen de Stad. III. 286.

Ondiepte aan den mond der Dieze. III. 335.

De Dieze binnen de Stad gediept. III. 354.

Van de Stad af, tot aan de Maaz gediept. III. 356.

Binnen de Stad III. 448.

De Dieze gestopt en de vaart door de Schans Crevecoeur gebragt. IV. 81.

De dam in de Dieze weggenomen. IV. 130.

Moeielykheid met eenige Inwoners over het verdiepen, der Dieze binnen de Stad. IV. 147.

Domainen van Brabant belaft. I. 329. II. 386.

Voorneemen om eenige Dorpen tot Heerlykheden, te verkoopen. III. 87.

Dommel (Rivier de) vloeit met de Aa binnen 'sHertogenbosch te saamen, en vallen onder den naam van de Dieze in de Maaz. I. 18.

Tot hoe ver opwaars de Dommel bevaarbaar is, waar die ontspringt, door welke plaatsen die naar 'sHertogenbosch vloeit en welke riviertjes daar in vallen. I. 20.

Deszelfs breedte is door geen wat bepaald. I. 21.

Orde omtrent het schutten van het water door de Watermolens. I. 21.

Die Rivier binnen de Stad gebragt. I. 479.

Donderbussen, waar, en wanneer eerst gebruikt. I. 208.

Dongelberge of Ware Adel lyk geslacht in Brabant. Oorsprong. I. 156.

DOORNIK (Een gedeelte der Stad) hoorde oudtyds onder Brabant. I. 2.

Beroertens om den Godsdienst aldaar. II. 15.

DORDRECHT en het om liggend Land worden een leen van Brabant. I. 106.

Worden daar van ontslagen. I. 138.

Door Hertog Jan den II den belegerd en verlaaten. I. 160.

Door Hertog Jan den IV den belegerd, en verlaaten. I. 269.

De Regeering aldaar weigerd aan die van 'sHertogenbosch eenige matiging omtrent het Stapelrecht. III. 468.

Dreyschoor (Johan) tot tweeden geheimfchryver der Stad na het overgaan aangesteld. II. 457.

Droogte (groote) waar door het Koorn voor den 24 Juni in de Schuuren was. I. 494.

Andere waar door het Koorn en gras op het veld, en de Vruchten op de boomen verdorren. II. 4.

Drunen (Paulus van) Bisschop der herdoopers te 'sHertogenbosch ter dood gebragt. I. 489.

Dun.

Dungen. Dorp onder het vrydom der Stad 'sHertogenbosch, door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Moelielykheid over het beroepen van eenen Predikant aldaar. III. 91.

Het haalen van brood en zout uit de Stad voor de Inwoners aldaar geweigerd. III. 188.

Vergeeffsche moeite om die plaats haare gemeene middelen by uitkoop te doen betaalen. III. 353.

Darfos volgens sommigen Dordrecht belegerd, en het beleg opgebrooken. I. 64.

Duuren Stad in Gulikerland door Keizer Karel bemagtigd I. 506.

Duurie van Graanen.

1315. I. 172.

1436. I. 320.

1531. I. 474.

1546. I. 518.

1554. I. 542.

1557. II. 5.

1586. II. 171.

1587. II. 174.

Schielyke daaling van den Prys des Koorns. II. 178.

Duurte in 1597. II. 223.

Oproer over den hoogen Prys van het Brood in 1662. III. 120.

Duurte in 1698. en Brood van Rog en Boekweid onder een gebakken. I. I. 345—348.

Duurte in 179. III. 404.

Twee agter een volgen-

de slegte Koorn gewassen in de jaaren 1723 en 1724. III. 448.

Duurte in 1740. IV. 471. Schielyke ryzing van den Prys der Graanen. IV. 169.

Dyken Verbod van uitvoer uit Brabant van alles tot herstelling der Dyken nodig. II. 212.

Wederzydsche opzegging van vrywaaring der Dykers. II. 213.

E.

EDELEN. (Veele) in de Meyerye voeren Molenyzers in hunne Wapenschilden, en voorbeelden daar van. I. 4. en 5.

EDELEN (NEDERLANDSCHE) sluiten een verbond. II. 21.

Edikt of gebod (eeuwig) ten tyde van Don Jan gemaakt. II. 94.

Eerffel. Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 413.

Hoe het beroepen van de Vonnissen aldaar voor Schepenen van 'sHertogenbosch is gebragt. III. 101.

Egmond (De Graaf van) trekt wegens de onlusten in Gezandschap naar Spanjen II. 17.

Komt te rug, en doet verslag. II. 18.

EINDHOVEN Stad in de Meyerye door de Gelderschen

schén geplunderd. I. 505.

Door de Staatſchen ingenomen. II. 145.

Door Parma gewonnen. II. 147.

De Veſtingwerken geſlegt. II. 151.

Door de Staaten der Vereenigde Nederlanden ingenoomen. II. 436.

De Franſchen vorderen er Hooi en Haver van. IV. 97.

Eligius word Biſſchop van Noyon. I. 51.

Elifabet dogter des Konings van Frankryk trouwd met Filip den tweeden Koning van Spanjen. II. 10.

Elsbout (De Schans te) Door Prins Maurits ingenoomen. II. 192.

Emanuel Filibert, Hertog Savolje word algemeenen Landvoogd der Nederlanden. II. 2.

Empel Dorp in de Meyerye voorheen in Taxandrien gelegen. I. 42.

Aan de Abtdye van St. Crispyn geſchonken naderhand aan den Graaf van Megen verkogt. I. 43. in de aantekeningen.

De Schans aldaar door de Staatſchen ingenomen. II. 134.

Endenbout (Het Boſch) heeft gelegen op de plaats daar thans het Dorp Udenhout ligt. I. 14. en 27.

Engeler Schans door de Franſchen ingenoomen. III. 190.

Enſſe (Jo. Hendrik Van) verdedigd het ſlot te Poederlooijen. I. 414.

Episcopius (*Simon*) komt te Waalwyk, en zyne ontmoeting aldaar met den Biſchop van 's Hertogenboſch. II. 337.

Erfmaking (zonderlinge) van eenen Schoenlapper te 's Hertogenboſch. I. 466.

Ernst Aarts-Hertog van Ooſtenryk tot Landvoogd over de Nederlanden aangesteld. II. 206.

Sterft. II. 211.

Eſch Dorp in de Meyerye door de Gelderſchen gebrandschat. I. 505.

Eugeniaanſche Graft. II. 389.

Bekommering daarover te 's Hertogenboſch. II. 390.

Excynſen werden in oude tyden op het huis Rodenburg te 's Hertogenboſch aangebragt, dog naderhand verpagt. I. 520.

F.

Fallex (De Heer van) doet zyn beſt om Keizer Karel met de Regeering van 's Hertogenboſch te verzoenen, het welk gelukt. I. 508.

FILIP de Iſte Hertog van Brabant komt tot de Regeering. Zyne blyde inkomſte. I. 289.

Word gehuldigd. I. 292.

Beweegd de Staaten hem een Beede toe te ſtaan. I. 292.

B

Mis-

Misverstand tusschen den-
zelven en den Hertog van
Gelder. I. 293.

Verschil tusschen denzel-
ven en vyf voornaame Ede-
len. I. 295.

Deszelfs voorgenome hu-
welyk dood en Aert. I. 297.

Goedvinden der Staaten
na zyn dood. Begraafnis.
I. 298.

Bastaarden. I. 299.

FILIP de IIde Van Bour-
gondie meend de naaste te
zyn tot het Hertogdom van
Brabant. Deszelfs redenen
wárom. I. 302.

De Staaten verklaren zig
voor hem. I. 303.

Deszelfs afkomst uit de
Hertogen van Brabant, en
bleide Inkomste. 304.

Hy word alom gehuldigd.
I. 314.

Steld de orde van het gul-
de Vlies in, en brengt den
Raad van Brabant naar Brus-
sel over. I. 315.

Bevredigd de oneenighe-
den tusschen Antwerpen en
Mechelen over de Jaarmark-
ten. I. 315.

Moeite tusschen denzel-
ven en de Stad's Hertogen-
bosch over de herstelling
der Beden. I. 316.

Hy bekومت Holland, Zee-
land en Friesland. I. 319.

Bemagtigd Luxemburg. I.
322.

Voorrechten wegens de
Beden door hem beloofd.
I. 327.

Belaft de Domijnen. I.
329.

Steld den grooten Raad
in. I. 331.

Neemt een togt voor te-
gen de Turken. I. 332.

Verbeterd de Rechtsoef-
fening. I. 334.

Word ziek, en is genood-
zaakt zyue haren af te sny-
den. I. 334.

Doed den Koning van
Frankryk wegens Bourgon-
die en andere Landen hui-
de. I. 335.

Sterft. I. 340.

Deszelfs Vrouwen, Kin-
deren en Bastaarden. I.
341.

Aert. I. 342.

FILIP de IIde Zoon van
Maximiliaan en Maria wert
te 's Hertogenbosch Ridder
van het gulden Vlies gesla-
gen. I. 379.

Volgd deszelfs Moeder
op. I. 384.

De Gentenaars houden
hem in hunne magt. I.
386.

Word als Hertog van Bra-
bant gehuldigd. I. 393.

Blyde Inkomste. I. 393.

Sluit een verbond van
Koophandel met Engeland.
I. 395.

Word te 's Hertogenbosch
gehuldigd. I. 396.

Trouwd. I. 397.

Zyne Gemalin bevald van
een dogter. I. 402.

Laat zig te Luxemburg als
Hertog huldigen. I. 403.

Begeeft zig naar Span-
jen. I. 404.

Komt te rug. I. 405.
Oorloogd met Gelder-
land. I. 406

Sluit een verbond met
Karel van Gelder. I. 411.

Vertrekt naar Spanjen. I.
412.

Sterft. I. 412.

Gefalte en Aert. I. 412.

FILIP de IVde Zoon van

Keizer Karel word geboe-
ren. I. 456.

Als aanstaande Heer der

Nederlanden gehuldigd. I.

526.

Blyde Inkomste. I. 527.

Huwdiging te 's Hertogen-
bosch. I. 532.

Trouwd met Maria Ko-
ningin van Engeland. I.

540.

Zyn Vader draagt hem

de Nederlanden over. I.

545.

Doet eed van de Staa-
ten, en ontfangt die van

hun. I. 545.

De naamen der Gemagtig-

den van 's Hertogenbosch,

die er by tegenwoordig wa-

ren. I. 546.

Steld den Hertog van Sa-

voelje tot Landvoogd aan.

II. 2.

Vernienwd de Plakaaten

tegen de Ketters. II. 3.

Raakt met Frankryk in

Oorlog, en slag by St.

Quintin. II. 7.

En by Grévelingen. II. 8.

Dood zyner Gemalin Ma-

ria. II. 9.

Maakt Vrede met Frank-
ryk. II. 9.

Trouwd met Elifabet dog-
ter des Konings van Frank-
ryk. II. 10.

Vorderd een honderd-
sten, en een vyftigften Pen-
ning. II. 10.

Vertrekt naar Spanjen. II.

11.

Streng Plakaat op zynen
naam tegen die van 's Hert-
ogenbosch. II. 35.

Dood zyner derde Gema-

lin. II. 52.

Trouwd met Anna dog-
ter van Keizer Maximiliaan

den I den II. 57.

Steld Aalbrecht van Oos-

tenryk tot Landvoogd aan.

II. 218.

Draagt de Nederlanden

aan zyne dochter Isabella

over. II. 223.

Sterft. II. 226.

Deszelfs uitvaart te 's Her-

togenbosch gehouden. II.

227.

FILIP de IIde Koning

van Spanjen verbied den

handel der Nederlanden in

Spanjen. II. 228.

Eed hem door zyne Ne-

derlanden gedaan wanneer

die na het overlyden der

Aarts Hertogen aan hem te

rug zouden keeren, en Ge-

magtigden van 's Hertogen-

bosch hier toe. II. 334.

FILIP WILHELM Zoon van

Willem den Iſten Prins van

Orange trekt door 's Hertog-

genbosch naar Holland. II.

296.

B a

Fle.

FLOORS Vde Graaf van Holland te 's Hertogenbosch Ridder geslagen. I. 135.

Focantius (*Frans*), zyn ongelukkig geval, daar zig uit red. III. 206.

Fourier (aanstelling van een), binnen 's Hertogenbosch. II. 521.

FRANKEN loopen geheel Gallien af. I. 46.

Worden geslagen. I. 47.

Doen verscheide invallen in Gallien. I. 48.

Keizer Honorius staat eenigen van hun toe zig omtrent Tongeren neder te zetten. I. 48.

Trekken over den Ryn en veroveren geheel Gallien. I. 48. en 50.

Zy verdeelen zig in het Oost, en West Frankryk. I. 50.

Grensen van Oost Frankryk. I. 50.

FRANKRYK (De Koning van) trekt met een Leger in het land van Gulik. I. 238.

Oorlog tusschen denzelven en Keizer Karel. I. 434.

Verbind zig met den Hertog van Gelder. I. 484.

Voorspoed zyner Wapenen in de Nederlanden. I. 541.

Neemt verscheide Steden in. II. 8.

Verzoekt, dat Dr. Arnoldus de Fey hem ter genezing der Koninginne Moeder gezonden mag werden. III. 131.

Legt een last op alle Nederlandsche waaren. III. 161.

Beoorlogd de Vereenigde Nederlanden. III. 175.

Brandschat de Meyerye. III. 177.

Krygsverrigtingen van deszelfs Legers rontsom 's Hertogenbosch in het jaar 1672. III. 188.

Het Leger trekt van de Stad 's Hertogenbosch, af. III. 197.

Vorderd geweldige Brandschattingen van de Meyerye. III. 221.

Verlaat Crevecoeur. III. 226.

Steekt tien Dorpen in de Meyerye in het jaar 1688. in brand, en de Koning verklaard den Oorlog aan de Algemeene Staaten. III. 308.

Zyn Leger valt in de Meyerye. III. 334.

En bedryft er veel-moetwils in. III. 359.

Brandschat de Meyerye in het jaar 1702. III. 373.

Trekt daarin. III. 375.

Vorderd Hoof en Haver van de Stad Eindhoven in het jaar 1747. IV. 97.

Eenige plaatsen zoeken zig met de Franschen over de Brandschattingen te verdragen. IV. 98.

Moedwil van het Fransche Leger te Lommel. IV. 99.

FREDRIK de IIde (Keezer) komt met een Leger

ger in de Nederlanden. I. 290.

's Hertogenbosch weigerd hem, en zynen Zoon te ontfangen. I. 390.

Doet Filip van Kleef in den Ryksban. I. 392.

Sterft. I. 393.

FREDRIK HENRIK Prins van Orange trekt met een Leger in Brabant. II. 369.

Neemt voor 's Hertogenbosch inteneemen. II. 402.

De Staaten benoemen Gemagtigden by den Prins in het Leger. II. 404.

Het welk by Aarnhem by een trekt. II. 405.

Berend de Stad, en versterkt de Kwartieren. II. 406.

Doet den Hollandfchen Dyk verzaaren. II. 408.

Aanvallen op de Schanfen Isabella en Antoni. II. 416.

Hy raakt in gevaar. II. 418.

Doet verscheide onderschep te brieven ontcyferen. II. 435.

Voorwaarden waarop 's Hertogenbosch overgegeven werd. II. 441.

Uittogt der Bezetting. II. 444.

Pryft het gedrag van Grobendonk gedurende de Belagering gehouden. II. 446.

Is binnen de Stad in de eerste Leerrede der Hervormden tegenwoordig en

Peter van een Kind, dat gedoopt werd. II. 453.

Komt met zyne Gemalinne binnen de Stad. II. 473.

Komt er met zynen Zoon in om de nieuw-gemaakte Vestingwerken te beschouwen. II. 518.

Komt nogmaals binnen de Stad. II. 531.

Fuenter (*Don Pedro Henriquez d'Acuña Graaf van*) komt in de Nederlanden, en heeft den klem van het bewind na Parmaas dood. Geeft van zyne aankomst dis. van 's Hertogenbosch kennis. II. 199.

Word Landvoogd. II. 211.

Verbind den uitvoer van alles dat tot herstelling der Dyken nodig is. II. 212.

Fynaard te vergeefs aangevallen. II. 80.

G.

GALLIE. De Meyere was voorheen onder het Belgische Gallie begreepen. I. 31.

Het word een Romeinsch wingewest, en door Augustus in zestien deelen verdeeld. I. 39.

Gans (*Mr. Joban*) tot eerste Pensionaris na het overgaan der Stad aangesteld. I. 457.

Word in den Haage aangehouden om getuigenis te geven. III. 34.

Gasthuis te 's Hertogenbosch moeilykheid over het inneemen van een Beemd van het zelve om een straat door denselven te leggen. II. 515.

De twisten daarover gerefen afgedaan. II. 525.

GEERTRUID dogter van Grimoald stigt een Kapel in het land van Stryen. I. 51.

Tyd van haar dood. I. 51.

GEERTRUIDENBERG Kapel aldaar gesticht. I. 51.

Door Hertog Jan den IIden ingenoomen. I. 160.

Door Nikolaas Heer van Putten en Stryen ingenoomen. I. 161.

Overeenkomst tusschen Brabant en Holland aldaar. I. 223.

Eenigen van de bezetting aldaar omtrent Os geslagen. II. 188.

Geestlyke goederen. Verzoek wegens het vrygeeven derzelver aan de Brabant-sche Geestlyken. III. 12.

Geestlykheid hun gezag hier te lande zeer toegenoemen. I. 324.

Moeilykheid tusschen hen en de Regeering van 's Hertogenbosch. I. 325.

Orde daar op gesteld. I. 326.

Plakaat dat de Geestlyke Manspersoonen uit de Stad moeten vertrekken, en dat de Vrouwen Kloosters geopend moeten werden. II. 467.

Bevel tegen het aannemen van Kloosterlingen. II. 475.

Streng bevel tegen de Roomsche Geestlykheid en Godsdienst. II. 498.

Verbod tegen het sluiten der Huizen op heilige dagen. II. 499.

Geffen Dorp in de Meyerye in het jaar 1497. door de Gelderschen afgebrand. I. 401.

Andermaal in het jaar 1512. I. 421.

GELDERLAND (scheidinge tusschen het Overkwartier van) en de Meyerye maakt. III. 428.

Moeilykheden met eenige Ingezeten en daar over. III. 43.

GELDERLAND (De Graaf van) wil Hendrik den IIten van Brabant beoorloggen, het welk voorgekomen word. I. 102.

Belegerd Utrecht, en word gevangen. I. 104.

Voorwaarden waar op hy geslaakt werd. I. 105.

Neemt den naam van Hertog van Limburg aan, en stelt zig in besit van dat Hertogdom. I. 138.

Verbint zih met verscheidenen tegen den Hertog van Brabant. I. 139.

Word door de Brabanders geslagen. I. 142.

Word by Woeringen geslagen en gevangen. I. 148.

Voorwaarden waar op hy

vergelaten werd. I. 350.

Vereenigd zig met verscheiden tegen den Hertog van Brabant zonder gevolg. I. 381.

Neemt de Stad Tiel in, die hy by de Vrede behoud. I. 384.

GELDERLAND (De Hertog van) raakt in oorlog met Hertogin Johanna van Brabant. I. 381.

Maakt Vrede. I. 383.

Nieuwe Oorlog. I. 384.

Slaat de Brabanders. I. 385.

Valt in de Meyerye. I. 386.

Vrede. I. 388.

Andere Oorlog, en verbindt zig met verscheidene Vorsten. I. 390.

Trekt in Brabant, het welk hy daerlyk verwoest. I. 391.

Trekt te rug. I. 393.

Trekt in de Meyerye. I. 395.

Maakt Vrede. I. 396.

Weigerd wegens Graave hulde te doen, dog van zyne vrienden verlaaten doet het. I. 394.

Verpand Gelderland en Zutphen aan Karel den Stouten. I. 399.

Valt in de Meyerye. I. 372.

Bestand voor zes maanden met hem gemaakt. I. 396.

Nieuwenoorlog met hem I. 398.

Inval in Gelderland. I. 399.

Van de Gelderschen in de Meyerye. I. 401.

Bestand. I. 401.

Nieuwe Oorlog. I. 402.

Bestand. I. 403.

Nieuwe Oorlog. I. 406.

Inval in Gelderland. I. 409.

Bestand voor twee jaaren. I. 413.

Oorlog met Gelderland. I. 413.

Brabandsche Krygsverrigtingen. I. 415.

Vrede te Kameryk. I. 418.

Breekt de Vrede. I. 419.

Valt in de Meyerye. I. 421.

Tragt te vergeefs 's Hertogenbosch te verlossen. I. 422.

Doet veel schade in de Meyerye. I. 424.

Sluit een bestand voor vier jaaren. I. 426.

Steld de gehele Meyerye onder Brandschatting, neemt voor 's Hertogenbosch te bemagtigen; zyn benden te Ouden overvallen. I. 437.

Oorlog tusschen hem en Keizer Karel. I. 457.

Valt in de Meyerye. I. 461.

Vrede tusschen hem en Karel. I. 465.

Zyn verbond met Frankryk. I. 484.

Valt in de Meyerye. I. 498.

Slaat het Leger van Karel. I. 499.

Valt andermaal in de Meyerye. I. 503.

Onderwerpt zig aan Karel. I. 508.

Geldrop dorp in de Meyerye door de Gelderschen verbrand. I. 423.

Veele Inwoners aldaar vlugten op den Tooren, waarom de Gelderschen dien aan brand steeken. I. 425.

Het Dorp door de zelven gebrandschat. I. 505.

Geleide geld. Verandering daar in gemaakt. II. 500.

Voorneemen om het vyandlyk Komtoir te Vugt niet meer te dulden.

Geloofs Vrede in 1578. ontworpen. II. 111.

Te 's Hertogenbosch aangenoomen. II. 112.

Gemeene middelen ('s Lands) wanneer voor de eerste maal binnen 's Hertogenbosch verpagt. II. 465.

Onderscheid der middelen voor het overgeven der Stad, aan de Staaten, en nas dien tyd. III. 54.

De Regeering verzoekt een vierde van de tiende verhooging dier Middelen. 395.

Vrugtenloos vertoeg om het voorsz. vierde. III. 441.

Het word naderhand toegestaan. III. 445.

Gemeene middelen in de Meyerye eerst verpagt, en naderhand afgekogt. II. 466.

Gemeene middelen (Stads) werden voorheen op het huis Rodenburg aangebragt dog naderhand verpagt. I. 520.

Klagten over het verminderen, van den impost op de Bieren en Wynen. II. 466.

Geschil over het betalen van Stads impost van wynen die naar het leger gevoerd werden. II. 486.

Verzoek om afdoening van de klagten over het verminderen der gemeene middelen. III. 84.

Gernert (De Kommandery van). Verschil over het regt tot dezelve. III. 13.

De Bewysredenen voor en tegen. III. 121.

Voorwaarden waar op die aan den Grootmeester der Dultsche Orde afgestaan word. III. 124.

Gernert. De ruitery der Staaten door die van 's Hertogenbosch omtrent die plaats gesslagen. II. 260.

Grnd een gedeelte dier Stad hoorde oudtyds onder Brabant. I. 2.

Houden Maximillaan vast. I. 388.

Pacificatie aldaar getroffen. II. 89.

Door Parma veroverd. II. 156.

GERBERGA Dogter van Karel Hertog van Neder Lotharingen brengt het Graafschap van Brabant aan Lambert den Ilden ten Hnwe-lyk. I. 71.

Gefchenken aan de Hertogen van Brabant gegeven.

Aan Filip den Ilden. I. 397.

Aan Karel den Ilden. I. 427. en 515.

Aan Filip den IVden. I. 535.

Aan den Aartshertog Aalbrecht. II. 269.

Aan de afgevaardigden der Staaten aangeboden. III. 61.

Gefel by Eindhoven Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandfchat. I. 305.

Gevels Keur tegen het herstellen en vernieuwen der houte Gevels te 's Hertogenbofch. IV. 76.

Gilden te 's Hertogenbofch gedragen zig cproerig. I. 442.

Plunderen verſcheide Kloofteren. I. 444.

Moeten er boete over doen. 450.

De magt der Deken en door Karel den Ilden zeer beſnoeid. I. 453.

De Deken en weigeren by de intrede des Biſchops tegenwoordig te zyn. II. 17.

Zy verzetten zig tegen het verblyf der Bezetting. II. 302.

Aalbrecht vermindert het getal der Deken en ſnuikt de magt der Gilden zo, dat zy weinig te zeggen hebben. II. 317.

De Schepenen verzoeken na het overgaan der Stad, dat de Deken en der Gilden in de Vergadering der Regeering mogen toegelaaten werden. II. 458.

Het welk de Algemeene Staaten op den voet der Ordonnantie van Aalbrecht toeftaan. II. 460.

GIAELBERT Graaf van Manſuarien en Arnauw Schaakt Ermgarda dogter van Keizer Lotharius. I. 62.

GISELBEAT Graaf van Brabant raakt in onmin met zyne naafſbeftaanden. I. 65. Blyft in een gevegt. I. 66.

Glazenblazerye binnen de Stad opgerigt. III. 83.

Glimex Adelyk geflagt in Brabant oorfprong. I. 68.

Glocheſter (*Humfrey Graaf van*) trouwd met Jakoba Hertogin van Brabant, en Gravin van Holland. I. 280.

Verlaat Jakoba, en trouwd met Eleonora Cobham. I. 285.

GODFRIED de Iſte met den Baard genaamd. I. 85.

Noemd zig Hertog van Lotharingen Graaf van Brabant en Mark-Graaf van Antwerpen de rede daarvan. I. 86.

Oorloogd met Luik. I. 91.

B 5

word

- Word geslagen. I. 92.
 Maakt Vrede. I. 92.
 Bekomt het Hertogdom van Lotharingen, en het Markgraafschap van Antwerpen erflyk. I. 92.
 Overlyden, Vrouw, Kinderen en Aart. I. 93.
 GODFRID de liide Hertog van Brabant, doet zig als Hertog van Neder-Lotharingen huldigen. I. 93.
 Denselvs dood, Vrouw en Kinderen. I. 94.
 GODFRID de liide Hertog van Brabant word by genaamt *in de weg*. Wederlegging van het voorgewen diernaamsrede I. 94.
 Word opperste Voorstaander en Voogd van alle Kerken. I. 95.
 Denselvs eerste Huwelyk. I. 95.
 Benagtigd het Kasteel van Grimbergen. I. 96.
 Neemt zynen Zoon tot mede bestierder aan. I. 97.
 Heeft onlusten met den Bisschop van Utrecht over het niet verheffen van de Veluwe. I. 98.
 Geeft het bestier van denselvs landen zynen Zoon over. I. 100.
 Dood, Huisvrouwen en Kinderen. I. 101.
 Godsdienst (Kerstelyke) ondersoek wanneer die in Brabant ingevoerd zy. I. 31.
 Eligius Bisschop van Noyon predikt het Kuangelium te Antwerpen, en Lambert Bisschop van Mastricht in Taxandrien. I. 52.
 Godsdienst de (Roomsche) te Brussel en te Antwerpen geschorrt. II. 135.
 Stooting van dien te 's Hertogenbosch II. 492.
 Opfchudding over het stooren van dien. II. 510.
 Oproer over het stooren van denzelven met de gevolgen. II. 223.
 Godshuizen binnen de Stad, (Reglement der Staaten over het inkomen der) dat de Regeering met moeite aantreft. III. 292.
 Pogingen der Regeering om eenige misdagen in de Godshuizen te herstellen. III. 417.
 Gooten (uitstekende) van de daken binnen de Stad afgeschaft. II. 509.
 Moeite met den Raad en Rentmeester der Domeinen en de Leen en Tolkamer over de gooten langs de Straaten der Stad. IV. 144.
 GOALITZ (Elisabet van) gemalinne van Antoni Hertog van Brabant. I. 258.
 Begeeft zig na zyn overlyden naar Luxemburg. I. 265.
 Verkoopt dat Hertogdom en het Graafschap Chiny aan Philip den Goeden Hertog van Bourgondie. 1322.
 Begeeft zig naar Trier, daar zy arm sterft. I. 323.
 Graaf wat Krygsamp dit

voorheen was. Onderscheid tusschen hen en de Hertogen. I. 67.

De Graaven noemden zig meest naar de Hoofdsteden hunnes lands. I. 68.

GRAAVE (Stad) Aan Brabant gehegt, en aan Otto van Kulk ter Leen uitgegeven. I. 175.

Hertogin Johanna tragt zig te vergeefs van die Stad te verzekeren. I. 232.

Door de Brabanders belegerd en verlaaten. I. 233.

Andermaal belegerd en ontzet. I. 235.

Aan Brabant overgegeven. I. 238.

Aan den Bastard des Hertogs van Gelder afgestaan, mids het een leen van Brabant blyve. I. 246.

Door die van 's Hertogenbosch ingenoomen. I. 373.

Door Mansveld belegerd. II. 169.

Door Parma gewonnen. II. 170.

Door Prins Maurits 1652. hernoomen. II. 259.

Aan de Spaansche musteringen ingeruimd. II. 279.

Last om die Stad te ruimen in 1672. III. 175.

Aan de Francken overgegeven. III. 177.

Heroverd in 1674. III. 237.

Grevelingen slag aldaar ten nadeele der Francken. II. 8.

Griffier der Stad 's Her-

togenbosch doot Keizer Karel aangesteld. Bezwaar der Regeering daarover; waar op de lastbrief word ingetrokken. I. 473.

En opengesteld, om doot der Regeering vergeeven te werden. I. 474.

Grimbergen (De Heer van) staat tegen den Hertog van Brabant op, die het Kasteel aldaar bemagtigd en verbrand I. 96.

Griensven Het Gasthuis van Hester van) moeilykheid over het verminderen van eenige Renten van het zelve en verdrag daarover gemaakt IV. 28.

Grobbendonk (Jooni Sebets Baron van) Bevelhebber van 's Hertogenbosch betigt dat hy Breauté heeft doen ombrengen. II. 241.

Tweemaal daarover uitgedaagd. II. 244.

Verdedigt 's Hertogenbosch II. 253.

Schynd misnoegt over het uittrekken van het Regiment Nachincourt. II. 263.

Begroet nevens de Regeering Aalbrecht by deszelfs aankomst voor de Stad. II. 267.

Onsfangt van de Regeering de sleutelen der Stad. II. 276.

Maakt met de Regeering een overeenkomst over verscheidne zaken. II. 277.

Kan niet gelooven dat de Prins

Prins van Orange het oog op 's Hertogenbosch heeft. II. 404.

Steld voor een affnyding binnen de Stad te maken. II. 434.

Verzoekt dit zonder hui-zen aftebreeken te doen. II. 436.

Misnoege der Burgery op hem II. 442.

Schets zynes Aarts. II. 442.

De Prins van Orange pryft zyn gedrag gedurende de be-lering gehouden. II. 446.

Groffierderyen (Verhoog tegen de) ten platten Lan-de. III. 301.

Pogingen om die aldaar te weeren. IV. 163.

Gulden Vlies. (Ridder Orde van het) ingesfeld. I. 315.

Kapittel dier Orde te 's Hertogenbosch gehouden. I. 374.

Korte Schets dier Orde. I. 374.

Filip de Schoone te 's Her-to-genbosch tot Ridder ge-slagen. I. 379.

Verscheide Ridders aldaar uit de Registers geschrapt. I. 380.

Oude rym ter gelegenheid van het houden des Kapitels te Hertogenbosch in het Koor der Kerk al-daar. I. 381.

Gulik (de Stad) draagt haare sleutelen aan Keizer te gemoet. I. 507.

Gulikerland door de Bra-banders verwoest. I. 243.

Eenige Lieden aldaar, waar onder veele Bomba-zynwerkers tragten zig te 's Hertogenbosch neder te zetten II. 471.

Gulik (Hertog Willem van) onderwerpt zig aan Keizer Karel den Vden I. 508.

H.

Hasbincourt (Het Regi-ment van) door de Burgery van 's Hertogenbosch uit de Stad gezet. II. 261.

De Regeering ontschul-digt er zig over, en voor-vallen deswegens binnen de Stad. II. 262.

Hasselt (De bezetting van) neemt verscheide Karren met Koopmans goederen ge-laden weg. III. 258.

Haultepenne (Claude van Berlamont Heer van) helpt de Staatschen uit 's Hertogenbosch dryven. II. 159.

Sneuveld voor de Enge-ler Schans. II. 177.

Haven kaade aan de Oost-zyde gemaakt, en de kosten daarvan. II. 489.

Ontwerp om een nieuwe Haven binnen de Stad te graaven. II. 503.

Voorneemen om de Ha-ven te vergrooten. III. 407.

De Haven verdiept. IV. 132.

Hedel (Het Stot te) door die

die van 's Hertogenbosch ingenoomen. II. 104.

Door Prins Maurits. II. 192.

Voorneemen der Regeering om de Heerlykheid Hedel te koopen. III. 345.

Heeswyk en Dintber door de Gelderschen verbrand. I. 245.

Andermaal verbrand. I. 429.

Heeze en Leende door de Gelderschen uitgeplunderd. I. 413.

Veldslag aldaar tusschen de Brabanders en Gelderschen. I. 462.

Door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Heeze, Willem van Hoorne Heere van) onthalt. II. 195.

Heim (Mr. Antoni van der) Raad Pensionaris van Holland sterft te 's Hertogenbosch. IV. 84.

HALMOND Stad in de Meyerye door de Gelderschen gedreigd, dog verlaaten. I. 505.

Door de Staatschen ingenoomen, dog verlaaten. II. 137.

Andermaal door dezelve ingenoomen. II. 145.

Frederik Graaf van Nassauw verslaat omtrend die Stad eenige Spaansche Ruiters. II. 491.

Helvoirt Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Hemert (Het huis te) door Prins Maurits bemagtigd. II. 192.

HENDRIK de Iste Graaf van Leuven mengd zig in een geschil tusschen den Keizer Coenraad, en den Graaf van Champagne. I. 75.

Word door een gevangen doorstoken. I. 76.

HENDRIK de IIde Graaf van Leuven mengd zig in een twilt tusschen de weduwe van Boudewyn Graaf van Vlaanderen en Robert de Vries. I. 81.

Sneuveld in een gevegt. I. 82.

Deszelfs Gemalinne en Kinderen. I. 82.

HENDRIK de IIde Graaf van Leuven. I. 82.

Noemd zig Graaf van Brabant. I. 83.

Komt in een steekspel om. I. 83.

Zyne Gemalinne. I. 84.

HENDRIK de Iste Hertog van Brabant, verwerft voor die van 's Hertogenbosch vrydom van Tollen op den Ryn. I. 101.

Daagd den Graaf van Gelder tot verdediging des Bischofs van Utrecht. I. 102.

Doet dien Graaf gevangen neemen. I. 104.

Slaat de Hollanders by Heusden en neemt den Graaf van Holland gevangen. I. 104. en 105.

Sluit een voordeelig verbond

bond met den Graaf van Gelder. I. 105.

En met den Graaf van Holland. I. 106.

Neemt de Stad Luik in. I. 109.

En bezet Waleve. I. 110.

Word door den Bisschop van Luik in den ban gedaan. I. 110.

Vervolgd de Luikenars, en neemt de Stad Tongeren in. I. 111.

Word van de Luikenars geslagen. I. 111.

Begeeft zig naar Luik, daar den Bisschop den ban opheft. I. 112.

Schenkt de goederen te Lommershem, en te Orten aan den Aarts-Bisschop van Keulen en ontfangt die te Leen. I. 112.

Sterft en deszelfs Aart. I. 114.

Huwelyken en Kinderen. I. 115.

HENDRIK de IIde Hertog van Brabant zyne oneenigheden met Keulen die geslist werden. I. 116.

Hegt het Graaffchap Daalhem aan Brabant. I. 116. en 117.

Weigerd de Keizerlyke Kroon hem aangeboden. I. 118.

Word tot Land Graaf van Thuringen gehuldigd. I. 119.

Deszelfs dood. I. 119.

Gemalinnen en Kinderen. I. 119.

HENDRIK de IIIde Hertog van Brabant, begeeft zig in het beleg van Aken. I. 120.

Word door den Bisschop van Luik in den ban gedaan. I. 121.

Verbiet zyne Leenmannen, en de Geestlykheid in Brabant geene vywillige gift aan dien Bisschop te geven. I. 124.

Maakt Vrede met dien Bisschop. I. 125.

Maakt zig onafhanklyk Heer van het Graaffchap Daalhem. I. 125.

Staat de voogdye over den Graaf van Holland af. I. 126.

Deszelfs dood, Gemalinnen en Kinderen. I. 126.

Deszelfs Aart. I. 126.

Deszelfs uiterste wille. I. 127. en in de Bylaagen. IV.

HENDRIK Prins van Brabant staat zyne Vaderlyke Landen aan zynen broeder Jan af, en begeeft zig in een Klooster. I. 130.

HENDRIK Land-Graaf van Hessen staat al zyn regt op Brabant af. I. 136.

HENRICOUWE Eenige gedeeltens van dat Landschap hoorden oudtyds onder Brabant. I. 11.

Hertog Jan de IVde bemagtigd de meeste Steden van dat Landschap. I. 183.

Herdoopers binnen 's Hertogenbosch verbrand. I. 488.

Hes

Hertogen. Wat voorheen bedulde. Het was een Krygs-
ampt, Onderscheide tusschen
hen en de Graaven. I. 67.

HERTOGENBOSCH. (Het
Kwartier van) wat het be-
wat. I. 11.

HERTOGENBOSCH (De Stad)
stijting van dezelve. I. 100.

Verkrygt vrydom van Tol-
len op den Ryn. I. 101.

Word door den Graaf van
Holland ingenoomen en ver-
brand. I. 104.

Bekomt vrydom van Tol-
len op den Ryn in Gelder-
land. I. 105.

De Bugery helpt die van
Mechelen tegen den Bis-
schop van Luik waar voor
zy haar het Lighaam van
St. Rombout willen schen-
ken. Het welk geweigerd
werd. I. 131.

Die van Mechelen slaan
de Boschenaars toe, dat zy
tyde van den omgang dat
lighaam mede zouden hel-
pen dragen, en onthaald
werden. I. 131.

Hoe lange dit onderhou-
den werd. I. 132.

Die van Heusden doen
die van 's Hertogenbosch
moeielykheid aan, dog wer-
den tot reden gebragt. I.
135.

Oproer aldaar. I. 162.

De Stad tot reden gebragt
die een boete moet betaa-
len en den Hertog het regt
overgeeft om de ledige er-
ven aldaar ten Chynse uit

te geven; De Stad verkrygt
het gebruik haarer Gemeen-
te. I. 163.

En twee Jaarmakten, met
het regt om der Hertogen
Wapenschild in dat der Stad
te stellen. I. 201.

Onderzoek over die Jaar-
markten. I. 201.

De Burgers vry van Hous-
schat vry verklaard. I. 206.

Verbond van de Stad,
met verscheide Brabantische
Steden. I. 212.

Aanmerking over den aap-
was der Stad, en den Koop-
handel. I. 219.

De Stad koopt een Vlitte
in Schoonen. I. 219.

Onlusten over de grensen
van Brabant en het vrydom
tegen het Land van Heu-
den afgedaan. I. 222.

Oneenigheden binnen de
Stad, en oorzaak daar van.
I. 246.

De Stad door Krygsvolk
ingesloten moet een boete
aan de Hertogin van Bra-
bant betalen. I. 248.

Brand aldaar. I. 248.

Oproer aldaar gestild. I.
250.

Kasteel aldaar begonnen,
en onderzoek naar de plaats
daar het gestaan heeft. I.
259.

Een groot gedeelte der
Stad afgebrand. I. 271.

Orde op de Renten die
uit de afgebrande Huizen
gingen. I. 273.

De Burgery helpt Braine
in

In Henegouwe winnen. I. 282.

Duure tyd en groote sterfte binnen de Stad. I. 286.

Moeite met den Hertog van Brabant, over de herstelling der Beden. I. 316.

Daar de Stad toe moet komen, en een boete betaalen. I. 318.

Zwaare Pest aldaar. 1438. I. 321.

Hooge watervloed. I. 324.

Moeielykheid over het regt bewind der Geestlyken. I. 325.

Orde daar op gesteld. I. 326.

Zwaare brand binnen de Stad. I. 336.

De Daken van riet en stroo aldaar afgekeurd. I. 337.

De Stad schiet het geld tot het doorgraven der Maaze by Hedikhuizen. I. 352.

Oploop aldaar waar voor de Burgery een boete moet betaalen. I. 365.

De Burgery verbrand het dorp Driel. I. 372.

Neemt de Stad Graave in. I. 373.

Kapittel van het gulde Vlies binnen de Stad gehouden. I. 374.

De Burgery weigerd den Keizer Frederik den IIlen en zynen Zoon Maximiliaan binnen de Stad te ontfangen. I. 390.

Houden het met die van Gend en Brugge. I. 391.

Filip de IIlen Hertog van Brabant binnen de Stad gehuldigd. I. 396.

Dagvaard der Staaten van Brabant binnen de Stad. I. 419.

Het Slot te Ootjen door die van 's Hertogenbosch vernield. I. 420.

Middelen om den Oorlog tegen Gelderland voort te zetten aldaar beraamd. I. 420.

Die van 's Hertogenbosch door de Gelderschen geslagen. I. 421.

Gebrek aan geld binnen de Stad. I. 422.

De Gelderschen tragten de Stad te verrasschen. I. 422.

De Burgers vallen in den Bommelerwaard. I. 424.

Duitsche bezetting binnen de Stad gelegd die er siegt huishouden. I. 433.

De Koning van Denemarken en de Bisschop van Bremen komen binnen de Stad. I. 433.

Vergadering der Staaten van Brabant binnen de Stad. I. 436.

De Gelderschen tragten de Stad te verrasschen. I. 437.

Die van 's Hertogenbosch vallen in Gelderland. I. 438.

Vreugde over de Vrede met Frankryk. I. 439.

- Geweldig oproer binnen de Stad. I. 439.
- Dat een verandering in de Regeringswyze veroorzaakt. I. 453.
- De Regeering verkrygt afflag van de Beden. I. 455.
- Vervolging tegens de hervormden aldaar. I. 456.
- De Stad versterkt. I. 460.
- De Gelderschen neemen verscheide Schepen der Stad weg. I. 460.
- De Burgery voerd een groot Blokhuis uit de Stad, om op den Litsen Ham te stellen. I. 460.
- De Stad nevens die van Antwerpen, vereenigt zig met de Staaten van Holland voor den tyd van drie maanden. I. 461.
- Het welk voor gelyken tyd vernieuwd word. I. 464.
- De Burgery vermeerderd het huis te Poederoelfen. I. 464.
- Zonderlinge erfmaking van eenen Schoenlapper. I. 466.
- Jo. Maarten van Rossem komt binnen de Stad. I. 467.
- Zweetende ziekte aldaar. I. 467.
- Hooge Watervloed. I. 468.
- Herstelling van eenige voorregten. I. 469.
- De Stad merklyk versterkt. I. 482.
- Voorzorg tegen de Gelderschen. I. 485.
- Herdopers verbrand. I. 488.
- Vergadering der Staaten van Brabant binnen de Stad. I. 492.
- Karel de II den Hertog van Brabant komt in de Stad. I. 494.
- De Stad versterkt. I. 497.
- Voorzorg tegen de Gelderschen. I. 500.
- De Stad zent een gezantschap naar den Keizer. I. 507.
- Doet zig zelf recht over het ingebod. I. 510.
- Schaarsheid van Stads geldmiddelen. I. 514.
- Keizer Karel komt binnen de Stad. I. 515.
- Nieuwe last op de Huldzen gelegd. I. 517.
- De Stad met arrest over de niet betaalde Beden gedreigd. I. 518.
- Duurte binnen de Stad. I. 518.
- Oproer wegens de nieuwe Excynsen. I. 519.
- De Landvoogdes komt binnen de Stad, en veranderd de wyze van het invonderen der Excynsen. I. 520.
- Pestziekte binnen de Stad. I. 542.
- De Stad bekومت afflag van de Beeden. I. 544.
- Gemagtigden uit de Regeering te Brussel by het over

overdragen der Nederlanden, door Karel aan zynen Zoon Filip gedaan. I. 546.

Pest ziekte binnen de Stad. II. 6.

Bisdom aldaar opgerigt. II. 13.

Intrede des Bisschops. II. 16.

Beelden storm. II. 23.

Eerste Predik. der Hervormden in de Hoofd Kerk. II. 25.

De Roomsche gezinden raken weder in bezit dier Kerk. II. 26.

De verandering der Regeering kan om de oneenigheden binnen de Stad niet geschieden. II. 27.

Nieuwe Oproer. II. 27.

De Regeering beloofd de Ingezetenen, en de Ambagten onder zekere bepaalingen te beschermen. II. 30.

Twee gemagtigden der Landvoogdes komen binnen de Stad. II. 31.

De Regeering neemt vier vaandelen voet Volk aan, en zend gemagtigden naar Brussel. II. 31.

Voorslag tot stilling der Beroertens. II. 33.

De Graaf van Megen loerd zig te Vugt. II. 33.

Vertrekt. II. 34.

Plakaat tegen die van 's Hertogenbosch. II. 35.

De Regeering verzoekt een afschrift van het verdrag tusschen die van Antwerpen

en de Hervormden. II. 36.

De toevoer van alle goederen naar 's Hertogenbosch afgesneden. II. 36.

Men verzoekt vergifnis, en de Stad zend Gemagtigden naar Brussel. II. 37.

De Hervormden verlaaten de Stad. II. 39.

Vernietiging van het Plakaat. II. 40.

Veele Hervormden gevat. II. 43.

Inzaameling van liefde gaaven tot herstelling der Kloosters. II. 43.

De Stad heeft grooten last van de Spaansche Bezetting. II. 45.

Zy trekt nit de Stad. II. 46.

De goederen der gevlugten aangeslagen en vyf en vyftig Burgers gebannen. II. 46.

Alva komt binnen de Stad. II. 47.

Te rechtstelling en in daaging van verscheide Burgers. II. 48.

Versterking der Bezetting. II. 51.

De Stad zend Graanen aan het Leger van Alva. II. 51.

Spaansche Bezetting binnen de Stad. II. 52.

De Hervormden vervolgd. II. 55.

Algemeene vergifnis. II. 56.

Anna van Oostenryk Bruid van

van Filp den IVden komt binnen de Stad. II. 57.

Eenige gevangenen by die gelegenheid losgelaten. II. 59.

De Regeering geeft reden aan Alva, waarom zy in de Beden niet heeft kunnen stemmen. II. 60.

Pestziekte binnen de Stad. II. 64.

Hoogwater. II. 64.

De Regeering verzoekt verligting van Bezetting, en vrydom van Tollen. II. 64.

De Burgery doet eene bezetting aan Alva over de Bezetting. II. 75.

Hoogwater. II. 79.

Vrugtenlooze aanslag op de Stad. II. 88.

Champagne, en Hokenloë komen voor de Stad, om de Duitsche Benden te doen vertrekken die dit weigeren, en zig versterken. II. 97.

Baldaadigheid door hen gepleegd. II. 98.

Voorwaarden, waarop zy zig uit de Stad begeben. II. 100.

Overeenkomst over den Godsdienst. De Stad weigert Bezetting in te nemen. II. 101.

Eenige goederen der Predikheeren aangehouden. II. 102.

De Regeering verkiest den Prins van Orange tot Ruard van Brabant. II. 103.

De Stad versterkt. II. 103.

De Schutters neemen het slot te Hedel in. II. 104.

De Geeftlykheid doet ted om de Burgers getrouw te zyn. II. 104.

De Stad weigert Staat-sche Bezetting in te nemen. II. 108.

De Geloofsafrede aldaar aangenomen. II. 112.

Wantrouwen tusschen de Hervormden en de Roomschegezinden. II. 113.

De Gouverneur wil het getal van de Hoplieden der Blokken vermeerderen. II. 114.

Onderling mistrouwe tusschen de Burgery. II. 116.

De Gemagtigden naar Keulen doen de oneenigheden aangroeijen. II. 117.

Verlagenheid over het innemen van Mstricht, en gevolgen. II. 118.

Gevegt tusschen de Burgery op de Markt. II. 120.

Men verzoekt goedkeuring van de afkondiging der Utrechtsche vereeniging. II. 122.

Brieven der Spaanschen binnen de Stad. II. 123.

Veele Hervormden verlaten de Stad. II. 124.

Afkondiging tegen het weder inkomen van zomigen. II. 125.

De Graaf van Hohenloë schryft de Regeering om eenig Krygsvolk in te nemen. II. 125.

De Stad spyzigt het Le-
ger van Parma II. 126.

Neemt de Keulſche Vree-
de aan en verzoend zig met
Parma II. 128.

De verzoening word af-
gekondigd, en daar van aan
de Meyerye kennis gege-
ven. II. 130.

De Stad door Parma be-
gunſtigd, dog moet veele
koſten ondergaan. II. 132.

De Regeering tragt Me-
gen te verſterken. II. 136.

Mislukte aanſlagen op de
Stad. II. 136. en 137.

De Stad neemt zeker
getal van Ruiters aan. II.
137.

Afkondiging tegen den
Hertog van Anjou. II. 139.

Slegte ſtaat van Stads
Geldmiddelen. II. 139.

De Abt van St. Geertrui-
de verdagt de Stad aan
Anjou te willen overgeven.
II. 141.

Voorziening op het be-
geleiden der Burgers. II.
143.

Weiling der ontheilige
plaatſen in de Stad en Au-
ſaar ter zaake van de ult-
drying der Hervormden.
II. 152.

Hohenloë tragt by ver-
raſſing de Stad te bemagti-
gen. II. 154.

de toren der Hoofdkerk
brand af. II. 155

Vergeeffche aanſlag van
Hohenloë op de Stad. II.
157.

Vreugde over het bemag-
tigen van Antwerpen door
Parma. II. 162.

De Stad komt Mansvelt
in zynen togt in den Bom-
melerwaard te hulp. II.
165.

Verraad binnen de Stad.
II. 166.

De Stad bekomt het Sta-
pelrecht van Oſſen. II. 172.

Verzoek aan Parma we-
gens de bezetting van eeni-
ge omliggende Plaatſen. II.
178.

En om die van Hedel,
en anderen te beteugelen.
II. 179.

Wil niets in de betaaling
tot het opmaaken van den
Couwenſtynfchen Dyk dra-
gen. II. 180.

Verzoekt Parma eenige
Plaatſen te bemagtigen. II.
182.

Den Heusdenschen Tol
binnen de Stad gevorderd.
II. 183.

Oproer binnen de Stad
voorgekomen. II. 183.

De Stad geeft veel tot de
belegering van Heusden. II.
186.

Slegte ſtaat der Geldmid-
den. II. 189.

Vertoog daaroveraan Par-
ma gedaan. II. 190.

Plegtige omgang. II. 193.

Verbetering der Veſting.
werken. II. 194.

De Bürgery in eed geno-
men. II. 196.

Frugtenloos verzoek, om
de

de licenten ten voordeele der Stad te bekomen. II. 196.

En dat de gevlugte Huislieden uit de Meyerye te rug mogen komen. II. 197.

Vergeeffche pogingen om bezetting binnen de Stad te leggen. II. 202.

Onlusten met de Meyerye over de kosten der Vestingwerken. II. 205.

Aanflag op de Stad. II. 206.

Zy word versterkt. II. 210.

Die van het Land van Heusden gedwongen daaraan mede te werken, dog worden te rug gezonden. II. 211.

Wanfchepfel binnen de Stad gebooren. II. 214.

Verscheide Lieden om Tovery ten dood gebracht waar teegen de Regeering zig verzet. II. 215.

Herstelling van het Plaakaat, om licenten van handwerken te vorderen. II. 217.

De Staatschen slaan eenige Ruiters van 's Hertogenbosch. II. 217.

De Regeering zend een der Pensionarissen naar Aalbrecht om hem van Stads wege te begroeten. II. 219.

De Ruitery der Stad slaat den Heer van Mermede. II. 221.

Een verrader der Stad gevonnen. II. 224.

Schaade door het hooge

water aan Stads werken. II. 227.

Verlegenheid over het inneemen der Schanffen St. Andries en Crevecœur. II. 249.

Voorzorgen. II. 251.
De Stad door Prins Maurits belegerd. II. 252.

Middelen tot ontzet aangewend. II. 254.

Het beleg opgebrooken. II. 256.

Vreugde daarover. II. 258.

Die van 's Hertogenbosch slaan de Ruitery der Staaten. II. 260.

De Burgery doet het Regiment van Hachincourt uit de Stad trekken. II. 261.

De Regeering schryft den Staaten der vereenigde Nederlanden over de Milters. II. 263.

Antwoord. II. 264.

Prins Maurits belegerd de Stad. II. 264.

Aalbrecht komt voor de Stad. II. 267.

Legt bezetting in dezelve. II. 270.

Geeft er rede van aan de Regeering. II. 271.

Vertoogen daar tegen gedaan. II. 272.

De Regeering geeft de sleutelen der Poorten over. II. 276.

Overeenkomst tusschen de Regeering en den bevelhebber. II. 277.

Het beleg opgebrooken. II. 278.

Nieuwe bezetting der-
waars gezonden, dog ge-
weigerd in te laten. II.
280.

De Regeering verzoekt
vermindering van bezetting.
II. 283.

Voorslag om een Schans
aan de Stad te maaken. II.
291.

Besluit om eenige bezet-
ting uit de Stad te ligten.
II. 293.

Afkondiging van het
twaalf jaarig bestand en
vraagde daar over. II. 298.

Bewegingen over het
afstrekken der Bezetting.
II. 300.

Twoe gemagtigden van
den Aarts Hertog komen
binnen de Stad. II. 302.

Een van hun vertrekt
naar Brussel. II. 305.

Onlusten ter zaake van
het verwisselen van een ge-
deelte der bezetting. II.
306.

Aalbrecht vermeerderd
de bezetting. II. 306.

Schryft aan de Regee-
ring. II. 307.

Verloof der Regeering
aan Aalbrecht. II. 308.

Antwoord der gemagtig-
den van Aalbrecht daar op.
II. 309.

De Gemagtigden ver-
schynen in de vergadering
der Regeering. II. 310.

Zy verklaren dat Aal-
brecht voornemens is een
Schans binnen de Stad te

timmeren. Antwoord der
Regeering. II. 312.

Gemagtigden aan Aal-
brecht gezonden om dit af
te weeren. II. 314.

Een Krygbouwmeester
maakt een tekening der
Stad. II. 315.

Aalbrecht maakt een ver-
andering in het derde Lid
der Regeering. II. 317.

Geweldige kosten door
de Stad gedaan. II. 318.

Plakaat tot weering der
onroofschen. II. 319.

De bezetting betreft de
Barakken. II. 320.

De Dieze en de Haven
gediepe. II. 323.

Vergoeding der afgebro-
ken Huizen, tot het maken
der Vestingwerken. II.
325.

Moeste aangewend om
de Dieze te openen. II.
326.

Vermeerdering der Ves-
ting werken, en opzigting
van een wyn en bier Kel-
der. II. 329.

Verbod om naar Enge-
len of Vlymen ter Predik-
te gaan. II. 331.

Het Kruithuis getimmerd.
II. 333.

De Uitvaart van den
Keizer Matthias gehouden.
II. 340.

De Stad met Koorn en
Zout voorzien. II. 347.

Beschryving der uit-
vaart van Aalbrecht. II.
350.

Voor-

Voorzorg tyde van het einde des bestands II. 363.

Schade door het hooge water aan Stads muuren. II. 364.

Vergeeffche aanslag op de Stad. II. 370.

Vermeerdering der Bezetting. II. 371.

Klagte over de zwaare regten door Holland gevorderd. II. 373.

Vreeze voor een aanslag op de Stad. II. 375.

Vermeerdering der Bezetting. II. 376.

Het houtte Bolwerk, en de Pettelaar Schans aangelegt. II. 378.

Ieder moet zig van Koorn voorzien. II. 379.

Vermeerdering der Vestingwerken II. 382.

Voorzorg binnen de Stad, en Pestziekte. II. 385. en 391.

Verhooging der Straaten. II. 393.

Pestziekte. II. 394.

Molen over het Kruithuis afgebrand. II. 394.

De Regeering klaagd over wanbetaaling der Bezetting. II. 399.

Stads Graften verdiept. II. 401.

De Stad door het Staaten leger berend. II. 406.

Aanvallen op de Schansen Isabella en Antoni. II. 416.

Op de Schans de Pettelaar. II. 418.

Op de Hinthamerpoort. II. 421.

Op de Orten en St. Janspoorten. II. 425.

Op de Vugterpoort. II. 430.

Geweldig schieten op de Stad. II. 435.

Myn ondereen der Bolwerken by de Vugterpoort. II. 437.

Verzoek om zig te verdragen, en verscheide voorzlagen daar toe. II. 438.

Voorwaarden, waarop de Stad overgegeven werd. II. 441. En in de Bylaagen. IV.

Uittogt der Bezetting. II. 444.

De Stad met Staaten volk bezet. II. 450.

Eerste Leerrade der Hervormden na het overgeven der Stad. II. 453.

Bestel van het Kerkbestier binnen de Stad, en eerste Leerraars. II. 454.

Aanstelling van een Gouverneur, Kommandeur en verandering in de Regeering. II. 456.

Verpachting van 's Landsmiddelen binnen de Stad. II. 465.

De mans Geestlyken moeten uit de Stad vertrekkén, en de vrouwen Kloosteren geopend. II. 467.

Verandering in het ingasn der Huishuuren. II. 470.

Eenige huisgezinnen uit

Gulkerland tragten zig in de Stad neder te zetten. II. 471.

De Prins en Prinsesse van Orange komen binnen de Stad. II. 473.

Dankdag over de verjaaring van het veroveren der Stad. II. 474.

Pestziekte. II. 474.

Rodeloop. II. 475.

Het Paspoorten geld afgeschaf. II. 481.

De Stad tot den handel van Vrede of bestand voorgelagen. II. 482.

De Raad van Brabant in den Haage verzagt zyn verblyf binnen de Stad te willen neemen. II. 483.

De Vestingwerken vermeerderd. II. 490.

Pestziekte. II. 491.

Stooring van den Roomschen Godsdiens. II. 492.

Barakken op de Haven verkogt. II. 496.

Sterkte den Papenbril gebouwd. II. 497.

Opfchryving der Ingezetenen die voorheen in Spaanschen dienst zyn geweest. II. 508.

Affschaffing der uitsteken-de Gooten. II. 509.

Opfchudding over het flooren van den Roomschen Godsdiens. II. 510.

Verkoopling van eenige Kloosteren. II. 512.

Weder oprigting der Schut-teryen. II. 517.

De Prins van Orange

komt met zynen Zoon in de Stad. II. 518.

Nieuwe Rulterwagt ge-maakt. II. 520.

De Huizen op het Plyn, en de St. Pieters Kerk af-gebrooken. II. 522. en 527.

De Renten ten lasten der Stad tegen den twintigsten Penning gebragt. II. 524.

Voorzorg tot zekerheid der Stad. II. 524.

Orde op het ysbyten. II. 530.

Stads belangen met op-zigt der Meyerye by de Munstersche Vrede aanbe-volen. II. 531.

De Prins komt binnen de Stad. II. 531.

De Staaten geeven de Re-geering van het sluiten der Vrede kennis. Wat met op-zigt tot de Stad, en de Meyerye daarby besloten werd. II. 545.

Gevolge dier Vrede met opzigt tot de Stad en Mey-erye. III. 1.

Stads voorraad van Koorn en Zout verkogt. III. 10.

Gemagtigden der Alge-meene Staaten binnen de Stad tot het naarzien der Rekeningen, en moeielykheid daarover. III. 23.

Voorslag om een Soldaaten Weeshuis op te rigten. II. 27.

De Stad bekomt vergoe-ding voor het maken van nieuwe Bruggen. III. 30.

Sterke Pestziekte. III. 30.

De

De Regeering steld zig tegen het invoeren van het Collateraal. III. 44.

Moelijelykheid over zekere uitdrukking in een Deputatie. III. 47.

Die Stads Gemagtigden ondertekenen. III. 48.

Zy toonen Stads grieven tegen de voorwaarden van overgaaf aan. III. 49.

Handeling over het openleggen van Stads Rekeningen. III. 54.

De Gemagtigden der Staaten komen binnen de Stad, en worden door de Regeering begroet. III. 61.

Handeling over het openleggen der Rekeningen. III. 62.

Het Stadhuis met Soldaaten bezet, en geen der Regenten mag uit de Stad III. 65.

De Rekeningen onder zekere voorwaarde bezigtigd. III. 68.

Het Komtoir der Rentmeesteren met Soldaaten bezet. III. 69.

En opengeslagen. III. 70.

Eed omtrent eene vermistte Rekening. III. 71.

Verder gevolg dier zaak en van het afschryven van Stads voorrechten. II. 72.

Glazenblazerye opgeregt. III. 83.

Verzoek der Regeering om afdoening van de zaak der gemeene Middelen, en der Beden. III. 84.

Vertoog der Regeering over het verkoopen van eenige Dorpen tot Heerlykheden. III. 88.

Moelijelykheid over het beroepen van een Predikant te Dungen. III.

De Leden der Regeering tot een vast getal bepaald. III. 97.

Hoe het beroepen van Vonnissen te Eersfel, en van andere plaatsen voor Schepenen der Stad is gebragt. III. 101.

De Kapellaan des Franschen Afgezants gevangen gezet. III. 110.

De Ridderstraat aan de zyde der Marktverbreed. III.

Keur wegens een teken aan de Huizen daar iemand in overleden is. III. 112.

Vreugde over de geboorte van den Dauphin van Frankryk. III. 113.

Oproer over den hooften prys van het Brood. III. 120.

Men tragt twee Kapellen tot Krygsvoorraadhuizen doen maken. III. 125.

De Vrouwe van Michiels Gestel erkend de beschryfbrieven der Stad. III. 132.

De tegenwoordige Viskmarkt in staat gebragt. III. 132.

Pestziekte in de Stad. III. 134.

Buitengewoone halve Verponding en andere nieuwlaffen. III. 135.

C 5

De

De Régeering verzoekt vermeerdering van Bezetting en moeite met de inkwartiering. III. 145.

Vreugde over den Zege, op de Engelsche Vloot. III. 148.

Dankdag wegens de overwinning by Chattam. III. 149.

Vreugde over de Vrede van Breda. III. 149.

Onderstand tot het vernieuwen der bruggen. III. 150.

En het aanvullen der bolwerken III. 151.

Verzoek wegens het servitie geld en dat de Staa- ten van Holland eenig geld op de agterstellen willen geeven. III. 152.

Theater tot ontledingen opgerigt. III. 156.

Moetelykheid over het stoppen van een strang der Rivier de Aa. III. 159.

Verzoek dat het Kommando in de Stad, aan een Nederlander gegeven mag werden. III. 160.

De Prins van Tarante neemt afscheid van de Regeering en verlaat alle zyne ampten hier te Lande. III. 161.

De Bevelhebber geeft eenige gebreken aan de Vesting werken op. III. 163.

Slegten staat der Vesten in het Jaar 1672. en ver- toog der Regeering daar over. III. 165.

Voorzorg tegen den Vy- and. III. 168.

Schaarsheid van geld. III. 172.

Bedestonden ingesteld. III. 173.

De Spaansche hulpben- den komen in de Siad. III. 178.

Voorzorg tegen een be- leg. III. 181.

De Schansen van levens- middelen voorzien. III. 182.

Een staks Muurs der Stad valt om. III. 183.

Verzoek om een ervaren legerhoofd. III. 183.

Samenkomst van den Krygsraad, en de gemag- tigten der Regeering. III. 184.

De Vesting werken door de Burgery hersteld. III. 186.

Voorzorg omtrent de le- vensmiddelen binnen de Stad. III. 188.

Fransche Krygsverrigtin- gen rontsom de Stad. III. 188.

Voorzorgen binnen de Stad. III. 191.

Windmolen omtrent het Kruthuis afgebroken. III. 194.

De Vlagtelingen uit de Meyerye in Hop Manichap- pen verdeeld. III. 194.

Verdeeling der wagten en posten. III. 195.

Orde op de Krygstugt, en verzoek om geld. III. 197.

De

De Franschen trekken van voor de Stad af. III. 197.

De Krygsraad geeft er den Prins van Orange kennis van en men tragt een vaart naar de Maaz te verkrijgen. III. 199.

Verbetering der Vesting werken. III. 201.

De afgeschafte imposten wederom ingevoerd. III. 202.

Vreugde over de verheffing van den Prins van Orange tot Stadhouder. III. 203.

De Meyerye gelast brand binnen de Stad te brengen. III. 203.

Middelen ter versterking der Stad aangewend. III. 205.

Een verrader binnen de Stad ontdekt en gestraft. III. 207.

Herstelling der Vesting werken. III. 209.

De Prins van Orange komt binnen de Stad. III. 212.

De vesting werken verbeterd. III. 213.

De Regeering verzoekt om een Krygsbouwmeester, en Konstapels en gelast de Ingezetenen zig voor een half Jaar te voorzien. III. 214.

De wagten der Burgery by voorraad afgeschaf. III. 215.

De Regeering tragt niet te

werken, dat de servitie gelden als voorheen uit de verpondingen betaald mogen werden. III. 216.

Haar verzoek om onderstand voor den brand der wagten, afgeslagen. III. 218.

Die van Holland staan de Regeering alhier met eenig geld by. III. 219.

De geweesene bezetting van Maastricht komt binnen de Stad. III. 219.

De weg naar Vlucht geslegt. III. 221.

Oproer over het stooren van den Roomschen Godsdienst. III. 223.

De Regeering schryftten voordeele der Roomschegezinden aan de Staaten en den Prince van Orange. III. 225.

Vreugde over de verovering van Bon. III. 228.

Verscheide zieken uit het leger in het Gasthuis alhier gebragt. III. 228.

Zwaare winterlegering binnen de Stad, en moeite deswegens. III. 229.

Vreugde over de Vrede met Engeland. III. 232.

Veele Fransche weglopers komen binnen de Stad. III. 232.

Moeielykheid tusschen de Regeering en den Krygsraad over eenen gevangen. III. 233.

En met den Raad van Staaten over het opmaken der Wallen. III. 235.

Vreugde

Vreugde over het hero-
veren der Stad Graave. III.
237.

Klagte over het ſchryven
des Amſterdamschen Kou-
rantiers. III. 238.

Middelen tot opbeuring
van den Koophandel. III.
238

Moeielykheid over Stads
Wapenſchild. III. 239.

De Stad bekamt een ge-
deelte van het geld voor
het opmaaken der Wallen
betaald. III. 244.

De Algemeene Staaten
verzoeken, aan die van
Holland, dat de Stad iet-
wes in mindering der ſervi-
tie gelden bekomme. III.
249.

Alle de Bruggen buiten
de Stad weggeſpoeld. III.
250.

Maurits Graaf van Nas-
ſauw tragt zeker ſtuk ge-
ſchut van de Stad te beko-
men. III. 251.

Moeielykheid over het
ſervitie geld met de Rui-
tery. III. 252.

Als mede over het invor-
deren der Kerklyke inkom-
ſten van Holland. I. 255.

Buitengewoone halve ver-
ponding, die de Regeering
te vergeefs tragt af te wee-
ren. III. 260.

Vreugde over de Vrede
te Nieuwmegen geſloten.
III. 264.

Verlaet binnen de Stad
gemaakt. III. 267.

Voorzorg tot behoud der
inundatie. III. 268.

Herſtelling van Stads Geld-
middelen. III. 269.

Verlandding in de Dieze.
III. 270.

Ieder lid der Regeering
met een kuſſen beſchonken
en voornemen om een Boe-
kery op te rigten. III.
273.

Orde omtrent het maken
der Straaten. III. 274.

Moeielykheid over de
Boomen op de Wallen. III.
275.

Kollekte over de gevan-
genen by de Algirynen. III.
276.

Nieuwe laſten tot het
maken der Veſtingwerken.
III. 277.

Beloop van die voor de
Stad en Meyerye. III. 280.

Moeielykheid om die te
vinden. III. 281.

En met den Hongschout
om dit af te kondigen. III.
284.

Vervuiling der Dieze bin-
nen de Stad. III. 286.

Lantaarnen langs de Straa-
ten geſteld. III. 287.

Moeielykheid over het
ſtellen der Grenspaalen van
het vrydom der Stad. III.
289.

Een Burger door den
Raad van Brabant naar den
Haage gehaald dog onſla-
gen. III. 290.

Reglement over de Gods-
huizen binnen de Stad, dat
de

de Regeering met moeite aanneemt. III. 292.

Zy zoekt eenige Fransche vlugtelingen binnen de Stad te lokken. III. 294.

Voorslag om een der gevlugte Predikanten te be-roepen. III. 295.

Eenige Gemagtigden der Staaten toonen zig gene-gen om Stads grieven weg te nemen. III. 296.

Vertoog der Regeering tegen de Groffierderyen ten platten Lande. III. 301.

Onderstand aan eenige Fransche vlugtelingen door de Algirynen gevangen. III. 302.

Verbetering der Vesting-werken en moeite over het kappen der Boomen op de Wallen. III. 303.

Inzameling van Pennin-gen voor de Piemonteesche Dallieden. III. 305.

De slang Brandspuiten in de Stad ingevoerd. III. 306.

De Keurvorst van Saxon komt binnen de Stad. III. 306.

Voorzorg tegen den Vy-and. III. 308.

Vermeerdering der Bezet-ting. III. 309.

Moeielykheid over het stallen der Paarden. III. 310.

En over het Hulsvesten des Krygsvolks. III. 312.

Gesprek tusschen den

Gouverneur en de Regee-ring over verscheide zaa-ken III. 313.

De Wapenen van zeker Regiment om de schulden aangehouden. III. 315.

Den Postwagen van Rot-terdam tegen gegaan. III. 317.

Moeite over eenen Post-wagen van Gouda die te niet loopt. III. 317.

Overeenkomst tusschen Utrecht en 's Hertogen-bosch over het ryden van een Postwagen. III. 321.

Moeite over de Boomen langs de Maze onder Bouk-hoven. III. 323.

Verzoek om vergoeding der afgebrooken Hulzen tot verbreeding der Wallen. III. 324.

Moeite om Stallingen te vinden. III. 325.

Overeenkomst met de Schutteryen over het Ys-byten. III. 326.

Bezwaar der Regeering ter gelegenheid van het verzoeken van een vierde van Lands Gemeene Mid-delen. III. 326.

Aardbeving. III. 330.

Bekommering wegens het aanleggen van voorraad van Koorn in de Meyerye. III. 331.

Hoogwater. III. 333.

Armoede in de Stad. III. 334.

Klagte over een ondsiep-
te

te aan den mond der Dieze. III. 335.

Vreugde over de verovering van Namen. III. 336.

Moeielykheid met de Admiraliteit over het te recht stellen van een Admiraliteits bediende. III. 339.

Vreugde over de Vrede te Ryswyk gesloten. III. 342.

Slegte staat van Stads Geldmiddelen. III. 344.

De Regeering beemt in overweging de Heerlykheid Hedel te koopen. III. 345.

Het Hoogwater spoeld alle de Bruggen buiten de Stad weg. III. 352.

De Dieze binnen de Stad gediëpt. III. 354.

De Regeering van Bredda staat die van 's Hertogenbosch voor, om vermindering van lasten te bekomen. III. 355.

De Dieze tot aan de Maaz gediëpt, en belasting op den Turf gelegd. III. 356.

Verbetering van Stads Geldmiddelen. III. 357.

Moeielykheid over de Boomen op Stads Wallen. III. 358.

De Stad met Koorn voorzien. III. 359.

Middelen ter verzekering der Stad aangewend. III. 361.

Voornemen om de stroo-

men in de Stad altyd vaaftbaar te houden. III. 364.

Oprigting van een Postery op Rotterdam. III. 365.

Moeielykheid met den Raad van Brabant over het Rechtsgebied. III. 366.

Verzoek, dat de Raad van Staaten eenige Barakken binnen de Stad wil doen timmeren. III. 368.

Begin des Oorlogs met Frankryk 1702. en voorzorgen binnen de Stad III. 371.

De Regeering verzoekt, dat de Stad versterkt mag werden. III. 372.

Zy verzoekt, dat het gemeene Land voor de zieken en gekwetsten uit het Leger zorg drage. III. 377.

Moeite over het Huisvesten der Engelschen. III. 379.

Vreugde over de verovering der Zilvervloot te Vigos. III. 380.

Bedestonden, en moeielykheid daarover met den Kerkenraad. III. 384.

Vartooing der Regeering over het Servitie geld. III. 386.

De Maarschalk de Falsard gevangen binnen de Stad gebragt. III. 389.

Overeenkomst over de wederzydsche passien der Steden. III. 390.

De Regeering tragt te vergeefs de personeele schatting te doen ophouden. III. 391.

Moei-

- Moelelykheid met den Heer van Boukhoven over het trekp pad langs de Maaz en uit einde dier zaak. III. 392.
- De Regeering verzoekt een vierde van de tiende verhooging van 's Lands gemeene middelen. III. 395.
- Aanschryving dat de Burgery de binnen posten moet bezetten. III. 397.
- De Nieuwstraat beplant. III. 399.
- Eenige Stads Hulzen verkogt. III. 401.
- Armoede door de nistren-gen winter. III. 403.
- Hoog water en duurte. III. 404.
- Voorneemen om de Haven te vergrooten. III. 407.
- De nieuwe Minderbroeders Straat, met Steenen belegt. III. 408.
- Opzeggen van het verdrag van het Straatslyk. III. 408.
- Voorzorg tegen den Vyand. III. 409.
- Vreugde over het sluiten der Vreede te Utrecht, en het water rontsom de Stad afgelaaten. III. 411.
- De Algemeene Staaten schryven de Regeering aan den Pretendent binnen de Stad niet toe te laaten. III. 414.
- De Regeering geeft de gedenken van het verval der Burgery den Raad van Staaten over. III. 419.
- Verhooging op den last van den turf. III. 422.
- De renten ten lasten der Stad, op drie en een half ten honderd verminderd. III. 425.
- Klagte over het maaken van Schoenen, door die der Bezetting. III. 426.
- De Kermis der Stad verzet. III. 427.
- De Barber Kapel aan de Regeering te rug gegeven. III. 434.
- Voorslag om de Vugter Poort te herstellen. III. 435.
- Aanschryving over Stads gebrekige werken. III. 437.
- Vrugteloois verzoek der Regeering, om een vierde van de tiende verhooging der gemeene Middelen. III. 441.
- Schorfing van verschyde buiten gewoone lasten. III. 445.
- Brand in de groote Kerk. III. 446.
- Pogingen van het Kleermakers gild, om klederen voor de bezetting te maaken. III. 446.
- De hint hamer binnen Poort afgebrooken. III. 447.
- Verscheide lasten in de Stad en Meyerye afgeschaff. III. 449.
- De Raad van Staaten vordert Stads Rekening, dat de Regeering welgerd. III. 450.

Onderzoek der werken, St. Jans Poort gemaakt, die ten laften der Stad IV. 25.
 Raan. III. 454.

Schaade door het vlugten uerminderen van eenigeren van een van 's Lands Pag- ten van het Gasthuis van ters. III. 456. Hester van Grinsven. IV.

Slegte staat van Stads 28.
 geldmiddelen, en herstel- Verzoek der Regeering ling. III. 457. over den weg buiten de

Moeielykheid over het Orten Poort, en sluis by verminderen van sommige den Boom. IV. 33.

recognitien. III. 458. Afkondiging over het De Vugter Poort her- beschadigen der Vesting- steld. III. 466. werken, die agter blyft.

Liefde gaaven voor de IV. 37.
 Waldensen. III. 467. Afkondiging tegens het Penning ter gedagtenis verbergen der Krygslieden. der honderdjarige verove- IV. 39.

ring der Stad geslagen. IV. Voorflag om eenige Brug- 1. gen buiten de Poorten te dempen. IV. 40.

Nadere herstelling van Voorneemen om een Stads geldmiddelen. IV. 3. Kweekschool voor Krygslieden op te rigten. IV. 46.

Vorgenoomen schikking der Regeering in de ver- De Regeering doet voor- andering van den Schepen- raad van graanen op. IV. stoel. IV. 4. 47.

De oude Stads Graft by Moedwil van het gemeen de Hinthamer binnen Poort en orde daar tegen. IV. verkogt. IV. 7. 48.

Voorneemen om een Rasp Vrugtenlooze pogingen om en Tugthuis te bouwen. een Tugthuis op te rigten. IV. 9. IV. 50.

Ongerustheid ter gelegen- En om den Land Tol af heid van den Sacraments te schaffen. IV. 51.

Verdere herstelling van Hoogwater, en ongeluk- Stads geldmiddelen. IV. kige omstandigheden daar door veroorzaakt. IV. 52.

16. Den Boschdyk opgemaakt Nieuwe sluis by de Koorn- IV. 62. brug gemaakt, en het ver- Instorting der steene brug toog daarover met de ge- by de oude Diefte. IV. 63.

volgen. IV. 17. De Regeering tragt het De Straatweg buiten de on:

Onderhoud van 's Lands
Bruggen over te neemen.

IV. 63.

Barakken binnen de Stad
getimmerd IV. 65.

De plaats der botermarkt
veranderd. IV. 70.

Brand in het Gouverne-
ment en gevaarlyke brand
op de Markt. IV. 74.

Keur tegen het herstel-
len der houten Gevels. IV.
76.

De veemarkt verzet en de
Jaarmarkt van Hinthambin-
nen de Stad gebragt. IV.
76.

Verandering in de wyze
van het maken der Straaten.
IV. 79.

Het onweer slaat in den
toren der Hoofdkerk. IV.
80.

De zieken en gekwetsten
van Doornik andere zekere
voorwaarden in het Gast-
huis ingenomen. IV. 80.

Verscheide onkosten ten
lasten der Stad afgeschaft.
IV. 81.

De Vaart door de Schans
Crevecoeur gebragt. IV. 81.

Verlegenheid om de zie-
ken en gekwetsten uit het
Leger te plaatzen. IV. 82.

Sterke bezetting binnen
de Stad. IV. 85.

Staat van die. IV. 89.

Jaarlyksche belasting op
de Markt en Veerschipers.
IV. 90.

De Raad van Staaten
schryft de Regeering voor

zorgen te gebruiken. IV.
92.

Vreugde over de aanstel-
ling van den Prins van
Orange tot Stadhouder. IV.
92.

De Regeering zend eeni-
ge Gemagtigden naar den
Prinse om denzelven geluk
te wenschen. IV. 95.

Weekelyksche Bedeston-
den ingesteld. IV. 100.

Moeilykheid over het
begraaven der overledenen
in 's Lands ziekenhuis IV.
102.

De vrouwen en kinderen
uit dat huis geweerd. IV.
103.

Voorzorg in geval van
eene Belegering. IV. 105.

Tegen den duuren pry-
der eetwaaren. IV. 107.

En tot berging eener tal-
ryke bezetting. Besluit des
Raads van Staaten daar om-
trent. IV. 108.

Vordering der Keizer-
schen en inschikking daar-
omtrent. IV. 109.

Vrees voor hoogwater.
IV. 110.

Moeilykheid over het
weghalen der messie. IV. 111.

De aangenome magt der
Offisieren in het Gasthuis
tegengegaan. IV. 114.

Voorzorg om Vleesch
binnen de Stad te beko-
men IV. 115.

De Regeering verzoekt
vermindering van bezetting.
IV. 117.

D

Or:

Order op het verzorgen der Soldaaten vrouwen en kinderen IV. 120.

Vreugde over de Vrede te Aaken gesloten en uitlegging van den penning die de Regeering ter dier gelegenheid liet slaan. IV. 122.

Middelen tot herstelling van den Koophandel. IV. 125.

Klagten over de agterstallen van het zieken Gasthuis. IV. 125.

De beschoeijng buiten de Vugterpoort tot berging van het straatlyk weder opge maakt. IV. 127.

De Straatweg buiten de Vugterpoort verbreed. IV. 128.

Het Schippers gild gelast deszelfs aandeel in het verdiepen der Vaart in de Schans Crevecœur te be taalen. IV. 131.

Herstelling van Stads Geldmiddelen. IV. 131.

De Bedestonden afgeschaft en vreugde over de Vrede. IV. 133.

Inzaameling van pennin gen voor de vernielde Kerken van Bergen op Zoom en Sas van Gent. IV. 134.

Vertoog tegens het be taalen van den vyftigsten penning. IV. 134.

Oneenigheid met den Rentmeester der Domeinen over het schouwen der Gooten en der Rivieren. IV. 140.

Moeielykheid met eenige Burgers over het verdiepen der Dieze. IV. 147.

De St. Jakóbs Kerk in een Krygs voorraadhuys veranderd. IV. 149.

Overeenkomst met den Polder van het Bosfche veld over het gebruik van den Boschdyk. IV. 150.

Goedvinden des Raads van Staaten over het haalen van Zooden tot de Vestingwerken. IV. 152.

Rouwe over het afsterven van den Prinse van Orange, en schikkingen gedurende de minderjaari gheid van Willem den Vden IV. 152.

Vrugtelooze onderhan delling over het timmeren van een Tugthuis. IV. 153.

Herstelling van Stads Geldmiddelen. IV. 155.

Moeielykheid over het herstellen der Gooten in de Straaten. IV. 156.

Oprigting der wagen Pos tery naar Nieuwmegen. IV. 158.

Het sluiten der Poorten op een vast uur gesteld. IV. 158.

De Sluis by het Olfemolen Bolwerk doorgelopen, en moeielykheid over het instorten van een muur, en het wagthuis daafomtrent. IV. 159.

Pogingen om de Grossierderyen ten platten Lan de te weeren. IV. 163.

Moei.

Moelijykheid met het Post Komtoir van Holland. IV. 164. en 181.

Moeite met den Raad en Rentmeester der Domeinen. IV. 176.

Blaauwe steenen Pomp op de markt gesteld. IV. 179.

Herstelling der wagen Postery op Maastricht. IV. 179.

Moelijykheid met den Raad en Rentmeester der Domeinen over het voeren der Schouwe binnen de Stad, en het Vrydom, en over een paal op de Markt gesteld. IV. 197. en 199.

Ook over het sluiten der Puyé voor het Stadhuis. IV. 200.

Twist met denzelven over het verbreden van de Zwymelbrug. IV. 203.

Vreugde over de meerderjaargheid van den Erfstadhouder Willem den Vden IV. 216.

De Prins komt binnen de Stad. IV. 220.

Bezigtd het Stadhuis. IV. 222.

Verligting der huizen, en Vuurwerk afgestoken. IV. 223.

Wapenschouwing der bezetting op de Vugter Heide. IV. 223.

Concert door de Regeering aan den Prins gegeven. IV. 224.

Hervormden (Verdruk-

kingen der) in Frankryk. III. 275.

Hervorming Eerste be-
ginfels derzelver hier te
Lande. I. 431.

Vervolgung der Hervorm-
den te 's Hertogenbosch. I.
456.

Zy prediken op verschei-
de plaatsen buiten de Stad. I.
477.

Vervolgung in de Stad.
I. 478.

Vervolgens en streng Pla-
kaat tegen denzelven. I.
535. en II. 3.

Prediken by het Dorp
Engelen, het welk de Hoog-
schout tragt te beletten. II.
22.

Prediken nader aan de
Stad. II. 23.

En in Stads Kerken. II.
25.

Het gemeen raakt op de
been. II. 27.

De Regeering beloofd de
Ingezeten en de Ambag-
ten onder zekere bepaaing
te beschermen. II. 30.

Verantwoording en ver-
zoek der Hervormden. II.
31.

Plakaat tegens die van
's Hertogenbosch. II. 35.

De Hervormden verlaaten
de Stad. II. 39.

Vernietiging van het Pla-
kaat. II. 40.

Veele Hervormden ge-
vangen. II. 43.

De goederen der gevlug-
ten aangeslagen, en vee-
D 2 16

le Burgers gebannen. II. 46.

Te regt stelling en indaagingen van verscheiden. II. 48.

Vervolging om den Godsdiens. II. 55.

Zy neemt af. II. 110.

Geloofs Vrede door den Aarts Hertog en den Raad van Staaten ontworpen. II. 111.

Veele Hervormden verlaaten de Stad. II. 124.

Autaar ter zaake van het nitdryven der Hervormden gemaakt. II. 152.

Last om de Hervormden uit Brabant, en uit 's Hertogenbosch te weeren. II. 319.

Verbod te 's Hertogenbosch om te Engelen, Vlymen, of Crevecoeur ter preek te gaan. II. 331.

Eerste Leerrede der Hervormden na het overgaan der Stad aan de Staaten. II. 453.

De Hervormde Godsdiennst in de Meyerye ingevoerd. III. 2.

Hesdin (de Stad) overmeesterd, ten gronde geslegt, en niet ver van daar een andere van dien naam gebouwd. I. 540.

Hessen (Hendrik) Landgraaf van staat van zyn regt op Brabant af. I. 136.

Heusden (die van) en hun Heer doen die van

's Hertogenbosch moeselykheid aan, dog werden tot rede gebragt. I. 134.

Vershil over die Stad, en het Land, welke aan Brabant gebragt werd. I. 174.

Door den Hertog ter Leen aan den Heer van Saffenberg uitgegeven. I. 186.

De Graaf van Kleef steider zig in het bezit van, en geeft alles behalven het Kasteel ter Leen uit. I. 186.

Aan Brabant overgegeven. I. 187.

Door Hertog Wenslaus aan den Graaf van Holland afgestaan. I. 209.

Onlusten over deszelfs grensen afgedaan. I. 222.

Door Mansfeld Belegerd. II. 186.

Die van Heusden gedwongen aan de Vestingwerken van 's Hertogenbosch te arbeiden. II. 211.

Hilsunde Gravin van Stryen brengt dat Land aan Ansfried Graaf van Leuven te huwelyk. I. 6.

Stigt het adelyk stift Thoor. I. 70.

Hilvarenbeek Dorp in de Meyerye door de Gelderschen in het jaar 1388. afgebrand. I. 237.

Gebranschat in het jaar 1542. I. 499.

Andermaal 1543. I. 505.

Vernietiging van de De-

ka.

kanye des Kapittels aldaar.

III. 84.

Kwaadaartige ziekte aldaar. III. 438.

Hintbam gehugt voor de poort van 's Hertogenbosch door de Gelderschen verbrand. I. 422.

De Jaarmarkt lang aldaar gehouden in de Stad overgebracht. IV. 77.

Hobenlae (Filip Graaf van) schryft de Regeering van 's Hertogenbosch eenig Krygsvolk in te nemen. II. 125.

Mislukte aanslag van hem op 's Hertogenbosch. II. 128.

Tragt die Stad te verlossen. II. 154.

Vergeeffsche aanslag van hem op de Stad. II. 157.

Neemt de Schansen te Littooiën en de Huizen te Batenburg en te Empel in. II. 169.

Bemagtigd het Slot te Loon op Zand. II. 175.

En de Schans te Engelen die hy doet slegten. II. 177.

HOLLAND (Het Graafschap van) aan Dirk den eersten te Bladel geschenken. I. 55.

De Graaf van Leuven trekt er met een Leger in. I. 77.

Holland (*De Graaf van*) staat den Graaf van Leuven en neemt dien gevangen. I. 79.

Word door deezen geslagen. I. 80.

Neemt 's Hertogenbosch in. I. 104.

Word door den Hertog van Brabant gevangen. I. 104.

Moet Dordrecht en het omliggend Land van den Hertog van Brabant te Leen houden. I. 106.

Graaf Floris de Vde te 's Hertogenbosch Ridder geslagen. I. 135.

De Graaf bekomt ontslag wegens de Leenroerigheid van Dordrecht aan Brabant. I. 138.

De Hertog van Brabant vereenigd zig met denzelven. I. 144.

Oorlog tusschen den Graaf en den Hertog. I. 159.

Vrede. I. 161.

De Graaf koopt Mechen dat niet doorgaat. I. 170.

Koopt Heusden, dog moet het den Hertog van Brabant overgeven. I. 187.

Bekomt Heusden. I. 209.

Oorlog tusschen den Graaf van Holland, en den Hertog van Brabant voorgekomen. I. 246.

Geschied tusschen Hertog Antoni van Brabant, en Graaf Willem van Holland, over de huwelyks gaave van Hertogin Johanna veresend. I. 258.

HOLLAND (*De STAATEN*
D 3 van)

van) vereenigen zig met Antwerpen en 's Hertogenbosch. I. 461.

Vernieuwing dier vereeniging. I. 464.

Staan 's Hertogenbosch in het jaar 1673. met eenig geld by. III. 219.

Moeilykheid over het invorderen van derzelver Kerklyke inkomsten aldaar. III. 255.

Verklaaren dat het Krygsvolk door derzelver Gewest betaald , met Hollandse stoffen gekleed moet werden. III. 383.

Hoogfchout. De Fyskaal van Brabant begrypt dat de Stadhouder van den Hoogfchout den eed op het vyfde Lid der Politicque Reformatie moet afleggen. III. 415.

Hoogstraaten (Het Kasteel van) Door het muitend Spaansch Krygsvolk bemagtigd. II. 260.

Door de Spaanschen belegerd , dog door Maurits ontzet. II. 264.

Door de muitersaan Maurits tegen de Stad Graave ingeruild. II. 279.

Aan de muiters te rug gegeven. II. 280.

Hougarden sterkte by Trienen. I. 72.

Oorlog tusschen den Graaf van Brabant, en den Bisschop van Luik daarom. I. 73.

Hout (Het Brabantsch

eiken) word voor het beste gehouden , was er voorheen meer als thans , en voorzorgen om het in de Meyerye te vermeerderen. I. 15.

Houtfchat (vrydom van) door Hertog Wenselaus , en Hertogin Johanna aan die van 's Hertogenbosch geschonken. I. 206. en in de Bylaagen. IV.

Moeilykheid met den Heer van Nieuwland over het vorderen van Houtfchat van Poorters goederen aldaar. IV. 6.

Hut aan Graaf Lambert den Isten van Leuven ten huwlyk aangebragt , en aan den Bisschop van Luik geschonken. I. 68.

Huizen. Van Stads wege aan een ieder die een steenen gevel voor zyn Huis timmerd den tienden steen geschonken. II. 331.

Huishuuren (Verandering in het ingaan der) gemaakt. II. 470.

I.

Jaar. (Begin van het) op den eersten van Januari vastgesteld. II. 83.

Jaarmarkt. Vertoog der Regeering van 's Hertogenbosch over het oprigten eener Jaarmarkt te Oedenrode. III. 10.

De der Stad verzet. III. 427.

An-

- Andermaal verzet. III. 444.
- De Jaarmarkt van Hint-ham binnen de Stad gebragt. IV. 77.
- JAKOBA Gravin van Holland trouwd met Jan den IVden Hertog van Brabant. I. 267.
- Raakt in Oorlog met haar Oom Jan van Beyeren. I. 269.
- Word door de Afgezonden der Brabantsche Steden te Vilvoorden begroet. I. 270.
- Word oneenig met haar Man en wykt naar Henegouwen. I. 274.
- 's Lands Staaten verzoecken dat zy te rug keere. I. 475.
- Wykt naar Engeland, daar zy met den Graaf van Gloucester trouwd. I. 280.
- Komt in Henegouwen, daar zy in de meeste Steden met blydschap ontfangen werd. I. 280.
- Word uit Bergen naar Gent gevoerd. I. 284.
- Vlugt naar Holland. I. 285.
- Glocheſter verlaat haar. I. 285.
- Aart van JAKOBA. I. 276.
- JAN de Iſte Hertog van Brabant doet hulde aan den Roomschen Koning. I. 132.
- Brengt die van Heusden tot reden. I. 134.
- Maakt een verbond ter bewaaring der wegen tusſchen den Ryn en de Maaz. I. 135.
- Word Opperbeſchermer der Stad Aken. I. 136.
- Ontſlaat den Graaf van Holland van het Leenmanſchap wegen Dordrecht. I. 138.
- Koopt het Regt des Graave van den Berg op Limburg. I. 139.
- Verbond daarover tegen hem gemaakt. I. 139.
- Het geſchil word aan de uitspraak van ſcheidslieden geſteld, waaraan men zig niet houd. I. 140.
- Krygsbedryven ter dier gelegenheid. I. 141.
- Het geſchil te vergeeffch aan den Biſſchop van Kameryk gelaaten. I. 144.
- Voortzetting van den Oorlog. I. 145.
- Veldſlag by Woeringen. I. 147.
- Den Aarts Biſſchop van Keulen, en den Graaf van Gelder gevangen. I. 148.
- Het Kasteel van Woeringen ingenomen. I. 149.
- Neemt bezit van Limburg, en veranderd den Wapenkreet zyner voorouderen. I. 150.
- Voorwaarden waarop de Aart Biſſchop en de Graaf vrygelaaten werden. I. 150.
- Maakt eenige Landkeuren in Brabant. I. 152.
- Word Stedehouder van het Duitsche Ryk. I. 153.
- De Brabanders geven den

Hertog een twintigste gedeelte hunner goederen. I. 153.

De Hertog word in een steekspel gewond, en sterft.

154.

Begraafnis, Huwelyken en Kinderen. I. 155.

Bastaarden en Wapenschild. I. 156.

JAN de IIde Hertog van Brabant treedt in huwlyk met de dogter des Konings van Engeland. I. 156.

Word Opperbeschermer des Lands van Luik. I. 157.

Koopt de Stad, en Heerlykheid Mechelen. I. 157.

Hy geeft de helft daarvan aan Jan Berthout te Leen. I. 158.

Die van Mechelen dooden den Hoogschout des Hertogs. I. 158.

Hy neemt die Stad in. I. 158.

Hy wint Geertruidenberg en belegerd Dordrecht. I. 160.

Dat hy verlaaten moet. I. 161.

Maakt vrede met Holland. I. 161.

Oproer te 's Hertogenbosch, waar door hy het regt om de ledige erven, binnen de Stad ten Chynse uit te geven bekomt. I. 162.

Oproer te Brussel en te Leuven gestild. I. 164.

Geeft Mechelen aan den Bisschop van Luik. I. 165.

Voorrechten door hem aan Brabant gegeven. I. 166.

Dood, zeden, Kind, en Bastaarden. I. 168.

JAN de IIIde Hertog van Brabant volgt zynen vader op. I. 168.

Trouwd met de Dogter des Konings van Frankryk. I. 169.

Steld zig tegen het verpanden van Mechelen aan den Graaf van Holland. I. 170.

De Graaf van Buuren word Leenman des Hertogs. I. 173.

Oorlog met den Heer van Valkenburg. I. 174.

Verscil over Heusden en Drongelen met den Graaf van Holland. I. 174.

Hegt de Stad Graave aan Brabant. I. 175.

Breda aan Brabant gehegt. I. 177.

Geeft het aan Jan van Polanen ter leen. I. 178.

Neemt de Stad Valkenburg in, en doet de Muuren en wallen siegten. I. 179.

Twee Koningen, en twee en twintig Vorsten vereenigen zig tegen hem. I. 180.

Zy trekken te Velde, dog maken een bestand. I. 181.

Steekt zig in Oorlog om Mechelen. I. 182.

verz.

- Verlieft Tiel , en het
Kasteel van Roode. I. 184.
- Maakt Vreede. I. 185.
- Bekomt Heusden. I.
187.
- Ruild Oud Heusden, Vly-
men, Hedikhuizen en En-
gelen . tegen Tiel, Sant
wyk, en Harwaarden. I.
188.
- Maakt een overeenkomst
over Mechelen, met den
Graaf van Vlaanderen. I.
188.
- Oorloogd met den Ko-
ning van Frankryk. I. 190.
- Koopt het aandeel van
Vlaanderen in de Heerlyk-
heid Mechelen. I. 192.
- HuwelyPen zyner Kinde-
ren. I. 194.
- Maakt een verdeeling zy-
ner goederen, tusschen zy-
ne Dogters. I. 194.
- Sterft. I. 195.
- Zyn Aart. I. 195.
- Huwlyk en Kinderen. I.
196.
- Bastaarden. I. 197.
- JAN de IVde Hertog van
Brabant, word door's Lands
Staaten tot Hertog ver-
klaard. I. 264.
- Zyne voogden geduuren-
de desselfs minderjaarg-
heid I. 264.
- Word als Hertog inge-
huldigd. I. 294.
- De Voogden sluiten een
verdrag met Jan Hertog van
Beyeren gekooren van Luik.
I. 265.
- Doet die van Maastricht
hulde doen. I. 267.
- Trouwde met Jakoba Gra-
vin van Holland. I. 267.
- Raakt in Oorlog met Jan
van Beyeren, belegerd Dor-
drecht en verlaat het. I.
269.
- Verzoend zig met Jan van
Beyeren. I. 270.
- Oneenigheid tusschen hem,
en zyne Gemalinne die van
hem wykt. I. 274.
- De Staaten verzoeken,
dat Filip zyn Broeder over-
kome. I. 275.
- Hy vertrekt hier op naar
Maastricht. I. 276.
- Komt met veel krygsvolks
te Brussel. I. 277.
- Vertrek naar Leuven. I.
278.
- Maakt vrede met zynen
Broeder. I. 279.
- Zyne Gemalinne verlaat
hem. I. 280.
- Zie verder op JACOBA.
- Word als Graaf van Hol-
land gehuldigd. I. 281.
- Wind de Stad Braine in
Henegouwen. I. 282.
- En de meeste Steden al-
daar. I. 283.
- Stigt de Hooge School te
Leuven. I. 286.
- Verraad tegen hem ge-
smeed. I. 286.
- Sterft. I. 287.
- Deszelfs Aart. I. 288.
- JAN Koning van Bohe-
men en Poolen vorderd een
gedeelte van Brabant, dog
D 5 werd

werd afgewezen. I. 176.

Tragt den Koning van Frankryk te vergeefs tegen den Hertog van Brabant op te ruilen. 180.

Oorlogd met meer anderen tegen denzelven. I. 181.

Andermsaal in het Land van Limburg. I. 184.

Maakt Vrede met denzelven. I. 185.

Jan Hertog van Bourgondien staat zyn regt van opvolging op de Brabantfche Landen ten behoeven van zynen Broeder af. I. 257.

Jan (Don) van Oostenryk zie *Oostenryk*.

Jezuïten uit de Stad en Meyerye van 's Hertogenbosch gezet. III. 443.

Ingebod (Het recht van) te 's Hertogenbosch, waarin bestaat. Die van 's Hertogenbosch doen er zig zelfs, recht over in het Land van Ravestein. I. 510.

Inkomende en uitgaande regten zie *Geleide geld*.

Johanna Hertogin van Brabant Oude s. I. 196.

Trouwd met Willem Graaf van Henegouwen en Holland die by haar een Zoon verwekt, die jong sterft. I. 200.

Treed vervolgens in huwelyk met Wenselaus Hertog van Luxemburg. I. 200.

Doen hunne intrede te

's Hertogenbosch. I. 201.

Geven aan die Stad twee Jaarmarkten. I. 201.

En het regt om hun Wapenschild in dat van de Stad te doen stellen. I. 201.

Inhoud hunner Blyde Inkomste. I. 202.

Begeven zig tyde van den inval der Vlaamingen in Brabant naar 's Hertogenbosch. I. 205.

Verleenen aan de Poorters aldaar Vrydom van Houtfchat. I. 206.

Hunne zaaken staan wanhoopig, dog worden wonderlyk gered. I. 206.

Bekomen de Heerlykheid Valkenburg. I. 212.

Johanna word Weduwe. I. 230.

Raakt in Oorlog met den Hertog van Gelder. I. 231.

Doet de Stêd Graave belegeren. I. 233.

Haar Leger door de Gelderschen geslagen, en het beleg van Graave opgebrooken. I. 235.

Verbind zig met Frankryk, en den Hertog van Bourgondien. I. 237.

Maakt Vrede met Gelderland. I. 238.

Raakt wederom in Oorlog met dat Land. I. 239.

Vrugtenlooze byeenkomst te Ravenstein. I. 240.

Verbind zig met Luik. I. 244.

Maakt

Maakt Vrede met Gelderland. I. 246.

Saat haar Landen aan haar Zusters dogter af. I. 251.

Dood en Begraafnis. I. 251.

JOHANNA dogter van Ferdinand Koning van Spanjen aan Filip den Schoonen ten huwelyk beloofd. I. 396.

Trouwd. I. 397.

Bevald van een dogter. I. 402.

En van een Zoon Karel genaamt I. 403.

Sterft, en haar uitvaart te 's Hertogenbosch gehouden. I. 543.

Jooden door de Kruisvaarders vervolgd en door den Hertog van Brabant beschermd. I. 166.

ISABELLA KLARA EUGENIA dogter van Filip den IVden aan den Aarts Hertog Aalbrecht van Oostenryk ten huwelyk beloofd. II. 223.

Komt in de Nederlanden, en word met haarem Gemaal gehuldigt. II. 231.

Beschryving dier inhuldiging. II. 232.

Zie voorts AARTS HERTOGEN AALBRECHT EN ISABELLA.

Zy neemt na het overlyden haares Gemaals het gewaat der Klarissen aan. II. 349.

De Bisschop van 's Her-

togenbosch geeft haar te kennen dat hy voor een beleg dier Stad vreesde. II. 403.

ISABELLA VAN VALOIS. Derde Gemalin van Filip den IVden sterft, en haar uitvaart te 's Hertogenbosch gehouden. II. 52.

Isabella (De Schans) by 's Hertogenbosch. Aanvalen op dezelve. II. 416.

Door de Staatfchen veroverd. II. 417.

Derzelver wallen door de Regeering der Stad beplant. II. 520-

K.

KAJUS JULIUS CÆSAR zie CÆSAR.

Kalvinisten zie Hervormden en Hervorming.

Kampen (Aalbrecht van) een Minderbroeder, weet de geheele Burgery te 's Hertogenbosch door zyn Prediken in te neemen. I. 521.

Keurd verscheide plegtigheden der Roomsche gezinden af. I. 521.

Word naar Leuven ontboden. I. 522.

Legt zyne Boeken op het vuur. I. 523.

Word naar St. Truiden gevoerd, en aldaar gevangen gezet. I. 523.

Misnoegen te 's Hertogenbosch daar over tegen de Minderbroeders. I. 523.

Word naar Friedland in een

een Klooster zyner Orde gezonden , daar hy zyn leven eindigd. 524.

Kannunniken te 's Hertogenbosch. Twist tusschen hen en de Burgery over het betaalen van den Inpost op de Wynen , en moeielykheden deswegens. I. 428.

Inschikking daarop gemaakt. I. 430.

Kappellen oorsprong derzelve en naamsrede. I. 57. In de aantekeningen.

De Raad van Staaten wil twee Kappellen te 's Hertogenbosch tot Krygsvoorraadhuizen doen maaken. III 125.

KAREL DE GROOTE word Koning van Frankryk. I. 54.

KAREL DE KAALE deeld met zynen Broeder de Landen van Lotharius. I. 54.

KAREL DE EENVOUWIGE word Koning van Lothringen. I. 55.

Helpt Reinier en Odokar tegen Zwentiboldus. I. 65.

Bemagtigd Lothringen. I. 55.

KAREL DE STOUTE Hertog van Brabant aan Kattryn dogter van Karel den Vilden verloofd, welk huwelyk niet voltrokken werd. I. 320.

Trouwd met Isabella van Bourbon. I. 330.

Het aftsiaan van eenige plaatsen aan Frankryk gaat hem zeer ter harte. I. 336.

Treed in een verbond tegen dien Koning, en trekt met een Leger in Frankryk. I. 338.

Verwoest Dienant. I. 339.

Volgd zynen Vader op. I. 343.

Zyne Bleide inkomste en huldiging. I. 344.

Slaat de Luikenaars. I. 345.

Zyn tweede Huwelyk. I. 345.

Noodzaakt den Koning van Frankryk tot Vrede. I. 346.

De Brabantfche Steden liggen voor hem geld op renten. I. 348.

Gelderland en Zutphen aan hem verpand. I. 349.

Staat naar de waardigheid van Koning. I. 353.

Zoekt eenige landen langs den Ryn te winnen. I. 356.

Bemagtigd Lothringen. I. 358.

Trekt op te Zwitfers en word geflagen. I. 359.

Belegerd Morat, en andermaal geflagen. I. 360.

Sneuveld. I. 362.

Zyn gefalte. I. 363.

Vrouwen. I. 364.

Men twyfeld of hy dood zy. I. 365.

Zyne Weduwe sterft. I. 405.

KAREL de IIde naderhand Keizer gebooren. I. 403.

Volgd zynen Vader op,

en Oorlog met Gelderland.
I. 413.

Doet zyn intrede te
's Hertogenbosch, en word
aldaar gehuldigd. I. 427.

Word Koning van Span-
jen. I. 430.

En Keizer. I. 432.

Raakt in Oorlog met
Frankryk. I. 434.

Reist naar Spanjen. I.
435.

Zyn Leger verwoest ge-
heel Pikardien. I. 435.

Doet nogmaals een in-
val in Frankryk, dog moet
te rug keeren. I. 436.

Wint een slag by Pavia,
en maakt Vrede met Frank-
ryk. I. 439. trouwd. I.
456.

Wort Heer van Utrecht.
I. 464.

Maakt Vrede met Gel-
derland. I. 465.

En met Frankryk. I.
466.

Vertrekt naar Duitsland.
I. 475.

Oorlog met Frankryk. I.
483.

Bestand met dat Ryk. I.
486.

Dat in een Vrede ver-
eend werd. 487.

Dood der Keizerin. I.
490.

Karel komt in de Neder-
landen. I. 493.

En binnen 's Hertogen-
bosch I. 494.

Oorloogd met Frankryk.
I. 495.

Deffelfs Leger geslagen.
I. 499.

Vertrekt naar Spanjen. I.
506.

Komt te rug, en bemag-
tigt Duuren in Guliker-
land. I. 506.

Gulik en Roermonde on-
derwerpen zig aan hem. I.
507.

Gelyk ook de Hertog van
Gulik. I. 508.

Verbind zig met de Ko-
ningen van Engeland en
Denemarken tegen Frank-
ryk. I. 509.

Veldtogt in de Nederlan-
den. 512.

Vrede van Crespi. I.
513.

Karel komt te 's Hertog-
enbosch. I. 515.

Vertrekt naar Utrecht.
I. 516.

Word in de Geldersche
Steden als Hertog gehul-
digd. I. 516.

Beveelt den Graaf van
Buuren met eenig Krygs-
volk naar Duitschland te
trekken. I. 516.

Oorloogd met Frankryk.
I. 537.

Veldtogt in de Neder-
landen. I. 540.

Krygsbedryven aldaar in
het volgende Jaar. I. 541.

Stigt verscheide grens-
vestingen tegen de Frans-
schen. I. 543.

Draagt de Nederlanden
zynen Zoon Filip op. I.
545.

Ver.

- Vertrekt naar Sganjen. I. 546.
- Sterft. II. 9.
- Karel* zoon van *Filip* den IVden sterft. Dezzelfs uitvaart te 's Hertogenbosch gehouden. II. 52.
- Karel* Prins van Lotharingen met zyne Gemalin te 's Hertogenbosch gewagt, dog ryden om het hooge water door de Meyerye naar Breda. IV. 72.
- Karel* zoon van *Adolph* van *Egmond* Hertog van *Gelderland* word te *Gend* opgevoed. 371.
- Komt in *Gelderland*. I. 398.
- Vier Keurvorsten verklaren dat hy geen regt op *Gelderland* heeft. I. 400.
- De meeste *Gelderfche* Steden houden het met *Karel*. I. 400.
- Bemagtigd *Leerdam*. I. 401.
- Valt in de *Meyerye*. I. 401.
- Sluit een bestand met *Filip* den IIIden I. 401. en 403.
- Valt in de *Meyerye*. I. 407.
- Maakt een verdrag met *Filip*. I. 411.
- Steld deezen te leur. I. 411.
- Valt in de *Meyerye*. I. 413.
- Bekomt *Fransche* hulpbenden. I. 415.
- Valt in *Brabant*. I. 415.
- Sluit een Vrede met *Karel* van *Oostenryk* te *Kamerik*. I. 418.
- Verbreekt die I. 419.
- Valt in de *Meyerye*. I. 421. en 424.
- Steld die onder brandeschatting. I. 437.
- Valt in de *Meyerye*. I. 461.
- Maakt vteede met *Karel* van *Oostenryk*, I. 465.
- Verbind zig met *Frankryk*. I. 485.
- Sterft. I. 487.
- Keelft* (*Aart Hierominus van*) door de hervormden te 's Hertogenbosch op het *Stadhuis* gezonden, om de afkondiging der *Utrechtsche* vereeniging te verhaafken. II. 119.
- Keizerryk* de *Nederlanden* onder den *Bourgondischen* kreits het *Keizerryk* ingelyfd. I. 524.
- Kelten* (De) of *Celten* oudste Inwoners der *Meyerye*. I. 26.
- Kerk (Toren der Hoofd) te 's Hertogenbosch afgebrand. II. 155.
- Kerken Raad (Eerste) na het overgaan der Stad. II. 455. in de aantekening.
- Kermis (Groote onlust op de) te 's Hertogenbosch door *Wouter* van *Overryn* verwekt. 239.
- De Kermis verzet. III. 427.

Andermaal verniet. III. 444.

Kerpen (Het Kasteel van) door de Keulschen vernield. I. 141.

Door de Staaten aan de Spaansche Miteurs te rug gegeven. II. 280.

Kessel in het Over Kwartier van Gelderland voor heen het Kasteel der Menapiers, waarschynlyk een bezetting van Drusus. I. 40.

Kessel (*Laurens van*) Na het overgaan der Stad in deszelfs ampt als Geheim-schryver bevestigd. II. 457.

Kirkpatrik Bevelhebber van 's Hertogenbosch, geeft eenige gebreken aan de vestingwerken op. III. 169.

Heeft Moeielykheid over het afschaffen van eenige Lands Middelen binnen de Stad. III. 184.

Klassis van 's Hertogenbosch bied aan eenige boeken, tot het oprigten eener Boekery binnen de Stad te schenken. III. 278.

Eeuw feest van het zelve gevierd. IV. 62.

Kloosters. Getal derzelve binnen de Stad en haaren omtrek in het jaar 1525. I. 452.

Bevel tegen het aanneemen van eenige nieuwe Nonnen in dezelve. II. 475.

Verkoop van eenige Kloosters binnen de Stad. II. 512.

Moeielykheid over het

aanleggen van eenige straten door dezelve. II. 515.

Die eindelyk afgedaan werd. II. 525.

Kommando (verzoek dat het) aan een Nederlander mag overgegeven werden. III. 160.

Koophandel (Middelen tot opbouw van den) binnen de Stad aangewend. III. 238.

Middelen tot herstelling van dien. IV. 125.

Koorn. Ongemeene schielijke daaling van het zelve. II. 178.

Zie verder op Daurte.

Koortsen (Heete) die besmetlyk zyn binnens de Stad, en de Meyerye. I. 495.

Kwaadaardige Rotkoors te Hilvarenbeek. III. 438.

Kostuimen (Oorsprong der) van 's Hertogenbosch. II. 289.

Kouwenstynschen - dyk. Belasting op geheel Brabant, tot herstelling van denzelve gelegd. II. 180.

Kruisvaarders vervolgen de Jooden, die door den Hertog van Brabant beschermd werden. I. 166.

Kruithuis. (Het) te 's Hertogenbosch getimmerd. II. 333.

Een Molen tegen over het zelve afgebrand. II. 394.

Krygsonderneemingen in de Meyerye.

1497. I. 401.

1512. I. 421. 423. en 424.
 1528. I. 461.
 1542. I. 498.
 1543. I. 503.
 1573. II. 80.
 1580. II. 134.
 1582. II. 145.
 1583. II. 147. 150. en 152.
 1586. II. 172.
 1587. II. 175.
 1589. II. 188.
 1590. II. 192.
 1595. II. 217.
 1599. II. 236.
 1629. II. 402.
 1635. II. 491.
 1645. II. 529.
 1666. III. 147.
 1672. III. 177. en 189.
 1673. III. 221.
 1694. III. 334.
 1702. III. 375.
 1706. III. 396.
 1708. III. 401.
 1709. III. 407.
 1747. IV. 97. en 99.
 Krygs Raad zes Leden der Regeering, in het jaar 1672. daar by gevoegd. III. 167.
 Komen voort de eerste maal by een. III. 184.
 Geeft den Prins van Orange kennis, dat de Franschen van de Stad zyn afgetrokken. III. 199.
 Moeielykheid tusschen hem en de Regeering over eenen gevangen. III. 233.
 Kwartierchouten in de Meyerye aangesteld. II. 488.
- Kuik of Nieuwkuik doof de Spaanschen na de Munterfche Vrede te rug geelicht. III. 5.
- L.
- Lakenen. (Plakaat om de Engelsche) naar te zien. II. 197.
 LAMBERT de Iste Graaf van Leuven. I. 66.
 Huwlyk en dood. I. 68.
 LAMBERT de IIde Graaf van Leuven. I. 71.
 Valt in ongunst des Keizers. I. 71.
 Word in zyn Slot te Leuven belegerd. I. 72.
 Beoorloogd den Bisschop van Luik. I. 72.
 En slaat denzelven. I. 73.
 Ligt de Gemalinne van den Broeder des Bisschops van Luik op. I. 73.
 Bekomt het Graaffchap Brugerom. I. 74.
 Stryd tegen den Hertog van Neder Lothryk en Sneuveld. I. 74.
 LAMBERT de IIIde Graaf van Leuven. I. 76.
 Trekt met een Leger in Holland. I. 77.
 Word gevangen en geelicht. I. 79.
 Valt de Hollanders op het lyf. I. 80.
 Sterft. I. 80.
 Zyn Vrouw en Kinderen. I. 81.
 Landdrost over de Meyerye aangesteld. III. 5.
- Land-

Landrechten (Aanschry-
ving om de) van 's Hertog-
bosch over te zenden,
en oorsprong van de Kos-
tuimen der Stad II. 289.

Languerak (De Heer van)
na 's Hertogenbosch gezon-
den om 'er het gebied te
voeren. III. 184.

Languerak (Jo. Fredrik
Hendrik Baron van den
Boetzelaer Heer van) af-
gezonden van den Raad van
Staaten sterft te 's Hertog-
bosch, het Lyk werd
met ongemeene Statie uit-
gevoerd. IV. 8.

Lantaarnen binnen 's Her-
togenbosch langs de Straa-
ten gesteld. III. 287.

Lappertje zonder ledet
(Gerard bygenaamt) uit
's Hertogenbosch gebannen.
II. 50.

Ryd binnen de Stad,
schiets by het uitryden on-
der Spaanschen, word ge-
vangen en met de koorde
gestraft. II. 72.

Leenen. De Hertogen
van Brabant zyn voogden
over alle de minderjaari-
gen die leenen in dat land
bezitten. Hoe dit voor-
regt door den Hertog is
verkregen. I. 112.

LEEUWEN. Door de bal-
lingen uit Leuven verast,
dog spoedig hernoomen. I.
229.

Lekkerbeetje (Gerard Abra-
hams Zoon bygenaamt) zyn
zonderling lyfgevegt met

Breauté op de Vugter. Hei-
de. II. 237.

LEUVEN. Een der vier
Kwartieren van Brabant
naar die Stad genaamt. I.
11.

De eerste Heeren van
Brabant Graven van Leu-
ven genaamt I. 67.

Optoer in die Stad ge-
stild. I. 154.

Zwaar oproeft aldaar. I.
210.

Door den Hertog met
kragt van wapenen gestild.
I. 211.

Opfchudding aldaar over
het aanstellen van Burgers
in de Regeering. I. 224.

De Hertog komt binnen
de Stad. I. 225.

Vertrekt misnbegd. I.
227.

Hy komt met een Leger
voor de Stad. Men maakt
een overeenkomst. I. 228.

Veele Burgers aldaar ver-
laten de Stad, waar door
de laken handel verloopt.
I. 229.

Eenige ballingen van daar
maken zig van de Stad Leeu-
wen meester dog werden van
daar verdreeven. I. 229.

Eenige vlugten naar Gend.
I. 229.

Zy noemen zig wilde
zwynen en lopen Brabant
af. I. 229.

Veelen gevangen en ge-
dood. I. 230.

Hooge School door Her-
tog Jan den IVden 1426.

te Leuven opgerigt. I. 296.

Licenten klagte van die van 's Hertogenbosch van licenten van handwerken. II. 217.

LIER aan Parma verraden. II. 145.

Door de Staatſchen verſtaft en verlaaten. II. 216.

Lierop Dorp in de Meyerye door de Gelderſchen gebrandschat. I. 505.

Lieshout Dorp in de Meyerye is waarſchynlyk een Boſch geweest. I. 15.

Door de Gelderſchen verbrand. I. 425.

LIMBURG (De Hertog van) ſterft, en de Graaf van Gelder neemt dien naam aan. I. 138.

De Graaf van den Berg verkoopt zyn regt daar op aan den Hertog van Brabant, de Graaf van Gelder maakt daarover een verbond tegen den Hertog. I. 139.

Oorlog daarover. I. 139.

De Gelderſchen verſlagen. I. 142.

De Hertog trekt in Gelderland, en bied te vergeefs den Hertog van Gelder een ſlag aan. I. 143.

Slag by Woeringen waar in de Graaf van Gelder gevangen werd. I. 148.

De Hertog van Brabant neemt bezit van Limburg. I. 150.

Lindanus (Wilhelmus)

Biſſchop van Roermonde weid te 's Hertogenbosch de Kerken, Kapellen en Aaltaaren, die door de Hervormden gebruikt of geſchonden waren. II. 152.

Lit Dorp in de Meyerye door de Spaanſchen na de Munſterſche Vrede te rug geelſcht. III. 5.

Lit (De Schans te) door dſe van 's Hertogenbosch aangelegt. I. 137.

Littooien Dorp in de Meyerye door de Gelderſchen verbrand. I. 243.

LODEWYK de Vroome ſterft, en laat zyne landen aan zyne drie Zoonen over. I. 54.

LODEWYK de Stamelaar ſterft. I. 55.

LODEWYK de vierde Koning van Duitschland bekomt Lothringen. I. 55.

LODEWYK de XI. Koning van Frankryk bekomt een goed gedeelte der Bourgondifche Staaten. I. 335.

Word door Kafel den Stouten tot de Vrede genootzaakt. I. 346.

Lodewyk van Maale Graaf van Vlaanderen tronwd met Margreet van Brabant. I. 196.

Elſcht uit dien hooft een gedeelte van dat Landſchap en bemagtigd Mechelen. I. 204.

Trekt in Brabant ſlaat de Brabanders, bemagtigd Bruſſel en meer andere plaatſen. I. 205.

Dog

Dog werd er ras uitge-
dreeven. I. 206.

'Slaat de Brabanders by
Santvliet. I. 208.

*Loef van der Sleet (Theo-
dorus)* Kapellaan van den
afgezant des Konings van
Frankryk, te 's Hertogen-
bosch gevangen genbomen.
III. 110.

*Lokeren (Jo. Maximiliaan
van Hoorn* Heere van) word
in plaats van deszelfs Va-
der Bevelhebber te 's Het-
togenbosch. II. 114.

Heeft veel moeite om de
vegte Burgers te stillen.
II. 121.

Schryft om vermeerde-
ring van bezetting. II. 123.

Lommel Dorp in de Mey-
erye, was voorheen in
'Taxandrien gelegen. I. 43.

Door den Heer van
Valkenburg geplunderd. I.
241.

Door de Gelderschen
gedeeltlyk gebrandschat. I.
413.

Moetwil van de Fran-
schen aldaar. IV. 99.

Lou op Zand Dorp in
de Meyerye. Het Slot al-
daar door den Graaf van
Hohenloe belegerd. II. 175.

En bevestigd. II. 176.

Door de Spaanschen in-
genoomen. II. 178.

Loop (De Rooie) te
Hertogenbosch. 1530. I.
470.

1630. II. 475.

1701. III. 370.

Lotery van Zilverwerk te
's Hertogenbosch. I. 436.

LOTHARINGEN. Hoe uit-
gestrekt van ouds. I. 54.

Koningen van het zelve.
I. 54. en 55.

Het word in een Her-
togdom veranderd. I. 58.

En in twee deelen ge-
splist. I. 60.

Grensen van beiden. I.
60.

Waat om de Hertogen
van Brabant, Hertogen van
Lotharingen genaamt zyn.
I. 61. en 86.

Neder Lotharingen aan
Godfried den 1sten Hertog
van Brabant erflyk gegeven.
I. 92.

Oppeer Lotharingen doot
Karel den Stouten bemag-
tigd. I. 358.

Lotharings (De) in de
Meyerye geslagen. III. 29.

Voorzorgen tegen hen.
III. 31.

Luik (Het Land van) De
Hertog van Brabant word
er opperbefchermer van. I.
257.

Luik (De Stad) door de
Brabanders ingenoomen. I.
109.

Door Karel den Stouten
die de Muuren doet sleg-
ten. I. 345.

Luik (de Bisschop van)
doet Hertog Hendrik den
1sten in den ban. I. 116.

Ook Hendrik den 11den
I. 121.

Steld den Hertog van
Bra-

Brabant tot Opperbeschermer van Luikerland aan.

I. 157.

Bekomt Mechelen. I. 165.

Verpand dat aan den Graaf van Holland. I. 170.

Geeft de pandpenningen te rug. I. 171.

Verkoopt het aan den Graaf van Vlaanderen. I. 182.

Moeielykheid tusschen hem, en de Regeering van 's Hertogenbosch. I. 325.

Luikenaars (De) door Lambert den Ilden Graaf van Leuven geslagen. I. 72.

Zy slaan Godfried den Isten 192.

Slaan de Brabanders. I. 111.

Tragten te vergees Mechelen te overrompelen. I. 130.

Verbinden zig met Hertogin Johanna. I. 244.

Sluiten met Hertog Antoni een verbond. I. 257.

Oorlogen tegen Karel den Isten met een ongelukkig gevolg. I. 339.

Verraffen de Stad Huy. I. 344.

Door Karel den Isten verslagen. I. 345.

Door Maximiliaan. I. 385.

LUXEMBURG tot een Hertogdom verheven. I. 200.

Door Filip den Goeden bemagtigd. I. 322.

Filip de Schoone als

Hertog aldaar gehuldigd. I. 403.

Lynden (*Jan van der*) Abt van St. Geertruide verdragt gehouden 's Hertogenbosch aan Anjou te willen overgeven. I. 141.

M.

Maarten van Rossem zie op *Rossem*.

Maas (Rivier) Deszelfs oude loop. I. 34.

Welke Rivier de oude, en welke de Nieuwe Maas genaamt werd. I. 352.

Merklyke kromte in dezelfde by Hedikhuizen doorgegraaven. I. 352.

MAAZTRICHT. Door de Spanjaarden geplunderd. II. 86.

Door Parma bemagtigd. II. 115.

Door Fredrik Hendrik veroverd. II. 482.

Door de Franschen ingenomen. Deszelfs bezetting komt te 's Hertogenbosch. III. 219.

Mansfelt (Karel Graaf van) schenkt de Stad 's Hertogenbosch eenige klokken. II. 155.

Valt in den Bommelerwaard II. 163.

Word genoodzaakt te rug te trekken. II. 165.

Tragt Venlo te vergeeffch te bemagtigen. II. 167.

Belegerd Graave. II. 169.

En Heusden. II. 186.

Tragt

Tragt te vergeeffch de belegering van Geertruidenberg te doen opflaan, en Crevecœur te bemagtigen. II. 201.

Tragt vrugteloos bezetting in 's Hertogenbosch te leggen. II. 202.

Mansfeld (Pieter Ernst Graave van) word hy voorraad tot Landvoogd aangesteld. II. 199.

Schaft alle de vrywaaringen af. II. 200.

Plakaat der Staaten waar door dit in verval raakt. II. 200.

MANSUARIE (Het Graafschap) waar gelegen, en wat het bevatte was het erfgoed van Gieselbert stamvader der Hertogen van Brabant. I. 7.

Marcelles (*Jacques de*) een verrader te 's Hertogenbosch in het jaar 1672. ontdekt en gestraft III. 207.

MARGREET dogter van Hendrik Hertog van Limburg trouwd met Godfried den III. Hertog van Brabant. I. 95.

MARGARET dogter van Lodewyk de heilige genaamt Koning van Frankryk eerste Gemalin van Jan den Isten Hertog van Brabant. I. 155.

MARGARET dogter van Gui Graaf van Vlaanderen tweede Gemalin van Jan den eersten Hertog van Brabant. I. 155.

MARGREET dogter van Eduard den Isten Koning van Engeland Gemalinne van Jan den tweeden Hertog van Brabant. I. 168.

MARGREET dogter van Richard van York derde Gemalinne van Karel den eersten Hertog van Brabant. I. 364.

Margreet dogter van Hendrik den Isten trouwd met Gerard Graaf van Gelder. I. 115.

Margreet dogter van Hendrik den II den Abdisse van Valleduc. I. 120.

Margreet dogter van Jan den Isten trouwd aan Keizer Hendrik, de VIIde I. 155.

Margreet dogter van Jan den II den trouwd aan Lodewyk van Male Graaf van Vlaanderen. I. 196.

Margreet dogter van Maximiliaan en Maria trouwd eerst met Jan Prins van Kastilien en naderhand met Filibert Hertog van Savooije. I. 382. en 404.

Margreet Weduwe van Holland meend de naaste erfgenaam van Brabant te zyn Gronden waarop zy haaren eisch bouwd. I. 302.

Margreet van Oostenryk word Landvoogdes der Nederlanden. I. 430.

Eischt een jaarlyksche Bede van Brabant. I.

441.

E 3

Ge.

Geweldig oproer daarover te 's Hertogenbosch, waarom zy die Stad doet insluiten. I. 442. en 448.

De Burgery verzoekt haar vergifnis. I. 450.

Eischt een Bede van Brabant die niet geheel ingewilligd werd. I. 466.

Sterft. I. 470.

Margreet Hertogin van Parma word Landvoogdes der Nederlanden. II. 12.

Zy zend haaren Geheimschryver over de onlusten om den Godsdienst naar Spanjen. II. 17.

Handeld daarover met eenige Bisschoppen en Godgeleerden. II. 19.

Schryft over de onlusten aan alle de Nederlanden. II. 40.

Word van het bewind over de Nederlanden ontslagen en vertrekt. II. 44.

MARIA dogter van Keizer Filipp den Ilden Gemalin van Hendrik den Ilden Hertog van Brabant. I. 110.

MARIA dogter van Lodewyk Graave van Evreux Gemalin van Jan den Ilden Hertog van Brabant. I. 196.

MARIA dogter van Karel den Isten geboren. I. 331.

Volgd haren Vader in alle zyne landen op. I. 367.

Waarom van haare Bly-

de inkomsten niets verhaald. Werd te 's Hertogenbosch ingehuldigd, en zonderling geval by die gelegenheid. I. 367.

De Koning van Frankryk bemagtigd een gedeelte haarer erffanden. I. 368.

Trouwd met Maximiliaan Aarts Hertog van Oostenryk. I. 369.

Oorloogd met Gelderland. I. 372.

Sterft. I. 382.

Maria Zuster van Keizer Karel word Landvoogdes der Nederlanden. I. 474.

Verzoekt een Bede tot herstelling der Zeenwische Dyken die afgeslagen werd. I. 477.

De Staaten van Brabant schenken haar veertig duizend guldens. I. 479.

Komt te 's Hertogenbosch, en veele ballingen met haar in de Stad. I. 492.

Maria de Medicis Koninginne Moeder van Frankryk komt te 's Hertogenbosch. Hoe zy daar ontfangen werd. II. 499.

Maria Koningin van Engeland trouwd met Filipp Prins van Spanjen. I. 540.

Sterft. II. 9.

Maria Anna van Oostenryk word met haar Gemaal Prins Karel van Lotharingen te 's Hertogenbosch verwacht, dog ryden om het hooge water door de Mey.

Meyerye naar Breda. IV.
72.

Markinius (Koenraad)
Veldprediker des Prinzen
van Oranje doet na het
overgaan van 's Hertogen-
bosch de eerste Leerrede
der Hervormden in de
Hoofd Kerk. II. 453.

MATHIAS Aarts Hertog
van Oostenryk door som-
migen tot Landvoogd der
Nederlanden bevorderd. II.
105.

Geloofsvrede door hem
en den Raad van Staaten
ontworpen. II. 111.

Die te 's Hertogenbosch
aangenomen werd. II. 112.

Deszelfs uitvaart als Kei-
zer te 's Hertogenbosch ge-
houden. II. 340.

MAURITS Prins van Oran-
ge neemt Breda in. II. 192.

Bemagtigd verscheide
Schanffen rontsom 's Her-
togenbosch. II. 192.

Doet een aanflag op die
Stad. II. 206.

Slaat den Aarts Hertog
Aalbrecht by Turnhout. II.
220.

Neemt de Schans Crève-
coeur in. II. 248.

Belegerd 's Hertogenbosch.
II. 252.

Breekt het beleg op. II.
256.

Trekt in Brabant. II.
259.

Ontzet het Kasteel van
Hoogstmaten, en belegerd
's Hertogenbosch. II. 264.

Verschanst zig op den
Pettelaar. II. 265.

Varmeeft de Spaan-
sche verschanfingen op het
Reut. II. 266.

Breekt het beleg op. II.
278.

Doet een vergeeffchen
aanflag op Antwerpen. II.
372.

Maurits Graaf van Nag-
sauw tragt zeker Stuk ge-
schuts van de Stad te beko-
men. III. 251.

MAXIMILIAAN Hertog
van Oostenryk trouwd met
Vrouwe Maria van Bour-
gondien. I. 369.

Wordt ingehuldigd. I.
370.

Oorloogd met Gelder-
land. I. 371.

Maakt vrede, en word
er als Heer gehuldigd. I.
374.

Houd een Kapittel van
het Gulden Vlies te 's Her-
togenbosch. I. 374.

Werd tot Voogd over
deszelfs Zoon, door de
Staaten van Brabant aange-
steld. I. 385.

Redwingt de Luikenaars.
I. 385.

Maakt een verdrag met
Vlaanderen. I. 386.

Wordt Roomsch Koning.
I. 387.

Wordt te Brugge gevan-
gen gehouden. I. 388.

Gedaakt. I. 389.

Wordt Keizer. I. 393.

Wordt tot Voogd over
E 4 de

de Kinderen zyn Zoons aangesteld. I. 414.

En als zodaanigen te 's Hertogenbosch gehuldigd. I. 418.

Zend Krygsvolk in het overkwartier van Gelderland, dat alles verwoest. I. 425.

Ontlaat zig van de Voogdye zynes KleinZoons. I. 426.

Sterft. I. 432.

MECHELEN dat in het jaar 1268. een open vlek was, te vergeefs door den Bisschop van Luik getragt te overrompelen I. 130.

De Burgery van 's Hertogenbosch staan die van Mechelen by, waar voor de Mechelaars hun het lighaam van St. Rombout willen schenken. I. 131.

Het welk zy weigerd maar hun word toegelaaten, dat Lighaam in de processien te helpen draagen. I. 131.

Hoe lang dit onderhouden is. I. 132.

Jan de Iden Hertog van Brabant koopt Mechelen. I. 157.

Geeft de helft aan Jan Berthout te Leen. I. 158.

Die van Mechelen doden den Hoogschout des Hertogs. I. 158.

De Hertog neemt de Stad in. I. 159.

De Bisschop van Luik, herroept den koop van Mechelen. I. 165.

Word na veel moeiten

dier Bisschop toegeweesen en hem overgegeven. I. 165.

Die het aan den Graaf van Holland verpand. I. 170.

Deze koopt de wederhelft van Floris Berthout. I. 171.

De Bisschop van Luik geeft de pandpenningen den Graaf van Holland te rug. I. 171.

En verkoopt de wederhelft aan Berthout I. 171.

De Bisschop verkoopt zyn aandeel aan den Graaf van Vlaanderen. I. 182.

Deeze koopt mede het gedeelte van het geslacht van Berthout. I. 183.

De Graaf kan er in gehuldigd werden. I. 183.

Oorlog daarover. I. 183.

By de Vrede word Mechelen in handen des Konings van Frankryk gesteld, tot dat men zoude zien wie er recht toe had. I. 185.

Overeenkomst over Mechelen. I. 188.

De Graaf van Vlaanderen verkoopt zyn aandeel aan den Hertog van Brabant. I. 192.

Mechelen voor altoos aan Brabant afgestaan. I. 193.

Door den Graaf van Vlaanderen bemagtigd. I. 204.

Aan denzelven nevens het onderhoorig Land afgestaan. I. 210.

De

De Stad in het Ståpelrecht bevestigd. I. 210.

Oneenigheid met de Stad Antwerpen daarover. I. 315.

De Staaten van alle de Nederlanden aldaar te zaamen geroepen. I. 395.

Door het Krygsvolk van Alva deerlyk geplunderd. II. 79.

Door Parma ingenoomen. II. 161.

Mechelen adelyk geslacht in Brabant oorsprong. I. 157.

Megen Door de Gelderschen ingenomen en verbrand. I. 424.

Andermaal door dezen ingenoomen en verbrand. I. 463.

Die van 's Hertogenbosch tragten die plaats te versterken, dog worden door de Staatschen daar in voorgekomen. I. 136.

Bezetten egter het Kasteel. I. 136.

MENAPIERS. De oudste en bekendste Inwoners der Meyery. I. 27. en 28.

Derzelver grensen. I. 29. en 30.

Verbond met de Romeinen. I. 31.

Door deezen overheerd. I. 32.

Door de Tenkteren en Usipeeten beoorloogd. I. 33.

Die door de Romeinen geslagen werden. I. 33.

Onderzoek naar de plaats van dien slag. I. 34.

Opstand der Menapiers tegen de Romeinen. I. 37.

De Menapiers ten ondergebragt. I. 38.

Kenige Landen hun ontomen. I. 40.

Zy houden zig onzydig in den Oorlog tusschen de Romeinen, en de Bataviëren. I. 41.

Naar het gevoelen van sommigen worden zy door de Taxanders verdreven. I. 41.

Onderzoek naar dit verdryven. I. 45.

Merwede (Het huis te) door Jan den Ilden van Brabant te vergeefs belegerd. I. 161.

Merwede (De Heer van) door die van 's Hertogenbosch geslagen, en gevangen binnen de Stad gebragt. II. 221.

MAYERIE van 's Hertogenbosch. Naams oorsprong. Oude lugts, en landsgestellen. I. 12.

Word Vruchtbaarder. I. 13.

Voorheen vol hout en Bosschen. I. 14.

Die door de Oorlogen weg geraakt syn. I. 15.

Middelen tot planting van hout aangewend. I. 15. en 16.

De grond is droog en schraal. I. 17.

's Lands voortbrengfelen.
I. 17. en 18.

Rievieren. I. 18.

Veenen en Viſchendaar.
in. I. 19.

Inwoners. I. 21.

Zyn ſterk, en Landsziek-
ten. I. 22.

Staat en beſtaan der In-
wooners. I. 22. en 23.

Vermeeſdering derzelver.
I. 24.

Verandering van den
grond, en oorzaak daar-
van. I. 24. en 25.

Oudſte Inwooners. I. 26.

Verſcheide Dorpen door
de Gelderſchen verbrand. I.
236.

Deerlyk door dezelven
verwoeft. I. 242.

Twee Dorpen door de-
zelven verbrand. I. 245.

Vallen in de Meyerye,
en verbranden het ſtedje
Os. I. 372.

De grenſen der Meyerye
tegen Gelderland bezet. I.
372.

Zwaare laſt der Meyerye.
I. 273.

De Gelderſchen vallen
daar in. I. 422. en 424.

Branden twee Dorpen
daarin af. I. 425.

Vallen nogmaals daarin.
I. 461.

Worden by Heeze en
Leende geſlagen. I. 462.

Groote droogte en ziek-
ten in de Meyerye. I. 494.

Inval der Staatſchen in
de Meyerye II. 142.

Zwaare laſt van de Spaan-
ſchen aldaar. II. 144.

Lyd veel door het over-
geven van Eindhoven. I.
148.

Door de Staatſchen ge-
brandſchat. II. 149.

Dezelve vallen er in, en
doen veel ſchade. II. 150.

Door dezelven afgeloo-
pen. II. 153.

Vrugtenloos voorneemen,
om dezelve te plunderen.
II. 167.

Plunderen vier Dorpen
daarin. II. 171.

Zwaare laſten in de Mey-
erye. II. 189.

Vertoog daarover aan
Panna gedaan. II. 190.

Onluiten met de Stad
over de koſten der Veſting-
werken. II. 205.

De Spaanſche Muiers
vallen in de Meyerye. II.
222. 224.

Ongelukkige omſtandig-
heid der Meyerye daar door.
II. 225.

Stroperyen der Spaan-
ſchen in de Meyerye. II.
236.

De Muiers ſtellen een
gedeelte der Meyerye on-
der brandſchatting. II. 246.

Die van Hamont doen
het ſelve. II. 247.

De Staaten vorderen drie
dubbelde brandſchatting. II.
367.

Overeenkomt daarover.
II. 368.

De Muiers ſchryven
brand.

brandbrieven aan de Meyerye. II. 368.

Vrouwen en kinderen mogen zonder passen het platte Land door ryfen. II. 377.

Verbod der Staaten om geen toevoer aan het Leger voor Breda te doen. II. 383.

Grobendonk gelast aan het Kwartier van Oosteryk dit te doen II. 383.

Vrygeleide brieven voor de wederzydsche Heemraden. II. 395.

Bevel om de Kerken in de Meyerye aan de Hervormden te ruimen. II. 402.

Tegenbevel des Konings van Spanjen. II. 463.

Bevel des Raads van Brabant om hulde en manschap van Heerlykheden, Tienden en Landen te komen doen. II. 463.

Tegenbevel van Spanje. II. 464.

N. der bevel van den Raad van Brabant. II. 464.

Nader Tegenbevel van Spanje. II. 464.

Verpachting van 's Lands Middelen in de Meyerye die afgekogt werden. II. 466.

Geschied over den efgendom der Meyerye. II. 481.

Eenige Predikanten aldaar beroepen. II. 484.

Het Staaten Leger blyft

er een geruimen tyd in. II. 485.

De gevlugte Predikanten gelast naar hunne plaatsen te rug te keeren. II. 487.

Kwartier Schouten aangesteld. II. 488.

Aanschryving aan de Meyerye om het slyk der Haven weg te voeren het welk gewygerd word. II. 489.

Vergeeffsche handel over de Opperheerschappy der Meyerye. II. 522.

Gevolgen der Munstersche Vrede met opzigt tot de Meyerye. III. 1.

De Hervormde Godsdienst aldaar ingevoerd. III. 2.

Kwartier Schouten en Land Drost aldaar aangesteld. III. 5.

Klagte der Spaanschen, dat de Meyerye te ver uitgebreiden. III. 5.

Eenige Lotharingers aldaar geslagen. III. 29.

Voorneemen om eenige Dorpen aldaar tot Heerlykheden te verkoopen. III. 87.

Moedwilligheid der Munsterschen in de Meyerye. III. 147.

Ligting van den tienden Man aldaar. III. 167.

Voorzorgen tegen den Vyand. III. 168.

De Meyerye gebrandschat. III. 177.

Die der Meyerye gelast brand

brand binnen de Stad te brengen. III. 203.

Geweldige invordering der brandschatten door de Franschen aldaar. 1672. III. 221.

Harde behandeling der Inwooners aldaar. III. 222.

Vermindering der brandschattingen. III. 234.

Die der Meyerye genoodzaakt aan de verschan- singen voor Maftricht te werken. III. 249.

Zes Opgezetenen der Meyerye door de Fran- schen uit weerwraak opge- ligt. III. 261.

Vergeeffsch verzoek om kwytslag der brandschattin- gen. III. 262.

Moedwil van het Krygs- volk in de Meyerye. III. 265.

Verzoek der Meyerye om vermindering van lasten. III. 266.

Beloop der nieuwe lasten tot het maaken der Vesting- werken voor de Stad en Meyerye. III. 280.

Vyandlykheden der Fran- schen in de Meyerye 1688. III. 308.

Brandschatten de Meye- ry. 1693. III. 331.

Inval der Franschen in dezelve. III. 334.

Verzoek der Meyerye om van de Brandschattin- gen bevryd te werden. III. 341.

Schaarsheid van Graanen

in het Kwartier van Maas- land. III. 347.

De uitvoer van Koorn uit de Meyerye belet. III. 351.

Moedwil der Fransche parryen in 1700. en groote schade daar van. III. 359.

Zy Brandschatten de Mey- erye. III. 373.

Orde omtrent het bergen van de Dorps papieren. III. 374.

Groote schaade door de Legers aan de Meyerye toe- gebracht. III. 375.

Twee Predikanten aldaar mishandeld. III. 376.

Meenigte Boosdoeners al- daar. III. 398.

Armoedige staat na de Utrechtsche Vreede en denk- beeld daar van. III. 412.

Onveiligheid der wegen in het Kwartier van Peel- land. III. 417.

Grondscheiding tusschen de Meyerye en het Over- Kwartier van Gelderland. III. 428.

Moeielykheid daarover met eenigen der Opgeze- tenen. III. 431.

Kwaadaardige ziekte te Hilvarenbeek. III. 438.

Te Schyndel. III. 444.

Verscheide lasten in de Meyerye afgeschaf. III. 449.

De Predikanten en Schoolmeesters aldaar van inkwartiering vry gesteld. IV. 96.

De

De Franſche vorderen in 1747. Hooi en Haver van de Stad Eindhoven. IV. 97

Eenige plaatſen verzoe-ken zig met de Franſchen over de Brandſchattingen te verdraagen. IV. 98.

Moedwil der Franſchen te Lommel. IV. 99.

De Krygsvolkeren der Bondgenooten komen in de Meyerye. IV. 118.

Michiels Geſtel Dorp in de Meyerye. De Vrouwe aldaar erkend, dat van Vonniffen daar ter plaatſe gewezen beſchryfbrieven verleend kunnen werden. III. 132.

Minderbroeders moeielykheid der Burgery tegens dezelve. I. 521.

Minderbroeders Klooster te 's Hertogenboſch in aſchegelegt. I. 336.

Verkogt. II. 512.

De Straat door het ſelve gemaakt met ſteenen belegt. III. 480.

Misdadiging. Goedvinden die uitgenoomen de groven ter Galley te doemen. II. 252.

Moer Geſtel Dorp in de Meyerye door de Gelderſchen 1388. afgebrand. I. 237.

Door dezelve 1542. gebrandſchat. I. 499.

Mom (Jakob) om verraad op Tiel geſtraft. II. 347.

Mooimakers of Heidros-

ten zeker geſpuiſ gebannen. I. 265.

Moordbranders ander geſpuiſ in de Meyerye uitgeroeid. I. 330.

Moringius Giſbertus) Predikant te Bommel word by leening Predikant te 's Hertogenboſch. II. 454.

Mottoen oude munt in Brabant. Verſcheide ſocrten. Hoeveel de Vilvoorſe waardig is. I. 218. In de aantekeningen.

Multery van het Spaanſche Krygsvolk. II. 85.

Slaan de Staatſche benden. II. 86.

Multery onder de Italiaanſche benden word door de Staaten geſtyfd. II. 209.

Onder de Spaanſchen die in de Meyerye vallen. II. 222-225.

En in de Bommeler en Tielerwaarden. II. 225.

De Multers te Hamont ſtellen een gedeelte der Meyerye onder brandſchatting. II. 246.

Raadpleging om het mulſten te ſtillen. II. 247.

Multery onder Aalbrechts Krygsvolk. II. 259.

De Regeering van 's Hertogenboſch ſchryft de verenigde Staaten over de Multers. II. 263.

Antwoord daarop. II. 264.

De Multers onderſchep- pen eenige brieven uit 's Hertogenboſch. II. 265.

De

De Graaf van den Berg schryft aan de Mulders. II. 266.

De Stad Grave aan de Mulders van Hoogstraaten ingeruimd. II. 279.

Zy doen een inval in Brabant, en verzoenen zig met den Aarts Hertog. II. 280.

Andere miltery onder het Krygsvolk van Aalbrecht. II. 290.

De Spaansche mulders schryven brandbrieven aan de plaatsen der Meyerye. II. 368.

Munstersche Vrede zie op Vreede.

Munsterschen (moetwilligheid der) in de Meyerye. III. 147.

Munt (moeielykheid wegens een Plakaat op de, II. 340.

N.

NAMEN (Het Kasteel van) door Don Jan van Oostenryk by verrassing ingenoomen. II. 96.

NAMEN (De Stad) door de Bondgeroaten ingenoomen en vreugde daarover te 's Hertogenbosch. III. 336.

Nancy door Karel den Stouten bemagtigd. I. 358.

Verlooren. I. 361.

NEDERLANDEN. De meesten en aanzienlyksten komen aan Filips van Bour-

gondien. I. 303. 319. en 322.

Ontwerp eener vereeniging tusschen dezelve. I. 482.

Worden allen onder den Bourdischen Kreits gebragt. I. 524.

Schaarsheid van geld in de Spaansche Nederlanden. II. 115.

Nerviers Inwoners van het Belgisch Gallien door Caesar genoegzaam uitgeroed. I. 32.

Netersel Dorp in de Meyerye naams oorsprong. I. 56.

Hof aldaar onderzoek waar het stond. I. 57. In de aantekeningen.

Niellius Remonstransch Predikant Deszelfs zondring ontmoeting des Bischops van 's Hertogenbosch te Waalwyk. II. 337.

Nieuwland Dorp in de Meyerye tot een Heerlykheid beleend. 409.

Door de Gelderschen 1512. gedeeltlyk verbrand. I. 421.

Andermaal 1528. I. 463.

De Gelderschen aldaar door Jo. Aart Heym te rug gedreven. I. 464.

Noormannen vallen in het eiland Walcheren. I. 63.

Norbert Insteller der orde van Premonstreit roeid de ketteryen van Tanchelyn uit. I. 88.

O.

ODOGAR (Graaf) verbindt
zich met Reinier den Isten
Graaf van Brabant, en
worden binnen Durfos be-
legerd. I. 64.

Zoekt hulp by Karel den
Eenvouwigen. I. 65.

Oedenrode Dorp in de
Meyerye. Reinout van Bre-
derode verbrand er verschei-
de Huizen. I. 212.

Waarover deeze by den
Hertog van Brabant ver-
giffnis moet verzoeken. I.
224.

Door de Gelderschen ge-
plunderd en afgebrand. I.
498.

De Kerk verschoond,
mits daar voor drie hon-
derd guldens betaald wer-
de. I. 499.

Door de Staatschen 1583.
nevens de Kerken in koo-
len gelegd. II. 150.

Eenige Staatsche Ruiters
door die van 's Hertogen-
bosch aldaar geslagen. II.
217.

Verzoek der Regeering
van 's Hertogenbosch tegen
het oprigten eener Jaar-
markt aldaar. III. 10.

Moette met de Spaan-
schen over de Dekanie en
de goederen van het Ka-
pittel aldaar. III. 20.

Oerle Dorp in de Meye-
rye door de Gelderschen
gebrandſchat. I. 505.

Oirschot Dorp in de Mey-
erye 1388. door de Gelder-
schen afgebrand. I. 237.

Zonderling voorval al-
daar wegens het doode lig-
haam van Juffrouw Valke-
nisse. III. 162.

Oisterwyk Dorp in de
Meyerye door de Gelder-
schen verbrand. I. 237.

Andermaal 1541. en bo-
ven dien gebrandſchat. I.
499.

Nogmaals. 1543. I. 505.
Ontledingen (Theater tot)
opgerigt. III. 156.

Onweer (zwaar) te 'sHer-
togenbosch. Ao. 1550. I.
537.

In die Stad, en in de
Meyerye. IV. 175.

Ooſtenryk (Don Jan van)
word Landvoogd van de
Nederlanden. II. 90.

De Prins van Oranje
waarschuwde de Staaten te-
gens hem. II. 91.

Handel van de Staaten
met hem. II. 92.

Het eeuwige Edict afge-
kondigd. II. 94.

Doet zyn Intrede te
Brussel. II. 95.

Zoekt de Hoogduitsche
benden in het Land te
houden. II. 96.

Word voor een vyand
verklaard. II. 105.

Doet het Spaansch Krygs-
volk wederkeeren. II. 106.

Stryd tegen het Staatsche
Leger by Rymenant. II.
207.

Sterft.

Sterft. II. 108.

*Oostenryk (Andreas Kardi-
naal van)* tot Landvoogd
gedurende de afwezenheid
van den Aarts Hertog Aal-
brecht aangesteld. II. 226.

Doet de Schans Creve-
coeur vergrooten. II. 231.

*Oostenryk (Ernst Aarts
Hertog van)* tot Landvoogd
in de Nederlanden aange-
steld. II. 206.

Sterft. II. 211.

Oostenryk (Matthias van)
door zommigen tot Land-
voogd aangenomen. II. 105.

Geloofsvrede door hem
en den Raad van Staaten
ontworpen. II. 111.

Die te 's Hertogenbosch
aangenoomen werd. II. 112.

Oosterlingen Bestand met
dezelve gesloten. II. 455.

Orten. Door zommigen
voor een Graaffchap ge-
houden. I. 4.

Aan de Utrechtsche Kerk
geschonken. I. 5.

De oude grensen daar
van onzeker, dog thans
binnen de paalen des Vry-
doms van 's Hertogenbosch
gelegen. I. 5.

Godfried de IIIde Her-
tog van Brabant sticht er
een Kasteel in het midden
der Bosschen. I. 100.

Vredee aldaar gemaakt.
I. 102.

Hendrik de Iste schenkt
het behalven de plaats,
daar deszelfs Paleis en de
Kerk op staan aan den

Aarts Bisschop van Keulert.
I. 112.

Aanmerking daaromtrent.
I. 113.

De Gelderschen aldaar
verraast, die het Dorp in
koolen leggen. I. 437.

De Dyken aldaar hersteld.
II. 332.

Voorneemen om de Schans
aldaar te siegen. III. 185.

De Kerk aldaar besloten
af te breeken. III. 196.

Afgebrooken, en moeie-
lykheid met den Rentmees-
ter der Geestlyke goederen
over het verkoopen van
den opstal. III. 211.

Alle de Huizen aldaar
afgebrooken, en den grond
van het geheele Dorp ver-
graaven. III. 212.

Orten Adelyk geslacht
van dien naam Deszelfs
Wapenschild. I. 4.

Osch Stad en Vryheid
in de Meyerye tegen de
Gelderschen bezet. I. 237.

Door de Gelderschen 1478.
verbrand. I. 372.

Nogmaals 1497. I. 401.

Tweemaal in het jaar
1512. I. 423. en 424.

En ook 1528. I. 463.

Door de Staatliche ben-
den. II. 80.

De Staatlichen slaan de
geweezene bezetting van
Geertruidenberg aldaar. II.
188.

Byeenkomst van eenige
afgezonden der Bontgenoo-
ten te Osch. IV. 118.

Ossen

Offen (Het Stapelregt van) aan de Stad 's Hertogenbosch verleend. II. 172.

Oude Diefse Brug aldaar gelegd. III. 159.

Dezelve stort in en word vernieuwd. IV. 63.

Oudenmaarden (een gedeelte dier Stad hoorde eertyds onder Brabant. I. 2.

Ouderlingen (naamen der eerste) na het overgaan der Stad. II. 455. In de aantekening.

Overlaat tot weering der watervloeden tusschen Drunen en Baardwyk gemaakt. IV. 213.

Overledenen Keur der Regeering wegens een teken aan de huizen daar iemand binnen 's Hertogenbosch is overleden. III. 112.

Overyn (Wouter van) Amptman van Bommelerwaard twist tusschen hem en de Burgery der Stad, doorsteekt een Dienaar der Hertogin van Brabant, en word onthast. I. 239.

Waar door een Oorlog tusschen Brabant, en Gelderland ontstaat. I. 240.

Oyen (Het slot te) door dje van 's Hertogenbosch vernield. I. 420.

P.

Paaspenbril (De sterkte) binnen 's Hertogenbosch gestigt en naamsrede. II. 497.

Eenige Huizen daarom trent afgebrooken. II. 502.

Brand binnē die sterkte. IV. 107.

Pacificatie van Gend, of Gendsche bevreediging getroffen en voorwaarden derzelve. II. 89

Parejas (Don Gareias de) afgezonden door den Koning van Spanjen, om den eed van getrouwheid, tyde als de Nederlanden aan Filipp den IIIden Koning van Spanjen te rug zouden keeren afteeneemen. II. 335.

Afgezonden van 's Hertogenbosch om dien eed te doen. II. 335.

Parma (Alexander Farnese Prins van) komt in het Leger van Den Jan, en verlaat de Staatschen by Gembloers. II. 106.

Belegerd Maastricht. II. 115.

En overmeesterd die Stad. II. 118.

Komt met zyn Leger te Vugt dat door die van 's Hertogenbosch gespyzgd werd II. 126.

Hy verzoend die Stad met den Koning van Spanjen. II. 130.

Die hy begunstigd. II. 132.

Doet een ban tegen den Prins van Orange afkondigen. II. 135.

Verrast Breda. II. 136.

Schryft aan die van 's Hertogenbosch op hunne hede te zyn. II. 142.

F

Neemt

- Neemt Lier door verraad
in. II. 145.
- Wind Bladhoven. II.
147.
- Bruffel en Mechelen. II.
161.
- En Antwerpen. II. 162.
- Ook de Stad Graave. II.
170.
- En het Slot te Wouw.
II. 174.
- Belegerd Stuis in Vlaan-
deren. II. 175.
- Dat hy inneemt. II. 178.
- Belegerd Bergen op Zoom
dat hy verlaaten moet. II.
185.
- Wordziek. II. 186.
- Trekt naar Frankryk. II.
192.
- Komt te rug. II. 193.
- Sterft. II. 198.
- Paspooten. (Plakaat des
Konings van Spanjen ra-
kende de) dat ingetrokken
werd. II. 208. en 209.
- Het Paspooten geld te
's Hertogenbosch afgeschaft.
II. 481.
- Pavia slag daarby. I.
439.
- Penning (vyftigste Pen-
ning) op de verkoop van
alle vaste goederen gelegd.
III. 114.
- Naderhand in eenen veer-
tigsten Penning veranderd.
III. 157.
- Vertogen der Regeering
van 's Hertogenbosch tegen
den vyftigsten Penning. IV.
134.
- Pelland Kwartier der Mey-
erye. Onveiligheid der we-
gen aldaar. III. 417.
- Pestziekte in Brabant. In
het jaar 1316. I. 172.
- Te 's Hertogenbosch. In
de Jaaren 1438. I. 321.
1531. I. 474.
1554. I. 542.
1557. II. 56.
1570. II. 64.
1616. II. 332.
1625. II. 385.
1626. II. 391.
1627. II. 394.
1630. II. 474.
1635. II. 491.
- Sterk 1635. III. 39.
1664. III. 134.
- Keuren tot verhandeling
van het voortzetten der
Pest. III. 40.
- Pettelaer (Schans de) by
's Hertogenbosch aangelegt.
II. 378.
- Naderhand de Schans St.
Michiel genaamt. II. 379.
- Aanvallen op dezelve. II.
418.
- Geslegt. III. 185.
- Pismonteezen Verzame-
ling van Penningen ten hun-
nen behoefte. III. 42.
- Piryn Groothofmeester
van Frankryk doet Childer-
rik Koning van West Frank-
ryk in een Klooster steken;
zig voor Koning kroonen.
I. 54.
- Poederoyen Slot in den
Bommelerwaard vrugten-
loot door de Hollanders
belegerd. I. 414.

Doot de Oostenrykers
gewonnen. I. 416.

Omgeworpen en de graf-
ten gevuld. I. 418.

Door die van 's Hertog-
enbosch overmeesterd en
vernield. I. 464.

Postwagen van 's Hertog-
enbosch op Maftricht op-
gerigt. III. 268.

Postwagen van Rotter-
dam op 's Hertogenbosch ge-
weerd. III. 317.

Naderhand opgerigt dog
te niet geloopt. III. 367.

Postwagen van Gouda op
's Hertogenbosch moeilyk-
heid daarover. III. 317.

Loopt te niet. III. 321.

Postwagen op Utrecht op-
gerigt. III. 321.

Postwagen op Nieuwme-
gen opgerigt. IV. 158.

Plyn (De Huizen op het
nevens de St. Peters en
Paulus Kerk afgebrooken.
II. 522.

Moeilykheid daarover.
II. 527.

Postel (Abdye van) Ge-
schil over dezelve. III. 32.

Posteryen moeilykheid
met die van Holland daar-
over. IV. 163.

Verdere oneenigheid. IV.
281.

Overeenkomst daarover.
IV. 196.

Predikanten (Eerste) bin-
nen de Stad na het over-
gaan by leening van andere
plaatsen. II. 454.

Manifest over de leer.

die zy onderwyzen. II.
468.

Brieven van twee Hoog-
leeraars te Louven aan die
Predikanten. II. 469.

Enige Predikanten in
de Meyere beroepen. II.
484.

Predikanten in de Mey-
ere beroepen. III. 3.

Van inkwartiering vry-
gesteld. IV. 96.

Predikheeren (He. Kloos-
ter der) afgebrand. I. 271.

De Predikheeren willen
eenige goederen uit de Stad
verzenden dog welke aan-
gehouden werden. II. 102.

Prædicens (De Staaten
schryven de Regeering aan
den) binnen haare Stad niet
toe te laten. III. 414.

Pylizer Adelyk geslacht
in Brabant, oorsprong. I.
156.

Q.

Quenoy Vrouw Jakoba
begeeft zig derwaars. I.
274.

Quintus Titus Veldheer
van Chafar bedwingt de
Menapiers. I. 37.

R.

RAAD VAN BRABANT naar
Brussel overgebracht. I. 315.

RAAD VAN BRABANT in
den Haag. Beveelt hulde
en manschap wegens de
leenen te komen doen. II.
463.

F 2

Twee.

Tweede bevel deswegens.
II. 464.

Verzocht deszelfs verblyf
binnen 's Hertogenbosch te
neemen. II. 483.

Verzoek om, alleen Bra-
banders tot Raaden daar in
aan te stellen. III. 90.

Doet een Burger der Stad
naar den Haage haalen die
egter ontsagen werd. III.
290.

Moetelykheid met de Re-
geering over het Regtsge-
bied. III. 366.

RAAD (GROOTE) te Mec-
helen ingekeld. Naderhand
in twee verdeeld. I. 331.

Naar de wyze van het
Parlement van Parys ver-
anderd. I. 355.

Houd met de dood van
Karel den Stouten op. I.
356.

Hersteld en in twee de-
len gesplitst. I. 406.

R.

Raad van Staaten in de
Nederlanden in hegtenis ge-
nomen. II. 86.

RAAD VAN STAATEN DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN
steld den Algemeenen Staa-
ten voor de Beden in de
Meyerye te vorderen. II.
481.

Voerd de Verpondingen
binnen de Stad in. II. 494.

Neemt voor eenige Kloos-
ters binnen de Stad te ver-
koopen. II. 512.

Dringt op de afkondiging
van het Plakaat over de in-
voering van het Collatëraal.
III. 45.

Tragt twee Kapellen bin-
nen de Stad tot Krygsvoor-
raadhuizen te doen maaken.
III. 125.

Geeft de Stad een merk-
lyken onderstand tot het
vernietuwen van Stads Brug-
gen. III. 150.

En agt honderd guldens
jaarlyks voor het aanvullen
der Bolwerken. III. 151.

Zyn goedvinden omtrent
het haalen van de Zooden
tot herstelling der Vesting-
werken. IV. 152.

Rassinghem (Gerard Heer
van) en Lidekerke verkoopt
het Land van Breda aan Jan
den IIlden Hertog van Bra-
bant. I. 177.

Ravestein (Het Land van)
onderzoek of het zelve on-
der Brabant hoord. I. 471.

Door De Spaanschen na
de Munsterfche Vrede te-
rug geeft. III. 5.

Rederykers bevorderen de
Hervorming. II. 15.

Regeering der Stad (Nieu-
we) door de Gemagtigden
der Algemeene Staaten na
het overgaan der Stad aan-
gesteld. II. 456. en 458.

Zy steld zig tegen de ver-
pating van 's Lands Ge-
meene Middelen binnen de
Stad. II. 465.

Verzoekt dat de Geme-
ne Middelen volgens de Bra-
bant-

bantſche lyſt mogen wer-
den Verpagt. II. 480.

De leden der Regering
op een vaſt getal bepaald.
III. 97.

Regtſoeffening (verbete-
ring der) door Philip den
II^{den} I. 334.

Door den Aarts Hertog
Aalbrecht. II. 349.

Reimenaus geeft aldaar
tuſſchen het Leger der Staa-
ten, en van Don Jan van
Ooſtenryk. II. 107.

Reinier Graaf van Bra-
bant valt Karel den Ken-
vowigen toe. I. 55.

Werd door Rollo den
Noorman gevangen. I. 63.

Word van zyne Landen
door Zwentiboldus beroofd.
I. 64.

Sterft. I. 65.

Reinier van Chalon Prins
van Orange trekt tegen de
Gelderſchen, en word ge-
ſlagen. I. 499.

Ontfangt in 's Keizers
naam de hulde van ver-
ſcheide Gelderſche Steden.
I. 508.

Sneuveld in de belege-
ring van St. Diſſer. I.
319.

Rekeningen. De Gemag-
tigden der Algemeene Staa-
ten komen binnen de Stad
tot het naarſien van Stads
Rekeningen. III. 23.

Handeling wegens het
openleggen derzeiver. III.
54.

De Gemagtigden koopen

daar toe binnen de Stad.
III. 61.

Handeling daarover. III.
62.

Het Stadhuys met Soldaa-
ten bezet en geen der Re-
genten mag uit de Stad
gaan. III. 65.

De Rekeningen onder ze-
kere voorwaarde bezigtigd.
III. 68.

Het Komtoir der Rent-
meesteren met Soldaaten be-
zet. III. 69.

En opgeſlagen. III. 70.
Eed omtrent de vermiſte
Rekeningen. III. 71.

Verdere gevolgen daar-
van. III. 72.

Voorſlag om naar te gaan
of in Stads Rekeningen over
de tagtig duizend voor me-
morie zyn gebragt. III. 80.

De Raad van Staaten vor-
derd, dat de Regeering
eenige Stads Rekeningen
naar den Haage zend. III.
450.

Het welk de Regeering
weigert, en de Raad niet
wel opheemt. III. 451.

Dog naderhand blyft ſte-
ken. III. 454.

Remonſtranten. Voorval
tuſſchen den Biſſchop van
's Hertogenboſch, en eeni-
ge Remonſtranſche Pre-
dikanten te Waalwyk. II.
336.

Requesens (*Don Louis de*)
volgd Alva als Landvoogd
op, en komt te Bruſſel.
II. 82.

F 3

Doet

Doet een algemoene vergifnis afkondigen. II. 82.

Steld het begin des jaars op den eersten Januari. II. 83.

Groote verwarring in synen tyd, en sterft. II. 84.

Ridderstraat te 's Hertogenbosch aan den kant der markt verwyderd. III. 112.

Rosmonds Stad in Opper-Gelderlant, draagt haare sleutelen Keizer Karel te gemoet. I. 507.

ROLLO de Noorman valt in Walcheren, en neemt Keisler Graaf van Brabant gevangen. I. 63.

Roede (Het Kasteel van) door Hertog Jan den IIlden van Brabant verlooren. I. 184.

Roodeloop te 's Hertogenbosch zie loop.

Rombouts (Michiel) een aanzienlyk Burger te 's Hertogenbosch gevangen. II. 47.

Opgehangen, en zonderling geval by zyne terechtstelling. II. 48.

Roomsche Godsdienst. Te Brussel, en te Antwerpen geschort. II. 135.

Moet by het overgaan der Stad 's Hertogenbosch geheel ophouden. II. 441.

Stooring van denzelven aldaar. II. 492.

Streng bevel tegen denzelven. II. 498.

Het sluiten der Huizen

op de heilige dagen verboden. II. 499.

Opfchudding over het slooren van dien Godsdienst. II. 510.

Oproer ter zaake van dien III. 222.

Rosmalen Dorp in de Meyerye by beoening tot een Heerlykheid gemaakt, en door de Stad 's Hertogenbosch ingeloscht. I. 409.

Door de Gelderfchen verbrand. I. 422.

Rossem (Jo. Maarten van) komt ten dienste van Keizer Karel te 's Hertogenbosch. I. 467.

Valt in Brabant en verwoest veele plaatsen in de Meyerye. I. 498.

Eischt, Antwerpen, en Leuven op, en valt in Luxemburg. I. 499.

Bemagtigd Amersfoort. I. 503.

Plunderd veele plaatsen in de Meyerye. I. 504.

Sterft aan de Pest. I. 543.

Ruiter (Hermende) door de Hervormden te 's Hertogenbosch naar den Heere van Brederode te Antwerpen gezonden. II. 34.

Neemt het Kasteel te Loevestein in. II. 64.

Sneuveld in het verdedigen van het zelve. II. 66.

Rundvee zwaare sterfte onder het zelve. I. 175.

Roy's Geheimschryver te 's Her-

's Hertogenbosch door de Staaten en den Prins van Orange tot Griffier aangesteld verschoond zig om zynen ouderdom. II. 457.

Ryksverdeeling van Galien door de Franken. I. 50.

Na den dood van Lodewyk den Vroomen. I. 54.

Na den dood van Lotharius I. 54.

Ryswyk Vrede aldaar gemaakt. III. 342.

S.

Saffenberg (Jan Heer van) bekومت Heusden van den Hertog van Brabant te Leen. 186.

Verkoopt deszelfs recht aan den Graaf van Holland. I. 187.

SALERS een 'soort van Franken. I. 47.

Zetten zig in Taxandrien neder. I. 47.

Worden door Julianus bedwongen. I. 47.

Die hun eenige Landen mistant. I. 48.

Sansuliet gevegt aldaar tuschen de Brabanders en Vlamingen voorgevallen. I. 208.

SAVOIJE (EMANUEL FILIBERT HERTOG VAN) tot Landvoogd over de Nederlanden aangesteld. II. 2.

Schanen rontsom de Sted in het jaar 1672. van levensmiddelen voorzien. III. 182.

Schanting (Kapitaale) voorgenoomen over de Generaaliteits Landen in te voeren. Vertoog daartegen. III. 137.

Blyft agter. III. 145.

Schellard (Het Regiment van) komt te 's Hertogenbosch. III. 178.

Moelte met het huisvesten van het zelve. III. 179.

Trekt uit. III. 223.

Schenkers Gilde te 's Hertogenbosch opgericht. II. 102.

Schoonen (klagte over het maken van) door de bezetting en goedvinden der Staaten daar omtrent. III. 426.

Schutteryen (wederoorrigting der) binnen 's Hertogenbosch. II. 517.

Overeenkomst met dezelve over het ysbyten. III. 326.

Schyndel Dorp in de Meyerye door de Gelderschen verbrand. I. 423. en 425.

Kwaadaardige ziekte aldaar. III. 444.

Servitie gelden verzoek der Regeering dat die op 's Lands Gemeene Middelen of verpondingen gebragt mogen werden. III. 152.

Verzoek dat de Staaten van Holland eenig geld op de agterstallen der Servitie gelden willen geeven. III. 155.

Verzoek dat die als vooreen uit de verpondingen betaald mogen werden. III. 216.

De Algemeene Staaten verzoeken die van Holland, dat de Stad ietwes in mindering der Servitie gelden bekomen mag. III. 249.

Moeielykheid met de Ruitery over de betaaling van het Servitie geld. III. 252.

Verhoog der Regeering over het Servitie geld. III. 386.

Goedvinden des Raads van Staaten omtrent het betaalen van het Servitie geld. IV. 7.

De Regeering verzoekt de Staaten van Holland betaaling der agterstallige Servitie gelden waarop niets is gevolgd. IV. 88.

SIKAMBREN. Een Germanisch volk in Gallien verplaatst. I. 39.

SIGEBERT Koning van Oost Frankryk zyne Godsdienstigheid. I. 51.

S'Andries Schans gestigt. II. 230.

De bezetting aldaar slaat aan het muiten. II. 245.

Door Prins Maurits ingenoomen. II. 249.

Sluis in Vlaanderen (De Stad) door Parma belegerd. II. 175.

En bemagtigd. II. 178.

Sonnius (Franciscus) brengt Filip den IVden de tyding van de oprigting der nieuwe Bisdommen. II. 13.

Neemt bezit van het Bis-

dom van 's Hertogenbosch. II. 16.

Spanjaarden komen in de Nederlanden. II. 43.

Eenigen van hun te 's Hertogenbosch gelegd. II. 44.

Groote last daarvan. II. 45.

Trekken uit de Stad. II. 46.

Anderen komen er in. II. 52.

Muitery der Spaanschen. II. 85.

Zy slaan de Staatsche bendes. II. 86.

De Spaansche verlaaten deeze Landen. II. 95.

Don Jan doet die wederom komen. II. 106.

Spiljardus (Johannes) Predikant te Gornichem word by leening Predikant te 's Hertogenbosch. II. 454.

Staartster in 1744 gezien. IV. 72.

Stapelrecht te Dordrecht. De Regeering van 's Hertogenbosch verzoekt te vergeefs eenige matiging daaromtrent. III. 468.

STEENBERGEN door Spinola ingenoomen. II. 370.

Stiphout Dorp in de Meyerye waarschynelyk voorheen een Bosch. I. 15.

Door de Gelderschen verbrand. I. 425.

Stooters (Mathyz) een Verrader binnen 's Hertogenbosch ontdekt en gestraft. II. 224.

Storm (Geweldige). In het

het jaar 1703. III. 383.

In het jaar 1717. III. 433.

Straaten binnen de Stad (verhooging der) II. 393.

Orde op het maken derzelver. II. 274.

Verandering in de wyze van het maaken derzelver. IV. 79.

Straatweg op Eindhoven (Oorzaak van het aanleggen van den) IV. 58.

Ooktrood daar toe verleend en begonnen. IV. 60.

Tot het Tolhuis te Best bestraat. IV. 64.

Verhooging van het weggeld. IV. 81.

Voorslag om die tot op de grenzen des Lands van Luik te brengen. IV. 161.

STRYEN (Het Graaffchap) wat het bevatte. I. 5.

Stad zyne byzondere Heeren komt aan den Graaf van Leuven. I. 6.

T.

Tallard. (De Fransche Maarschalk de) gevangen binnen 's Hertogenbosch gebragt. III. 389.

Tanchelyn predikt eene ketterische leer. I. 87.

Werd omgebragt. I. 88.

Tarante (De Prins van) Gouverneur van 's Hertogenbosch neemt afscheid van de Regeering, en verlaat alle zyne ampten. III. 161.

TAXANDERS van zommingen in Zeeland geplaatst. I. 41.

Zyn Inwooners van het noordlykste gedeelte van Brabant, en dus mede van de Meyerye. I. 42. en 43.

Naamsrede. I. 45.

TAXANDRIEN Landfchap grenzen, en wat het bevatte. I. 3.

Voorheen een woest land dog thans meer bebouwd. I. 5.

De Salliers zetten er zig in neder. I. 47.

Waarschynlyk aan hun afgeslaan. I. 48.

TENKTEREN een Germanisch Volk vallen in het Land der Menapiers. I. 33.

Door Caesar verslagen. I. 33. en 34.

Onderzoek naar de plaats van dien slag. I. 34.

Terouanne. (De Stad) stormenderhand ingenoomen en geslegt. I. 540.

Terra Nova (De Hertog van) verbind zig in den naam des Konings van Spanjen te voorwaarden der verzoening van 's Hertogenbosch te voldoen. II. 130.

Tienen (Jo. Filip van) tot Kommandeur van 's Hertogenbosch aangesteld. II. 456.

Tbou Ambassadeur van Frankryk. Desselvs Kappel aan te 's Hertogenbosch aangehouden. III. 110.

F 5

THIEL

Tiel (de Stad) valt Hertog Jan den Isten in handen. I. 142.

Door den Heer van Buuren ingenoomen. I. 173.

Door den Graaf van Gelder bemagtigd. I. 184.

Die dezelve behoud, en eenige Dorpen by Heusden daar tegen afstaat. I. 185.

Die Stad wederhand tegen Oudheusden, Vlymen, Hedikhuizen en Engelen geruild. I. 188.

Word Vrugtenloos door den Graaf van Buuren belegerd. I. 462.

Aanflag op die Stad ontdekt. II. 347.

Tielenwaard. De Graaf van Buuren doet er een inval in. I. 401.

Tienden, wat nieuwe Tienden zyn. De Geestlykheid eigend zig het recht daar op toe. Hertog Hendrik de IIde schenkt hun die by utterste wille. Zyn thans een Domein. I. 123. In de Aanteekeningen.

Op wat wyze de Tienden in het jaar 1672. verpakt zyn. III. 174.

Hoe in het jaar 1701. III. 363.

Tilburg Dorp in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Door de Franschen 1672. geplunderd. III. 191.

Tol. Verzoek dat de Land Tol over geheel

Staatlich Brabant geheven mag werden. III. 12.

De gevlugte goederen Tolvry verklaard. III. 147.

Den Pagter zulks aangeschreeven, en moet het deswegens gevorderde te rug geeven. III. 363.

Geweld tegen de Kommissien van den Tol te Lommel gepleegd. IV. 36.

Vergeessche onderhandelingen om den Tol afte-schaffen. IV. 51.

Tol in Gelderland klagten van verscheide Kooplieden over het afvorderen van Tol aldaar III. 272.

Tol te Heusden binnen 's Hertogenbosch gevorderd. II. 183.

Tongeren. Onderzoek of de Zee voorheen tot aan die Stad geloopt heeft. I. 25.

Tovery. (Verscheide menschen om) te 's Hertogenbosch ter dood gebracht waar tegen de Regeering zig verzet. II. 215.

Trubes (Ferdinand) broeder van Gebhard Keurvorst van Keulen blyft in een aanflag op 's Hertogenbosch. II. 160.

Tjerclaus (Evert) of 's Heeren Claas verlost Brussel van de Vlamingen. I. 206.

Wort tot Ridder verklaard en zyn ongelukkig einde I. 207.

Tugthuis (voorneemen om een) te 's Hertogenbosch op

op te rigten, dat mislukt.
IV. 9.

Te vergeefs hervat. IV.
50.

Andermaal vrugtenloos
ondernoomen. IV. 153.

Tuil van Bulkenstein, (Jo.
Hendrik van) denklyk tot
Groot Majoor van 'sHer-
togenbosch aangesteld. II.
458.

Turf. (Verhooging op
den last van den) klagten
daarover. III. 422.

Turfdragers Glde opge-
rigt. III. 357.

U.

Udenhout Dorp in de
Meyerye was voorheen een
Bosch Endenhout genaamt.
I. 14. en 27.

Uitvaarten der Hertogen
van Brabant, en van an-
deren aldaar gehouden.

Van KAREL den IIden
II. 9.

Van KAREL Espritus van
Spanjen II. 52.

Van ISABELLA VAN VA-
LOIS derde Gemalin van
Filip den IVden II. 52.

Van FILIP den IVden
II. 227.

Van den Keizer MATHIAS.
II. 340.

Van AALBRECHT Aarts
Hertog van Oostenryk, en
uitvoerige beschryving dier
uitvaart. II. 350.

USIPETEN. Een Ger-
manisch Volk valt in het

Land der Menapiers. I.
33.

Door Caesar verslagen. I.
33. en 34.

Onderzoek naar den plaats
van dien slag. I. 34.

UTACHT. Vereeniging
aldaar gesloten. II. 114.

Te 's Hertogenbosch af-
gekondigd. II. 120.

Goedkeuring dier afkon-
diging. II. 122.

Vrede in het jaar 1713.
aldaar gesloten. III. 411.

UTACHT (Het Stich van)
aan Keizer Karel overgege-
ven. I. 464.

V.

Vaarten. (Voorslag om
eenige) door Brabant te
maaken die niet doorgaat.
II. 324.

Vaart (voorslag om een)
uit de Maas in de Schelde
te maaken. II. 339.

VALKENBURG. (De Heer
van) plunderd het Dorp
Lommel. I. 141.

Moet zig in den Oorlog
tusschen Brabant, en Gel-
derland onzijdig houden. I.
145.

Het laatste Manfoir van
dat geslacht sterft. I. 212.

VALKENBURG Heerlykheid.
Het Kasteel aldaar te ver-
geeffch belegerd. I. 150.

De Heer aldaar maakt
een nadeelig verdrag met
den Hertog van Brabant. I.
174.

De

De Hertog neemt de Stad Valkenburg in wiens wallen geslegt werden. I. 179.

Valkenburg tot een Graafschap verheeven. I. 213.

Aan Brabant in eigendom overgegeven. I. 213.

Valkenisse (zonderling voorval wegens het doode lighaam van Juffrouw van) III. 162.

Varas (Graaf van) sneuvelde in het gevegt by Turnhout. II. 22c.

Veemarkt der Stad verzet. IV. 76.

Veen (van) Adelyk geslacht in Brabant oorsprong. I. 197.

Veertigste Penning op de verkooping van alle vaste goederen gelegd, waar tegen de Regeering een verhoog doet. III. 114. 120. en 157.

Velasko (Don Louis de) veroverd Steenberg. II. 370.

Velde (Mr. Gysbert van de) Griffier van 's Hertogenbosch word door hun Ho. Mo. en den Prins van Oranje in zyn ampt bevestigd. Verzoekt verchooning om zyn ouderdom. II. 457.

Veldslag by Hougaarden. I. 72.

By Florines. I. 74.

By Wilre. I. 91.

By Heusden 1202. I. 104.

By Leespe 1264. I. 129.

By Woeringen 1288. I. 147.

By Santvliet 1356. I. 208.

By Baswilre 1364. I. 215.

By de Stad Graave 1388. I. 235.

By Azincourt 1415. I. 162.

By St. Quintyn 1557. II. 7.

By Grevelingen 1558. II. 8.

By Turnhout 1596. II. 220.

V&Luwé (Staat van de) twist deswegens. I. 98.

Verdrag. I. 99.

De Graaf van den Berg valt er met een Leger in. II. 428.

V&NLO Stad in Gelderland door Keizer Karel gewonnen. I. 507.

Verbeurd Verklaringen van goederen in de Landen die brandschatting betaalen opgeheeven. II. 368.

Verbond der Edelen 1565. II. 21.

Verponding binnen de Stad ingevoerd. II. 494.

Buitengewoone halve verponding van de Generaliteit gevorderd. III. 135.

Andermaal III. 235.

Buitengewoone halve verponding die de Regeering te vergeefs tragt te weeren. III. 260.

Vertaing (Pieter) Heer van Heeswyk tragt te vergeefs een oploop binnen 's Hertogenbosch te stillen en sneuvelde

veld by die gelegenheid. I. 366.

Vessem en Wintelre twee Dorpen in de Meyerye door de Gelderschen gebrandschat. I. 505.

Vischmarkt. De tegenwoordige in staat gebragt. III. 132.

Vitte wat betekend. I. 220. In de aantekeningen.

VLAANDEREN. (Eenige gedeelten van) hoorden oudtyds onder Brabant. I. 9.

Die van Vlaanderen vallen in Brabant. I. 183.

De Graaf eischt een gedeelte van Brabant. I. 204.

Veroverd Brussel. I. 205.

De Vlaamschen verdreven. I. 206.

Vrede tusschen hen en de Brabanders. I. 209.

Vlaanderen wil Maximiliaan niet als voogd over zynen Zoon erkennen. I. 386.

Binnenlandsche Oorlog aldaar. I. 387.

Verdrag. I. 387.

Nieuwe onlusten aldaar, waarin die van 's Hertogenbosch zig mengen. I. 390.

Fladeracken. (De Huisvrouw van Jo. Johan van) van ongeoorloofde briefwisseling met de Gelderschen beschuldigd. I. 423.

Fladeracken (Jo. Johan van) stuit door zyn tusschenspreken de oproerige Burgery te 's Hertogenbosch. I. 449.

Vherden Dorp in de Meyerye tot een Heerlykheid beleend. I. 409.

Vlugtelingen (Fransche). De Regeering zoekt eenigen van hun binnen de Stad te lokken. III. 294.

Voorslag om een der gevugte Predikanten te bedroepen. III. 295.

Onderstand aan eenige dier Vlugtelingen, die door de Algereinen gevangen waren. III. 302.

Voethus (Gysbert) Predikant te Heusden werd by leening Predikant te 's Hertogenbosch. II. 454.

Voorregten Herstelling van den Inbreuk eeniger Voorregten te 's Hertogenbosch. I. 469.

Een Register van Stads voorregten naar den Haage gezonden. III. 99.

Voorwaarden Overgaaf der Stad, aan de Algemeene Staaten. IV. in de Bylaagen.

Grieven tegen denzelven door de Regeering overgegeven. III. 49.

Vreede gestoten.

Te Orten 1196. I. 102.

Te Leuven 1203. I. 106.

Te Kameryk 1334. I. 185.

Te Woudrichem 1418. I. 270.

Te Vincennes 1465. I. 339.

Te Kameryk 1508. I. 418.

- Te Maastricht 1595. I. 439.
 Te Gornichem 1528. I. 465.
 Te Aiguesmortes. 1538. I. 487.
 Te Crespi 1544. I. 513.
 Met Frankryk 1559. II. 9.
 Gentische bevrediging 1576. II. 89.
 Te Keulen 1579. II. 128.
 Het iwaalsjaarig bestand 1609. II. 297.
 Te Munster 1648. II. 545.
 Te Breda 1667. III. 149.
 Met Engeland 1674. III. 232.
 Te Nieuwmeegen 1678. III. 264.
 Te Ryswyk 1697. III. 342.
 Te Utrecht 1713. III. 411.
 Te Aaken 1748. IV. 122.
 Vrywaaringen door die van 's Hertogenbosch aan de Staatse Dykers opgezet, en door de Staaten aan de Stad, en het Vrydom. II. 213.
 Rugt Dorp in de Meyerye by beleening tot een Heerlykheid gemaakt en door de Stad 's Hertogenbosch ingelofcht. I. 409.
 Door de Gelderschen verbrand. I. 594.
 Door de Staatse ge-deeltlyk in koolen gelegd. II. 150.
 Voorneemen om het vyandlyk Komtoir aldaar niet te dulden. II. 503.
 Geweld tegens een aangehoude Kar aldaar gepleegd. III. 329.
 W.
 Waalwyk Dorp in de Meyerye door de Hollanders in brand gestoken. I. 161.
 Uitgift van de Heerlykheid dier plaats. I. 215.
 De Regenten bekoomen oorlof om de Vaart aldaar te verdiepen, en een Vaartgeld te vorderen. IV. 14.
 Welk laatste ingetrokken werd. IV. 16.
 Waeldre Dorp in de Meyerye werd voerheen Wa-dradoch genaamd, en door Angibald aan Willebrord geschonken. I. 52.
 Nevens waarde door de Gelderschen gebrandfchat. I. 305.
 Stoutigheid van eenige Inwoners aldaar aan den Predikant gedaan. III. 108.
 Waldek (De Vorst van), verlaat den Staatse dienste. IV. 96.
 Waldenzen in Piemont, (Onderhand gelden voor de) te 's Hertogenbosch ingegaderd. III. 42.
 Wakenburg (De Heer van) gelast de Stad Graave te ruimen komt met de bezetting dier plaats te 's Hertogenbosch. III. 175.

Trekt

Trekt wederom derwaars
dog moet Graave overge-
ven. III. 176.

Wanſchepzel te 's Her-
togenboſch gebooren. II.
214.

Waterberoerte in de Stad
en in de Meyerye 1755.
IV. 165.

Watervloed voor de ge-
boorte van Kriſtus 201.
I. 25.

Na de geboorte van Kris-
tus. In het jaar 1446. I.
324.

1529. I. 468.

1531. I. 475.

1552. I. 539.

1571. II. 66.

1573. II. 79.

1595. II. 212.

1598. II. 226.

1621. II. 364.

1631. III. 19.

1658. III. 86.

1694. III. 333.

1709. III. 404.

1726. III. 455.

1739. IV. 40.

1740. IV. 52.

1751. IV. 149.

1757. IV. 170.

Overlaet tot weering der
watervloeden gemaakt. IV.
213.

Weeshuls (vooorſlag om
een Soldaaten) te 's Her-
togenboſch opterigten. III.
27.

Weiden (Gemeene) in
Brabant wat zyn wien toe-
komen. enz. I. 122. In de
aanſtekingen.

217

WENZLAUS Hertog van
Luxemburg trouwd met Jo-
hanna Hertogina van Bra-
bant. I. 196.

Doen hunne plegtige In-
trede. I. 200.

Werden te 's Hertogen-
boſch gehuldigd. I. 201.

Geeven aan die Stad
twee Jaarmarkten. I. 201.

En het regt om in Stads
Wapenſchild het hunne te
mogen ſteſſen. I. 201.

Derzelve Blyde Inkom-
ſte. I. 201.

Begeven zig na den inval
der Vlamingen naar 's Her-
togenboſch. I. 205.

Verleenen de Burgers
vrydom van Houſſchat. I.
206.

Derzelver zaak wanhoo-
pig, dog wonderlyk gered.
I. 206.

Belegerd Namen dog ver-
zoend zig met dien Graaf.
I. 208.

Geeft zyn regt op Heus-
den behalven den klokſlag
den Graaf van Holland
over. I. 209.

Vrede tuſſchen Brabant
en Vlaanderen. I. 209.

Stild een oproer te Leu-
ven. I. 211.

Bekomt de Stad en Heer-
lykheid Valkenburg. I. 212.

Oorloofd met den Her-
tog van Gulik. I. 215.

Word by Baſwiller ge-
ſlagen en getangen. I.
216.

Geſlaakt. I. 217.

217

Bekomt eene Bede van de Staaten. I. 218.

Twist over het ontfangen dier Bede. I. 220.

Hoe bygelegt. I. 221.

Straft de Oproermakers te Leuven. I. 228.

Dood en begraafnis. I. 230.

Aart. I. 230.

Westerloe (Het Kasteel te) door de Spaanschen ingenoomen. II. 198.

WZEL door den Heere van Dieden ingenoomen. II. 429.

Wilde (Hendrik) kant zig tegen het woeste leven der Geestlyken aan. I. 431.

WILLEBRORD word met verscheide goederen in Taxandrien beschonken. I. 52. en 53.

WILLEM van Nassauw erft het Prinsdom Orange. I. 513.

Valt met een Leger in Brabant. II. 78.

Genoodzaakt te rug te trekken. II. 79.

Neemt voor Antwerpen te verassen dat mislukt. II. 83.

Waarschouwd de Staaten tegen Don Jan. II. 91.

Word tot Ruward van Brabant verkoren, en door die van 's Hertogenbosch mede daar toe aangesteld. II. 103.

Word Stadhouder van Brabant. II. 105.

Door Filip Koning van

Spanjen in den Ban gedaan. II. 135.

WILLEM de IIde Prins van Orange komt met zynen Vader te 's Hertogenbosch, om de nieuwe Vestingwerken te beschouwen. II. 518.

WILLEM de IIIde Vreugde te 's Hertogenbosch over zyne aanstelling tot Stadhouder. III. 203.

De verandering der Regeering aan denzelven ge- laaten. III. 203.

Schryft de Regeering aan, om Hooi en Stro op te doen. III. 205.

Komt binnen de Stad. III. 212.

Sterft. III. 370.

WILLEM de IVde Vreugde over zyne aanstelling als Stadhouder te 's Hertogenbosch. IV. 93.

Komt binnen de Stad. IV. 119.

Word Stadhouder van Staatsh Brabant IV. 124.

Sterft en rouwe daarover te 's Hertogenbosch. IV. 152.

WILLEM de Vde geboren. Vreugde daarover te 's Hertogenbosch. IV. 114.

Vreugde over deszelfs meerderjaargheid. IV. 216.

Komt te 's Hertogenbosch. IV. 220.

Bezigtigd het Stadhuis. IV. 222.

Doet een Wapenschouwing van de bezetting op de

de Vugter Helde. IV. 223.

Vertrekt. IV. 225.

Willem Zoon des Hertogs van Gulik volgt Karel in het Hertogdom van Gelder op. I. 488.

Onderwerpt zig aan Keizer Karel. I. 508.

Winters (Strenghe). In het Jaar 1570. II. 66.

1599. II. 236.

1709. III. 402.

1715. III. 425.

1740. IV. 44.

Witthem Adelyk Geslacht in Brabant oorsprong. I. 168

Woeringen. Een bende struikrovers nesteld op het Kasteel aldaar I. 146.

Veldslag by Woeringen. I. 147.

Het Kasteel door den Hertog van Brabant ingenoomen. I. 149.

WOUDRICHEM. Vredehandeling aldaar. I. 270.

Wouw (Het Slot te) Door Parma ingenoomen. II. 174.

Wynen (Fransche) Belasting daarop hier te lande gelegd. III. 162.

Wynbergen (Jo. Jan van) word Bevelhebber van 's Hertogenbosch. III. 43.

Wynkelder der Kannuniken te 's Hertogenbosch, en twist over den Impost der Wynen. I. 428.

Wyn en Bierkelder voor de bezetting door de Re-

geering opgericht. II. 290.

Naderhand door een Zootelaar der Spaanschen geopen, dog kort daarna afgeschapt. II. 329.

Wyflied Adelyk Geslacht in Brabant oorsprong. I. 168.

Y.

Ys Orde op het byten van het zelve. II. 530.

Overeenkomst met de Schutteryen daarover. III. 326.

Het geld daar voor aan de Schutteryen gegeven op de helft bepaald. IV. 3.

Naderhand ten volle betaald en de agterstallen der vermindering mede voldaan. IV. 4.

Z.

Zegel (klein) ingevoerd. III. 32.

Verhoogd. III. 336.

Ziekte (zweetende) Beschryving van dezelve. I. 467.

Woed sterk te 's Hertogenbosch. I. 468.

Zomeran Dorp in de Meyerye door de Gelderschen uitgeplunderd. I. 413.

Door dezelvev gebrandschat. I. 505.

Zonst (Mr. Lazarus van) tot

G